

မြန်မာ့စီးပွားရေးကဏ္ဍတာဝန်ယူမှုရှိရေး
အထောက်အကူပြုဌာန

အရိပ်နေနေ အခက်ချိုးချိုး - မြန်မာစကားပုံ

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများဆိုင်ရာ စာတမ်းအနှစ်ချုပ်

နိုဝင်ဘာ ၂၀၁၈

© Copyright Myanmar Centre for Responsible Business (MCRB)၊ နိုဝင်ဘာလ ၂၀၁၈ ခုနှစ်။

မြန်မာ့စီးပွားရေးကဏ္ဍ တာဝန်ယူမှုရှိရေး အထောက်အကူပြုဌာန (MCRB) သည် [Institute of Human Rights and Business](#) နှင့် [Danish Institute for Human Rights](#) တို့၏ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုဖြင့် နိုင်ငံအများစုမှ အစိုးရရန်ပုံငွေနှင့် ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့အခြေစိုက် ဖွင့်လှစ်ထားသော အဖွဲ့အစည်းပင် ဖြစ်ပါသည်။

ရန်ကုန်တွင် အခြေစိုက်ထားပြီး မြန်မာနိုင်ငံတစ်ဝန်း၌ တာဝန်ယူမှုရှိသော စီးပွားရေးလုပ်ငန်းလုပ်ဆောင်မှုများကို အားပေးမြှင့်တင်ပေးရန် အတွက် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ၊ အရပ်ဖက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အစိုးရဌာနများကြားတွင် ပညာပေးဟုသုတဖြစ်စေရန်လည်းကောင်း၊ စွမ်းရည်မြှင့်တင်ပေးရန်လည်းကောင်း၊ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ ဖြစ်ထွန်းလာစေရန်လည်းကောင်း ဖန်တီးပေး၍ ယုံကြည်အားထားရပြီး ဘက်လိုက်မှုကင်းသည့် အဖွဲ့အစည်းအနေဖြင့် ရပ်တည်ပေးနိုင်ရန်ရည်ရွယ်ပါသည်။ တာဝန်ယူမှုရှိသော စီးပွားရေးလုပ်ငန်းဟူသည် နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်းများနှင့်အညီ တာဝန်ယူမှုရှိသည့် လူမှုနှင့်ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ လုပ်ဆောင်မှုများပေါ် အခြေခံထားပြီး မြန်မာနိုင်ငံနှင့် မြန်မာနိုင်ငံသားများအတွက် ရေရှည်တွင် အကျိုးဖြစ်ထွန်းစေမည့် စီးပွားရေးကျင့်ဝတ်ကို ဆိုလိုပါသည်။

မြန်မာ့စီးပွားရေးကဏ္ဍ တာဝန်ယူမှုရှိရေး အထောက်အကူပြုဌာန

၆ (က) ရှင်စောပုလမ်း၊ ကရင်ခြံရပ်ကွက်၊ အလုံမြို့နယ်၊ ရန်ကုန်၊ မြန်မာ။

အီးမေးလ် | info@myanmar-responsiblebusiness.org

web: www.myanmar-responsiblebusiness.org and www.mcrb.org.mm

မြန်မာ့စီးပွားရေးကဏ္ဍ တာဝန်ယူမှုရှိရေး အထောက်အကူပြုဌာန (MCRB) မှထုတ်ဝေသည်။ မူပိုင်ခွင့်ရှိပါသည်။ MCRB သည် ဤအစီရင်ခံစာတွင်ပါဝင်သည့် အကြောင်းအရာများအား လွတ်လပ်စွာပြန်လည်ကူးယူ ထုတ်ဝေခြင်းကို ခွင့်ပြုပါသည်။ ထိုသို့ ပြန်လည်ကူးယူထုတ်ဝေမည် ဆိုပါက MCRB ထံသို့ အကြောင်းကြားရန်နှင့် အဆိုပါကူးယူထုတ်ဝေမည့် စာမိတ္တူအား MCRB ရုံးသို့ပေးပို့ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထိုသို့ ပြန်လည်ကူးယူထုတ်ဝေမည့် (သို့) ဘာသာပြန်မည့် ခွင့်ပြုချက်အားတောင်းခံရန် MCRB ရုံးလိပ်စာအတိုင်း ဆက်သွယ်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။

စာတမ်းဒီဇိုင်းကို [Ethical Sector](#) မှရေးဆွဲသည်။

ကျေးဇူးတင်လွှာ

ဤစာတမ်းအနှစ်ချုပ် ရေးသားခြင်းနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးနှင့်သက်ဆိုင်သည့် MCRB ၏ အခြားသော ဆောင်ရွက်မှုများအတွက် အထောက်အပံ့ပေးပါသော the Leona M. and Harry B. Helmsley Charitable Trust (www.helmsley-trust) အား ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။ ထို့နောက် MCRB အား ဆက်လက်ထောက်ပံ့ပေးလျက်ရှိသော အိုင်ယာလန်နိုင်ငံ၊ နယ်သာလန်နိုင်ငံ၊ နော်ဝေနိုင်ငံ၊ ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံနှင့် ယူနိုက်တက်ကင်းဒမ်းနိုင်ငံတို့၏ အစိုးရအား ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

ဤစာတမ်းအား Fairfields Consulting ၏ Sally Johnson မှ ရေးသားခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး MCRB မှ Vicky Bowman နှင့် Inga Makusheva၊ IHRB မှ Margaret Wachefeld တို့မှလည်း ဖြည့်စွက်ရေးသားပေးခဲ့ပါသည်။ ထို့အပြင် ဤစာတမ်းအား မြန်မာဘာသာသို့ ပြန်ဆိုပေးခဲ့သည့် မမိုးစံပယ်နှင့် မအိမေခိုင်တို့အားလည်း ကျေးဇူးတင်လိုပါသည်။

နယ်ပယ်စုံမှ ပတ်သက်ဆက်သွယ်သူများပါဝင်သော ဆွေးနွေးပွဲများကို ရန်ကုန်၌ မတ်လ၊ ၂၀၁၈ တွင် ကျင်းပခဲ့ပါသည်။ ဤစာတမ်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အထူးသဖြင့် အချိန်ယူကာ အင်တာဗျူးများဖြေကြားပေးခဲ့သူများနှင့် စာတမ်းရေးသားရာတွင် အကြံပြုချက်များ ပေးခဲ့သူများအားလုံး၊ MCRB ၏ Helmsley Trust Advisory အဖွဲ့၏ အဖွဲ့ဝင်များဖြစ်သော အပင်နှင့်တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်အဖွဲ့ (FFI)၊ သားငှက်ထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့ (WCS)၊ ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ရန်ပုံငွေအဖွဲ့ (WWF)၊ One Map Myanmar (OMM)၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့ (IUCN)၊ Smithsonian၊ Spectrum၊ Forest Resource Environment Development and Conservation Association (FREDA)၊ Karen Environmental and Social Action Network (KESAN)၊ Myanmar Environment Rehabilitation-Conservation Network (MERN) နှင့် Biodiversity and Nature Conservation Association (BANCA) တို့ကို ကျေးဇူး အထူးတင်လိုပါသည်။

ဤစာတမ်းအနှစ်ချုပ်အား ဖြည့်စွက်ပေးထားသည့် အခြားမှတ်စုစာတမ်းများစာရင်း

- ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကြားရှိ ဆက်စပ်မှုများ - နောက်ဆက်တွဲဖတ်ရှုရန်။
- သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများနှင့် အဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများတည်ရှိရာ နယ်မြေများ အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ။
- မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအား ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ဆောင်နေသည့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာနှင့် ပြည်တွင်းသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ။
- မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအကြောင်း အောက်ဖော်ပြပါ ကဏ္ဍအလိုက်ဆိုင်ရာ အနှစ်ချုပ် မှတ်စုများ။
 - (က) ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်း
 - (ခ) သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်း
 - (ဂ) ခရီးသွားလုပ်ငန်း
 - (ဃ) စိုက်ပျိုးစီးပွားလုပ်ငန်း

ဓာတ်ပုံများ

အရှေ့မျက်နှာဖုံးဓာတ်ပုံ © Scott Biales | Dreamstime.com၊ ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ သီပေါမြို့၊ မြန်မာနိုင်ငံရှိ နှစ် ၂၀၀ သက်တမ်းရှိ ဗေဒိဇာန်ပင်။

p. 3: © Makusheva I., 2016; Zat Sar Aw Beach at sunset, Tanintharyi Region, Myanmar

p. 8: © Piman T., SEI Asia, 2018; Road construction in Kalewa, Sagaing Region, Myanmar

p. 11 © Makusheva I., 2010; Artisanal miner in Putao, Kachin State, Myanmar

p. 27 © Makusheva I., 2017; Palm oil mill, Tanintharyi Region, Myanmar

p. 49 © Makusheva I., 2017; Offloading Fresh Fruit Bunches, Tanintharyi Region, Myanmar

p. 62 © Makusheva I., 2017; Oil palm concession, Tanintharyi Region, Myanmar

p. 67 © Makusheva I., 2016; Lotus flowers in Nyaung Shwe, Shan State, Myanmar

ကျောမျက်နှာဖုံးဓာတ်ပုံ © Makusheva I., 2017; Hpa An, Kayin State, Myanmar

အတိုကောက် စကားလုံးများ စာရင်း

ADB	အာရှဖွံ့ဖြိုးရေးဘဏ်
AHP	အာဆီယံ အမွေအနှစ် ဥယျာဉ်
ARC	ဧရာဝတီမြစ် ဆက်စပ်ဧရိယာ
ASM	တစ်ပိုင်တစ်နိုင်နှင့် အသေးစား သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်း
BBOP	စီးပွားရေးနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းညှိခြင်းဆိုင်ရာ အစီအစဉ်
BMP	ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ စီမံခန့်ခွဲမှုဆိုင်ရာ အစီအစဉ်
CBC	ဒေသခံလူထုအခြေပြု ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေး
CBD	ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ ညီလာခံ
CBO	ဒေသခံလူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်း
CITES	မျိုးသုန်းရန် အန္တရာယ်ရှိနေသော တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် အပင်များဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာကုန်သွယ်မှု ညီလာခံ
CR	မျိုးသုန်းလုနီးပါး အန္တရာယ်ရှိသောမျိုးစိတ်များ
CSO	အရပ်ဖက်လူ့အဖွဲ့အစည်း
DIHR	ဒိန်းမတ်အခြေစိုက် လူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့အစည်း
DOF	ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန
DZGD	အပူပိုင်းဒေသ စိမ်းလန်းစိုပြည်ရေး ဦးစီးဌာန
ECC	ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ လိုက်နာဆောင်ရွက်မှု သက်သေခံလက်မှတ်
ECD	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန
ECL	ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဥပဒေ
ECR	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး နည်းဥပဒေများ
EHS	ပတ်ဝန်းကျင်၊ ကျန်းမာရေးနှင့် လုံခြုံရေး
EIA	ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း
EMP	ပတ်ဝန်းကျင် စီမံခန့်ခွဲမှု အစီအစဉ်
EPFIs	အီကွေတာ စည်းမျဉ်းပါ ဘဏ္ဍာရေး အဖွဲ့အစည်းများ
ESIA	ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုဝန်းကျင် ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း
ESHIA	ပတ်ဝန်းကျင်၊ လူမှုဝန်းကျင်နှင့် ကျန်းမာရေး ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း
ESMP	ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုဝန်းကျင် စီမံခန့်ခွဲမှု အစီအစဉ်
EU	ဥရောပသမဂ္ဂ
FAO	ကမ္ဘာ့စားနပ်ရိက္ခာနှင့် စိုက်ပျိုးရေးအဖွဲ့
FFI	အပင်နှင့် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်အဖွဲ့

FDI	နိုင်ငံခြားမှ တိုက်ရိုက်ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု
FPIC	လွတ်လပ်စွာ ကြိုတင်အသိပေးတိုင်ပင်၍ ရယူသည့် သဘောတူညီမှု
GAD	အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေး ဦးစီးဌာန
HCV(A)	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းမှု တန်ဖိုးဖြင့်မားသည့် ဧရိယာများ
HSE	ကျန်းမာရေး၊ လုံခြုံရေးနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်
IHRB	လန်ဒန်အခြေစိုက် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်း
IFC	အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးကော်ပိုရေးရှင်း
IEE	ကနဦးပတ်ဝန်းကျင် ဆန်းစစ်ခြင်း
IIED	ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ဖွံ့ဖြိုးမှုဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ အင်စတီကျု
IUCN	အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့
KBA	အဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများတည်ရှိရာ နယ်မြေ
LMMA	ဒေသခံများစီမံအုပ်ချုပ်သည့် အဏ္ဏဝါရေပြင်ဧရိယာ
MCRB	မြန်မာ့စီးပွားရေးကဏ္ဍ တာဝန်ယူမှုရှိရေး အထောက်အကူပြုဌာန
MECAP	မြန်မာ့ဆင်များထိန်းသိမ်းရေး လုပ်ငန်းစီမံချက်
MIC	မြန်မာ့ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုကော်မရှင်
MOALI	စိုက်ပျိုးရေး၊ မွေးမြူရေးနှင့် ဆည်မြောင်းဝန်ကြီးဌာန
MOECA	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန (ယခု သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာန)
MOEE	လျှပ်စစ်နှင့် စွမ်းအင်ဝန်ကြီးဌာန
MOLIP	အလုပ်သမား၊ လူဝင်မှုကြီးကြပ်ရေးနှင့် ပြည်သူ့အင်အားဝန်ကြီးဌာန
MONREC	သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာန (ယခင် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန)
MPA	အဏ္ဏဝါ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေ
MTE	မြန်မာ့သစ်လုပ်ငန်း
NBCC	နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေး ကော်မတီ
NBSAPs	နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်များ
NCA	တစ်နိုင်ငံလုံး ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်မှုရပ်စဲရေး သဘောတူစာချုပ်
NEP	အမျိုးသားပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာမူဝါဒ
NGO	အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်း
NLD	အမျိုးသား ဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်
NLUP	အမျိုးသား မြေအသုံးချမှုမူဝါဒ

NP	အမျိုးသား ဥယျာဉ်
NWCD	သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် သားငှက်တိရစ္ဆာန်ထိန်းသိမ်းရေးဌာန (သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေး ဝန်ကြီးဌာန)
OECD	စီးပွားရေး ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအဖွဲ့
PA	သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေ
PES	ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအတွက် အကြေးငွေပေးဆောင်ခြင်း
PMP	ပုပ္ဖိုးတောင်ဥယျာဉ်
PS	လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက် (အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးကော်ပိုရေးရှင်း)
SWIA	ကဏ္ဍအလိုက် သက်ရောက်မှုများ လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်း
TNRP	တနင်္သာရီ သဘာဝကြီးပိုင်း စီမံကိန်း
UMEHL	မြန်မာ့စီးပွားရေး ဦးပိုင်လီမိတက်
UNGPs	ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ
UNREDD	ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ သစ်တောပြုန်းတီးခြင်းနှင့် ပျက်စီးခြင်းတို့မှ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဓာတ်ငွေ့များကို လျော့ချခြင်းဆိုင်ရာ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု အစီအစဉ်
UNSDGs	ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ ရေရှည်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု ရည်မှန်းချက် ပန်းတိုင်များ
VFV	မြေလွတ်၊ မြေလတ်၊ မြေရိုင်း
VPSHR	ဆန္ဒအလျောက် လေးစားလိုက်နာနိုင်သော လုံခြုံရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အခြေခံမူများ
WB	ကမ္ဘာ့ဘဏ်
WCS	သားငှက်ထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့
WHS	ကမ္ဘာ့ယဉ်ကျေးမှု အမွေအနှစ် ဒေသများ
WWF	ကမ္ဘာ့လုံးဆိုင်ရာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ရန်ပုံငွေအဖွဲ့

မာတိကာ

ဤစာတမ်းအနှစ်ချုပ်အား ဖြည့်စွက်ပေးထားသည့် အခြားမှတ်စုစာတမ်းများစာရင်း	၃
အတိုကောက် စကားလုံးများစာရင်း	၄
စာတမ်းအနှစ်ချုပ်နှင့် အကြံပြုချက်များ	၁၁
ကုမ္ပဏီများသို့ အကြံပြုချက်များ	၁၅
၁။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကြားရှိ ဆက်စပ်မှုများ၊ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအနေဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ခြင်း၏ စီးပွားရေးအရ အကျိုးကျေးဇူးများ။	၁၈
၁.၁။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကြားရှိ ဆက်စပ်မှုများ	၁၈
၁.၂။ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ	၁၉
၁.၃။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ လမ်းညွှန် အခြေခံမူများနှင့် ချိတ်ဆက်ခြင်း	၂၀
၁.၄။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကုမ္ပဏီများသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အဘယ်ကြောင့်အလေးပေးသင့်သနည်း။	၂၃
၁.၅။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၏ ဝေါဟာရများ	၂၄
၁.၆။ ဌာနေတိုင်းရင်းသားများ၏ ရပိုင်ခွင့်နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ	၂၅
၂။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ	၂၇
၂.၁။ မြန်မာ့ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအကြောင်း ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်	၂၇
၂.၂။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား အဓိကခြိမ်းခြောက်နေသော အချက်များ	၂၉
၂.၃။ သက်ရှိများနေထိုင်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်မြေနေရာရှင်းလင်းခံရခြင်းနှင့် ပျက်စီးယိုယွင်းလာခြင်း	၃၀
၂.၄။ မျိုးသုန်းရန် အန္တရာယ်ရှိသည့် မျိုးစိတ်များအား တရားမဝင်ကုန်သွယ်ရောင်းချမှု	၃၁
၂.၅။ သဘာဝအရင်းအမြစ်များအား ရေရှည်တည်တံ့အောင် အသုံးမပြုခြင်း	၃၂
၂.၆။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် ဂေဟစနစ်ဆိုင်ရာ ပြောင်းလဲမှုများထိခိုက်လွယ်မှု	၃၃
၂.၇။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ်ကျရောက်နေသည့် ခြိမ်းခြောက်မှုများသည် လူ့အခွင့်အရေးအား မည်သို့ထိခိုက်နိုင်သနည်း။	၃၄
၃။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းရန်အတွက် မူဝါဒနှင့် ဥပဒေမူဘောင်များ၊၎င်းတို့နှင့်ဆက်စပ်နေသည့် အဖွဲ့အစည်းများ	၃၈
၃.၁။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် မူဝါဒမူဘောင်များ	၃၉
၃.၂။ လက်ရှိကျင့်သုံးနေသော မူဝါဒမူဘောင်များ	၃၉
၃.၃။ နောင်တွင် ချမှတ်မည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအား ကာကွယ်ခြင်းဆိုင်ရာ မူဝါဒများ	၄၀
၃.၄။ မဟာဗျူဟာမြောက် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဆန်းစစ်ခြင်း	၄၃
၃.၅။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်မှုဆိုင်ရာ ဥပဒေမူဘောင်	၄၄
၃.၆။ ကုန်းတွင်းရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဆက်စပ်နေသော ဥပဒေများ	၄၇
၃.၇။ ရေနေနှင့် အဏ္ဏဝါတွင်းနေ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဆက်စပ်နေသော ဥပဒေမူဘောင်များ	၄၉

၃.၈။ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများအား စီမံအုပ်ချုပ်ထားသည့် ဥပဒေဘောင်များ	၄၉
၃.၉။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန်အတွက် စီစဉ်တည်ထောင်ထားသည့် အဖွဲ့အစည်းများ	၅၁
၃.၁၀။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံတကာ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ကတိကဝတ်များ	၅၈
၄။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအား ကာကွယ်ရန် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) ကို မည်သို့အသုံးပြုနိုင် သနည်း။	၆၃
၄.၁။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာကာကွယ်မှုများ	၆၄
၄.၂။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လုပ်ဆောင်ချိန်တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအကျိုးအတွက် စဉ်းစားပေးခြင်း	၆၆
၄.၃။ စိစစ်ခြင်း	၆၈
၄.၄။ နယ်ပယ်အတိုင်းအတာသတ်မှတ်ခြင်း	၆၈
၄.၅။ အခြေခံအချက်အလက်များကို လေ့လာခြင်း	၇၀
၄.၆။ ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း	၇၀
၄.၇။ ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစီအစဉ်	၇၁
၄.၈။ စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးခြင်း	၇၂
၅။ နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများ၊အလေ့အကျင့်များနှင့် နည်းလမ်းများ	၇၃
၅.၁။ ပြည်ပြည်ဆိုင်ရာဘဏ္ဍာရေး ကော်ပိုရေးရှင်း (IFC)၏ လုပ်ဆောင်မှုစံသတ်မှတ်ချက်များ	၇၃
၅.၂။ လုပ်ဆောင်မှုစံသတ်မှတ်ချက် (၆)နှင့် အညီဆောင်ရွက်မှု	၇၅
၅.၃။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှုများအား ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန် ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစဉ်လိုက်လုပ်ငန်းစဉ်အား အသုံးပြုခြင်း	၇၆
၅.၄။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိန်းညှိပေးခြင်း	၇၈
၅.၅။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ထိန်းညှိခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့် အတွေ့အကြုံများ	၈၂
၅.၆။ ထိန်းညှိခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ထပ်ဆောင်း သတင်းအချက်အလက်များရယူနိုင်သည့် အရင်းအမြစ်များ	၈၄
၅.၇။ မြန်မာနိုင်ငံပြင်ပရှိ ရှေ့ပြေးဆောင်ရွက်မှုများ	၈၄
ပုံ(၁)။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ကာကွယ်ရန်အတွက် အဖွဲ့အစည်းပိုင်းဆိုင်ရာ စီစဉ်ဆောင်ရွက်ထားရှိမှုများ	၅၂
ပုံ (၂)။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ အကျိုးအတွက်ပါ ထည့်သွင်းဆောင်ရွက်ခြင်း	၆၇
ပုံ (၃)။ ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစဉ်လိုက်လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းညှိခြင်း၏ရည်ရွယ်ချက်၊ အသားတင် မဆုံးရှုံးစေရေး။	၇၇
အကန့် ၁။ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ	၂၀
အကန့် ၂။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများဆိုင်ရာ အဓိက ဝေဟာရများ	၂၅
အကန့် ၃။ ရွှေ့ပြောင်းနေရာချထားခံရမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ပတ်ဝန်းကျင် ပျက်စီးယိုယွင်းမှုနမူနာ	၃၁
အကန့် ၄။ နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်(NBSAP)ပါ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် သက်ဆိုင်သည့် အချက်များ	၆၁

အကန့် ၅။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ အရေးပါသောနေရာများ၏ သတင်းအချက်အလက် အရင်းအမြစ်များ	၆၉
အကန့် ၆။ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးကော်ပိုရေးရှင်း (IFC)၏ လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက် (၆) ၏ အဓိကအင်္ဂါရပ်များ	၇၄
အကန့် ၇။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိန်းညှိပေးခြင်းဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများ	၇၈
အကန့် ၈။ တနင်္သာရီ သဘာဝကြီးပိုင်းစီမံကိန်း နမူနာလေ့လာချက်	၈၃
ဇယား ၁။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ ကာကွယ်ခြင်း၏ စီးပွားရေးဖြစ်ရပ်များ	၂၃
ဇယား ၂။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်များအား ထိခိုက်စေသော သက်ရောက်မှု အမျိုးအစားများနှင့် ၎င်းတို့နှင့် ဆက်စပ်နေသော လူ့အခွင့်အရေး သက်ရောက်မှုများ	၃၄
ဇယား ၃။ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်များကာကွယ်ရေးနှင့် သဘာဝနယ်မြေများ ထိန်းသိမ်းရေးဥပဒေ (၁၉၉၄)အောက်တွင် ကာကွယ်ထားသော မြန်မာ့မျိုးစိတ်များ	၄၈
ဇယား ၄။ မြန်မာနိုင်ငံ၏သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့်ဆိုင်သော သဘောတူညီမှုများ၊ နိုင်ငံအချင်းချင်း သဘောတူစာချုပ်များနှင့် ညှိနှိုင်းချက်များ	၆၀
ဇယား ၅။ ထိန်းညှိပေးရာတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည့် အကြောင်းအရာများ	၈၀

စာတမ်း အနှစ်ချုပ်နှင့် အကြံပြုချက်များ

ဤစာတမ်းအနှစ်ချုပ်သည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ လူ့အခွင့်အရေးများ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကြားရှိ ဆက်စပ်မှုများ (အထူးသဖြင့် ရေနံနှင့်သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်းကဏ္ဍ၊ သတ္တုတူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းကဏ္ဍ၊ ခရီးသွားလုပ်ငန်းကဏ္ဍနှင့် စပ်လျဉ်း၍) ကို ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့်လူ့အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ အကာအကွယ်ပေးခြင်း-လေးစားလိုက်နာမှုရှိခြင်း၊ ပြန်လည်ကုစားပေးခြင်းမူဘောင်ကို အသုံးပြုကာ လေ့လာထားပါသည်။

ဤစာတမ်းတွင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းလုပ်ကိုင်သူများအနေဖြင့် ၎င်းတို့လုပ်ဆောင်မှုများသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် မည်သို့ သက်ရောက်မှုများရှိသည်ကို နားလည်သဘောပေါက်စေရန်နှင့် မည်သို့ လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများ ဖြစ်စေနိုင်သည်ကို သိရှိစေရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ ထို့အပြင်ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆုံးရှုံးသည့်အတွက်နိုင်ငံတကာဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများညီလာခံ၏စည်းမျဉ်းများအရမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးကို ကာကွယ်ပေးရမည့်တာဝန်အပြင် အခြားစည်းမျဉ်းများပါတာဝန်ဝတ္တရားများကို လိုက်နာဆောင်ရွက်ရမည်ဆိုသည့် အချက်ကို အလေးထားလာစေရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။

ဤစာတမ်းအနှစ်ချုပ်အား အောက်ပါအစီအစဉ်အတိုင်း ရေးသားထားပါသည်။

- အပိုင်း (၁) တွင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကြားရှိ ဆက်စပ်မှုများကို ရှင်းပြထားပြီး ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအား အလေးပေးထိန်းသိမ်းခြင်း၏ စီးပွားရေးဖြစ်ရပ်များကို ဖော်ပြထားသည်။
- အပိုင်း (၂) တွင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအကြောင်းအား ခြုံငုံဖော်ပြထားပြီး ပုဂ္ဂလိကလုပ်ငန်းကဏ္ဍများကြောင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအရင်းအမြစ်များအပေါ်ကျရောက်လာနိုင်သည့် သက်ရောက်မှုများနှင့် အဓိကခြိမ်းခြောက်မှုများကို အထူးအလေးပေး ဖော်ပြထားသည်။
- အပိုင်း (၃) တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဆက်စပ်နေသော မူဝါဒ၊ ဥပဒေမူဘောင်အတွင်းရှိ နည်းနာများနှင့် အဖွဲ့အစည်းပိုင်းဆိုင်ရာ အစီအစဉ်များကို ခြုံငုံသုံးသပ်ဖော်ပြထားပြီး ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဥပဒေ၊ မူဝါဒနှင့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ လိုက်နာရမည့်အချက်များကိုလည်း ဖော်ပြထားသည်။
- အပိုင်း (၄) တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ ၎င်းနှင့်အတူ ဆက်စပ်နေသည့် လူ့အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ရလဒ်များ တိုးတက်ကောင်းမွန်စေရန်အတွက် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လုပ်ငန်းစဉ်အား ကုမ္ပဏီများမှ မည်သို့ အသုံးပြုနိုင်ကြောင်း ဆွေးနွေးထားသည်။
- အပိုင်း (၅) တွင် ပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) အပါအဝင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများမှ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရန် လိုက်နာကျင့်သုံးသည့် နိုင်ငံတကာအဆင့် စံနှုန်းများ၊ အလေ့အကျင့်ကောင်းများနှင့် နည်းလမ်းများကို ခြုံငုံဖော်ပြထားသည်။

ဤစာတမ်းအနှစ်ချုပ်အား အောက်ဖော်ပြပါ အခြားဆက်စပ်သည့် စာတမ်းများဖြင့် ဖြည့်စွက်ပေးထားပါသည်။

- ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကြားရှိ ဆက်စပ်မှုများ - နောက်ဆက်တွဲဖတ်ရှုရန်။
- သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများနှင့် အဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများတည်ရှိရာ နယ်မြေများအပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ။
- မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအား ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ဆောင်နေသည့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာနှင့် ပြည်တွင်း သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ။

- မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအကြောင်း ကဏ္ဍအလိုက်ဆိုင်ရာ အနှစ်ချုပ် မှတ်စုများ။

- (က) ရေနံနှင့်သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်း
- (ခ) သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်း
- (ဂ) ခရီးသွားလုပ်ငန်း
- (ဃ) စိုက်ပျိုးစီးပွားလုပ်ငန်း

အထက်ပါ ဖြည့်စွက်စာတမ်းများတွင် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ/လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှုများကို ဖော်ပြပေးထားပြီး ပိုမိုအသေးစိတ် လမ်းညွှန်ချက်များပါရှိသည့် အခြားအရင်းအမြစ်များသို့ပါ ချိတ်ဆက် ဖော်ပြပေးထားသည်။

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကြားရှိ ဆက်စပ်မှုများ

၂၀၁၇ ခုနှစ် အစောပိုင်းတွင်ထုတ်ဝေခဲ့သော ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီ၏ အစီရင်ခံစာတွင် ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အထူးအစီရင်ခံစာ (John Knox) မှ ဇီဝမျိုးစုံ မျိုးကွဲများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးအတွက် ဆက်စပ်နေသော ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၏ အရေးပါပုံကို အစီရင်ခံ ဖော်ပြထားသည်။ Knox အနေဖြင့် လူသားတို့အခွင့်အရေးများ အပြည့်အဝရရှိခြင်းသည် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ်တွင် မှီတည်နေသည်ဟု ဆွေးနွေးထားသည် (ဂေဟစနစ်များမှ လူသားတို့ရှင်သန်ရေးနှင့် သာသာယာယာနေနိုင်ရေးအတွက် လိုအပ်သောအခြေခံပစ္စည်းများကို ထောက်ပံ့ပေးခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်)။ တစ်ဖန် ဤဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများသည်လည်း ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် မှီခိုနေသည်။ ထို့ကြောင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်များဆုံးရှုံးခြင်းသည် များပြားလှသည့် လူ့အခွင့်အရေးများ (အသက်ရှင်နေထိုင်ရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ အစားသောက်၊ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများ၊ ခွဲခြားဆက်ဆံမှု မရှိခြင်း) အပေါ်ကျရောက်လာသော ခြိမ်းခြောက်မှုပင်ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ အရ အစိုးရများသည် အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို တားဆီးရန် အလို့ငှာ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ကာကွယ်ပေးရန် တာဝန်ရှိသည်။ ဤအချက်တွင် ပုဂ္ဂလိကလုပ်ငန်းများကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှုများကို ကာကွယ်ပေးရမည့် တာဝန်များလည်း ပါဝင်သည်။ ထို့အပြင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများသည် ထိုဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့်ဆိုင်သည့် အခွင့်အရေးများကိုလည်း အလေးထားရမည့် တာဝန်ရှိသည်။ အလေးထားရမည်ဆိုသည်မှာ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအနေဖြင့် လက်တွေ့တွင်၎င်းတို့၏ လုပ်ဆောင်ချက်များကြောင့် ပျက်စီးနိုင်ချေရှိသည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ ဂေဟစနစ်များနှင့် သက်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို နားလည်ပြီး ထိခိုက်မှုလျော့ပါးအောင် ဆောင်ရွက်ရမည့် တာဝန်ရှိသည်ကို ဆိုလိုသည်။ Knox သည် ဤအကြောင်းအရာများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ၎င်း၏အမြင်အား ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ မတ်လတွင် လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီသို့ တင်သွင်းခဲ့သည့် အစီရင်ခံစာတွင် အကျယ်ဖွဲ့ ရေးသားထားသည်။ ၎င်းအစီရင်ခံစာတွင် ပတ်ဝန်းကျင်နှင့်သက်ဆိုင်သည့်လူ့အခွင့်အရေးကတိကဝတ်များကို နိုင်ငံများနှင့် ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် နားလည်သိရှိ၍ လိုက်နာကျင့်သုံးရန်အတွက် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ မူဘောင်စည်းမျဉ်းများအား ထည့်သွင်း ဖော်ပြပေးထားသည်။

၂၀၁၁ ခုနှစ်မှစတင်ကာ မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရအနေဖြင့် နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေးပြုပြင် ပြောင်းလဲမှုလုပ်ငန်းစဉ်များ စတင်လုပ်ဆောင်ချိန်မှစကာ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုပြုရန်အတွက် အခြေအနေများတိုးတက်လာခဲ့ပြီး ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုပမာဏမှာလည်း တိုးတက်လာခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ စိုက်ပျိုးစီးပွားလုပ်ငန်း၊ ခရီးသွားလုပ်ငန်း၊ သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်းနှင့် ရေနံနှင့်သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်းများတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု များပြားလာသည်နှင့်အတူ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့်ဆက်စပ်နေသော လူ့အခွင့်အရေးပေါ်တွင်လည်း စိန်ခေါ်မှုများ ကျရောက်လာမည်မှာ မလွဲမသွေဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာ့စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ အရှိန်အဟုန်ဖြင့် တိုးတက်လာသည်နှင့်အမျှ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ လူ့အခွင့်အရေးများ၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းနှင့် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများကြား ဆက်စပ်နေမှုကို အရေးတကြီး အချိန်ကိုက်လေ့လာရန် လိုအပ်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

မြန်မာနိုင်ငံသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ပေါကြွယ်ဝသည့် နိုင်ငံဖြစ်သည်။ မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံးနီးပါးသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ အများအပြားရှိရာ အင်ဒို-ဘားမား ဇုန်အတွင်း တည်ရှိသဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဂေဟစနစ်အစီအစဉ်မှာ ထူးကဲမှုရှိပြီး တောင်တန်းများ၊ အမြေပြတ် နှင်းဖုံးလွှမ်းသောနေရာများနှင့် ရေခဲတောင်များ၊ ကျယ်ပြန့်သော သစ်တောများ၊ ပင်မမြစ်ကြောင်းများနှင့် ကျယ်ပြောသော မြစ်ဝကျွန်းပေါ်နေရာ၊ ခြောက်သွေ့ကုန်းပြင်၊ ရှည်လျားသော ကမ်းရိုးတန်းနှင့် ပင်လယ်တွင်းရှိကျွန်းစုများ၊ အဖိုးတန်ကမ်းရိုးတန်းနှင့်အဏ္ဏဝါဒေသတို့ ပါဝင်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် ဇီဝဘူမိဒေသ သုံးခုကြားစုံရာတွင်တည်ရှိကာ ထင်ရှားပြီး အမျိုးအစားစုံလင်သည့် အပင်နှင့်သတ္တဝါများ အစုအဝေး လိုက်ရှိရာ နေရာဖြစ်ပြီး မြန်မာနိုင်ငံပြင်ပတွင် မတွေ့ရှိနိုင်သော မျိုးစိတ်များလည်း နေထိုင်ကျက်စားလျက်ရှိသည်။ သစ်တောများမှာ အများစုအားဖြင့် တွေ့ရှိရတတ်သည့် သဘာဝပေါက်ပင်အမျိုးအစားဖြစ်ပြီး ကုန်းမြေဧရိယာစုစုပေါင်း၏ ၄၃ ရာခိုင်နှုန်းသည် သစ်တောများဖြင့် ဖုံးလွှမ်းနေသည်။ သို့သော် အဆိုပါသစ်တောဧရိယာ၏ ထက်ဝက်ပမာဏသည် ထိခိုက်ပျက်စီးလျက်ရှိပြီး ကမ္ဘာ့သစ်တောပြုန်းတီးမှုနှုန်း အမြင့်ဆုံးနိုင်ငံများတွင် မြန်မာနိုင်ငံသည် တစ်ခုအပါအဝင် ဖြစ်သည်။ ထုံးကျောက်တောင်များသည် ကျက်စားနယ်မြေ ကန့်သတ်မှုရှိသည့် မျိုးစိတ်များ ရှင်သန်နေထိုင်ရန်အတွက် ထောက်ပံ့ပေးသဖြင့် ထုံးကျောက်တောင်များ ဖြစ်ထွန်းနေခြင်းသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအတွက် အရေးပါပေသည်။ ရေချိုဂေဟစနစ်များနှင့် စိမ့်တောများတွင် ဧရာဝတီ မြစ်ကြောင်းနှင့် အင်းလေးကန်၊ အင်းတော်ကြီးကန်တို့ကဲ့သို့သော ထူးခြားသည့် အဓိကမြစ်ကြောင်းစနစ်များ ပါဝင်သည်။ ကမ်းရိုးတန်း ဂေဟစနစ်များသည်လည်း ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအတွက် အလွန်အရေးပါသော အချက်ဖြစ်ပြီး ထိုကမ်းရိုးတန်း ဂေဟစနစ်များတွင် အမြဲစိမ်း သစ်တောများ၊ ရွှံ့ညွှန်များ၊ သဲပြင်များ၊ သန္တာကျောက်တန်းများ၊ ဒီရေတောများနှင့်ပင်လယ်ရေမှော်များ ပါဝင်သည်။

၂၀၁၈ ခုနှစ် စာရင်းများအရ မြန်မာနိုင်ငံတွင် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေ ၄၂ ခု ရှိသော်လည်း လက်ရှိတွင် ထိန်းသိမ်းထားသည့် ဧရိယာမှာ စုစုပေါင်းဧရိယာ၏ ၆ ရာခိုင်နှုန်းသာ ရှိသည်။ တစ်ကမ္ဘာလုံး အတိုင်းအတာအရ ပျမ်းမျှ ၁၅% နှုန်းနှင့် နှိုင်းယှဉ်လျှင်သော်လည်းကောင်း ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများညီလာခံ၏ တစ်ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ ရည်မှန်းချက်အရ (မြန်မာနိုင်ငံမှ လက်မှတ်ရေးထိုးထားသော) ၁၇% နှုန်းနှင့် နှိုင်းယှဉ်လျှင်သော် လည်းကောင်း သိသိသာသာနည်းပါးနေသည်။ အထူးသဖြင့် အဏ္ဏဝါဧရိယာများသည် ထိခိုက်ပျက်စီးဆုံးရှုံးရန်လွယ်ကူပြီး ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ထားသည့် အဏ္ဏဝါဧရိယာမှာ လန်ပီအဏ္ဏဝါ အမျိုးသားဥယျာဉ်တစ်ခုသာ ရှိသေးသည်။ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေဧရိယာများအတွက် လုံလောက်သည့် ရန်ပုံငွေမရှိသလို ယင်းနယ်မြေအများစုတွင် စီမံခန့်ခွဲမှု အစီအစဉ်များ၊ လုံလောက်သော ဝန်ထမ်းအင်အားနှင့် အခြေခံအဆောက်အအုံများ စသည်တို့ မရှိပေ။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ အန္တရာယ်ရှိသည့်အခြေအနေ ပိုမိုဆိုးရွားလာခြင်းမှာ ရေရှည်မတည်တံ့သည့် မြေအသုံးချမှု အလေ့အကျင့်များ၊ အစီအစဉ်ချကာ ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုမရှိသည့် ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်း များ၊ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များ တရားမဝင်ရောင်းချခြင်းနှင့် ငါးအလွန်အကျွံဖမ်းခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ဆုံးရှုံးနေချိန်တွင် မျိုးစိတ်များ၏ ပင်ကိုယ်မူလတန်ဖိုးများ အန္တရာယ်ကျရောက်နေသလို ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများမှ ထောက်ပံ့ပေးထားသည့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို မှီခိုနေရသည့် လူသားများအတွက်လည်း ပူပင်သောက များပြားနေပါသည်။ ထောက်ပံ့ပေးသည့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများသည် လူသားတို့၏ ဘဝတန်ဖိုးရှိစွာ နေထိုင်နိုင်ရန်အတွက် ဆောင်ရွက်ပေးသည်။ ဤအနှစ်ချုပ်စာတမ်း၏ ခေါင်းစဉ်ငယ်ဖြစ်သော အရိပ်နေနေ အခက်ချိုးချိုးဆိုသည့် စကားသည် မြန်မာစကားပုံတစ်ခုဖြစ်ပြီး လူသားတို့အနေဖြင့် မိမိတို့မှီခိုနေရသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အား တန်ဖိုးလျော့အောင် လုပ်ဆောင်နေသည်ကို ပြောခြင်းဖြစ်သည်။ ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများ ပျက်စီးလာခြင်းနှင့် အခြေအနေဆိုးရွားလာခြင်းတို့သည် လက်ရှိမြန်မာနိုင်ငံတွင် ကြုံတွေ့နေရသော ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု၊ ရေရှားပါးမှု၊ စိုက်ပျိုးထွက်ကုန်များ ကျဆင်းလာမှုနှင့် စွမ်းအင်လုံခြုံမှုမရှိခြင်းစသည့် စိန်ခေါ်မှုများနှင့် တိုက်ရိုက်ဆက်စပ်နေသည်။

မူဝါဒနှင့် ဥပဒေမူဘောင်

မြန်မာနိုင်ငံတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကာကွယ်ရေးနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် ဥပဒေမူဝါဒများမှာ ယေဘုယျအနေဖြင့်သာရှိပြီး ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် ဥပဒေများကိုသာ အထူးပြုထားသည်။ မြန်မာနိုင်ငံအနေဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ကာကွယ်ရေးနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် သဘောတူစာချုပ်များကို ဒေသတွင်းနိုင်ငံများနှင့်သာမက နိုင်ငံတကာနှင့်လည်း လက်မှတ်ရေးထိုးထားပြီး ဖြစ်သည်။ ထိုကွဲပြားသော ကတိကဝတ်များသည် အမျိုးသားဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ နည်းဗျူဟာဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအတွက် အရေးပေးဆောင်ရွက်မှု အစီအစဉ်များမှရရှိသော ကတိကဝတ်များဖြစ်ပြီး ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ညီလာခံတွင် လက်မှတ်ရေးထိုးမည့် နိုင်ငံများအတွက် လိုအပ်သည့် ကတိကဝတ်များလည်းဖြစ်သည်။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ကာကွယ်ခြင်းဆိုင်ရာမူဝါဒများ၊ ဥပဒေများနှင့် နည်းဗျူဟာများ၏အသေးစိတ် ခြုံငုံချက်များနှင့် အခြားသောအားနည်းချက်များကိုလည်း အပိုင်း (၃) တွင် ဖော်ပြထားသည်။ ထိုအားနည်းချက်များထဲတွင် ဒေသခံများအတွက် သစ်တောများကို ပူးပေါင်းစီမံခန့်ခွဲမှုပေးခြင်းမရှိသကဲ့သို့ ပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း(EIA)လုပ်ငန်းစဉ်များတွင်လည်း ချို့ယွင်းချက်များရှိပေသည်။ ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် ဤအားနည်း ချက်များကို ထိထိရောက်ရောက် ဖြေရှင်းရန်နည်းလမ်းများကို အပိုင်း(၄)တွင် ဖော်ပြထားသည်။

နိုင်ငံတကာအဆင့် စံချိန်စံနှုန်းများ၊ အလေ့အကျင့်ကောင်းများနှင့် နည်းလမ်းများဆိုင်ရာ ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

ထိုကဲ့သို့ စိန်ခေါ်မှုများ ဖြစ်ပေါ်နေသော်လည်း အစိုးရနှင့် ကုမ္ပဏီများအလေးထားသင့်သည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်များအား စီမံခန့်ခွဲသည့် နိုင်ငံတကာအဆင့်စံ စံချိန်စံနှုန်းများ၊ ကောင်းမွန်သောအလေ့အကျင့်များဆိုင်ရာလမ်းညွှန်မှုများနှင့် နည်းလမ်းများ ရှိပါသည်။ ဤနည်းစနစ်များတွင်ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် သက်ရောက်သည့် ဆိုးကျိုးများကို မည်သို့တားဆီးရမည်၊ လျော့ချရမည်၊ စီမံခန့်ခွဲရမည်၊ ခုန်မိရမည်ဆိုသည့် အချက်များပါဝင်သည်။ ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် ယင်းတို့၏ လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုကြောင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ထိခိုက်မှုများကို သက်သာစေရန် လုပ်ဆောင်သင့်သည့် အကြောင်းရင်းများကို အခန်း(၅)တွင် အကျဉ်းချုပ် ဆွေးနွေးထားပြီး ၎င်းအချက်များသည် အောက်ပါအကြံပြုချက်များ၏ အခြေခံအုတ်မြစ်လည်း ဖြစ်သည်။

ကုမ္ပဏီများသို့ အကြံပြုချက်များ

အခြေခံလိုအပ်သည့်အချက်များ

- သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သည့် မြန်မာ့သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး စည်းမျဉ်းများကို သိရှိနားလည်၍ အလေးထားလိုက်နာရမည်ဖြစ်ပြီး စီးပွားရေးလုပ်ငန်း ပူးတွဲလုပ်ကိုင်သူအားလုံးလည်း လိုက်နာစေရမည်ဖြစ်သည်။ (အပိုင်း ၃ တွင် ကြည့်ပါ)
- ကနဦးသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်စစ်ဆေးမှု၊ ပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်းများနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်စီမံခန့်ခွဲမှု အစီအစဉ်များသည် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်လိုအပ်ချက်နှင့် ကိုက်ညီစေရန်၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအတွက် စဉ်းစားဆောင်ရွက်ပေးရန် လုပ်ဆောင်ရမည် (အပိုင်း၄)။
- ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း အဆင့်တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများရှုထောင့်မှ ထည့်သွင်းလုပ်ဆောင်ရမည်။ ထိုသို့ လုပ်ဆောင်ရာတွင် စီမံကိန်းသည် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေဧရိယာထဲတွင် ရှိမရှိ၊ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေအဖြစ် တရားဝင်သတ်မှတ်ထားသောနေရာအား ထိခိုက်နိုင်ခြေ ရှိ၊ မရှိ (ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ဖြည့်စွက်ချက်တွင်ကြည့်ပါ) အဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲတည်ရှိရာ နယ်မြေများကဲ့သို့သော နိုင်ငံတကာအဆင့် အရေးကြီးသောမျိုးစိတ်များရှိရာ နေရာ ဟုတ်မဟုတ် စသည်ဖြင့် စစ်ဆေးမှုပြုလုပ်ရန်အတွက် အချက်အလက်များ စုစည်းထားရမည်။
- မဟာဗျူဟာမြောက် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဆန်းစစ်ခြင်း (SEA)မှ သက်ဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များ သို့မဟုတ် လိုအပ်ချက်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည်။
- ခြုံငုံလေ့လာမှုစစ်တမ်းတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိခိုက်နိုင်သည့် အလားအလာရှိသော အကျိုးသက်ရောက်မှုများအား ပြီးပြည့်စုံစွာ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းပြီး အခြားဆောင်ရွက်နိုင်သည့် နည်းလမ်းများကိုလည်း အကဲဖြတ်ရမည်ဖြစ်သည်။ သို့မှသာ မည်သည့်နေရာမဆို ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ကျရောက်လာသော ဆိုးကျိုးများကို ရှောင်ရှားနိုင်မည်ဖြစ်ပြီး အဆင့်ဆင့် သက်သာလျော့ပါးစေမည့် နည်းလမ်းများဖြစ်သည့် (ရှောင်ရှားခြင်း၊ လျော့ချခြင်း၊ သက်သာစေခြင်း/ပြန်လည်ဖြည့်တင်းခြင်း၊ လျော်ကြေးပေးခြင်း/ထိန်းညှိခြင်း) တို့နှင့် ကိုက်ညီမည် ဖြစ်သည်။ (အပိုင်း ၅)
- ခြုံငုံလေ့လာခြင်းနည်းကိုအသုံးပြုပြီး စီးပွားရေးလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုများကြောင့် အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ခံစားရနိုင်ဖွယ်ရှိသော ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများကို အသိအမှတ်ပြုရမည်။ သို့မှသာ ဒေသခံများသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်အပေါ် မှီခိုနေထိုင်ရသည်ကို ကုမ္ပဏီအနေဖြင့် နားလည်နိုင်မည်ဖြစ်ပြီး ယင်းတို့၏ လုပ်ဆောင်မှုများသည် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုဖြစ်စေနိုင်သည့် အလားအလာရှိသည်ကို သိရှိနိုင်မည်ဖြစ်သည်။
- လက်ရှိ ရှိရင်းစွဲ ဒေတာအချက်အလက်အရင်းအမြစ်များကို အပြည့်အဝ အသုံးပြုရန်၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် သားငှက်တိရစ္ဆာန် ထိန်းသိမ်းရေးဌာနရှိ အစိုးရအရာရှိများ၊ အခြားပညာရှင်များနှင့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးရန်လိုအပ်ပြီး သင့်လျော်သည့် ကွင်းဆင်းလေ့လာမှုများပြုလုပ်ကာ လစ်ဟာနေသော အခြေခံအချက်အလက်များကို ဖြည့်စွက်နိုင်ရန် ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်သည်။
- ထိခိုက်ပျက်စီးနေသည့် အပင်နှင့်သတ္တဝါများ နေထိုင်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်များကို ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲတန်ဖိုးများမရှိဟု မယူဆသင့်ပေ။

1 မြန်မာ့ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်၏ အပိုင်း(၂)အရ အခြားဆောင်ရွက်နိုင်သော နည်းလမ်းများဆိုသည်မှာ အဆိုပြုထားသည့် စီမံကိန်းတစ်ခုနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ယင်း၏ ယေဘုယျရည်ရွယ်ချက်နှင့် လိုအပ်ချက်များကို လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ရန် ဖြစ်နိုင်သည့် ထိခိုက်မှု ပိုမိုလျော့နည်းစေသော အခြားနည်းလမ်းများကို ဆိုလိုသည်။ ယင်းစကားရပ်တွင် (၁) စီမံကိန်းအကောင်အထည်ဖော်ရန် အဆိုပြုထားသည့် တည်နေရာ၊ (၂) အကောင်အထည်ဖော်မည့် စီမံကိန်းအမျိုးအစား၊ (၃)စီမံကိန်း၏ ဒီဇိုင်းနှင့် အသေးစိတ်ပုံစံ၊ (၄)စီမံကိန်းတွင် အသုံးပြုမည့်နည်းပညာ၊ (၅) စီမံကိန်းကို အကောင်အထည်ဖော်မည့် အမြင်များ၊ (၆)ဝန်ကြီးဌာနက လိုအပ်သည် သို့မဟုတ် တင်ပြရန်သင့်လျော်သည်ဟု ယူဆသည့် စီမံကိန်းဆိုင်ရာ အရေးကြီးသော အခြားအချက်အလက် သို့မဟုတ် အမြင်များလည်း ပါဝင်သည်။

- အကဲဖြတ်အဆင့်တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးထိခိုက်ခံရမှုများကို ပြည့်ပြည့်ဝဝ ဖြေရှင်း ဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်သည်။ ဒေသခံများ၏ ဗဟုသုတ၊ ထင်မြင်ချက်များကိုလည်း ပါဝင်အောင် ထည့်သွင်းရမည်။
- သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုရေးစီမံခန့်ခွဲမှုစနစ်များအတွင်း ထိခိုက်နစ်နာမှုနည်းပါးသက်သာစေရေး နည်းစနစ်များပါဝင်ရမည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဒေသခံများအတွက် သက်သာမှုရှိစေရန် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု လုပ်ငန်းစဉ်များ၏ လေ့လာချက်အရ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့်ဆိုးကျိုးများကို ထိရောက်စွာ သက်သာလျော့ပါးစေရန် ဒေသခံများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရမည်။
- စီမံကိန်းလုပ်ငန်းများ၏ အခြေခံအဆောက်အအုံများနှင့် အလုပ်သမားများသည် တရားမဝင် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ရောင်းဝယ်မှု လုပ်ငန်းများတွင် ထောက်ပံ့ပေးခြင်း၊ ပါဝင်ပတ်သက်ခြင်း မရှိရန်လိုအပ်သည်။
- ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၏ တရားဝင်လိုအပ်ချက်များအတိုင်း ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း၏ အစီရင်ခံစာမူကြမ်းများကို သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုစီမံခန့်ခွဲရေး ဝန်ကြီးဌာနသို့ တင်သွင်းပြီးသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ကုမ္ပဏီဝက်(ဘ်)ဆိုက်ပေါ်တွင် ထုတ်ပြန်ကြေညာရမည် ဖြစ်သည်။ စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုမှု အစီရင်ခံစာများကိုလည်း ကုမ္ပဏီဝက်(ဘ်)ဆိုက်ပေါ်တွင် ထုတ်ပြန်ကြေညာရမည် ဖြစ်သည်။

လိုက်နာသင့်သည့် လိုအပ်ချက်များ

လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုများ

- မြန်မာ့အမျိုးသား သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်မူဝါဒနှင့် နည်းဗျူဟာကျသည့် မူဘောင်များ၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတွင် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် အပြောင်းအလဲများကို မျှော်လင့်ထားရမည်ဖြစ်သည်။ (အပိုင်း ၃ တွင် ကြည့်ပါ။) ဆိုလိုသည်မှာ လက်ရှိလုပ်ဆောင်နေသောစီမံကိန်းများသည် အနာဂတ်တွင် ထပ်ဆင့်ပေါ်ထွက်လာနိုင်သည့် ကန့်သတ်ချက်များအောက်၌ ဆက်လက်ရပ်တည်၍ လုပ်ငန်းလည်ပတ်နိုင်စေရေးအတွက်ဖြစ်သည်။
- မြန်မာ့နည်းဥပဒေဘောင်များတွင် ကွာဟချက်များရှိခဲ့သော် နိုင်ငံတကာရှိ စံသတ်မှတ်ချက်များ (ဥပမာအားဖြင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးကော်ပိုရေးရှင်း(IFC)၏ လုပ်ဆောင်မှုစံသတ်မှတ်ချက် ၆ (PS6) ကို အသုံးပြုရမည်။
- သဘာဝအရင်းအနှီးများ တန်ဖိုးထားခြင်း၊ ထိန်းသိမ်းမှု တန်ဖိုးမြင့်မားသည့် အရာများအား အကဲဖြတ်ခြင်း(HCV)နှင့် ဒေသခံများနှင့် ပူးပေါင်းမြေပုံထုတ်ယူမှု အစရှိသည့် နည်းပညာများသည် အသုံးဝင် မဝင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည်။ (အပိုင်း ၅ တွင် ကြည့်ပါ။)
- အလေ့အကျင့်ကောင်းများနှင့်အညီ ခုနိမ်မှုလုပ်ငန်းများကို အစီအစဉ်ဆွဲကာ အကောင်အထည် ဖော်ရမည်။ (အပိုင်း၅)။

မူဝါဒချမှတ်ခြင်း

- ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအတွက် ထိန်းညှိခြင်းနှင့် ငွေပေးချေခြင်းဆိုင်ရာ မြန်မာမူဝါဒဘောင်များ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာစေရန် ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်ရမည်။
- သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ နည်းဗျူဟာမူဝါဒဘောင်အသစ်ကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရန် ဆွေးနွေးကြရာတွင် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍအမြင်ပါဝင်စေရန် ဖြည့်စွက်ပေးရမည်။ သို့မှသာ မြန်မာ့မူဝါဒဘောင်သည် နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများနှင့် ကိုက်ညီပြီး ထိရောက်မည်ဖြစ်သည်။
- သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ကဏ္ဍအလိုက် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများ၊ အစိုးရနှင့် ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်သော အဖွဲ့ငယ်များ၊ ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းလုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များ၊ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ/လူ့အဖွဲ့အစည်းနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရာတွင် ကူညီပံ့ပိုးပေးရမည် ဖြစ်သည်။

စွမ်းဆောင်ရည်မြှင့်တင်ပေးခြင်း

- EIA နှင့်ဆိုင်သည့် အလေ့အကျင့်ကောင်းများ၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းခြင်းလုပ်ငန်းများ (မြန်မာနိုင်ငံပြင်ပရှိ နမူနာကောင်းများ) ကို သင်ကြားရန် အမျိုးသားအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးအဆင့်တို့တွင် ကနဦးသင်တန်းများ ဖွင့်လှစ်ပေးနိုင်ရန် အထောက်အပံ့ပေးရမည်။
- မြန်မာ့ အမျိုးသားဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနည်းဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်ကို အကောင်အထည်ဖော် နိုင်ရန်အတွက် ငွေကြေးနှင့်နည်းပညာများ အထောက်အပံ့ပေးရမည် ဖြစ်သည်။ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများနှင့် အဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ တည်ရှိရာနယ်မြေများ(KBAs)ကိုလည်း ထောက်ပံ့ပေးရမည်။

သတင်းအချက်အလက်များ မျှဝေခြင်း

- ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းနှင့် စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်း၊ ကုမ္ပဏီ၏ အခြားသော လုပ်ဆောင်ချက်များမှ ရရှိသည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ဒေတာအချက်အလက်များကို သင့်တော်သည့် ပြည်သူများ လေ့လာဖတ်ရှုနိုင်သော နေရာများတွင် မျှဝေပေးရမည် (အပိုင်း ၄ တွင် ကြည့်ပါ။)
- ဆန်းစစ်လေ့လာချက်များပြုစုကာ ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာရှိ လေ့လာစောင့်ကြည့်သူများအတွက်ပါ မျှဝေပေးရမည်။
- အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ၊ မြန်မာနိုင်ငံနှင့် နိုင်ငံတကာမှ ပညာရှင်များနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ပြီး စွမ်းရည်မြှင့်တင်ပေးနိုင်စေရန်နှင့် ကနဦးအချက်အလက်များ ကောက်ယူနိုင်ရန်အတွက် ဤအချက်အလက်များ လူတိုင်းရယူနိုင်စေရန် လုပ်ဆောင်ရမည် ဖြစ်သည်။

ဖိစီးမှုခံရမှုများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကြားရှိ ဆက်စပ်မှုများ၊ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအနေဖြင့် ဖိစီးမှုခံရမှုများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ခြင်း၏ စီးပွားရေးအရအကျိုးကျေးဇူးများ။

- ၁.၁။ ဖိစီးမှုခံရမှုများ၊ စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကြားရှိ ဆက်စပ်မှုများ။
- ၁.၂။ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ။
- ၁.၃။ ဖိစီးမှုခံရမှုများအား ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများနှင့် ချိတ်ဆက်ခြင်း။
- ၁.၄။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကုမ္ပဏီများသည် ဖိစီးမှုခံရမှုများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အဘယ်ကြောင့် အလေးပေးသင့်သနည်း။
- ၁.၅။ ဖိစီးမှုခံရမှုများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၏ ဝေဟာရများ။
- ၁.၆။ ဌာနတိုင်းရင်းသားများ၏ ရပိုင်ခွင့်နှင့် ဖိစီးမှုခံရမှုများ။

၁.၁။ ဖိစီးမှုခံရမှုများ၊ စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကြားရှိ ဆက်စပ်မှုများ

မြန်မာနိုင်ငံ၏ မြေဧရိယာသည် ၆၇၆၅၇၇ စတုရန်းကီလိုမီတာရှိပြီး အရှေ့တောင်အာရှတွင် အကြီးဆုံးဖြစ်သည်။ ဤသို့ အရွယ်အစားကြီးမားခြင်း၊ လောင်ဂျီကျုပမာဏ ၂၁၀၀ ကီလိုမီတာအထိ ကျယ်ဝန်းခြင်း၊ မြေမျက်နှာသွင်ပြင် အမျိုးအစားအများအပြားနှင့် အပင်နှင့်သတ္တဝါ ရှင်သန်ကျက်စားရာ နေရာများကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံသည် ဖိစီးမှုခံရမှုများ (ဖိစီးမှုခံရမှုများ) စုံလင်ကြွယ်ဝသည့် နိုင်ငံဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ထင်ရှားပြီး အမျိုးအစားစုံလင်သည့် အပင်နှင့် သတ္တဝါများ နေထိုင်ကျက်စားလျက်ရှိပြီး ဒေသရင်းမျိုးစိတ်များ (မြန်မာနိုင်ငံ ပြင်ပတွင် မတွေ့ရှိနိုင်သည့် ရှားပါးသတ္တဝါများ) ကိုလည်း ပိုင်ဆိုင်ထားသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် သဘာဝအရင်းအနှီး ပေါကြွယ်ဝသောနိုင်ငံဖြစ်ပြီး အမြဲစိမ်းရွက်ပြတ်တောများ၊ အဓိကကျသော မြစ်ကြောင်းစနစ်များ၊ အကြီးမားဆုံးသော မြစ်ဝကျွန်းပေါ်၊ ရေကန်ကြီးများ၊ ပင်လယ်သမုဒ္ဒရာအတွင်း ရှင်သန်နေထိုင်သော သက်ရှိများ၊ ရေချိုနှင့် ကုန်းမြေနေ မျိုးစိတ်များစသည့် စီးပွားရေးလုပ်ကိုင်ရန်နှင့် လူသားတို့ ကောင်းမွန်စွာနေထိုင်နိုင်ရေးတို့အတွက် အထောက်အပံ့စနစ်ကောင်းများ ရှိပါသည်။ ဖိစီးမှုခံရမှုများနှင့် သက်ရှိမဟုတ်သော သဘာဝအရင်းအနှီးများကြား ဆက်စပ်နေမှုသည် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုဖြစ်ပြီး လူသားတို့အတွက် အကျိုးကျေးဇူးများပေးသော အရာဖြစ်သည်။ ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ သစ်တောဂေဟစနစ်မှပေးသော ဝန်ဆောင်မှု တန်ဖိုးမှာ အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၇ ဘီလျံကျော် ရှိသည်။

ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများတွင် အောက်ပါတို့ ပါဝင်သည်။

- ထွက်ကုန်ဝန်ဆောင်မှုများဖြစ်သည့် ဆေးဝါးများ၊ ဆောက်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းအတွက် သစ်များ၊ ရေနံ၊ ငါးနှင့် တောကောင်များ။
- ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာဝန်ဆောင်မှုများဖြစ်သည့် နတ်ကိုးကွယ်မှုများ၊ ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များ၊ အပန်းဖြေခြင်းနှင့် ခရီးသွားလုပ်ငန်းနှင့် အနုပညာလက်ရာများ။

2 သစ်တောဦးစီးဌာန (၂၀၁၅)။ နိုင်ငံအဆင့် ဖိစီးမှုခံရမှုဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်၊ ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံ၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောဦးစီးဌာန။

3 WWF, MONREC, Natural Capital Project, (2016) "Natural Connections: How Natural Capital Supports Myanmar's people and economy," and Emerton, L. and Min Aung, Y. (2013). The Economic Value of Forest Ecosystem Services in Myanmar and Options for Sustainable Financing. 10.13140/2.1.1896.0968.

- သဘာဝအရ လည်ပတ်နေသော ဝန်ဆောင်မှုများ ဖြစ်သည့် ရာသီစက်ဝန်းလည်ပတ်နေခြင်း၊ ဝတ်မှုန်ကူးခြင်းနှင့် ရေစီးဆင်းမှု။
- အထောက်အပံ့ပေးသော ဝန်ဆောင်မှုများဖြစ်သည့် အာဟာရစက်ဝန်း၊ ရေသံသရာနှင့် ကနဦး ကုန်ကြမ်းထုတ်လုပ်ခြင်း။ ဥပမာ- သစ်တောများသည် လေထုထဲတွင် လည်ပတ်နေသော ကာဗွန်ဒိုင်အောက်ဆိုဒ်ပမာဏကို ထိန်းသိမ်းပေးခြင်းအပြင် မြစ်များ သောင်ထွန်းခြင်းကို ထိန်းသိမ်းပေးခြင်း၊ သောက်သုံးရေအတွက် မြစ်ချောင်းများကို အားကိုးနေရသူများအတွက် ရေကို သန့်စင်ပေးခြင်း စသည်တို့တွင် အရေးကြီးသောအခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်သည်။ သစ်တောများသည် နွေရာသီတွင် ရေခန်းခြောက်သွားမှု မရှိစေရန်လည်း ကူညီထိန်းသိမ်းပေးသည်။ ဒီရေတောများနှင့် အခြားကမ်းရိုးတန်းရှိ သက်ရှိများနေထိုင်ရာ ပတ်ဝန်းကျင်များသည် ကမ်းရိုးတန်းတစ်လျှောက်နေထိုင်သည့် လူသားများအား ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုကြောင့်ဖြစ်ပေါ်သော ဆိုးရွားသည့် မှန်တိုင်းအင်များမှ ကာကွယ်ပေးနိုင်ရန် အဓိက ဆောင်ရွက်ပေးသည်။⁴

သို့သော် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဖိစီးမှုခံရမှုများသည် ထိခိုက်ပျက်စီးမည့် အန္တရာယ်မြင့်မားနေသည်။ အကြောင်းရင်းမှာ ရေရှည် တည်တံ့သော မြေအသုံးချမှု အလေ့အကျင့်များမရှိခြင်း၊ ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ရာတွင် အစီအစဉ်တကျနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု မရှိခြင်း၊ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များအား ကုန်သွယ်ခြင်းနှင့် ငါးများ အလွန်အကျွံ ဖမ်းဆီးခြင်းတို့ကြောင့်ဖြစ်သည်။ ဖိစီးမှုခံရမှုများ ဆုံးရှုံးနေမှုသည် မျိုးစိတ်များ၏ ပင်ကိုယ်မူလတန်ဖိုးများ အန္တရာယ်ကျရောက်နေသောကြောင့် ပြဿနာတစ်ရပ်ဖြစ်နေသလို ၎င်းဖိစီးမှုခံရမှုများ၏ အထောက်အပံ့ဖြင့် လည်ပတ်နေသော ဂေဟစနစ်ကြီးအပေါ် မှီခိုရပ်တည်နေသော လူသားများအတွက်လည်း စိုးရိမ်ဖွယ်ရာ အခြေအနေ ဖြစ်နေပါသည်။ အဆိုပါ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ အရည်အသွေးလျော့ကျခြင်းနှင့် ထိခိုက်ပျက်စီးခြင်းကြောင့် လက်ရှိမြန်မာနိုင်ငံတွင် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း၊ ရေရှားပါးခြင်း၊ စိုက်ပျိုးထွက်ကုန်များ နည်းပါးလာခြင်းနှင့် စွမ်းအင် မလုံလောက်ခြင်း စသည့် စိန်ခေါ်မှုမျိုးစုံအား ရင်ဆိုင်နေရပေသည်။

ဖိစီးမှုခံရမှုများ၊ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကြားရှိ ဆက်သွယ်မှုများသည် နိုင်ငံတကာရှိ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ ဆွေးနွေးငြင်းခုံ ရေးသားဖော်ပြခြင်းများတွင် အရေးပါသည့်အချက်ဖြစ်သည်။ တစ်ဖက်ကကြည့်လျှင် လည်း အထူးသဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံအပါအဝင် အခြားနေရာဒေသများတွင် ဖိစီးမှုခံရမှုများ ကာကွယ်ရေးကို အလေးထားဆောင်ရွက်မှုများနှင့် ဒေသခံများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကြားတွင် ဖြစ်ပေါ်လာသော တင်းမာမှုများကြောင့်လည်း ဤသို့သော ဆွေးနွေး ငြင်းခုံမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း ဖြစ်နိုင်သည်။

၁.၂။ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ (UNGPs)

ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ (UNGPs)⁵ သည် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍနှင့် အစိုးရကဏ္ဍတို့ အနေဖြင့် လိုက်နာရမည့် သက်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကတိကဝတ်နှင့် တာဝန်များကို နိုင်ငံတကာ စံနှုန်းအရဖော်ပြထားသည် (အကန့် ၁ တွင် ကြည့်ပါ။)

4 ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၊ လူသားများ ကျန်းမာပျော်ရွှင်ရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးတို့ကြားရှိ ဆက်သွယ်ချက်များသည် ကနဦးတွင် Millennium Ecosystem Assessment မှ ရေးသားပြုစုခြင်း ဖြစ်သည်။ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၏ မူဘောင်မှတစ်ဆင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်းအားဖြင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၏ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများသည် လူသားများ၏ ကျန်းမာပျော်ရွှင်ခြင်းအား မည်သို့လွှမ်းမိုးမှုရှိကြောင်း နားလည်သတ်မှတ်နိုင်သလို ဆုံးဖြတ်ချက်ချသူများသည် အခြားလူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးအကြောင်းအရာများနှင့် ယှဉ်တွဲ၍ ချင်ချိန်နိုင်ရန် သတင်းအချက်အလက်များ ထောက်ပံ့ပေးနိုင်သည်။

5 A/HRC/17/31. UN Human Rights Council (2011). Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework. Report of the Special Representative of the Secretary General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises, John Ruggie. (Burmese translation)

အကန့် ၁။ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ။

အကာအကွယ်ပေးခြင်း-လေးစားလိုက်နာမှုရှိခြင်း-ပြန်လည်ကုစားပေးခြင်းတည်းဟူသော အခြေခံမူဘောင်ကို ကုလသမဂ္ဂ အတွင်းရေးမှူး၏ အထူးကိုယ်စားလှယ်ပရော်ဖက်ဆာ John Ruggie မှ ကမ္ဘာ့အနှံ့ရှိ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ၊ အရပ်ဖက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများ၊ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ၊ ကော်ပိုရိတ်လုပ်ငန်းကြောင့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခံနေရသူများနှင့်အတူ သုံးနှစ်တိုင်တိုင် ပူးပေါင်း၍ လေ့လာဆွေးနွေးပြီးမှ ရေးသားပြုစုခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ဤမူဘောင်တွင် အစိုးရနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများမှ လိုက်နာရမည့် လူ့အခွင့်အရေးတာဝန်များကို ချမှတ်ပေးထားသည်။ နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများနှင့် လိုအပ်ချက်များကို အသစ်ထုတ်ပြန်ပေးထားခြင်း မဟုတ်ဘဲ အစိုးရများအနေဖြင့် ရှိရင်းစွဲ လူ့အခွင့်အရေးဥပဒေ စည်းမျဉ်းများအောက်တွင် လိုက်နာရမည့် တာဝန်များကို သတိပေးဖော်ပြထားပြီး စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအတွက် နိုင်ငံတကာမှ လက်ခံကျင့်သုံးသော လူ့အခွင့်အရေးအခြေအနေများကိုဖော်ပြပေးထားသည်။ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏စီးပွားရေးနှင့်လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများတွင် ကဏ္ဍ ၃ ခုရှိသည်။

- **ကဏ္ဍ ၁။** နိုင်ငံများအနေဖြင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ အပါအဝင် တတိယအဖွဲ့အစည်းများမှ ကျူးလွန်လာသည့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများမှ မိမိနိုင်ငံသားများအား စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ ချမှတ်ခြင်းနှင့် အခြားသော နည်းလမ်းများအသုံးပြု၍ ကာကွယ်ပေးရမည့် တာဝန်ရှိသည်။ ဤသို့ ကာကွယ်ပေးရာတွင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကြောင့် ဒေသခံပြည်သူများ မှီခိုအားထားရသည့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် ကျရောက်လာသည့် သက်ရောက်မှုများ အပါအဝင် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ထိခိုက်ပျက်စီးမှုများမှ ဒေသခံများကို ကာကွယ်ပေးရမည် ဖြစ်သည်။
- **ကဏ္ဍ ၂။** စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများသည် လူ့အခွင့်အရေးကို လေးစားလိုက်နာရန် တာဝန်ရှိသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ စီးပွားရေးလုပ်ငန်း တစ်ခုအနေဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးအား ချိုးဖောက်ခြင်း သို့မဟုတ် ဆိုးကျိုးများကျရောက်စေခြင်းမျိုး မပြုသင့်ပေ။ ဤအခွင့်အရေးများတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ အပါအဝင် အခြားလူ့အခွင့်အရေးများကိုလည်း အပြည့်အဝ လေးစားလိုက်နာရမည်။ လက်တွေ့တွင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအနေဖြင့် မိမိတို့လုပ်ငန်းကြောင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် လူ့အခွင့်အရေးများအပေါ် ကျရောက်လာနိုင်ခြေရှိသည့် သက်ရောက်မှုများကို နားလည်ပြီး ကာကွယ် ရမည်ဖြစ်သလို လျော့နည်းအောင်လည်း ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်သည်။
- **ကဏ္ဍ ၃။** စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကြောင့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခံရသူများအနေဖြင့် တရားစီရင်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးပြင်ပ နှစ်နာမူဖြေရှင်းရေး ယန္တရားများအရ ပြန်လည်ကုစားပေးသည့် အခွင့်အရေးများ ရရှိသင့်ပါသည်။

၁.၃။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အခြေခံမူများနှင့် ချိတ်ဆက်ခြင်း

အကာအကွယ်ပေးခြင်း၊ လေးစားလိုက်နာမှုရှိခြင်းနှင့် ပြန်လည်ကုစားပေးခြင်း မူဘောင်တွင်သော်လည်းကောင်း၊ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အခြေခံမူများတွင်သော်လည်းကောင်း ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ပတ်သက်၍ ဖော်ပြထားခြင်းမရှိပါ။ သို့သော် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ အထူးအစီရင်ခံစာတွင်သွင်းသူ John Knox မှ ၂၀၁၇ ခုနှစ် ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီသို့ တင်သွင်းခဲ့သည့် အစီရင်ခံစာတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဆက်စပ်နေသော ဂေဟစနစ်များသည် လူ့အခွင့်အရေးအတွက် အရေးပါကြောင်းကို ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသည်။ Knox သည် လူသားတို့ အခွင့်အရေးများ အပြည့်အဝ ရရှိခံစားရခြင်းသည် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ်တွင် မှီတည်နေသည်ဟု ဆိုသည်(ဂေဟစနစ်များသည် လူသားတို့ရှင်သန်ရေးနှင့် သဘာဝ ယာယာနေနိုင်ရေးအတွက် လိုအပ်သော အခြေခံပစ္စည်းများကို ထောက်ပံ့ပေးခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်)။ ထို့ကြောင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို ဆုံးရှုံးခြင်းသည် များပြားကျယ်ပြန့်သည့် လူ့အခွင့်အရေးများ (အသက်ရှင်နေထိုင်ရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ အစားအသောက်၊ သောက်သုံးရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု ဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများ၊ ခွဲခြား ဆက်ဆံခြင်းမခံရရေး) အပေါ်ကျရောက်လာသော ခြိမ်းခြောက်မှုပင် ဖြစ်သည်။

Knox သည် လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီသို့ ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ မတ်လတွင် တင်သွင်းခဲ့သည့် နောက်ဆုံးအစီရင်ခံစာတွင် ၎င်း၏ စဉ်းစားတွေးခေါ်မှုကို အကျယ်ဖွင့်ရေးသားခဲ့သည်။ ၎င်းအစီရင်ခံစာတွင် အစိုးရများ၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ကုမ္ပဏီများ၊ အရပ်ဖက် လူ့အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဌာနေတိုင်းရင်းသားများမှ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် သက်ဆိုင်သည့် လူ့အခွင့်အရေး ကတိကဝတ်များကို နားလည်သဘောပေါက်ရန်နှင့် အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် မှီငြမ်းအသုံးပြုနိုင်ရန်အတွက် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အခြေခံမူဘောင် ၁၆ ခုကို ဖော်ပြထားသည်။ အထူးအကျိုးဝင်သက်ဆိုင်သည့် အချက်မှာ အခြေခံမူအမှတ် ၈ ဖြစ်ပြီး ၎င်းသည် "လူ့အခွင့်အရေးအား အပြည့်အဝ ရရှိခံစားခြင်းကို နှောင့်ယှက်နိုင်သည့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ထိခိုက်မှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည့် လုပ်ငန်းများအားလုံးကို လုပ်ကိုင်ခြင်းနှင့် ခွင့်ပြုခြင်းမှ ရှောင်ရှားနိုင်ရန် အလို့ငှာ" အဆိုပြုစီမံကိန်းများနှင့် မူဝါဒများ၏ လူ့အခွင့်အရေး ရယူခံစားခြင်းကို ချိုးဖောက်နိုင်ခြေရှိခြင်း အပါအဝင် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာထိခိုက်မှုများအား ကြိုတင်အကဲဖြတ်ဆန်းစစ်ခြင်းကို မဖြစ်မနေ လုပ်ဆောင်ရန်အတွက် အစိုးရများမှ ညွှန်ကြားပေးရန် တိုက်တွန်းထားသည်။ ထို့အပြင် အခြေခံမူ အမှတ် ၁၂ သည်လည်း များစွာသက်ဆိုင်မှုရှိပြီး ပြည်သူနှင့် ပုဂ္ဂလိကကိုယ်စားပြု ပုဂ္ဂိုလ်များအား ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ စံချိန်စံနှုန်းများနှင့်အညီ ထိရောက်မှုရှိစွာ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းအရ ထိထိရောက်ရောက် အရေးယူလုပ်ဆောင်ရန် အစိုးရများအား တိုက်တွန်းအားပေးထားသည်။

ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့်လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအရ နိုင်ငံတော်အစိုးရများသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ကာကွယ်ပေးပြီး အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများ မဖြစ်ပေါ်စေရန် တာဝန်ရှိသည်။ ဤအချက်တွင် ပုဂ္ဂလိကလုပ်ငန်းများကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှုများကို ကာကွယ်ပေးရမည့်တာဝန်လည်း ပါဝင်သည်။ ထို့အပြင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများသည် ထိုဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် သက်ဆိုင်သည့် အခွင့်အရေးများအား အလေးထားရမည့် တာဝန်ရှိသည်။ အလေးထားရမည်ဆိုသည်မှာ စီးပွားရေးလုပ်ကိုင်သူများအနေဖြင့် လက်တွေ့တွင် သူတို့၏လုပ်ဆောင်ချက်များကြောင့် ပျက်စီးနိုင်ခြေရှိသည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများနှင့်သက်ဆိုင်ရာလူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို နားလည်ပြီးထိခိုက်မှုနည်းပါးအောင်ဆောင်ရွက်ရမည့်တာဝန်ရှိသည်ကို ဆိုလိုသည်။^၆ မြန်မာအစိုးရနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများမှ လေးစားလိုက်နာရမည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာတာဝန်များမှာ အောက်ဖော်ပြပါ ကဏ္ဍများအတိုင်း ဖြစ်သည်။

ကဏ္ဍ ၁။ လူသားတို့၏ အခွင့်အရေးများကိုနှစ်နာစေသည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်များ ဝန်ဆောင်မှုများအား ဆိုးရွားစွာပျက်စီးခြင်းမှ ကာကွယ်နိုင်ရန်အတွက် သက်ဆိုင်ရာ ဥပဒေ နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ မူဘောင်များကို လက်ခံကျင့်သုံးရန် မြန်မာအစိုးရတွင် တာဝန်ရှိသည်။ လူ့အခွင့်အရေးရယူခံစားခွင့်ကို ထိခိုက်နှစ်နာစေသည့် ပုဂ္ဂလိကကုမ္ပဏီများကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှုများမှ ကာကွယ်ပေးရန်လည်း တာဝန်ရှိသည်။ လူ့အခွင့်အရေး ကောင်စီသို့ ၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် တင်သွင်းခဲ့သည့် အစီရင်ခံစာတွင် Knox မှ အလေးပေးဖော်ပြထားသည့် အစိုးရ၏တာဝန်များမှာ အဆိုပြုလွှာတစ်ခု၏ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ထိခိုက်မှုကို အကဲဖြတ်ခြင်း၊ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော ထိခိုက်မှုများနှင့် ပတ်သက်၍ သတင်းအချက်အလက်များပေးခြင်း၊ လုပ်ငန်းပိုင်းဆိုင်ရာဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်သည့်အဆင့်တွင် ဒေသခံပြည်သူများ ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်စေရန် ဖန်တီးပေးခြင်းနှင့် အခွင့်အရေးများ ချိုးဖောက်ခံရသူများအား တရားစီရင်ရေးအရ ထိရောက်သည့် ကုစားမှုများပေးခြင်းတို့ဖြစ်သည်။ Knox မှ လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီသို့ တင်သွင်းခဲ့သည့် ၂၀၁၈ ခုနှစ် အစီရင်ခံစာတွင်ပါရှိသည့် အခြေခံမူ ၂ တွင်မူ လုံခြုံသော၊ သန့်ရှင်းသော၊ ကျန်းမာ၍ ရေရှည်တည်တံ့သော ပတ်ဝန်းကျင်ကို ဖန်တီးပေးနိုင်ရန်အတွက် နိုင်ငံများမှ လူ့အခွင့်အရေးကို အလေးပေးရန်၊ အကာအကွယ်ပေးရန်နှင့် ဖြည့်ဆည်းပေးရန် တိုက်တွန်းထားပြီး လူ့အခွင့်အရေးအား အပြည့်အဝခံစားနိုင်ခြင်း ရှိ၊ မရှိဟူသောအချက်သည် ဂေဟစနစ်နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် မှီတည်နေသဖြင့် ၎င်းဂေဟစနစ်နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိန်းသိမ်း စောင့်ရှောက်ခြင်းနှင့် ရေရှည်တည်တံ့စွာ အသုံးပြုခြင်းပြုရန်အတွက် ထိရောက်သည့် ခြေလှမ်းများကို နိုင်ငံများမှချမှတ်နိုင်ရန် လိုအပ်ပေမည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အဆိုပါအချက်များကို ထောက်ပံ့ပေးနိုင်ရန် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်းတွင် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခု ထည့်သွင်းခဲ့သော်လည်း အောက်တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း တရားမျှတမှုရရှိနိုင်ရန် လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ပေးရာတွင် စိန်ခေါ်မှုများရှိနေသည်။

6 A/HRC/37/59. UN Human Rights Council (2018). [Framework Principles on Human Rights and the Environment](#). Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment, John Knox

ကဏ္ဍ ၂။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် လည်ပတ်နေသော စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများသည် လူသားတို့အားထားနေရသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဆက်စပ်နေသော ဂေဟစနစ်များအား ထိခိုက်စေခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို တာဝန်ယူရမည်ဖြစ်ပြီး၊ due diligence ဟုခေါ်တွင်သည့် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော သက်ရောက်မှုများအား ကြိုတင်သိမြင်ရန် စစ်ဆေးခြင်းနှင့် ထိခိုက်စေနိုင်သည့် သက်ရောက်မှုများအား ကြိုတင်တားဆီးခြင်းလုပ်ငန်းကိုအသုံးပြုကာ သက်ဆိုင်ရာဆိုးကျိုးများကို နားလည်အသိအမှတ်ပြုရန်၊ ဆိုးကျိုးများ ကာကွယ်ရေးနှင့် လျော့ပါးစေရေးအပြင် ဖြေရှင်းရန်လည်း လိုအပ်သည်။ အကာအကွယ်ပေးခြင်း၊ လေးစားလိုက်နာမှုရှိခြင်းနှင့် ပြန်လည်ကုစားပေးခြင်းမူဘောင်နှင့် ကုလသမဂ္ဂ၏စီးပွားရေးနှင့်လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အခြေခံမူများနှင့်အညီ KNOX ၏ ၂၀၁၇ ခုနှစ် အစီရင်ခံစာတွင် "ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ နှင့် ဆက်စပ်နေသော အခွင့်အရေးများကို လေးစားလိုက်နာရန် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများတွင် တာဝန်ရှိသည်"ဟု ဆိုထားသည်။ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများသည် ဤတာဝန်များကို ဖြည့်ဆည်းဆောင်ရွက်ပေးနိုင်ရန်အတွက် ယခုအနှစ်ချုပ်စာတမ်းတွင် ဖော်ပြထားသည့် နည်းစနစ်များနှင့် ချဉ်းကပ်ပုံများကို အသုံးပြုနိုင်သည်။ KNOX ၏ ၂၀၁၈ ခုနှစ် အစီရင်ခံစာတွင် "ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အခြေခံမူများအတိုင်း စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ၏ လူ့အခွင့်အရေးကို လေးစားလိုက်နာရမည့် တာဝန်များတွင် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်စေခြင်းနှင့် ထိုချိုးဖောက်မှုများ ဖြစ်လာစေရန် တွန်းအားပေးခြင်းကို ရှောင်ရှားခြင်း ပါဝင်သလို လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်လာပါကလည်း ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန်နှင့် လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုကြောင့် တိုက်ရိုက်ဖြစ်စေ၊ တွဲဖက်စီးပွားရေးမိတ်ဖက်များ၏ ထွက်ကုန်ပစ္စည်းနှင့် ဝန်ဆောင်မှုများကြောင့်ဖြစ်စေ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို ကာကွယ်ပေးရန်နှင့် လျော့ပါးစေရမည့် တာဝန်များလည်း ပါဝင်သည်။ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများသည် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် ၎င်းတို့၏ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုများအား သတ်မှတ်ဖော်ထုတ်ရန်၊ ကာကွယ်ရန်၊ လျော့ပါးစေရန်နှင့် တာဝန်ယူဖြေရှင်းရန်အပြင် ၎င်းတို့မှ တွန်းအားပေးခဲ့သည့် (သို့မဟုတ်) ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည့် ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ထိခိုက်မှုများအား ပြန်လည်ကုစားပေးရန်အတွက် သက်ဆိုင်သည့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဥပဒေအားလုံးကို လေးစားလိုက်နာရမည်ဖြစ်သလို လူ့အခွင့်အရေးကို လေးစားလိုက်နာရမည့်တာဝန်ကို ကျေပွန်စေနိုင်ရန်အတွက် ပတ်ဝန်းကျင် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်မူဝါဒနှင့် ကတိကဝတ်များအား ရှင်းလင်းစွာချမှတ်ထားရမည့်အပြင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ due diligence လုပ်ငန်းစဉ် (လူ့အခွင့်အရေးထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းများ အပါအဝင်) များကိုလည်း အကောင်အထည်ဖော် လုပ်ဆောင်ရမည်ဖြစ်သည်။"

ကဏ္ဍ ၃။ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ်မှီခိုနေသော ဒေသခံများနှင့် အခြားဆက်စပ်နေသူများသည် အဆိုပါ ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများ ရယူသုံးစွဲနိုင်မှု ထိခိုက်ခံခဲ့ရသော် ဆုံးရှုံးမှုနှင့် အခြားသောထိခိုက်မှုများအတွက် အစားထိုး ဆောင်ရွက်မှုများ ဆောင်ရွက်ပေးသင့်သည်။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူ့အခွင့်အရေးများ၏ တူညီသော အဓိကဦးစားပေးအချက်မှာ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား ကာကွယ်ပေးခြင်း၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ပျက်ဆီးမှုနှင့် ဂေဟစနစ်ဆုံးရှုံးမှုဒဏ်ကို ခံစားရသောသူများအတွက် ကုစားမှုများ ဆောင်ရွက်ပေးခြင်း စသည်တို့ ပါဝင်သည်။ အစိုးရအနေဖြင့် တရားစီရင်ရေးအရသော်လည်းကောင်း၊ တရားစီရင်ရေးပြင်ပ နှစ်နာမူဖြေရှင်းရေး ယန္တရားများဖြင့်သော်လည်းကောင်း ဆောင်ရွက်ပေးရန် တာဝန်ရှိသော်လည်း စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအနေဖြင့် မိမိတို့ လုပ်ငန်းများကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ပျက်စီးဆုံးရှုံးမှုများကို ကုစားပေးရေးဆောင်ရွက်ရာတွင် ဖြည့်ဆည်းဆောင်ရွက်ပေးရန် (သို့မဟုတ်) ပူးပေါင်း ပါဝင်ပေးရန်အတွက်လည်း မျှော်မှန်းရည်ရွယ်ထားသည်။ KNOX ၏ ၂၀၁၇ အစီရင်ခံစာတွင် လူ့အခွင့်အရေးကာကွယ်သူများ၏ အခက်အခဲဒုက္ခများကိုလည်း အသားပေးဖော်ပြထားပြီး ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ကမ္ဘာတစ်ဝန်း၌ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် မြေယာအရေးများအား ကာကွယ်ရန်အသုံးပြုမှု ၁၈၅ ဦးအထိရှိကြောင်းနှင့် ထိုအထဲတွင် မြန်မာနိုင်ငံမှ ၂ ဦးပါဝင်ကြောင်း ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသည်။⁷ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးကြားဆက်စပ်မှုဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများ၊ နိုင်ငံတကာနှင့် ပြည်တွင်းရှိ ဥပဒေမူဘောင်များ၊ စစ်တမ်းလေ့လာမှုများနှင့် သက်ဆိုင်သည့် အထက်ဖော်ပြပါဆွေးနွေးမှုများ၏ ပြောင်းလဲတိုးတက်မှုများအား အသေးစိတ်သိရှိလိုပါက နောက်ဆက်တွဲ အနှစ်ချုပ်မှတ်စုဖြစ်သည့် "ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကြားရှိ ဆက်စပ်မှုများ၊ နောက်ဆက်တွဲ ဖတ်ရှုရန်"ဟူသော စာတမ်းတွင် ဖတ်ရှုနိုင်ပါသည်။

7 ၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် Global Witness မှ ၂၀၁၆ခုနှစ် ကမ္ဘာပေါ်ရှိ ကာကွယ်ရန်သူများနှင့်ပတ်သက်သည့် မှမ်းမပြင်ဆင်ထားသော အစီရင်ခံစာအား ထုတ်ပြန်ခဲ့ပြီး အဆိုပါအစီရင်ခံစာတွင် မြေယာနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာအရေးများအား ခုခံပြောဆိုသူ အယောက် (၂၀၀) ကျော် အသတ်ခံရခြင်းကို မှတ်တမ်းတင်ထားသည်။ ထိုသို့ အသတ်ခံရသူများမှ နှစ်ယောက်မှာ မြန်မာနိုင်ငံမှ ဖြစ်သည်။ အသတ်ခံရမှု အများဆုံးကဏ္ဍများမှာ သတ္တုတူးဖော်ခြင်းနှင့် ရေနံ (၃၃ ယောက်) နှင့် သစ်ထုတ်ခြင်း (၂၃ ယောက်) တို့ ဖြစ်သည်။

၁.၄။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကုမ္ပဏီများသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အဘယ်ကြောင့် အလေးပေးသင့်သနည်း။

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေးများအား ကာကွယ်ခြင်းသည် ပင်ကိုယ်အကျိုးကျေးဇူးများ ရှိသည့်အပြင် ကုမ္ပဏီများ အနေဖြင့် ၎င်းတို့လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုများကြောင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ်တွင် ကျရောက်လာမည့်ဆိုးကျိုးများကို ကြိုတင်၍ ရှောင်ရှားခြင်းနှင့် လျော့ချခြင်းသည် စီးပွားရေးအရလည်း အကျိုးကျေးဇူးများရှိသည်။ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအားလုံးသည် ပင်မလုပ်ငန်းလည်ပတ်မှု အတွက်ဖြစ်စေ ကုန်ပစ္စည်းပံ့ပိုးပေးသည့် ကွင်းဆက်အတွင်း၌ဖြစ်စေ ဂေဟစနစ်များနှင့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် အနည်းနှင့် အများ မှီခိုနေသလို ၎င်းဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် သက်ရောက်မှုများလည်း ကျရောက်စေသည်။ ဇယား (၁) တွင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ အတွက် အန္တရာယ်နှင့် အခွင့်အလမ်းများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ကျယ်ပြန့်သည့် ဧရိယာ ၅ ခု သတ်မှတ်ပေးထားသည်။⁸

ဇယား ၁။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ ကာကွယ်ခြင်း၏ စီးပွားရေးဖြစ်ရပ်များ

အန္တရာယ်များ	အခွင့်အလမ်းများ
<p>လုပ်ငန်း လည်ပတ်မှုဆိုင်ရာ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ ပိုမိုရှားပါလာခြင်းနှင့် ကုန်ကျစရိတ်မြင့်မားလာခြင်း - ဇီဝမျိုးကွဲများအပေါ် ဆိုးကျိုးအများဆုံး ကျရောက်စေနိုင်သည့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများသည် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် အများဆုံးအားထားနေရသူများ ဖြစ်နေတတ်သည်။ (လုပ်ငန်းအတွက် ရေအသုံးပြုခြင်း၊ သီးနှံအထွက်ကောင်းသည့် မြေကြီးအား ရယူအသုံးချခြင်း၊ ကုန်ထုတ်လုပ်မှုအတွက် အပင်နှင့် တိရစ္ဆာန်မျိုးစိတ်များအား ရယူအသုံးချခြင်း) • ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ ရယူသုံးစွဲနိုင်ရန် အတွက် ဒေသခံများကြား ပြိုင်ဆိုင်မှုများဖန်တီးခြင်းနှင့် ပဋိပက္ခများ ဖြစ်လာနိုင်ခြေရှိခြင်းကြောင့် လုပ်ငန်းလုပ်ကိုင်နိုင်ရန် "လူထု သဘောတူကြည်ဖြူခွင့်ပြုမှု" ကို ဆုံးရှုံးခြင်း။ 	<ul style="list-style-type: none"> • လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုများ ထိရောက်မှု တိုးတက်လာပြီး ကုန်ကျစရိတ် သက်သာခြင်း။ ဥပမာ-ရေအရင်းအမြစ် ထိန်းသိမ်းကြီးကြပ်မှုမှတစ်ဆင့်။ • ကိုယ်ပိုင် လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုများတွင် အနာဂတ် အောင်မြင်မှုအတွက် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံခြင်း။ • စနစ်ကျသောနည်းလမ်းဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ များအား စီမံခန့်ခွဲခြင်း၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဆွေးနွေးမှုများ လုပ်ဆောင်ခြင်းနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းအားဖြင့် ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများနှင့် ဆက်ဆံရေးကောင်းမွန်လာစေခြင်း။
<p>စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းကြပ်မတ်ခြင်းနှင့် မူဝါဒပိုင်းဆိုင်ရာ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများ ရယူသုံးစွဲနိုင်မှုနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ပြည်သူ့မူဝါဒနှင့် ဥပဒေများအား လက်ခံကျင့်သုံးခြင်း။ (ဥပမာ- အခွန်အခများ၊ ထောက်ပံ့ကြေးများ၊ တွင်းထွက်တူးဖော်သည့် လုပ်ငန်းများအား ရပ်ဆိုင်းခြင်း။ 	<ul style="list-style-type: none"> • ဥပဒေအရ လိုအပ်ချက်များအား လိုက်နာကျင့်သုံးခြင်း - စနစ်ကျသည့် နည်းလမ်းများ ကို မှီငြမ်း၍ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ အန္တရာယ်ကို စီမံခန့်ခွဲခြင်းအားဖြင့် အန္တရာယ်များ လျော့ချနိုင်သလို မြန်မာနိုင်ငံရှိသဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ကာကွယ်ရေး လိုအပ်ချက်များနှင့် လိုက်လျောညီထွေ မဖြစ်သဖြင့် တာဝန်ယူဖြေရှင်းရမည့်အချက်များကိုလည်း နည်းပါးစေသည်။ • နောင်ပြောင်းလဲသွားနိုင်သည့် မြန်မာ့ဥပဒေများ အတွက် ကြိုတင်ပြင်ဆင်ထားပြီးသားဖြစ်နေခြင်း။

8 See World Business Council for Sustainable Development, Business Ecosystems Training course, Module 1.

အန္တရာယ်များ	အခွင့်အလမ်းများ
<p>ပုဂ္ဂိုလ်သတင်း</p> <ul style="list-style-type: none"> လက်တွေ့(သို့မဟုတ်) ထင်မြင်ယူဆချက်အရ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အား အန္တရာယ်ဖြစ်စေသည်ဟု သိရှိရပါက စားသုံးသူများနှင့်သော်လည်းကောင်း အခြားပတ်သက်ဆက်သွယ်သူများနှင့် သော်လည်းကောင်း ဆက်ဆံရေး ပျက်ပြားသွားစေနိုင်ပါသည်။ ကုမ္ပဏီ၏ ကုန်အမှတ်တံဆိပ်၊ ပုံရိပ်၊ စေတနာ ကောင်း၊ ပြည်သူ့အမြင်တို့ကို ထိခိုက်ပျက်စီးစေသည်။ 	<ul style="list-style-type: none"> ရေရှည်တည်တံ့သည့် ကုန်ပစ္စည်း ဝယ်ယူခြင်း၊ လုပ်ငန်းလည်ပတ်ခြင်း (သို့မဟုတ်) ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု အလေ့အကျင့်များကို အကောင်အထည်ဖော်ကျင့်သုံးခြင်း၊ ဆက်သွယ်ပြောဆိုခြင်းအားဖြင့် အခြားကုမ္ပဏီများနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါက မိမိကုမ္ပဏီအနေဖြင့် တမူထူးခြားစေရန် ဆောင်ရွက်ခြင်း။
<p>ဈေးကွက်</p> <ul style="list-style-type: none"> ရေရှည်တည်တံ့သော ကုန်ထုတ်လုပ်ခြင်းများသို့ ဦးစားပေးပြောင်းလဲနေသည့် စားသုံးသူများနှင့် အခြား ဈေးကွက်အခြေအနေများ။ 	<ul style="list-style-type: none"> သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးအား အလေးထားသည့် ဈေးကွက်များ ထွက်ပေါ်လာချိန်တွင် ပါဝင်လုပ်ဆောင်ပါက အမြတ်အစွန်းစီးဆင်းမှုအသစ်များ ရရှိနိုင်သည့် အခွင့်အလမ်းများရှိခြင်း။
<p>ဘဏ္ဍာရေး</p> <ul style="list-style-type: none"> ဘဏ္ဍာငွေသုံးစွဲရယူမှုလျော့ကျခြင်း - အလားအလာရှိသည့် ပုဂ္ဂလိက သို့မဟုတ် အများနှင့် သက်ဆိုင်သော ငွေပေးချေသူများသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် လုပ်ငန်းလည်ပတ်နေသော ကုမ္ပဏီများအား ငွေချေးပေးရန်အတွက် အဆိုပါကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်များအပေါ် ကျရောက်လာမည့် သက်ရောက်မှုများအား သုံးသပ်ဖြေရှင်းပေးရမည့် လိုအပ်ချက်ရှိပါသည်။^၉ 	<ul style="list-style-type: none"> အန္တရာယ်များ လျော့ချနိုင်သဖြင့် ပိုမိုကောင်းမွန်သည့် ငွေချေးငှားမှု သတ်မှတ်ချက်များ ရယူနိုင်ခြေရှိခြင်း။ အဆိုပါ ပိုမိုကောင်းမွန်သည့် သတ်မှတ်ချက်များမှ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ “အစိမ်းရောင်” ရန်ပုံငွေအသစ်များ ရရှိနိုင်ခြင်း။

၁.၅။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၏ ဝေါဟာရများ

ဤစာတမ်းအနှစ်ချုပ်တွင်ပါဝင်သော အဓိကကျသည့် ဝေါဟာရနှင့် အယူအဆများကို အောက်ဖော်ပြပါ အကန့် ၂ တွင် ဖော်ပြထားသည်။ အချို့သော ဝေါဟာရများအား နောက်ဆက်တွဲတွင် ပါဝင်သော ဆက်လက်ဖတ်ရှုနိုင်သည့် သက်ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များသို့ပါ ချိတ်ဆက်ပေးထားသည်။¹⁰

9 များပြားလှသည့် နိုင်ငံတကာရှိ ငွေချေးသူများ (အီကွေတာ စည်းမျဉ်းများ နံပါတ် ၃ (၂၀၁၃) အား လိုက်နာကျင့်သုံးသည့် ဖွံ့ဖြိုးရေးဘဏ်များနှင့် ပုဂ္ဂလိကဘဏ်များသည် ကုမ္ပဏီများအား အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးကော်ပိုရေးရှင်း၏ လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက်များအား လိုက်နာရန်လိုအပ်သည်။ ထိုစံသတ်မှတ်ချက်များတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် သက်ရှိသဘာဝ အရင်းအမြစ်များအား ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲအောင် စီမံခန့်ခွဲခြင်းဖြစ်သည့် လုပ်ဆောင်မှုစံသတ်မှတ်ချက် (၆) ပါဝင်သလို ၎င်းစံသတ်မှတ်ချက်၏ လမ်းညွှန်ချက်လည်း ပါဝင်သည် (အောက်တွင် အပိုင်း ၄ အား ကြည့်ပါ)။

10 For details see UNEP-WCMC (2014). Biodiversity A-Z. UNEP-WCMC, Cambridge, UK (Accessed 27-09-2018)

အကန့် ၂။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများဆိုင်ရာ အဓိက ဝေါဟာရများ

- ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ** - ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဟူသည် ကုန်းခြေ၊ ပင်လယ်နှင့် အခြားဂေဟစနစ်များ၊ ၎င်းတို့ပါဝင်နေသော ဂေဟပေဒေသာ ဆက်စပ်မှုရှိသည့် အရင်းအမြစ်အားလုံး၌ ရှင်သန်နေထိုင်နေသည့် သက်ရှိများကြားရှိ ကွဲပြားမှုကိုဆိုလိုသည်။ ယင်းစကားရပ်တွင် မျိုးစိတ်များအတွင်း ကွဲပြားမှု၊ မျိုးစိတ်များကြား ကွဲပြားမှုနှင့် ဂေဟစနစ်များကြား ကွဲပြားမှုလည်း ပါဝင်သည်။
- ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ** - ဂေဟစနစ်များမှ လူသားတို့ရရှိသည့် အကျိုးကျေးဇူးများကို ဆိုလိုသည်။ ၎င်းတို့အထဲတွင် ထွက်ကုန်ဝန်ဆောင်မှုများ (ဥပမာ-အစားအစာနှင့်ရေ)၊ သဘာဝအရ လည်ပတ်နေသော ဝန်ဆောင်မှုများ (ဥပမာ-ရေကြီးခြင်း၊ မိုးခေါင်ခြင်း၊ မြေပြိုခြင်း၊ ရောဂါများကျရောက်ခြင်း) အထောက်အပံ့ပေးသော ဝန်ဆောင်မှုများ (ဥပမာ - မြေဖွဲ့စည်းပုံနှင့် အာဟာရစက်ဝန်း)၊ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ဝန်ဆောင်မှုများ (အပန်းဖြေခြင်းဆိုင်ရာ၊ နတ်ကိုးကွယ်မှုဆိုင်ရာ၊ ဘာသာရေးဆိုင်ရာနှင့် အခြား ရုပ်ဝတ္ထုမဟုတ်သော အကျိုးကျေးဇူးများ) တို့ ပါဝင်သည်။

ဥပဒေအရ ထိန်းသိမ်းထားသော ဧရိယာများ

- သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများ** - သဘာဝတရားကို ရေရှည်ထိန်းသိမ်းရန်၊ ဆက်စပ်နေသော ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ယဉ်ကျေးမှုတန်ဖိုးများကို ကာကွယ်ရန်အတွက် တိကျသေချာစွာ သတ်မှတ်ထားသော ပထဝီမြေနေရာဖြစ်သည်။ ဤမြေနေရာကို ဥပဒေအရ သို့မဟုတ် အခြားသော ထိရောက်သည့်နည်းများဖြင့် အသိအမှတ်ပြုကာ စီမံခန့်ခွဲ၍ ထိန်းသိမ်းထားသည်။
- ရပ်ဆိုင်းထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများ** - နိုင်ငံတကာအရေးပါသော ကမ်းဦးရေတိမ်ပိုင်းများညီလာခံ (ဘေးမဲ့တောညီလာခံ)၏ စည်းမျဉ်းများနှင့်အညီ နိုင်ငံတကာအစိုးရများမှ ကာကွယ်ပေးထားသည့် ကမ်းဦးရေတိမ်ပိုင်းများ ဖြစ်သည်။

နိုင်ငံတကာအဆင့်၌ အရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဧရိယာအမျိုးအစားများ

- ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းမှုတန်ဖိုး မြင့်မားသော ဧရိယာများ (HCVA)** - ဇီဝစနစ်ဆိုင်ရာ၊ ဂေဟစနစ်ဆိုင်ရာ၊ လူမှုရေး သို့မဟုတ် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာတန်ဖိုးများ အစရှိသည့် ထိန်းသိမ်းမှုတန်ဖိုး များ(HCVs) မြင့်မားသည့် နေရာတစ်ခုကို နိုင်ငံအဆင့်၊ ဒေသတွင်းအဆင့်၊ ကမ္ဘာ့အဆင့်မှ အရေးပါထင်ရှားသည့် နေရာဟု သတ်မှတ်သည်။
- အဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများတည်ရှိရာ နယ်မြေများ (KBA)** - ဤဧရိယာများသည် နယ်နိမိတ်အသေအချာ သတ်မှတ်ထားသည့် တစ်ကမ္ဘာလုံးအဆင့်၌ ထင်ရှားသည့်နေရာများ ဖြစ်သည်။ တစ်ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ စံနှုန်းများကို အသုံးပြု၍ နိုင်ငံအလိုက် သတ်မှတ်ထားသော နေရာများဖြစ်ပြီး ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းရန်အတွက် ကမ္ဘာတစ်ဝန်း၌ အရေးပါမှုအရှိဆုံး နေရာများကို ကိုယ်စားပြုသည်။
- အရေးကြီးသည့် ငှက်နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများတည်ရှိရာ နယ်မြေများ (IBAs)** - ငှက်မျိုးစိတ်များ ထိန်းသိမ်းရန်အတွက် ကမ္ဘာ့အဆင့်၌ အရေးပါသော နေရာများဖြစ်သည်။ ဤနေရာများသည် ကမ္ဘာပေါ်ရှိ ငှက်မျိုးစုအများအပြား ရှင်သန်နေထိုင်နိုင်စေရေးအတွက် လိုအပ်သောနေရာများ ဖြစ်သည်။ IBA ကွန်ယက်တွင် အခြားသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ ကြီးမားသည့် အမျိုးအစား ပမာဏကိုလည်း ထောက်ပံ့ထားသည်။ IBA ဧရိယာများသည် အဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ တည်ရှိရာ နယ်မြေ (KBA) ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုလည်း ဖြစ်သည်။
- မျိုးသုန်းပျောက်ကွယ်ခြင်း ကင်းမဲ့ရန်** - ဤဇုန်များသည် IUCN ၏ ခြိမ်းခြောက်ခံနေရသော မျိုးစိတ်များဆိုင်ရာ အနီရောင်စာရင်းတွင် ထည့်သွင်းထားခံရသည့် မျိုးသုန်းရန်အန္တရာယ်ရှိသော သို့မဟုတ် မျိုးသုန်းလုနီးပါး အန္တရာယ်ရှိနေသည့် မျိုးစိတ်များအရေအတွက်၏ ၂၅% သို့မဟုတ် ၂၅% ထက်ပို၍ နေထိုင်ကျက်စားနေသော ကမ္ဘာတစ်ဝန်းရှိ နေရာဒေသများ ဖြစ်သည်။

၁.၆ ။ ဌာနေတိုင်းရင်းသားများ၏ ရပိုင်ခွင့်နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ

ဌာနေတိုင်းရင်းသားများသည် ၎င်းတို့၏ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား ချိုးဖောက်ခံရနိုင်ခြေ များပြားသည်။ လူသားတိုင်းသည် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် မှီခိုနေရသော်လည်း အချို့မှာ အခြားသူများထက်ပို၍ ဂေဟစနစ်များအပေါ် နီးကပ်စွာ မှီခိုရှင်သန်နေထိုင်နေရသည်။ ဥပမာ-သစ်တောတွင်း အမြဲတမ်းနေထိုင်သူများနှင့် တံငါလုပ်ငန်း လုပ်ကိုင်သူများသည် ၎င်းတို့၏ အစားအစာ၊ လောင်စာနှင့် ဆေးဝါးများအတွက် သစ်တောများ၊ မြစ်များ၊ ကန်များနှင့် သမုဒ္ဒရာများမှရရှိသော အရင်းအမြစ် ထုတ်ကုန်များအပေါ်

တိုက်ရိုက်မှီခိုနေကြရသည်။ ဌာနတိုင်းရင်းသားများသည် ၎င်းတို့နေထိုင်သုံးစွဲရာ မြေပြင်၊ ရေထုတို့အပေါ် ပို၍နက်ရှိုင်းစွာ ခံစားဆက်သွယ် တတ်သည့် သဘောရှိပြီး သူတို့၏ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ ယဉ်ကျေးမှုပိုင်းနှင့် စီးပွားရေးပိုင်းဆိုင်ရာ ကျန်းမာစည်ပင်ပြောမှုသည် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ဆက်သွယ်နေသည်။ ဌာနတိုင်းရင်းသားများတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အား ရေရှည်တည်တံ့စွာ စီမံခန့်ခွဲနိုင်သည့် တန်ဖိုးရှိသော ရိုးရာပတ်ဝန်းကျင်များနှင့် အတွေ့အကြုံများလည်း ရှိနိုင်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် အထက်ဖော်ပြပါ ဌာနတိုင်းရင်းသားကဲ့သို့သော လူ့အဖွဲ့အစည်းအမျိုးအစားသည် အများစုအားဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုး များ¹¹ဖြစ်ပြီး ၂၀၀၇ ကုလသမဂ္ဂ၏ ဌာနတိုင်းရင်းသားများအခွင့်အရေး ကြေညာစာတမ်း (UNDRIP)¹² အရ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများအား ဌာနတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများအဖြစ် ထည့်သွင်းစဉ်းစားနိုင်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံအခြေအနေတွင် ဌာနတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ အဓိပ္ပာယ် ကို အတိအကျ ဖော်ပြထားခြင်း မရှိသေးသော်လည်း ၂၀၁၅ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း လုပ်ဆောင်ချက် (အပိုင်း၄ ကို ကြည့်ပါ)အရ "တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်စုများသည် ပင်မလူ့အဖွဲ့အစည်းနှင့် လူမှုရေး သို့မဟုတ် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာလက္ခဏာများ ကွဲပြားခြားနားမှုရှိပြီး ဖွံ့ဖြိုးမှုလုပ်ငန်းစဉ်များမှဖြစ်ပေါ်သော ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများကြောင့် ယင်းတို့၏ အကျိုးစီးပွားကို ထိခိုက်လွယ် စေသည်"ဟု အသိအမှတ်ပြုထားသည်။¹³ ဤအဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်နှင့် အခြားသက်ဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများကို MCRB ၏ ၂၀၁၆ တွင် ထွက်ရှိသော မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဌာနတိုင်းရင်းသားများ၏ ရပိုင်ခွင့်များနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ စာတမ်းအနှစ်ချုပ်တွင် ဖတ်ရှုနိုင်သည်။

သို့သော် ကမ္ဘာ့အဆင့်မြင့်အများစုတွင် ဖြစ်ပေါ်နေသော အခြေအနေများကဲ့သို့ပင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်စုများသည် သမိုင်းတစ် လျှောက် ဆိုးကျိုးများခံစားနေခဲ့ရပြီး ယခုထက်တိုင်ပင် ခွဲခြားဆက်ဆံခံရမှုများ၊ မြင့်မားသည့် ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုနှုန်း၊ အခြားနိုင်ငံရေးနှင့် လူမှုရေးအရ အခွင့်မသာမှုများနှင့်လည်း ရင်ဆိုင်နေရသေးသည်။ ဤသို့ ထိခိုက်လွယ်မှုများကြောင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဆက်စပ်နေသော တိုင်းရင်းသားများ၏ ရပိုင်ခွင့်များလည်း စိုးရိမ်ရသော အခြေအနေတွင်ရှိသည်။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှုများကြောင့် ရုပ်ဝတ္ထုဆိုင်ရာ ဆိုးကျိုးများအပြင် တိုင်းရင်းသားများအတွက် ယဉ်ကျေးမှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဆိုးကျိုးများလည်း ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ စီမံကိန်းတည်နေရာတွင် တိုင်းရင်းသားများ နေထိုင်လျက်ရှိလျှင် ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်းနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း(EIA) လုပ်ငန်း စဉ်များစသည့် အလေ့အကျင့်ကောင်းများ လုပ်ဆောင်ရန်လိုအပ်သည်။ ဤသို့သော စီမံကိန်းများတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအရ အပြည့်ပြည့်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးကော်ပိုရေးရှင်း အပါအဝင် ကမ္ဘာ့ဘဏ်နှင့် အာရှဖွံ့ဖြိုးရေးဘဏ် တို့၏ စည်းမျဉ်းများနှင့်အညီ နိုင်ငံတကာရှိ အလေ့အကျင့်ကောင်းများအား လိုက်နာကျင့်သုံးရန် လိုအပ်သည်။¹⁴

11 For details see MRGI (2007). *Minorities in Burma*. Minority Rights Group International, London
12 See UN (2008). *Declarations on the Right of Indigenous People*. United Nations
13 For details see MCRB (2015). *EIA Procedure* (in English and Burmese), Myanmar Centre for Responsible Business. (Accessed 27-09-2018)
14 See *IFC Performance 7 – Indigenous Peoples* (2012), World Bank, *Environmental and Social Standard 7 - Indigenous Peoples/Sub-Saharan African Historically Underserved Traditional Local Communities* (2016) and Asian Development Bank, *Safeguard Policy Statement* (2009)

J

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ

- ၂.၁။ မြန်မာ့ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအကြောင်း ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်
- ၂.၂။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား အဓိကခြမ်းခြောက်နေသော အချက်များ
- ၂.၃။ သက်ရှိများနေထိုင်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်မြေနေရာ ရှင်းလင်းခံရခြင်းနှင့် ပျက်စီးယိုယွင်းလာခြင်း
- ၂.၄။ မျိုးသုန်းရန် အန္တရာယ်ရှိသည့် မျိုးစိတ်များအား တရားမဝင်ကုန်သွယ်ရောင်းချမှု
- ၂.၅။ သဘာဝအရင်းအမြစ်များအား ရေရှည်တည်တံ့အောင် အသုံးမပြုခြင်း
- ၂.၆။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် ဂေဟစနစ်ဆိုင်ရာ ပြောင်းလဲမှုများ ထိခိုက်လွယ်မှု
- ၂.၇။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ကျရောက်နေသည့် ခြိမ်းခြောက်မှုများသည် လူ့အခွင့်အရေးအား မည်သို့ထိခိုက်နိုင်သနည်း။

၂.၁။ မြန်မာ့ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအကြောင်း ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

မြန်မာနိုင်ငံသည် အရှေ့တောင်အာရှကုန်းမြေတွင် အကြီးဆုံးတိုင်းပြည်ဖြစ်ပြီး မြေဧရိယာ ၆၇၆,၅၇၇ စတုရန်းကီလိုမီတာကျယ်ဝန်းသည်။ ဤသို့ ကျယ်ဝန်းသည့်အတွက် လောင်ဒီကျူအကျယ်မှာ ၂၁၀၀ ကီလိုမီတာရှိသဖြင့် မြောက်ဘက်စွန်းပိုင်းတွင် ဝေးလံသော ဟိမဝန္တာ တောင်တန်းများ၊ တောင်ဘက်စွန်းပိုင်း Sundaic သစ်တောများ အစရှိသဖြင့် ကွဲပြားသော မြေမျက်နှာသွင်ပြင်နှင့် ကျက်စားရာနေရာများ တည်ရှိသည်။¹⁵

မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံးနီးပါးသည် အင်ဒိုဘားမားဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနေထိုင်ကျက်စားရာ hotspot¹⁶ဟုခေါ်တွင်သည့်မြေနေရာအတွင်းကျရောက် နေပြီး ကမ္ဘာ့မှ အသိအမှတ်ပြုထားသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ရှားပါးသတ္တဝါများ (ဒေသရင်းမျိုးစိတ်များ) ပေါကြွယ်ဝသည့် အဆိုပါ hotspot မြေနေရာ ၃၅ တွင် တစ်ခုအပါအဝင်ဖြစ်သည်။ ၎င်း အင်ဒိုဘားမား hotspot နေရာသည် စာရင်းပါ (၃၅) နေရာအတွင်း၌ တစ်ကမ္ဘာလုံးအဆင့်အရ အစားမထိုးနိုင်သော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ နေထိုင်ကျက်စားရာ ထိပ်တန်းစာရင်း (၁၀)ခု အတွင်းကျရောက်နေပြီး ခြိမ်းခြောက်ခံနေရသော အဆင့်၌ထိပ်တန်းစာရင်း (၅)ခု အတွင်း ကျရောက်နေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် သာမန်ထက်ထူးခြားသည့် ဂေဟစနစ် အခင်းအကျင်းများဖြင့် ဖွဲ့စည်းတည်ရှိနေပြီး တောင်တန်းများ၊ နှင်းတောင်နှင့် ရေခဲပြင်များ၊ ကျယ်ပြန့်သည့်သစ်တောများ၊ ပင်မ မြစ်ကြီးများ၊ ကျယ်ပြန့်သည့် မြစ်ဝကျွန်းပေါ်၊ ခြောက်သွေ့သော ကုန်းမြေမြင့်၊ အဖိုးတန်ကမ်းရိုးတန်းနှင့် အဏ္ဏဝါတွင်းနေ သက်ရှိများ ရှင်သန်ကျက်စားရာ ရှည်လျားသည့်ကမ်းရိုးတန်းနှင့် ကျွန်းများ စသည်တို့ဖြင့် ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားသည်။ ထို့အပြင် မြန်မာနိုင်ငံသည် အပင်နှင့် သတ္တဝါမျိုးစုံမျိုးကွဲများ အစုံအလင် စုစည်းရာ ဇီဝပထဝီဒေသ သုံးခုစုံစည်းရာနေရာတွင် တည်ရှိနေသဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင်သာ တွေ့ရှိနိုင်သော (အခြားနိုင်ငံများတွင် မရှိသော) ထူးခြားသည့်မျိုးစိတ်များ နေထိုင်ကျက်စားရာနေရာလည်း ဖြစ်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် အဓိက ဂေဟဒေသကြီး ၁၄ ခုရှိပြီး ကြီးမားကျယ်ပြန့်သည့် ကုန်းနေရာနှင့် ရေနေရာအတွင်း၌ သွင်ပြင်လက္ခဏာအရ ပထဝီအနေအထားအရ ထင်ရှားသောအပင်နှင့် တိရစ္ဆာန်အစုအဝေးများ ပါဝင်သည် ("သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများနှင့် အဓိကအရေး

15 သစ်တောဦးစီးဌာန (၂၀၁၅)။ နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်၊ ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံ၊ ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောဦးစီးဌာန။
16 Mittermeier, R. et al. (2004). *Hotspots Revisited: Earth's Biologically Richest and Most Endangered Ecoregions*. Mexico City: CEMEX

ပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများတည်ရှိရာ နယ်မြေများ အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ” နောက်ဆက်တွဲတွင် ကြည့်ပါ။¹⁷ နိုင်ငံ၏ တစ်ဝက်ကျော်သည် ဂေဟဒေသ (၁၄)ခု အတွင်းရှိ (၃) ခုဖြင့် ဖုံးလွှမ်းနေပြီး အဆိုပါဒေသ(၃)ခုမှာ ဧရာဝတီ စိုက်ပျိုးရေးဦးစီးဌာနပြုတ်တော ၂၀.၆%၊ မြောက်ပိုင်း အင်ဒိုချိုင်းနား အပူလျော့ပိုင်းသစ်တော ၂၀.၅ %၊ မိဖိုရမ်-မင်္ဂလာ-ကချင် မိုးသစ်တော ၁၀.၅ % တို့ ဖြစ်သည်။ သစ်တော ဂေဟဒေသ ၈ ခု (မြန်မာသစ်တောဧရိယာ၏ ၇၂ %) သည် လွန်ခဲ့သည့်နှစ်များကတည်းကပင် မျိုးသုန်းရန် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော သို့မဟုတ် မျိုးသုန်းလုနီးပါး အန္တရာယ်ရှိနေသောနေရာအဖြစ် သတ်မှတ်ထားပြီး ဖြစ်သည်။ ထိုအထဲတွင် မျိုးသုန်းရန် အန္တရာယ် ကျရောက် နေသည့်ဟု သတ်မှတ်ခံထားရသည့် ဒေသ (၄) ခု (၆၁ %)သည် မျိုးစိတ်များ ရှင်သန်မှုအတွက် ခြိမ်းခြောက်ခံနေရသည့် အခြေအနေများ တိုးတက်ပြောင်းလဲလာနိုင်ဖွယ်မရှိပါက မျိုးသုန်းရန်အန္တရာယ်ရှိသည့် နေရာအဖြစ် သတ်မှတ်ခံရနိုင်ဖွယ်ရှိသည်။ ကျန်ဂေဟဒေသ (၄)ခု (၁၁ %) ကို မျိုးသုန်းလုနီးပါး အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော နေရာအဖြစ်သတ်မှတ်ထားပြီး မျိုးစိတ်များ ရှင်သန်ပေါက်ရောက်ကျက်စားမှု ရှားပါးကျပ်းလာခြင်းကြောင့် မျိုးသုန်းမည့်အခြေအနေဆိုးနှင့် ရင်ဆိုင်နေရသည်။ သို့သော် ၎င်းဂေဟဒေသများ၏ (၁%) ထက် လျော့နည်း သော ပမာဏသည်သာ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေဧရိယာအတွင်း၌ တည်ရှိသည်။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ သဘာဝပေါက်ပင်အမျိုးအစားတွင် သစ်တောအမျိုးအစားကသာ စိုးမိုးထားပြီး မြေဧရိယာ၏ ၄၃ % ကို ဖုံးလွှမ်းထားသည်။ သို့သော် သစ်တောဧရိယာများ၏ တစ်ဝက်သည် ယိုယွင်းပျက်စီးနေပြီး သစ်တောဆုံးရှုံးမှုနှုန်းထားမှာ တစ်ကမ္ဘာလုံးအတိုင်းအတာအရ အမြင့်မားဆုံးစာရင်းတွင် ပါဝင်နေသည်။ ရေချိုဂေဟစနစ်များနှင့် ကမ်းဦးရေတိမ်ပိုင်းများတွင် ဧရာဝတီမြစ်ကြောင်းကဲ့သို့ အဓိကကျသော မြစ်ကြောင်းစနစ်များနှင့် အင်းလေးကန်၊ အင်းတော်ကြီးကန်တို့လည်း ပါဝင်သည်။ ကမ်းရိုးတန်းဂေဟစနစ်များတွင် အမြစ်မီးစိုက်သစ်တော များ၊ ရွှံ့ညွှန်တောများနှင့်သိပြင်များ၊ သန္တာကျောက်တန်းများ၊ ဒီရေတောများနှင့် ရေမှော်များပါဝင်ပြီး ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအတွက် အထူး အရေးပါသည်။

သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးအတွက် အရေးကြီးဆုံးသော နည်းလမ်းဖြစ်ပြီး ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ယဉ်ကျေးမှုနယ်ပယ်များကို လုံခြုံအောင်ထိန်းသိမ်းပေးခြင်းအားဖြင့် ကာကွယ်ပေးသည်။ ၂၀၁၈ ခုနှစ် စာရင်းအရ မြန်မာနိုင်ငံ၌ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေ ၄၂ ခု ရှိသည်။ သို့သော် လက်ရှိတွင် အမှန်တကယ် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ထား သောဧရိယာမှာ စုစုပေါင်းမြေဧရိယာ၏ ၈ % အောက် လျော့နည်းလျက်ရှိသည်။ တစ်ကမ္ဘာလုံးအတိုင်းအတာအရ ပျမ်းမျှ ၁၅% နှုန်းနှင့် နှိုင်းယှဉ်လျှင်သော်လည်းကောင်း ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများညီလာခံ၏ ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာရည်မှန်းချက်အရ (မြန်မာနိုင်ငံမှ လက်မှတ်ရေးထိုးထား သော) ၁၇% နှုန်းနှင့် နှိုင်းယှဉ်လျှင်သော်လည်းကောင်း သိသိသာသာ နည်းပါးနေသည်။ အထူးသဖြင့် အဏ္ဏဝါဧရိယာများသည် ထိခိုက် ပျက်စီးဆုံးရှုံးခံရရန် လွယ်ကူပြီး လက်ရှိတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ လန်ပီအဏ္ဏဝါ အမျိုးသားဥယျာဉ်တစ်ခုသာ ရှိသေးသည်။ မြန်မာ့အဏ္ဏဝါဆိုင်ရာ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ မြေပုံ (Myanmar Marine Biodiversity Atlas) တွင် ဒီရေတောများ၊ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ဘေးမဲ့တောများ အပါအဝင် ပင်လယ်ကမ်းရိုးတန်းဒေသကို ကိုယ်စားပြုသည့် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေ (၆)ခုရှိသည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများအတွက် လုံလောက်သည့် ရန်ပုံငွေမရှိသလို အများစုသည် စီမံခန့်ခွဲမှု အစီအစဉ်များမရှိခြင်း၊ ဝန်ထမ်းအလုံအလောက် မရှိခြင်းအပြင် အခြေခံအဆောက်အအုံ လိုအပ်ချက်များလည်း မရှိပေ။ မြန်မာနိုင်ငံအနေဖြင့် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေကွန်ယက်ကို ချဲ့ထွင်လာသည်နှင့်အမျှ ဒေသခံများအပေါ် ကျရောက်လာနိုင်သည့် သက်ရောက်မှုများကို လုံလောက်စွာ ဆန်းစစ်တိုင်းတာရန်နှင့် ဒေသ ခံများမှ ဥယျာဉ်များနှင့် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများမှ အကျိုးကျေးဇူးများ ရရှိနိုင်ရေးအတွက် နည်းလမ်းများဖန်တီးစဉ်ပေးရန် အရေးကြီးပေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် အဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများတည်ရှိရာ နယ်မြေများ (KBA) ၁၃၂ ခု တည်ရှိသည်။ ဤနေရာများသည် ဇီဝမျိုးစုံ မျိုးကွဲများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ တစ်ကမ္ဘာလုံးအဆင့်၌ ထင်ရှားသည့် နေရာများဖြစ်သလို နိုင်ငံတကာစံချိန်စံနှုန်းများကို အသုံးပြု၍ သတ်မှတ် ရွေးချယ်ထားခြင်းဖြစ်ပြီး ကမ္ဘာတစ်ဝန်းပွား ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေးအတွက် အရေးအကြီးဆုံးသော ကိုယ်စားပြုတည် နေရာများ ဖြစ်သည်။¹⁸ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများတည်ရှိရာ နယ်မြေများသည် တရားဝင်ကာကွယ်စောင့်

17 Reproduced from IFC (2017). *Strategic Environmental Assessment of the Hydro Sector in Myanmar: Baseline Assessment, Chapter 4, Biodiversity*.
18 See IUCN (2016). *A Global Standard for the Identification of Key Biodiversity Areas, Version 1.0*. First edition. Gland, Switzerland: IUCN.

ရှောက်ထားသည့် သဘာဝ ထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများအတွင်း ကျရောက်နေခြင်းမရှိပါက ဥပဒေအရ မြေပိုင်ဆိုင်မှုပုံစံ တိတိကျကျမရှိပေ။ ၎င်းအဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများတည်ရှိရာ နယ်မြေများ (KBA) များ (၃၅) ခုသည် လက်ရှိ၌ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေအတွင်း ကျရောက်နေပြီး နောက်ထပ် ၆ နေရာသည် အဆိုပြုထားသည့် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများအတွင်း တည်ရှိနေသည်။ သို့သော် အများစုသည် ဥပဒေအရ အသိအမှတ်ပြုခံထားရခြင်း မရှိပေ။ အဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ တည်ရှိရာနယ်မြေများ(KBA)သည် အနာဂတ်တွင် မည့်သည့်နေရာများကို ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရေးဦးစားပေးလုပ်ဆောင်သင့်ကြောင်း ဆုံးဖြတ်ရာ၌ အထောက်အကူပေးသည်။ ဖွံ့ဖြိုးရေး လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များရေးဆွဲရာတွင် မြေနေရာဧရိယာ၏တန်ဖိုးကို ထင်ထင်ရှားရှား သိရှိစေခြင်းအားဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ဆိုးကျိုးများကျရောက်စေခြင်းကို ရှောင်ရှားနိုင်ရန်အတွက် အထောက်အကူဖြစ်စေသလို ပြန်လည်ခန့်မပေးရန်အတွက် အလားအလာရှိ သည့် နေရာများအဖြစ်လည်း သတ်မှတ်ခြင်းခံရသည်။ လက်ရှိတွင် အဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ တည်ရှိရာနယ်မြေများ (KBA) သည် နိုင်ငံဧရိယာ၏ ၁၇ % သာ ဖြစ်သည်။

မြန်မာ့ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် သက်ဆိုင်သော ထပ်မံ၍သိရှိသင့်သည့် အကြောင်းအရာများအပြင် မြေပုံများကို ဖြည့်စွက်စာတမ်းဖြစ်သည့် “သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများနှင့် အဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ တည်ရှိရာနယ်မြေများ အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံ မျိုးကွဲများ”ဟူသည့် စာစောင်တွင်ဖတ်ရှုနိုင်ပါသည်။

၂.၂။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား အဓိကခြိမ်းခြောက်နေသော အချက်များ

မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများသည် အန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်မှု အခြေအနေများ မြင့်မားခြင်းမှာ ရေရှည်တည်တံ့သော မြေအသုံးချမှု အလေ့အကျင့်များ မရှိခြင်း(အထူးသဖြင့် စိုက်ပျိုးစီးပွားရေးလုပ်ငန်း စီမံကိန်းများအတွက် မြေယာရှင်းလင်းမှု)၊ ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရာတွင် အစီအစဉ်တကျမလုပ်ဆောင်ခြင်းနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုမရှိခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ မျိုးသုန်းရန် အန္တရာယ်ရှိသော မျိုးစိတ်များဖြစ်သည့် ကျားနှင့်ဆင်ကဲ့သို့သော သတ္တဝါများအား တရုတ်နိုင်ငံနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံများသို့ တရားမဝင်ကုန်သွယ်ရောင်းချနေမှုများ သည်လည်း အဓိက စိုးရိမ်စရာကောင်းသော အချက်ဖြစ်သည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ဆုံးရှုံးနေမှုသည် မျိုးစိတ်များ၏ ပင်ကိုယ်မှုလတန်ဖိုး များအတွက် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသောကြောင့် ပြဿနာတစ်ရပ်ဖြစ်နေသလို ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများမှ ထောက်ပံ့ပေးထားသည့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် မှီခိုရပ်တည်နေရသော လူသားများအတွက်လည်း စိုးရိမ်ဖွယ်ရာ အခြေအနေ ဖြစ်နေပါသည်။ လက်ရှိမြန်မာနိုင်ငံတွင် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း၊ ရေရှားပါးခြင်း၊ သီးနှံထွက်နှုန်းကျဆင်းခြင်းနှင့် စွမ်းအင်မလုံလောက်ခြင်း အစရှိသည့် စိန်ခေါ်မှုမျိုးစုံအား ရင်ဆိုင်နေရခြင်း၏ အဓိကအကြောင်းအရင်းတစ်ခုမှာ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ အရည်အသွေးလျော့ကျခြင်းနှင့် ယိုယွင်းပျက်စီးလာခြင်း ကြောင့် ဖြစ်ပေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ခြိမ်းခြောက်နေသည့် စိန်ခေါ်မှုအမျိုးအစား ၄ မျိုးရှိပြီး (အောက်တွင် ကြည့်ပါ) အဆိုပါ ခြိမ်းခြောက်ခံ ရမှုများကို လုံ့ဆော်ပေးနေသော အခြေခံကျသည့် အကြောင်းအရင်းများလည်း ရှိနေသည်။ ၎င်းအကြောင်းအရင်းများမှာ ဆင်းရဲနွမ်းပါးခြင်း၊ စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုး တိုးတက်လာခြင်း၊ ကုန်စည်ပစ္စည်းသုံးစွဲမှု မြင့်မားလာခြင်း၊ ပြည်တွင်းနှင့် အိမ်နီးချင်း ပြည်ပနိုင်ငံများမှ သဘာဝ အရင်းအမြစ်များအား အသုံးပြုလိုအပ်မှု များပြားလာခြင်း၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်နိုင်မှု နည်းပါးခြင်း၊ ရှင်းလင်း ပြည့်စုံသည့် မြေအသုံးချမှု မူဝါဒမရှိခြင်း၊ ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ရာတွင် အစီအစဉ်တကျ မလုပ်ဆောင်ခြင်းနှင့် ပူးပေါင်းဆောင် ရွက်မှု မရှိခြင်းအပြင် ဂေဟစနစ်များ၊ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ဇီဝမျိုးစုံ မျိုးကွဲများအား တန်ဖိုးထားမှုနည်းပါးခြင်း (အထူးသဖြင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးအစီအစဉ်များ ဆောင်ရွက်ရာတွင်) နှင့် ပတ်ဝန်းကျင် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းလုပ်ငန်းများအတွက် အခြေခံလူတန်းစားများထံမှ လုံလောက်သည့် ထောက်ပံ့မှုပေးမှု မရှိခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဤခြိမ်းခြောက်မှုများနှင့် နောက်ခံအကြောင်း အရာများကို လတ်တလောတွင် ထွက်ရှိလာသည့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်းဆိုင်ရာ ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်တွင်လည်း ထပ်တလဲလဲ ဖော်ပြထားသည်။¹⁹

19 See Forest Department (2017). Biodiversity Conservation in Myanmar: An overview. The Republic of the Union of Myanmar, MONREC and Prescott et al (2017). Political transition and emergent forest-conservation issues in Myanmar

မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုနှုန်းသည် ၂၀၀၄-၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် ၄၄.၅ % မှ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ၂၆.၁ % အထိ လျော့ကျခဲ့သော်လည်း ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုသည် ယခုထက်တိုင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်မှုအတွက် အခြေခံကျသောခြိမ်းခြောက်မှုတစ်ရပ် အဖြစ် ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ လူမှုဘဝနေထိုင်မှုအခြေအနေများ တိုးတက်ကောင်းမွန်လာသော်လည်း နိုင်ငံသားအများအပြား၏ ဘဝအခြေအနေသည် အခြေခံစားဝတ်နေရေးအတွက် အနည်းဆုံးလိုအပ်သော ဝင်ငွေ၏ အထက်တွင် ရှိရုံအနေအထားသာဖြစ်ပြီး ဆင်းရဲနွမ်းပါးသူ၊ ထိခိုက်လွယ်သူအဖြစ်သာ သတ်မှတ်ရမည့် အနေအထားဖြစ်သည်။ မြန်မာ့လူဦးရေ၏ ၇၀ % သည် ကျေးလက်ဒေသတွင် နေထိုင်ကြပြီး အများစုသည် တပိုင်တနိုင် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများကို အားထားလုပ်ကိုင်နေရကာ လောင်စာ၊ အိမ်ရာဆောက်လုပ်မှု၊ အစားအစာနှင့် ဆေးဝါးများအတွက် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် အမှီပြုနေထိုင်ကြရဆဲ ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် တံခါးဖွင့်ဝါဒကို စတင်ကျင့်သုံး လိုက်၍ နိုင်ငံတကာ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများပြားလာပြီး စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာသည်နှင့်အမျှ အထက်ပါ ခြိမ်းခြောက်မှုများမှာလည်း ဆက်လက်တည်ရှိနေမည်သာ ဖြစ်သည်။ ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများ၏ အဓိကအမျိုးအစားများကို ဇယားကွက် ၂ တွင် ဖော်ပြထားပြီး တဖြည်းဖြည်းတိုးချဲ့လာသော လုပ်ငန်းကဏ္ဍများနှင့် သက်ဆိုင်သည့် ခြိမ်းခြောက်မှုများကို လုပ်ငန်းကဏ္ဍအလိုက်ဆိုင်ရာ အနှစ်ချုပ်မှတ်စု များတွင် ဖော်ပြထားသည်။

၂.၃။ သက်ရှိများနေထိုင်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင် မြေနေရာရှင်းလင်းခံရခြင်းနှင့် ပျက်စီးယိုယွင်းလာခြင်း

အထက်တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း သစ်တောအမျိုးအစားများသည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ သဘာဝပေါက်ပင် အမျိုးအစားထဲတွင် အများဆုံးဖြစ် သည်။ သို့သော်လည်း ၂၀၁၀ နှင့် ၂၀၁၅ ခုနှစ်အတွင်း မြန်မာနိုင်ငံ၏ သစ်တောဆုံးရှုံးမှုပမာဏမှာ ကမ္ဘာ့ထိပ်တန်း ၃ နိုင်ငံစာရင်းတွင် ပါဝင်သည်(တစ်နှစ်လျှင် ၁.၈%)။ ဒီရေတောများအား အဓိကဆုံးရှုံးခံနေရပြီး ၂၀၀၁ မှ ၂၀၁၀ အထိ ဒီရေတော ဧရိယာစုစုပေါင်း ၄၂ % ကျော် ဆုံးရှုံးခဲ့ပြီး နှစ်စဉ် သစ်တောဆုံးရှုံးမှု အမြင့်မားဆုံးနှုန်းအဖြစ် ၄.၆၈ % တွင်ရှိသည်။²⁰ ဧရာဝတီတိုင်းနှင့် ရခိုင်ပြည်နယ်တို့တွင် သစ်တောဆုံးရှုံးမှုနှုန်းနှင့် ကာဗွန်ထုတ်လွှတ်မှုနှုန်း အမြင့်မားဆုံးဖြစ်သည်။ ဒီရေတောများ ဆုံးရှုံးခြင်း၏ အဓိကအကြောင်းအရင်းများမှာ စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများ ချဲ့ထွင်ခြင်း၊ ရေပေါ် စိုက်ပျိုးမွေးမြူခြင်း၊ သစ်ပင်များ ခုတ်လှဲခြင်းနှင့် စက်ရုံများတည်ဆောက်ခြင်း၊ မြို့ပြဖွံ့ဖြိုးမှု ပြုလုပ်ခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ ရခိုင်ပြည်နယ်တွင် သစ်တောပြုန်းတီးခြင်း၏ အဓိကအချက်မှာ စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများ ဖွံ့ဖြိုးလာခြင်း၊ ထင်းသုံးစွဲမှုနှုန်း မြင့်မားလာခြင်းနှင့် ဒီရေတောများမှ တရားမဝင် သစ်ခိုးထုတ်ခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ ရန်ကုန်တိုင်းသည် သစ်တော ဆုံးရှုံးမှုနှင့် ကာဗွန်ထုတ်လွှတ်မှု အမြင့်မားဆုံး တတိယနေရာတွင်ရှိနေခြင်းမှာ မြို့ပြတည်ဆောက်မှုများနှင့် ချဲ့ထွင်မှုများကြောင့် အဓိက ဖြစ်သည်။

အကြီးမားဆုံး ခြိမ်းခြောက်မှုတစ်ခုမှာ သစ်တောများရှင်းလင်းခြင်းနှင့် စိုက်ပျိုးစီးပွားရေးလုပ်ငန်းများဖြစ်သည့် ရာဘာ၊ ဆီအုန်း၊ ကွမ်းသီးနှင့် အခြားစိုက်ခင်းများအဖြစ် ပြောင်းလဲလိုက်ခြင်းအပြင် အနည်းအကျဉ်းအားဖြင့် တပိုင်တနိုင် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများ ချဲ့ထွင်လုပ်ကိုင်လာ ခြင်းတို့လည်း ပါဝင်သည်။²¹ မြန်မာနိုင်ငံသည် စိုက်ပျိုးရေးကို အားထားလုပ်ကိုင်ရသည့် နိုင်ငံဖြစ်ပြီး နိုင်ငံလူဦးရေ၏ ၇၀% သည် ကျေးလက်နေပြည်သူများ ဖြစ်ကြသည်။ စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများမှ အများစုအားဖြင့် အသုံးပြုသော နည်းပညာများသည် သက်ရှိများ ရှင်သန်ကျက်စားရာနေရာများအား သိသာထင်ရှားစွာ ယိုယွင်းပျက်စီးစေပြီး၊ အထူးသဖြင့် တောင်ကုန်းဒေသများတွင် ရွှေ့ပြောင်း တောင်ယာများစိုက်ခြင်း၊ မြေအောက်ရေအား အလွန်အကျွံ ထုတ်ယူအသုံးပြုခြင်းနှင့် ပိုးသတ်ဆေးများနှင့် ပေါင်းသတ်ဆေးများ အထိန်း အကွပ်မဲ့ အသုံးပြုခြင်းတို့ကြောင့် ဂေဟစနစ်များနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများ ကျရောက်စေသည်။ အချို့သော သစ်တောဧရိယာများတွင် သစ်များထပ်တလဲလဲ အလွန်အကျွံခုတ်ယူမှုကြောင့် ဆင့်ကဲပျက်စီးယိုယွင်းမှုများနှင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသဖြင့် နှစ်ရှည် သီးနှံစိုက်ခင်း (သို့မဟုတ်) စိုက်ပျိုးခင်းများအဖြစ် ပြောင်းလဲခြင်းနှင့်အတူ ပိုင်ဆိုင်လက်ဝယ်ထားရှိမှု မသေချာခြင်း စသည်တို့အပြင် အချို့အခြေအနေများတွင် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားခြင်းများသည်သာ နောက်ဆက်တွဲအဖြစ် ဖြစ်လာနိုင်ချေရှိသည်။

20 Wang, C. and Myint, S. (2016). Environmental Concerns of Deforestation in Myanmar 2001–2010. Remote Sensing, 2016, 8, 728
21 ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန (၂၀၁၅)။ နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်(၂၀၁၅-၂၀၂၀)။ ပြည်ထောင်စုသမ္မတ မြန်မာ နိုင်ငံတော်၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန။

အကန့် ၃။ ရွှေ့ပြောင်းနေရာချထားခံရမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ပတ်ဝန်းကျင်ပျက်စီးယိုယွင်းမှု နမူနာ

ဥပမာအနေဖြင့် အထက်ပေါင်းလောင်းဆည်တွင် မြေအသုံးချမှုအစီအစဉ်များကို အလေးပေးခြင်းမရှိခဲ့သဖြင့် နေရာရွှေ့ပြောင်းခံရမှုများ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။²² ဤသို့ စီမံခန့်ခွဲမှုညံ့ဖျင်းခြင်းသော နေရာရွှေ့ပြောင်းမှုများကြောင့် အရေးကြီးသည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ များ ရှင်သန်နေထိုင်ရာနေရာများအပေါ် မမျှော်လင့်သည့် ခြိမ်းခြောက်မှုများ ကျရောက်ခဲ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် အချိန်မီအလေးပေးဆောင် ရွက်မှုများနှင့် ရေထိန်းဆည်များနှင့် ကြားခံနယ်မြေများအတွက် ရန်ပုံငွေများကို စီမံကိန်းမစတင်ခင်အချိန်၌ပင် အရေးပေါ်လိုအပ်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ဤဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ကြွယ်ဝသည့်နေရာနှင့်အတူ အခြားအလားတူ ဆိုးကျိုးများခံစားရသည့် နေရာများကို ပြန်လည် ကုစားမှု များပြုလုပ်၍ ကယ်ဆယ်နိုင်ဖွယ်ရှိသော်လည်း အချို့နေရာများအတွက်မှာမူ ဤသို့ကယ်ဆယ်လုပ်ဆောင်ရန်မှာ အလွန်နောက်ကျသွား ပြီ ဖြစ်သည်။

၂.၄။ မျိုးသုန်းရန် အန္တရာယ်ရှိသည့် မျိုးစိတ်များအား တရားမဝင် ကုန်သွယ်ရောင်းချမှု

မြန်မာနိုင်ငံတွင် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သစ်ပင်ပန်းမန်များအား တရားမဝင် ကုန်သွယ်ရောင်းချမှုကို တိုက်ဖျက်နိုင်ရန်အတွက် အစိုးရဌာန များကြား ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများ မြှင့်တင်ပေးနိုင်ရန် ရည်ရွယ်ထားသည့် နိုင်ငံအဆင့် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များနှင့် သစ်ပင်ပန်းမန်များအား တရားမဝင်ကူးသန်းရောင်းဝယ်မှုကို တားဆီးနိုင်ရန်အဖွဲ့ (National Wildlife Law Enforcement Taskforce) တစ်ရပ်ကို ဖွဲ့စည်းထား သည်။ သို့သော် တရားမဝင် ကုန်သွယ်မှုလုပ်ငန်းသည် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရှင်သန်လျက်ရှိပြီး မြန်မာနိုင်ငံသည် CITES ၏ စည်းမျဉ်းများကို လိုက်နာကျင့်သုံးနိုင်ရန် ကြိုးစားလုပ်ဆောင်နေဆဲဖြစ်သည် (အပိုင်း ၃ တွင်ကြည့်ပါ)။ ဤတရားမဝင် ကုန်သွယ်မှုလုပ်ငန်း ကျယ်ပြန့်နေခြင်း မှာ တရုတ်နှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတို့ထံမှ ဝယ်လိုအားများနေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများတွင် စီးပွားရေးအရ တန်ဖိုးရှိသော တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သစ်ပင်ပန်းမန်မျိုးစိတ်များ မရှိသလောက် ရှားပါးသွားသဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံသည် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်မျိုးစိတ်များ အဓိက ထုတ်လုပ်ရာ ဈေးကွက်အရင်းအမြစ်အဖြစ် ကြီးထွားလာသည်။ ထိုတရားမဝင်ကုန်သွယ်မှုသည် နယ်စပ်ဒေသများတွင် ထိန်းချုပ်ရန်ခက်ခဲပြီး အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားဆဲ နယ်စပ်ဒေသများတွင် ထိန်းချုပ်ရန် ပိုမိုခက်ခဲသည်။ အချို့ မျိုးစိတ်များသည် တန်ဖိုးကြီးမားသဖြင့် ၎င်းထွက် ကုန်များကို ကုန်သွယ်ရောင်းချသူများသည် ငွေကြေးအင်အား တောင့်သည်။ ပြည်တွင်း၌ တရားမဝင် ကုန်သွယ်မှုသည်လည်း ပြဿနာ တစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး ပြည်တွင်းစားသုံးမှုအတွက် ရန်ကုန်နှင့်မန္တလေးတွင် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များ၏အသားများကို ရောင်းချမှုများလည်း များပြား လျက်ရှိသည်။

တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သစ်ပင်ပန်းမန်များ၏ ကုန်သွယ်မှုကို ၂၀၀၆ ခုနှစ်မှစတင်ကာ အစိုးရမဟုတ်သော တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် ကုန်သွယ်မှု စောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့အစည်း(TRAFFIC)မှ ရှမ်းပြည်နယ်၊ မိုင်းလားမြို့တွင် စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးခြင်းများ လုပ်ဆောင်ခဲ့ရာ၌ မြန်မာနိုင်ငံမှ အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများသို့ သိသာများပြားစွာ ခိုးထုတ်နေသော ဆင်များ၊ ဝက်ဝံများ၊ ခွေးဝံများ၊ ကျားများ၊ ကျားသစ်များ၊ နှင်းတောင်ကျားသစ်များ၊ အင်းကျားများ၊ ကုန်းလိပ် ရေလိပ်များနှင့် သင်းခွေချပ်များ၏ စာရင်းများ ပြုစုရရှိထားသည်။²³ မြန်မာ့အာရှ ဆင်ရိုင်းကောင်ရေ လျော့ကျလာခဲ့ ရခြင်း၏ ပင်မအကြောင်းအရင်းမှာ ဆင်များအား တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ကုန်သွယ်မှုအတွက် တရားမဝင် ဖမ်းဆီးသတ်ဖြတ်မှုများကြောင့်ဖြစ် သည်။²⁴ သဘာဝတောကြောင်များ (ကျား၊ အင်းကျား၊ တောကြောင်နှင့် အာရှရွှေရောင်ကြောင်များ)၏ တရားမဝင်ကုန်သွယ်မှု မပပျောက်ဘဲ ရှင်သန်နေရခြင်းမှာ အစိုးရမှ ဖိစီးစီးအရေးယူဆောင်ရွက်ခြင်း မရှိသောကြောင့်ဟု ယူဆရသည်။²⁵ မြန်မာနိုင်ငံတွင်သာ တွေ့ရှိနိုင်သည့် ဒေသရင်းမျိုးစိတ်များ (အထူးသဖြင့် ရေချိုလိပ်နှင့် လိပ်ကျောက်များ)သည် ထိခိုက်လွယ်သည့် အခြေအနေများတွင် ရှိနေသည်။

22 Cornish, G. (2017). Women and Resettlement: A case study on gender aspects at the upper Paunglaung Hydropower Dam. Spectrum SDKN Brief
23 NWCD(2017). Biodiversity Conservation in Myanmar: an overview. Nature and Wildlife Conservation Division, Forest Department, Ministry of Natural Resources and Environmental Conservation
24 Shepherd, C. and Nijman, V. (2008). Elephant and Ivory Trade in Myanmar. TRAFFIC Southeast Asia, Petaling Jaya, Selangor, Malaysia
25 Shepherd, C. and Nijman, V. (2008). The Wild Cat Trade in Myanmar. TRAFFIC Southeast Asia, Petaling Jaya, Selangor, Malaysia

၂၀၀၆ ခုနှစ် TRAFFIC²⁶ ၏စစ်တမ်း၌ မြန်မာနိုင်ငံရှိ အဆိုပါ တရားမဝင် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သစ်ပင်ပန်းမန်များ၏ ကုန်သွယ်မှု ဈေးကွက် ၁၄ ခု ရှိပြီး တရုတ်နှင့် ထိုင်းနယ်စပ်တွင် ဈေးကွက် ၃ ခုရှိသည်။ ၎င်း စစ်တမ်းကောက်ယူချက်အရ ဈေးကွက်ပေါ်တွင် ရောင်းရန်ရှိသော ဆင်စွယ်ပစ္စည်းပေါင်း ၉၀၀၀ နှင့် ဆင်အစွယ် ၁၆ ခု တွေ့ရှိခဲ့ရသည်။ အဆိုပါဆင်စွယ်ပစ္စည်းတို့သည် ဆင်အထီး ၁၁၆ ကောင်ကို ကိုယ်စားပြုနေသည်။ ဆင်စွယ်သာမက အရေခွံရောင်းချမှုသည်လည်း မြင့်မားလာခဲ့ပြီး ဆင်အထီးများသာမက အမများနှင့် သားပေါက်များ ကိုပါ သတ်ဖြတ်၍ အရေခွံကိုရယူနေသည့် သဘောဖြစ်သည်။ ဆင်အရေခွံရောင်းဝယ်မှုသည် ရန်ကုန်၌ပင် ရှိသည်ဟုသိရပြီး မြန်မာ နိုင်ငံတွင်၂၀၁၀ ခုနှစ်မှစတင်ကာ ဆင်များအသတ်ခံရမှုနှုန်း အဆမတန် မြင့်မားလာခဲ့သည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ် တစ်နှစ်ထဲတွင်ပင် ဆင် ၃၆ ကောင် အသတ်ခံရသည်ဟု သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာန၏ တရားဝင်မှတ်တမ်းများအရ သိရှိရသည်။²⁷

မြန်မာအစိုးရအနေဖြင့် ဒေသတွင်း အခြားနိုင်ငံများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု အားကောင်းလာစေရန် ကြိုးစားဆောင်ရွက်လျက်ရှိသလို ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာနှင့် ဒေသတွင်း ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများဖြစ်သည့် အာဆီယံဒေသ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် တရားမဝင် ကူးသန်းရောင်းဝယ်မှု တားဆီးရေး ကွန်ယက်၊ မြေဟောက်စစ်ဆင်ရေး၊ ကြောင်လက်သည်း စစ်ဆင်ရေး၊ အင်တာပို၏ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် တရားမဝင် ကုန်သွယ်မှု နှိမ်နင်းရေးလုပ်ငန်းအဖွဲ့ အစရှိသည့် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် လက်တွဲပါဝင်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသလို သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများကို လှည့်လည် စစ်ဆေးခြင်းလုပ်ငန်းများ တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်။ အထူးသဖြင့် ဆင်များနှင့်ပတ်သက်၍ ပြည်တွင်းနှင့် အပြည်ပြည် ဆိုင်ရာ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများမှ ထောက်ပံ့ပေးထားသော သစ်တောဦးစီးဌာနနှင့် မြန်မာ့သစ်လုပ်ငန်းတို့သည် ပြည်တွင်း၌ ဆင်အကောင်ရေအများဆုံး ပိုင်ဆိုင်သူများဖြစ်ကြပြီး ဆင်များကို ကာကွယ်ရန် ၁၀ နှစ် စီမံကိန်းဖြစ်သည့် မြန်မာ့ဆင်များ ထိန်းသိမ်းရေး လုပ်ငန်းစီမံချက်အား ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်။²⁸ ၎င်းလုပ်ငန်းစီမံချက်တွင် ဆင်များအား တရားမဝင် ဖမ်းဆီးသတ်ဖြတ်ခြင်း၊ ဆင်နှင့် ဆင်ထွက်ပစ္စည်းများအား ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားခြင်းနှင့် အသုံးပြုခြင်းတို့ကို ကာကွယ်တားဆီးနိုင်ရန် ပြည်သူများနှင့်အတူ ပူးပေါင်းဆောင် ရွက်သွားမည်ဖြစ်သည်။

တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် ကုန်သွယ်မှုများသည် သတ္တုတွင်း၊ လမ်းနှင့် ဆည်တာတမံများ အစရှိသည့် အရွယ်အစားကြီးမားသော စီမံကိန်း များကြောင့် ပိုမိုဆိုးရွားလာနိုင်သည်။ ကုမ္ပဏီများမှ ၎င်းတို့၏ ဝန်ထမ်းများအား အမဲလိုက်ခြင်းမပြုရန် တားမြစ်သော်လည်း ၎င်းစီမံကိန်းရှိရာ ဒေသသို့ အလုပ်အကိုင် အခွင့်အလမ်းရှာဖွေ၍ ရောက်ရှိလာသည့် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်သူများကြောင့်နှင့် အရေအတွက်အားဖြင့် များပြားလှ သည့် ဆောက်လုပ်ရေးလုပ်သားများကြောင့် ဒေသတွင်းရှိ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များအား သတ်ဖြတ်သုံးစွဲမှုအပေါ် သိသာထင်ရှားစွာ သက်ရောက်မှုများ ကျရောက်လာနိုင်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ခရီးသည်ဝင်ရောက်မှု များပြားလာခြင်းသည်လည်း ရိုးရာဆေးဝါးများ၏ ဈေးကွက်အခြေအနေဆိုင်ရာ တရားမဝင် ကုန်သွယ်မှုအခြေအနေများကို ပိုမိုဆိုးရွားလာစေနိုင်သည်။

၂.၅။ သဘာဝအရင်းအမြစ်များအား ရေရှည်တည်တံ့အောင် အသုံးမပြုခြင်း

၁၉၈၈ ၌ စစ်အစိုးရမှ အာဏာသိမ်းယူခဲ့သည့် နောက်ပိုင်းတွင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ သယံဇာတများအပေါ် ဖိအားများ ပိုမိုကျရောက်လာသည်။ နောက်ဆက်တွဲအနေဖြင့် သစ်ခုတ်ခြင်းနှင့် ငါးဖမ်းပိုင်ခွင့်လိုင်စင်များကို (ပြည်ပကုမ္ပဏီများသို့ အပါအဝင်) အလွန်အကျွံ ရယူလုပ်ဆောင် လာခြင်းကြောင့် အကျိုးဆက်အနေဖြင့် ကုမ္ပဏီများမှ သစ်တောများအား ပြောင်စင်အောင်ခုတ်ခြင်းနှင့် ငါးအလွန်အကျွံ ဖမ်းခြင်းများအား ထိန်းချုပ်ကွပ်ကဲမှု အားနည်းသည့် အရင်းအမြစ် အနည်းအကျဉ်းသာရှိသော အစိုးရလက်အောက်တွင် ပြုလုပ်လာခဲ့ကြသည်။ သက်ဆိုင်ရာ ပြည်နယ်များတွင် အစိုးရစစ်တပ်နှင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်များကြား ၁၉၉၀ ခုနှစ်များအတွင်း အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကို သဘောတူ ညီလိုက်ခြင်းအားဖြင့် ကျောက်စိမ်း၊ ကျောက်မြတ်ရတနာများနှင့် ရွှေတွင်းများ၊ တနင်္သာရီတိုင်း၌ ဆီအုန်းအပါအဝင် သစ်တောနှင့် သယံဇာတပေါကြွယ်ဝသော ဧရိယာများ၌ လုပ်ငန်းအခွင့်အလမ်းများ ဖွင့်ပေးပြီးသား ဖြစ်သွားသည်။ အစိုးရဘက်မှ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အပေါ် ကျရောက်လာနိုင်သော ဆိုးကျိုးများနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ရေရှည်တည်တံ့ရေးကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခဲ့ခြင်း မရှိဘဲ စစ်အစိုးရပိုင် ကုမ္ပဏီများ၊ စစ်အစိုးရနှင့် ပတ်သက်ဆက်နွယ်နေသော ကုမ္ပဏီများအပြင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကို သဘောတူညီသည့် အဖွဲ့အစည်းများ

အား ၎င်းတို့တောင်းဆိုသလောက် စီးပွားရေးအခွင့်အရေးများ ပေးအပ်ခဲ့သည်။ ၂၀၀၀ ခုနှစ် အလယ်ပိုင်းလောက်မှ စတင်ကာ တာတမံများ တည်ဆောက်ထားခြင်းမရှိသော မြစ်များဖြစ်သည့် သံလွင်မြစ်၊ ဧရာဝတီမြစ်နှင့် ၎င်းတို့၏ မြစ်လက်တက်များတွင်ပါ ရေအားလျှပ်စစ် ထုတ်လုပ်ရေး အကြီးစားစီမံကိန်းများအတွက် တရုတ်နှင့် ထိုင်းကုမ္ပဏီများနှင့်အတူ သဘောတူစာချုပ်များ ချုပ်ဆိုခဲ့ကြသည်။²⁹ သစ်ခုတ်ခြင်း၊ ငါးဖမ်းခြင်း၊ သတ္တုတွင်းတူးဖော်ထုတ်ယူခြင်းတို့သည် ရေရှည်တည်တံ့မှု မရှိကြောင်း နားလည်သဘောပေါက်လာချိန်တွင် လုပ်ငန်းဆိုင်ရာ ခြင်းများ သို့မဟုတ် အစိုးရပုဂ္ဂိုလ်များကို ပြောင်းလဲခြင်းများ ဖြစ်လာသော်လည်း အခြေအနေမှာ အလွန်နောက်ကျနေခြင်း (သို့မဟုတ်) လျော့တိလျော့ရဲ စည်းကမ်းကြပ်မတ်ခြင်းမျိုးသာ ဖြစ်နေသည်။ အထူးသဖြင့် ၂၀၁၁ခုနှစ် ပြည်သူ့အစိုးရလက်ထက်သို့ ပြောင်းလဲပြီး နောက်ပိုင်း၌ အချို့ရေအား လျှပ်စစ်စီမံကိန်းကြီးများအား ပြည်သူတို့၏ တားမြစ်မှုကြောင့် ရပ်ဆိုင်းခဲ့သည်များရှိသလို လက်ရှိ တိုင်အောင်ဆိုင်ရာထူးသည့် လုပ်ငန်းများလည်းရှိသည်။³⁰

၂.၆။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် ဂေဟစနစ်နှင့် ဆက်စပ်နေသော ပြောင်းလဲမှုများ၏ အားနည်းချက်များ

အရှေ့တောင်အာရှတိုက်တွင် အကြီးမားဆုံးသော သစ်တောများသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရှိနေသောကြောင့် လက်ရှိအချိန်တွင် ဖန်လုံအိမ် ဓာတ်ငွေ့ ထုတ်လွှတ်သောပမာဏနှုန်းထက် သစ်ပင်များ၏ စုတ်ယူမှု ပမာဏနှုန်းသည် ပိုမိုများပြားလျက်ရှိသဖြင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုအား တကမ္ဘာလုံးမှ ဖြေရှင်းရာတွင် ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်ပေးရာ ရောက်သည်။ သို့သော်လည်း ကမ္ဘာ့ ရာသီဥတု အန္တရာယ်ညွှန်းကိန်းဖြစ်သည့် Germanwatch Global Climate Risk Index³¹ အရ ဟွန်ဒူရပ်စ်၊ မြန်မာနှင့် ဟေတီနိုင်ငံတို့သည် ၁၉၉၅ မှ ၂၀၁၄အတွင်း ရာသီဥတု ပြင်းထန်မှုဒဏ် အဆိုးရွားဆုံးခံစားရသည့် နိုင်ငံများဖြစ်သည်။ ရာသီဥတုပူပန်မှုပုံစံများ၏ ခန့်မှန်းချက်အရ ဤသို့ ဆိုးရွားသော ရာသီဥတု အခြေအနေများကို အနာဂတ်တွင်လည်း ဆက်လက်၍ ရင်ဆိုင်နေရနိုင်ဖွယ်ရှိသည်။³² မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရေရှားပါးခမ်းခြောက်ခြင်း၊ လေပြင်း မုန်တိုင်းကြီးများ မကြာခဏတိုက်ခတ်ခြင်း၊ မိုးရွာသွန်းမှုပမာဏ တစ်နေရာနှင့်တစ်နေရာ ကွာခြားချက်ကြီးမားခြင်း၊ ရေကြီးခြင်းနှင့် မုန်တိုင်း ထန်ခြင်းများအစရှိသည့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုများကို တွေ့ကြုံခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။

ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဒဏ်ကြောင့် သိသာထင်ရှားသော လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ နစ်နာမှုများအပြင် ကမ်းရိုးတန်းဒေသများနှင့် အဏ္ဏဝါပတ်ဝန်းကျင်များကိုလည်း ထိခိုက်ပျက်စီးစေမည်ဖြစ်ပြီး ငါးဖမ်းရင်သန် နေထိုင်ပေါက်ဖွားသည့် ဒီရေတောများ၊ သန္တာကျောက်တန်း များနှင့် ရေမှော်ပင်များ၏အခြေအနေများ ဆိုးရွားလာမည် ဖြစ်သည်။ မျိုးစိတ်များ၏ ကူးပြောင်းနေထိုင်မှုပုံစံများ ပြောင်းလဲနိုင်ခြေရှိသလို အပင်မျိုးစိတ်များ၏ အသီးအပွင့်များ ဖူးပွင့်ချိန်များ ပြောင်းလဲခြင်းများလည်း ရှိလာနိုင်သည်။ ထို့အပြင် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကြောင့် ရေချိုးဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် သဘာဝပေါက်ပင်အမျိုးအစားများ ပြန့်နှံ့ပေါက်ဖွားခြင်းပေါ်တွင်လည်း သက်ရောက်မှုများ ရှိနိုင်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုကို ဖြေရှင်းခြင်းနှင့် သက်ဆိုင်သော မူဝါဒများကို ရေးဆွဲပြီး အကောင် အထည်ဖော်လျက်ရှိသည်။ ၎င်းတို့ထဲတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် သက်ဆိုင်သည့်မူဝါဒများမှာ ဒီရေတောများအပါအဝင် ကုန်းမြေနှင့် အဏ္ဏဝါသယံဇာတများကို ထိန်း သိမ်းကာကွယ်မည့် ကမ်းရိုးတန်းဒေသ စီမံခန့်ခွဲမှုအစီအစဉ်၊ ပျက်စီးယိုယွင်းနေသော သစ်တောများအား ပြန်လည်ကုစားခြင်း၊ ရာသီဥတု ပြင်းထန်မှုများကြောင့် ပျက်စီးသွားသော (လူတို့အသုံးပြုမိတည်နေသော) ဂေဟစနစ်များကို ပြန်လည်အစားထိုး စိုက်ပျိုး မွေးမြူစေခြင်း နှင့် သစ်တောများမှ ထင်းအသုံးပြုမှု လျော့ချခြင်းများလည်း ပါဝင်သည်။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုကို လျော့ချရာတွင် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများနှင့် သစ်တောများအား တိုးချဲ့ထိန်းသိမ်းခြင်းအား အရေးပါသော လုပ်ဆောင်မှုတစ်ရပ်အဖြစ် မဖြစ်မနေ ဆောင်ရွက်သင့်ပြီး ဤသို့လုပ်ဆောင်သော သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများအတွက် ဘဏ္ဍာရေးအခွင့်အလမ်းများလည်း ရရှိနိုင်သည်။

26 Shepherd et al (2008): [Elephant and Ivory Trade in Myanmar](#). TRAFFIC Southeast Asia,
27 The Guardian, [Demand for elephant skin, trunk and penis drives rapid rise in poaching in Myanmar](#). 07-06-2017.
28 The Irrawaddy. [10-Year Plan Aims to Save Myanmar's Wild Elephants from Poachers](#). 20-02-2018
29 Heinrich-Böll-Stiftung, The Green Political Foundation (2013). [Myanmar's Natural Resources: Blessing or Curse?](#) (Accessed 26/09/2018)
30 From IFC, MOEE and MONREC, [Strategic Environmental Assessment \(SEA\) of the Hydropower Sector: Baseline Assessment Report](#), Chapter 1, Yangon and Nay Pyi Taw, Myanmar, 2017
31 Kreft et al (2016) [Global Climate Risk Index Who Suffers Most From Extreme Weather Events?](#) Germanwatch e.V., Bonn
32 MOECAF (2015) [Myanmar's Intended Nationally Determined Contribution-INDC](#). The Republic of the Union of Myanmar, Minister of Environmental Conservation and Forestry.

၂.၇။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ကျရောက်နေသည့် ခြိမ်းခြောက်မှုများသည် လူ့အခွင့်အရေးအား မည်သို့ ထိခိုက်နိုင်သနည်း။

အောက်ပါ ဇယား ၂ တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများပေါ် ကျရောက်နိုင်သော ယေဘုယျထိခိုက်မှုများ၊ ၎င်းထိခိုက်မှုများနှင့်ဆက်စပ်၍ လူ့အခွင့်အရေးများအား မည်သို့ထိခိုက်နိုင်ကြောင်း အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြထားသည်။

ထို့အပြင် လူ့အခွင့်အရေးများအား ချိုးဖောက်စေသည့် ဤသို့သော တိုက်ရိုက်သက်ရောက်မှုများသည် လူ့အခွင့်အရေးများအပေါ် ဒုတိယအဆင့် အကျိုးသက်ရောက်မှုများ နောက်ဆက်တွဲ ဖြစ်ပေါ်လာစေနိုင်သည်။ စီမံကိန်းများကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ခြင်းများကြောင့်သော်လည်းကောင်း နဂိုရှိရင်းစွဲအချိန်၌ပင် ရှားပါးနေသည့် သယံဇာတများဖြစ်သော မြေနှင့်ရေတို့ကို ရယူသုံးစွဲနိုင်ရန် ပြိုင်ဆိုင်မှုများပြားလာစေသည်။ ဆက်လက်၍လည်း အခြားသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ပျက်စီးယိုယွင်းမှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေပြီး ရှားပါးသယံဇာတများအတွက် ပိုမိုပြင်းထန်သည့် ပြိုင်ဆိုင်မှုများ ဖြစ်လာစေနိုင်သည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ ရယူသုံးစွဲနိုင်မှု နည်းပါးလာခြင်းသည် တင်းမာမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာစေပြီး ပြင်းထန်သည့် ပဋိပက္ခများအဖြစ် ဆင့်ကဲသွားခြင်း၊ သို့မဟုတ် ရိုရင်းစွဲပဋိပက္ခများကို ပိုမိုဆိုးရွားစေပြီး လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခံရမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ချေ ရှိသည်။

ဇယား ၂။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်များအား ထိခိုက်စေသော သက်ရောက်မှု အမျိုးအစားများနှင့် ၎င်းတို့နှင့်ဆက်စပ်နေသော လူ့အခွင့်အရေး သက်ရောက်မှုများ

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် သက်ရောက်လာမည့် ဆိုးကျိုးများ	၎င်းဆိုးကျိုးများသည် လူ့အခွင့်အရေးကို မည်သို့ ထိခိုက်စေနိုင်သနည်း။
<p>ကုန်းနေ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ထိခိုက်မှုများ</p> <p>ဂေဟစနစ်များနှင့် သက်ရှိများ ရှင်သန်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်များ ဆုံးရှုံးခြင်း (သို့မဟုတ်) တန်ဖိုးလျော့ကျခြင်း။</p> <p>ဂေဟစနစ်များ၊ သက်ရှိပတ်ဝန်းကျင်များ တိုက်ရိုက် ဆုံးရှုံးရခြင်း၏ အဓိကအချက်မှာ စီမံကိန်းများနှင့် ၎င်းတို့နှင့် ဆက်စပ် နေသော အခြေခံအဆောက်အအုံများ ဆောက်လုပ်ရန် မြေနေရာများ ရှင်းလင်းခံရခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည် (ဥပမာ - လမ်း၊ ဖောက်ခြင်းနှင့် မီးသွယ်ခြင်း အစရှိသဖြင့်)။</p>	<p>သစ်တောများဆုံးရှုံးခြင်းနှင့် ပျက်စီးခြင်းသည် အောက်ပါဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် မှီခို နေရသည့် ဒေသခံများအပေါ် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်စေသည်။</p>

<p>ခြိမ်းခြောက်ခံနေရသော မျိုးစိတ်များနှင့် ကျက်စားမြေကန့်သတ်မှုရှိသော မျိုးစိတ်များ ဆုံးရှုံးခြင်း။</p>	<p>IUCN၏ အနီရောင် စာရင်းတွင်ပါဝင်သော ခြိမ်းခြောက်ခံရမှု နှုန်းမြင့်မားနေသည့် မျိုးစိတ်များသို့မဟုတ် သေးငယ်သည့် ဧရိယာ (ကန့်သတ်နေသည့် ကျက်စားမြေ)အတွင်း နေထိုင်ကျက်စားသည့် သက်ရှိသတ္တဝါများဆုံးရှုံးခြင်းသည် တိုက်ရိုက်အနေဖြင့် ကျက်စားရာမြေနေရာ ပျောက်ကွယ်သွားခြင်း၏ တိုက်ရိုက်ဆိုးကျိုးတစ်ရပ် ဖြစ်လာနိုင်သည်။ သို့မဟုတ် ကျက်စားရာ မြေနေရာများ ကျိုးပဲ့သွားခြင်းကြောင့် အဆိုပါမျိုးစိတ်များ အသက်ရှင်နေထိုင်ရန် ခဲယဉ်းလာခြင်း ဖြစ်သည်။</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ဒေသခံများ၏ အဓိက အစားအစာများ (အစားအစာအခွင့်အရေး)ကိုပေးစွမ်းသည့် ဂေဟစနစ် ဝန် ဆောင်မှုများ။ • ထောက်ပံ့ပေးသည့် ဝန်ဆောင်မှုများ (ရေအခွင့်အရေး)။ <p>ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအတွက် အရေးကြီးသည့် နယ်မြေများသည် တိရိစ္ဆာန်များအတွက် အစာရေစာ နှင့် စားကျက်မြေများ ဖြစ်နေနိုင်ပြီး မြေယာ ရှင်းလင်းခံရသဖြင့် ထိုစားကျက်မြေနှင့် အစာရေစာ ရယူနိုင်သည့် အရင်းအမြစ်များကို ဆုံးရှုံးရသည်။ (အ စားအစာ အခွင့်အရေး ထိခိုက်ခြင်း)</p> <p>ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် အဆမတန် ဖိအားများပြားလာခြင်းသည် အစားအစာရေစာသည့် အရင်းအမြစ်များ၏ ပမာဏနှင့် အရည်အသွေးများ လျော့ကျစေသည်။ (အစားအစာ အခွင့်အရေး၊ လုံလောက်သည့် လူနေမှုအဆင့်အတန်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေး ထိခိုက်ခြင်း။)</p>
<p>ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်သောမျိုးစိတ်များထိ ခိုက်လွယ်သည့် မျိုးစိတ်များအပေါ် ကျရောက်သည့် ဆိုးကျိုးများ။</p>	<p>အချို့သောမျိုးစိတ်များအတွက် လူသားများရှိနေသည့် နေရာမျိုးတွင် ယှဉ်တွဲနေထိုင်ရန်မှာ အထူးခက်ခဲသည်။ ထို့အပြင် အခြေခံအဆောက်အအုံများ ရှိနေခြင်းကြောင့် အခြားသောမျိုးစိတ်များ၏ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်မှုပုံစံ အား အဟန့်အတား ဖြစ်စေသည်။(ဥပမာ -မြစ်များအတွင်း ဆည်တာတမံများ ဆောက်ခြင်းသည် ဝါးများဥဥရာ နေရာရာဖွေ၍ မြစ်အဆန်တက်ခြင်းကို အဟန့်အတား ဖြစ်စေသလို Sandpiper ကဲ့သို့သော ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရာ ငှက်များ၏ စားကျက်မြေများကိုလည်း နေရာယူထားရာ ရောက်သည်။)</p>	
<p>စီးဆင်းလမ်းကြောင်း ပြောင်းလဲသွားသော မြေအောက်ရေ။</p>	<p>အချို့သက်ရှိများနှင့် မျိုးစိတ်များသည် စမ်းရေများကို သုံးစွဲ မှီတည်နေကြသည်။ မြေအောက်ရေ စီးဆင်းသည့် လမ်းကြောင်း ပြောင်းလဲသွားခြင်းသည် အပင်များ၏ ရေရရှိ မှု အပေါ် သိသိသာသာ သက်ရောက်မှုရှိပြီး အကျိုးဆက် အနေဖြင့် အပင်များကို မှီခိုနေရသောသက်ရှိများ၏ ရှင်သန် နေထိုင်နိုင်မှုနှင့် အဆိုပါသက်ရှိများ ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်း ကျင်အပေါ် ခြိမ်းခြောက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်လာသည်။</p>	

<p>လူသွားလာမှု မရှိသော သက်ရှိ ပတ်ဝန်းကျင် များထံသို့ ရောက်အောင် လမ်းဖွင့်ပေးခြင်း။</p>	<p>ဖွံ့ဖြိုးမှုလုပ်ငန်းများ လုပ်ဆောင်ရာတွင် အခြေခံလိုအပ်ချက် အဆောက်အအုံများ (အထူးသဖြင့် လမ်းများ) ဆောက်လုပ်ခြင်းအားဖြင့် အခြားသောဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများအတွက် လည်း လမ်းဖွင့်ပေးမိသည့်အတွက်ကြောင့် ရေရှည်တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများ ကျရောက်စေနိုင်ပါသည်။</p>
<p>ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ခြင်း ကြောင့်အရင်းအမြစ် များ အပေါ် ကျရောက်လာ သည့် ထပ်ဆောင်း ဖိအားများ။</p>	<p>ဖွံ့ဖြိုးနေသော နေရာများသို့ လူသွားတို့အနေဖြင့် အလုပ် အကိုင် ရှာဖွေရန်နှင့် စီးပွားရေးအခွင့်အလမ်းများရရှိရန် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်မှုများ ရှိလာပါသည်။ ဤအချက်ကြောင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ၎င်းတို့ထံမှရရှိနေသော ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများပေါ်တွင် လက်ရှိထက်ပို၍ ဖိအားများ ဖြစ်စေပါသည်။</p>
<p>ရေနေ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် သက်ရောက်သည့် ဆိုးကျိုးများ</p>	
<p>ပြောင်းလဲသွားသော ရေသံသရာ (မြေအောက် ရေ နည်းပါးလာခြင်း ကြောင့် ဖြစ်နိုင်ပါသည်)</p>	<p>သက်ရှိမျိုးစုံများသည် ရေစီးကြောင်းများနှင့် လိုက်လျောညီထွေ ရှင်သန်နေထိုင်ကြပြီး အဆိုပါ မြစ်ရေစီးကြောင်းများ ရေရှည်တွင် ပြောင်းလဲသွားပါက (ဥပမာ- မြေပေါ်ရေ အလွန်အကျွံထုတ်ယူမှု၊ အောက်ခြေရေစီးကြောင်းကို ထောက်ပံ့ပေးနေသော မြေအောက်ရေကို အလွန်အကျွံ ထုတ်ယူမှုများကြောင့်) အပင်နှင့် တိရစ္ဆာန်များ၏ ဖွံ့စည်းမှုပုံစံကို ပြောင်းလဲစေပါသည်။</p>
<p>သတ္တုဓာတ်၊ အက်စစ် ဓာတ်နှင့် ညစ်ညမ်းမှု များပြားလာခြင်း။</p>	<p>သတ္တုဓာတ်များသည် ရေနေကျောရိုးမဲ့သတ္တဝါများနှင့် ငါးများအား အဆိပ်ဖြစ်စေပြီး အသားစားသတ္တဝါများနှင့် လူသွားတို့၏ တစ်သျှူးများတွင် စုပုံလာနိုင်ပါသည်။ ရေနေ သတ္တဝါ အများစုသည် ရေ၏ pHဓာတ် ပြောင်းလဲမှု အနည်း အကျဉ်းကိုသာ ခံနိုင်ရည်ရှိပြီး အက်စစ်ဓာတ်နှင့် အခြား သော ညစ်ညမ်းမှုပုံစံများကြောင့် ဆိုးရွားစွာထိခိုက်မှု ခံစားရ နိုင်ပါသည်။</p>
<p>အနည်များ စုလာခြင်း (စုပုံနေသောမြေစိုင်ခဲများ)</p>	<p>မြေယာရှင်းလင်းခြင်း လုပ်ငန်းများကြောင့် မကြာခင် ဖြစ်ပေါ်တတ်သည့် စုပုံလာသော အစိုင်အခဲ အနည်များ သည် ငါးများ၏ ပါးဟပ်အတွင်းဝင်နိုင်ခြင်း၊ သွားလာ လှုပ်ရှားမှုကို နှောင့်နှေးစေခြင်း၊ အစား အစာအရင်းအမြစ် များ (ကျောရိုးမဲ့သတ္တဝါများ)ကို အနှောင့်အယှက်ဖြစ် စေခြင်းနှင့် ငါးများ ဥဥသည့် မြစ်ကြမ်းပြင်အား ဆိုးကျိုး သက်ရောက်စေပါသည်။</p>

ရေချိုနှင့် ရေငန်ငါးမျိုးစုံများ ထိခိုက်ခြင်း သည် အောက်ပါအချက်များ အပေါ် မှီခိုနေ သည့် ဒေသခံများအတွက် ဆိုးကျိုးသက် ရောက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။

- ငါးကို အဓိကအစားအစာအဖြစ် စားသုံးသူများအတွက် အစားအစာ အရင်းအမြစ်၏ ပမာဏနှင့် အရည် အသွေးပါ ကျဆင်းလျက်ရှိသည် (အစားအစာ အခွင့်အရေးဆုံးရှုံးခြင်း)။
- ငါးမွေးမြူခြင်း၊ ပင်လယ်ပြင် ငါးဖမ်း ခြင်း သို့မဟုတ် ပင်လယ်တွင် ပေါက် သောအပင်များကို ရယူခြင်းပြု၍ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနေသူများ (လုံလောက်သည့် လူနေမှု အဆင့် အတန်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေး ထိခိုက် ခြင်း)။

ဒေသတွင်းနှင့် နိုင်ငံတွင်းရှိ ပင်လယ်စာ စားသုံးသူများအနေဖြင့် ပင်လယ်စာတွင် ပါသော အဆိပ်ကြောင့် နေထိုင်မကောင်း ဖြစ်ခြင်း (ကျန်းမာရေး အခွင့်အရေး ဆုံးရှုံးခြင်း)

<p>သောင်တူးခြင်း သို့မဟုတ် ပင်လယ်ကြမ်းပြင် ပျက်စီးခြင်း</p>	<p>ပင်လယ်မြစ်ဝ သို့မဟုတ် နံးမြစ်များနေ မျိုးစိတ်များ၊ သို့မဟုတ် အဆိုပါမျိုးစိတ်များအား မှီဝဲသုံးစွဲသည့် ဆောင်းခိုရေငှက်များအပေါ် တိုက်ရိုက် ဆိုးကျိုးများကျ ရောက်စေပါသည်။ ပင်လယ်ရေမှော်များ၊ သန္တကျောက်တန်း များကိုလည်း ထိခိုက်စေပါသည်။</p>
<p>ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ကျရောက်လာသော လေအရည်အသွေးနှင့် ဆူညံသံတို့နှင့် ဆက်စပ်နေသည့်ဆိုးကျိုးများ</p>	
<p>ဖုန်မှုန့်များ ပတ်ဝန်း ကျင်များ များပြားလာ ခြင်း။</p>	<p>အပင်နှင့် စိုက်ခင်းများပေါ်ဖုန်မှုန့်ကျခြင်းသည် အပင်များ အစာချက်နှုန်းကို နှေးကွေးစေပြီး အပင်မျိုးပွားမှုကိုလည်း ကျဆင်းစေသည် (အထူးသဖြင့် ခြောက်သွေ့သော ဧရိယာ များတွင်)။ အစာကွင်းဆက်တွင် အရေးပါသော အချို့သော ကျောရိုးမဲ့ သတ္တဝါများအနေဖြင့် ဖုန်ထူထပ်မှု များပြားလာ ခြင်းကို တောင့်ခံနိုင်ခြင်းမရှိပေ။</p>
<p>ဆာလဖာဒိုင်အောက် ဆိုဒ်နှင့် နိုင်ထရိုဂျင် အောက်ဆိုဒ်ဓာတ်များ ပတ်ဝန်းကျင်တွင် များပြားလာခြင်း။</p>	<p>SO₂ နှင့် NO_x ဓာတ်ငွေ့ထုတ်လွှတ်မှုများသည် ရေအရင်း အမြစ်များတွင် ပျော်ဝင်ခြင်း၊ စိုက်ခင်းများနှင့် မြေကြီးများ ပေါ်တွင် အက်စစ်မိုးအဖြစ် ရွာသွန်းခြင်းများ ရှိလာပြီး ထို အက်စစ်ဓာတ်ကြောင့် အပင်နှင့် သတ္တဝါများအပေါ် ဆိုးရွား သည့် ထိခိုက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်လာစေပါသည်။ အက်စစ်ဓာတ် ကြောင့် အာဟာရစက်ဝန်း၊ ကာဗွန်သံသရာနှင့် ရေကဲ့သို့ သော ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကိုလည်း ထိခိုက်စေ ပါသည်။</p>
<p>ပတ်ဝန်းကျင်တွင် သတ္တုဓာတ်များ များပြားလာခြင်း။</p>	<p>အထက်တွင်ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း သတ္တုဓာတ်များသည် ရေနေကျောရိုးမဲ့သတ္တဝါများနှင့် ငါးများကို ဆိုးရွားစွာ အဆိပ် ဖြစ်စေပြီး ၎င်းအဆိပ်များသည် အသားစား သတ္တဝါမျိုးစိတ် များနှင့် လူများ၏ ကိုယ်တွင်းရှိ တစ်သျှူးများ၌ စုပုံခြင်းများ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။</p>
<p>ဆူညံသံများတိုး မြင့်လာ ခြင်း။</p>	<p>မျိုးစိတ်အများစုသည် ဆူညံသံများကို ခံစားနေရပြီး ထိုသို့ ဆူညံသံ များပြားသည့်နေရာများမှ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ကြ သဖြင့် အစားအစာရရှိနိုင်မှု နည်းလာပြီး မျိုးပွားမှုပုံစံများကို လည်း အနှောင့်အယှက်များ ဖြစ်လာစေပါသည်။</p>

ရေသံသရာ ပြောင်းလဲမှုများကြောင့် လုံလောက်ပြီး အရည်အသွေးပြည့်ဝသည့် ရေရရှိသုံးစွဲနိုင်မှု ကျဆင်းလာခြင်း (ရေရရှိမှုအခွင့်အရေး ထိခိုက်ခြင်း)

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းရန်အတွက် မူဝါဒနှင့် ဥပဒေမူဘောင်များ၊ ၎င်းတို့နှင့်ဆက်စပ်နေသည့် အဖွဲ့အစည်းများ

- ၃.၁။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် မူဝါဒမူဘောင်များ
- ၃.၂။ လက်ရှိကျင့်သုံးနေသော မူဝါဒမူဘောင်များ
- ၃.၃။ နောင်တွင် ချမှတ်မည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအား ကာကွယ်ခြင်းဆိုင်ရာ မူဝါဒများ
 - ၃.၃.၁။ အမျိုးသား ပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာ မူဝါဒမူကြမ်း (NEP)
 - ၃.၃.၂။ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ နည်းဗျူဟာဘောင်များ မူကြမ်း
 - ၃.၃.၃။ ရာသီဥတု ပြောင်းလဲလာခြင်း
- ၃.၄။ မဟာဗျူဟာမြောက် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဆန်းစစ်ခြင်း
- ၃.၅။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်မှုဆိုင်ရာ ဥပဒေဘောင်
 - ၃.၅.၁။ မြန်မာ့ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ
 - ၃.၅.၂။ ၂၀၁၂ ခုနှစ် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဥပဒေ
 - ၃.၅.၃။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး နည်းဥပဒေများ
 - ၃.၅.၄။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းမှု ဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း
 - ၃.၅.၅။ အမျိုးသားပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အရည်အသွေး (ထုတ်လွှတ်မှု) လမ်းညွှန်ချက်များ
- ၃.၆။ ကုန်းတွင်းရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဆက်စပ်နေသော ဥပဒေများ
 - ၃.၆.၁။ သစ်တောဥပဒေ
 - ၃.၆.၂။ သစ်တောနည်းဥပဒေများ
 - ၃.၆.၃။ အစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောများအတွက် ညွှန်ကြားချက်များ
 - ၃.၆.၄။ သစ်တောဦးစီးဌာန၏ အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် ၅၈၃/၉၄
- ၃.၇။ ရေနေနှင့် အဏ္ဏဝါတွင်းနေ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဆက်စပ်နေသော ဥပဒေမူဘောင်များ
- ၃.၈။ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများအား စီမံအုပ်ချုပ်ထားသည့် ဥပဒေမူဘောင်များ
 - ၃.၈.၁။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲနှင့် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းဆိုင်ရာ ဥပဒေ (၂၀၁၈)
 - ၃.၈.၂။ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့်သဘာဝအပင်များကာကွယ်ရေးနှင့် သဘာဝနယ်မြေများ ထိန်းသိမ်းရေးနည်းဥပဒေများ
- ၃.၉။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန်အတွက် စီစဉ်တည်ထောင်ထားသည့်အဖွဲ့အစည်းများ
 - ၃.၉.၁။ သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး ဝန်ကြီးဌာန (MONREC)
 - ၃.၉.၂။ ငါးလုပ်ငန်းများဦးစီးဌာန

- ၃.၉.၃။ အဖွဲ့အစည်းပိုင်းဆိုင်ရာ ကန့်သတ်ချက်များနှင့် တင်းမာမှုများ
 - ၃.၉.၄။ အမျိုးသားအဆင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာဗဟိုကော်မတီ (NECCCC)
 - ၃.၉.၅။ အမျိုးသားအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းရေးကော်မတီ (NBCC)
 - ၃.၉.၆။ အမျိုးသားအဆင့် ကမ်းရိုးတန်းသယံဇာတများ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် စီမံခန့်ခွဲရေး ကော်မတီ (NCCAMNRCA)
- ၃.၁၀။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံတကာ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ကတိကဝတ်များ
- ၃.၁၀.၁။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ညီလာခံ(CBD)
 - ၃.၁၀.၂။ မျိုးသုန်းရန် အန္တရာယ်ရှိနေသော တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် အပင်များဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာကုန်သွယ်မှုညီလာခံ (CITES)

၃.၁။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် မူဝါဒမူဘောင်များ

ဇယားယူအားဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် မြန်မာနိုင်ငံရှိမူဝါဒနှင့် ဥပဒေမူဘောင်များသည် ခိုင်မာအားကောင်းသည်။ ဤဥပဒေဘောင်များကို လွန်ခဲ့သည့် နှစ် ၂၀ ကျော်အတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချိန်တွင် စတင်ရေးဆွဲခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲတိုးတက်မှုများသည် မြန်မာနိုင်ငံအနေဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် အလေးထားကာ ဘက်ပေါင်းစုံသဘောတူညီမှု အများအပြားအောက် ပူးပေါင်းပါဝင်ခဲ့ခြင်း၏ အကျိုးကျေးဇူးဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ကာကွယ်ရေးနှင့် ဆက်စပ်သည့် ဒေသတွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာရှိ ကတိကဝတ်များကို လက်မှတ်ရေးထိုးမှုများကို ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ၎င်းကတိကဝတ်များအား ကျေပွန်အောင် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းအားဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာညီလာခံတွင် လက်မှတ်ရေးထိုးထားခြင်း၏ တာဝန်အရ နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်(NBSAP) ကို လက်တွေ့တွင် စီစဉ်ရေးဆွဲထားပြီး ဖြစ်သွားသည်။ (၃.၉ တွင် ကြည့်ပါ)

၃.၂။ လက်ရှိကျင့်သုံးနေသော မူဝါဒ မူဘောင်များ

မြန်မာနိုင်ငံအနေဖြင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် လုံခြုံရေးအတွက် ပြဌာန်းထားသည့် မူဝါဒများ၏ အကျဉ်းချုပ်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

- **အမျိုးသား ပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာ မူဝါဒ (၁၉၉၄)**³³ သည် ပြည်သူ့အားလုံး၏ လူနေမှုအဆင့်အတန်း အရည်အသွေး မြင့်မားရေးအတွက် ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်တိုင်းတွင် ပတ်ဝန်းကျင်ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်နှင့် လုပ်ဆောင်ရာတွင် ပတ်ဝန်းကျင်ကာကွယ်ရေးသည် ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများ၏ ပင်မရည်မှန်းချက် ဖြစ်သင့်သည်။
- **သစ်တောမူဝါဒ (၁၉၉၅)**³⁴ သည် လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အကျိုးအမြတ်များရရှိအောင် မြန်မာ့သစ်တော သယံဇာတများနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ရေရှည်တည်တံ့သည့် စီမံခန့်ခွဲမှုနည်းမျိုးဖြင့် စီမံဆောင်ရွက်နိုင်ရန် စီစဉ်ရေးဆွဲထားသည်။ နိုင်ငံရှိ မြေဧရိယာအားလုံး၏ ၃၀ ရာခိုင်နှုန်းကို သစ်တောကြိုးဝိုင်းများနှင့် အစုအဖွဲ့ပိုင် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး သစ်တောများအဖြစ် ထိန်းသိမ်းထားရန်နှင့် မြေဧရိယာအားလုံး၏ ၅ ရာခိုင်နှုန်းကို သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများအဖြစ် ထိန်းသိမ်းရန်ရည်ရွယ်သည်။ ဤမူဝါဒတွင် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို စည်းကမ်းကြပ်မတ်ခြင်းနှင့် ပံ့ပိုးပေးခြင်းအတွက် အရေးပါသည့် မူဝါဒပိုင်းဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များကို လည်း ဖော်ပြပေးထားသည်။³⁵

33 (NCEA) (1994). National Environmental Policy of Myanmar. Ministry of Natural Resources and Environmental Conservation, The Republic of the Union of Myanmar, National Commission for Environmental Affairs

34 Forest Department (1995). Myanmar Forest Policy 1995. The Republic of Union of Myanmar, Minister of Forestry

35 အပိုင်း (၃.၁) သည် မြေဧရိယာ၊ ရေဝေလေဒေသများ၊ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် အပင်နှင့်သတ္တဝါများ၏ မျိုးရိုးဗီဇအရင်းအမြစ်များ၊ ရှုခင်းလှသည့် ကြိုးဝိုင်းများနှင့် နိုင်ငံပိုင် ရှေးဟောင်းနေရာများကို ကာကွယ်ခြင်းတွင် သစ်တောများ၏ အရေးပါပုံကို ရည်ညွှန်းထားခြင်းဖြစ်ပြီး အပိုင်း (၃.၃) သည် သစ်တောများမှရရှိသည့် လောင်းစာ၊ ရေနှင့် တိရစ္ဆာန်များမွေးထားရန် တံအိမ်များ၊ အစားအသောက်နှင့် အပျော်အပါး အစရှိသည့် အခြေခံလိုအပ်ချက်များကို ဆိုလိုသည်။

- မြန်မာ ၂၁ ရာစုအစီအစဉ် (၁၉၉၇) သည် သဘာဝသယံဇာတအားလုံး စီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းအတွက် အသေးစိတ်စီမံချက်ဖြစ်ပြီး ဤလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် တစ်နိုင်ငံလုံးအတိုင်းအတာအရ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းမှုအတွက် အထောက်အကူပြုသည်။
- အမျိုးသားအဆင့် သစ်တောကဏ္ဍ ပင်မစီမံကိန်း (၂၀၀၀) သည် (၂၀၀၁-၂၀၃၀) ခုနှစ်အထိ နှစ် (၃၀) စီမံကိန်းရေးဆွဲထားပြီး သဘာဝ ထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများကို နိုင်ငံမြေဧရိယာအားလုံး၏ ၁၀ ရာခိုင်နှုန်းအထိ တိုးချဲ့ရန် ရည်ရွယ်ထားသည်။
- အမျိုးသား ရေရှည်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးနည်းဗျူဟာ (၂၀၀၉) သည် ရေရှည်တည်တံ့သော သယံဇာတစီမံခန့်ခွဲမှု ရည်မှန်းချက်များ၊ ဘက်ပေါင်းစုံအကျိုးရှိသော စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှုနှင့် ရေရှည်တည်တံ့သော လူမှုဘဝဖွံ့ဖြိုးရေးတို့အတွက် ထောက်ပံ့ပေးသည်။

၃.၃။ နောင်တွင်ချမှတ်မည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအား ကာကွယ်ခြင်းဆိုင်ရာမူဝါဒများ

မြန်မာနိုင်ငံအနေဖြင့် ၂၀၁၈ ခုနှစ် အကုန်တွင် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာမူဝါဒနှင့် နည်းဗျူဟာမူဘောင်အသစ်ကို ချမှတ်နိုင်ရန် မျှော်လင့်ထားပြီး ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အနာဂတ်တွင် ပေါ်ပေါက်လာမည့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအနေဖြင့် လိုက်နာရမည့် ဥပဒေမူဝါဒများ၏ လားရာကို ညွှန်ကြားပေးရာ ရောက်သည်။

၃.၃.၁။ အမျိုးသား ပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာ မူဝါဒမူကြမ်း (NEP)

ဤမူကြမ်းကို ၂၀၁၈ ခုနှစ် အကုန်ပိုင်းတွင် ထုတ်ပြန်နိုင်ရန်မျှော်လင့်ထားပြီး တရားဝင် ထုတ်ပြန်လိုက်ပါက လက်ရှိ အမျိုးသား ပတ်ဝန်းကျင် ဆိုင်ရာ မူဝါဒ (၁၉၉၄) ကို အစားထိုးပြီး ဖြစ်သွားမည်။ ဤမူဝါဒကို နည်းဗျူဟာမူဘောင်တစ်ခု၊ သက်ဆိုင်ရာ ပင်မစီမံချက်များနှင့် လုပ်ငန်း အစီအစဉ်များဖြင့် ထောက်ပံ့ပေးသွားမည်ဖြစ်သည်။ ဤအမျိုးသားပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာမူဝါဒ မူကြမ်း³⁶ သည် ၁၉၉၄ ခုနှစ်တွင် ပြဌာန်းခဲ့ သည့် အမျိုးသားပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ မူဝါဒပါဝင်သော အချက်များကို အတည်ပြုပြီး အခြားသော အကြောင်းအရာများကို ဖြည့်စွက်ပေးထား သည်။ ဤမူကြမ်းသည် ကုလသမဂ္ဂ၏ ရေရှည်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးဆိုင်ရာ ရည်မှန်းချက်များ (SDGs)အောက်ရှိ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကတိကဝတ် များကို အသိအမှတ်ပြုထားပြီး အဆိုပါရည်မှန်းချက်များကို မြန်မာနိုင်ငံရှိ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ မူဝါဒရည်ရွယ်ချက်များအတွင်း ပေါင်းစည်း ထည့်သွင်းထားသည်။ ဤမူကြမ်းအရ ၂၀၃၀ ခုနှစ်သို့ ရောက်ရှိပါက မြန်မာနိုင်ငံသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား တည်တံ့စေခြင်း၊ အားလုံး အတွက်အကျိုးဝင်သည့် လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု၊ လူ့အခွင့်အရေး လေးစား လိုက်နာခြင်း၊ လက်ရှိနှင့် နောင်မျိုးဆက်အတွက် လူနေမှု အဆင့်အတန်းနှင့် အရည်အသွေးမြင့်မားစေရေးတို့အတွက် အထောက်အပံ့ပေးမည့် နည်းလမ်းများဖြင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ကာကွယ် ထိန်းသိမ်းပေးမည်ဟု မျှော်မှန်းထားသည်။ ဤမူကြမ်းတွင် စည်းမျဉ်းမူဝါဒများ ၂၃ ခုပါဝင်ပြီး ကျယ်ပြန့်သည့် အပိုင်း ၃ ခုအဖြစ် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ အဆိုပါ အပိုင်း ၃ ခုမှာ (၁) သန့်ရှင်းသော ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ကျန်းမာစွာ ရှင်သန်လျက်ရှိသည့် ဂေဟစနစ်များ (၂) ရေရှည်တည်တံ့သောစီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးဖွံ့ဖြိုးမှုများ (၃) ပတ်ဝန်းကျင်အားကာကွယ်ခြင်းနှင့်စီမံခန့်ခွဲခြင်းအားခေတ်ရေစီးကြောင်းတစ်ခု အဖြစ် ဖြစ်ပေါ်လာစေရန်တို့ ဖြစ်သည်။ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ ဖွံ့ဖြိုးရေး၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်များအား ကာကွယ်ရေး၊ လူ့အခွင့်အရေး စသည့် အကြောင်းအရာများနှင့် ပတ်သက်၍ မူဝါဒကြမ်းတွင် အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြထားသည်။

- ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၏ စီးပွားရေးအရ တန်ဖိုးများအပါအဝင် ပတ်ဝန်းကျင်၏ ကိုင်တွယ်၍ မဖော်ပြနိုင်သော တန်ဖိုးများကို အသိ အမှတ်ပြုပြီး ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းအစီအစဉ်များတွင် အဆိုပါတန်ဖိုးများကို ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းရန် တောင်းဆိုထားသည် (ဥပဒေသ ၂ နှင့် ၁၂)။
- သဘာဝသယံဇာတများနှင့် ဂေဟစနစ်များအား ရေရှည်တည်တံ့စွာ စီမံခန့်ခွဲခြင်းပြုလုပ်ရန် တောင်းဆိုထားသည် (ဥပဒေသ ၃၊ ၄ နှင့် ၅)။

36 MONREC (2016). National Environmental Policy of Myanmar (draft for discussion). Ministry of Natural Resources and Environmental Conservation, The Republic of the Union of Myanmar

- တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းနှင့် အစုအဖွဲ့တို့၏ သဘာဝသယံဇာတများနှင့် သန့်ရှင်းသောပတ်ဝန်းကျင် ရရှိစေရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ အား ကြေညာထားသည် (ဥပဒေသ ၁၊ ၆)။³⁷

၃.၃.၂။ ပတ်ဝန်းကျင် နည်းဗျူဟာဘောင် မူကြမ်း

ဤမူကြမ်းကိုလည်း ၂၀၁၈ ခုနှစ် အကုန်ခန့် အတည်ပြုနိုင်ရန် မျှော်လင့်ထားသည်။ ဤမူကြမ်းသည် အမျိုးသားအဆင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ မူဝါဒအားအကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရေးကိုလမ်းညွှန်ပေးမည်ဖြစ်သလို "သန့်ရှင်းသည့်ပတ်ဝန်းကျင်၊ ကျန်းမာစွာ ရှင်သန်လည်ပတ်နေသည့် ဂေဟစနစ်များ၊ အားလုံးအတွက် အကျိုးဝင်သော ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများနှင့် ကောင်းကျိုးများ" ဖန်တီးပေးနိုင်ရန် လှုံ့ဆော်ပေးမည်ဖြစ်သည်။

ဤမူကြမ်းနှင့် ပတ်သက်၍ ၂၀၁၇ခုနှစ်တွင် ဆွေးနွေးတိုင်ပင်မှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။ မူကြမ်းထဲတွင် လုပ်ငန်း လုပ်ကိုင်ခွင့် ရထားသည့် နေရာသစ်များသည် ဂေဟဗေဒအရ အရေးပါသည့် နေရာများ သို့မဟုတ် တရားဝင် မြေပိုင်ဆိုင်ခွင့်များကို အသိမမှတ်ပြုရန်(သို့မဟုတ်) မှတ်ပုံတင်စာရင်းသွင်းရန် (သို့မဟုတ်) ကာကွယ်ရန်လိုသေးသောနေရာများ ဖြစ်နေပါက တရားဝင်လုပ်ငန်းဆိုင်ရာထုတ်ခွင့်ရန် အဆိုတင်သွင်း ထားသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အဓိက အရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ တည်ရှိရာနယ်မြေများ (KBAs)သည် တရားဝင်တည်ထောင်ထားသော သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများအတွင်း ကျရောက်နေခြင်းမရှိပါက လက်ရှိအခြေအနေအရ နိုင်ငံတော်မှ တရားဝင်ကာကွယ်ထားခြင်းမျိုး မရှိပေ။ စီမံကိန်းတည်နေရာနှင့် စီမံကိန်းကြောင့် သက်ရောက်မှုရှိသည့် ဧရိယာများသည် အဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ တည်ရှိရာနယ်မြေများ (KBAs) အတွင်း ကျရောက်နေခြင်း ရှိ၊ မရှိကို ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်ဆောင်ရွက်ရာတွင် သတ်မှတ်ဖော်ထုတ်ခြင်းသည် ဖွံ့ဖြိုးရေး လုပ်ဆောင်သူများအနေဖြင့် နောင်တွင်ချမှတ်လာမည့် မူဝါဒနှင့် ဥပဒေအပြောင်းအလဲများ၏ စိန်ခေါ်မှုများအတွက် ပြင်ဆင်ထားပြီးသားဖြစ်ရန် အရေးကြီးသောအဆင့်တစ်ခု ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ဤမူဘောင်သည် ပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတွင် ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစဉ်လိုက် လုပ်ငန်းစဉ်(အောက်တွင် ကြည့်ပါ)အား အသုံးပြုမှု လိုအပ်သည်ဟု ထည့်သွင်းရန် ပြင်ဆင်သွားမည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ကာကွယ်ခြင်းကို ပထမဦးစားပေးအနေဖြင့် မူကြမ်းမူဘောင်တွင် ထည့်သွင်းထားသည်။ မူကြမ်းမူဘောင်³⁸ သည် အထူးသဖြင့် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ³⁹ အတွက် သင့်လျော်သည်ဟု မှတ်ချက်ပေးထားပြီး အဓိကကျသော စီးပွားရေးကဏ္ဍများတွင် ကဏ္ဍအလိုက် အခြေပြု၍ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ပင်မစီမံချက်များ ရေးသားပြုစုနိုင်ရန် မျှော်မှန်းထားသည်။ အဓိကအလေးပေးထားသည့် ကဏ္ဍများမှာ - စိုက်ပျိုးရေး၊ ငါးမွေးမြူရေး၊ သစ်တော၊ သားစားသတ္တဝါမွေးမြူရေး၊ သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်းနှင့် သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးတို့ ဖြစ်သည်။ ၎င်းတွင် အောက်ပါတို့ အပါအဝင် ဦးစားပေးမူဝါဒ (၉) ခု ပါဝင်သည်။

- မြေယာနှင့် သယံဇာတစီမံခန့်ခွဲခြင်းဥပဒေများကို တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းရေးရည်ရွယ်ချက်များ၊ နည်း ဗျူဟာများနှင့်အတူဟန်ချက်ညီညီဆောင်ရွက်နိုင်စေရန်ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲရမည်။ တစ်ချိန်တည်း၌ သယံဇာတ အကျိုးကျေးဇူးများအား ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများအားလုံး ညီတူညီမျှရရှိစေရန်လည်း ဆောင်ရွက်ရမည်။
- ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းရေးရည်မှန်းချက်များနှင့် နည်းဗျူဟာများအား ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် သယံဇာတဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များ တွင် ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းရမည်။
- အခြေခံအဆောက်အအုံများ ဖွံ့ဖြိုးရေးအစီအစဉ်တွင် သက်ရှိများ ရှင်သန်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်ပြန်ကွဲမှုကို လျော့ချစေမည့် အကောင်းမွန်ဆုံး အလေ့အကျင့်များဖြင့် ချဉ်းကပ်ရန် လိုအပ်သည်။

37 From IFC, MOEE and MONREC, Strategic Environmental Assessment (SEA) of the Hydropower Sector: Baseline Assessment Report, Chapter 1, p. 42, Yangon and Nay Pyi Taw, Myanmar, 2017.

38 The Government of the Republic of the Union of Myanmar Ministry of Natural Resources and Environmental Conservation Environmental Conservation Department, Strategic Framework for the National Environmental Policy of Myanmar, Draft for consultation, 2017.

39 ၎င်းမူဘောင်တွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာမူဝါဒနှင့် စည်းမျဉ်းများကို လိုက်နာကျင့်သုံးခြင်း၊ ရေရှည်တည်တံ့သည့် ဖွံ့ဖြိုးမှုကို မြှင့်တင်အားပေးရန်နှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ပေါ် ထိခိုက်မှုမရှိ သည့် စီးပွားရေးအလေ့အကျင့်များကို စာမျက်နှာ ၄ တွင် မီးမောင်းထိုးဖော်ပြထားသည်။

- ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအတွက် အခကြေးငွေ ပေးဆောင်ခြင်းကဲ့သို့သော နည်းလမ်းများ အပါအဝင် သဘာဝဂေဟစနစ်များအား ထိန်းသိမ်းရန် ဒေသခံများအား အကူအညီပေးသည့် နည်းဗျူဟာများအား ချမှတ်ပေးရမည်။
- လုပ်ငန်းလုပ်ကိုင်ခွင့်ရထားသည့် နေရာသစ်သည် အရေးပါထင်ရှားသည့် ဂေဟစနစ်များရှိနိုင်သည့် နေရာများ သို့မဟုတ် တရားဝင် မြေပိုင်ဆိုင်ခွင့်များကို အသိမှတ်ပြုရန်(သို့မဟုတ်) မှတ်ပုံတင်စာရင်းပေးသွင်းရန် (သို့မဟုတ်) ကာကွယ်ရန်လိုအပ်သော နေရာ များ ဖြစ်နေပါက တရားဝင်လုပ်ငန်း ဆိုင်းငံ့ထားရန် လိုအပ်သည်။
- တန်ဖိုးလျော့ကျသွားသော ဂေဟစနစ်များအတွက် အမျိုးသားအဆင့် ပြန်လည်ဖြည့်တင်းခြင်းနှင့် ကုစားခြင်းအစီအစဉ်ကို အကောင် အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။

မူဝါဒမူကြမ်းတွင် အောက်ပါအတိုင်း သက်ဆိုင်ရာ ဦးစားပေးမူဝါဒများလည်း ပါဝင်သည်။

- ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများ၊ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အမွေအနှစ်များနှင့် သဘာဝသယံဇာတများကိုထိန်းသိမ်းရန် မြေနေရာ အစီအစဉ်ချ ခြင်းနှင့်ဖွံ့ဖြိုးရေးရန် လုပ်ငန်းစဉ်များအတွင်းသို့ ကာကွယ်ရမည့်နေရာများအား ထည့်သွင်းလိုသည့် ရည်ရွယ်ချက် အပါအဝင် (သို့မ ဟုတ်) စီမံခန့်ခွဲမှုအစီအစဉ်များ လုပ်ဆောင်မည်ဟု ကတိကဝတ်) ဘက်ပေါင်းစုံပါဝင်သည့် မြေအသုံးချအစီအစဉ်။
- ပင်လယ်ပြင်နှင့် ကမ်းရိုးတန်းဂေဟစနစ်များတွင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ရန် လုပ်ငန်းလိုင်စင်နှင့် ပါမစ်ချပေးရာတွင် ဖြစ်နိုင် မြေရှိသော ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုများကို ကာကွယ်စေခြင်း၊ လျော့ချစေခြင်းတို့အပြင် တံငါလုပ်ငန်းဖြင့် အသက်မွေးနေသော ဒေသခံ များအပေါ် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်စေမှုများအတွက် လုံလောက်သည့် လျော်ကြေးများရရှိရန် ဆောင်ရွက်ပေးခြင်းအားဖြင့် ပင်လယ်ပြင် နှင့် ကမ်းရိုးတန်းဒေသများကို ကာကွယ်ပေးရမည်။

၃.၃.၃ ။ ရာသီဥတု ပြောင်းလဲမှု

အမျိုးသား ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာမူဝါဒ၏ မူကြမ်း⁴⁰ တွင် မြန်မာနိုင်ငံအနေဖြင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကို အလိုက်သင့် နေထိုင် နိုင်ရေး၊ လျော့ချနိုင်စေရေး အစရှိသည်ဖြင့် ခံနိုင်ရည်ပိုမိုရှိစေရန်အတွက် ရေရည်တည်တံ့သော သယံဇာတစီမံခန့်ခွဲမှု၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဆက်စပ်နေသော ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအား ကာကွယ်ခြင်းသည် အရေးပါမှုရှိကြောင်း အသိအမှတ်ပြုထားသည်။ ဤမူကြမ်းကို မြန်မာ့ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု နည်းဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ် ၂၀၁၆-၂၀၃၀⁴¹ ဟုခေါ်ဆိုသော စာတမ်းမူကြမ်းဖြင့် ထောက်ပံ့ဖြည့်စွက်ပေး မည်ဖြစ်သည်။ ဤမူကြမ်းတွင် မြန်မာနိုင်ငံအနေဖြင့် သယံဇာတများအား စီမံခန့်ခွဲရာတွင် လူမှုစီးပွားဖွံ့ဖြိုးမှုနှင့် ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းပေးမှုကို ထောက်ပံ့ပေးနေသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၏ ခံနိုင်ရည်စွမ်းကို မြှင့်တင်ပေးရန်ရည်ရွယ်သည်ဟု ဖော်ပြထား သည်။ ၎င်းမူဝါဒနှင့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်နှစ်ခုစလုံးကို ၂၀၁၈ ခုနှစ်မကုန်ခင်၌ ထုတ်ဝေနိုင်မည်ဟု မျှော်လင့်ထားသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် REDD+ Readiness Roadmap ကို ဖော်ဆောင်နိုင်ရန်အတွက် ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် နော်ဝေနိုင်ငံမှ ဘဏ္ဍာငွေ အထောက်အပံ့ ရရှိခဲ့ပြီး နည်းပညာ အထောက်အပံ့ကို UN-REDD (သစ်တောပြုန်းတီးခြင်းနှင့် ပျက်စီးခြင်းတို့မှ ဖြစ်ပေါ်လာသောဓာတ်ငွေ့များကို လျော့ချခြင်းဆိုင်ရာ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု အစီအစဉ်) နှင့် RECOFTC တို့မှ ရရှိခဲ့သည်။⁴² တစ်ဆက်တည်းပင် အဆိုပါ REDD+ လမ်းပြမြေပုံကို အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရန်အတွက် UN-REDD အစီအစဉ်သို့ ရန်ပုံငွေအဆိုပြုမှု တစ်ခုတင်သွင်းခဲ့သည်။ ကနဦး အကောင်အထည်ဖော်မှုလုပ်ငန်းများကို ထောက်ပံ့ပေးထားသည့် ဘဏ္ဍာငွေကို အသုံးပြု၍ ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် စတင်ခဲ့ သည်။ ဆက်လက်၍ ၂၀၁၆ ခုနှစ်တွင် UN-REDD အမျိုးသားအစီအစဉ်ကို အတည်ပြုခြင်းနောက် ၎င်းနှစ်အကုန်ပိုင်းတွင် အကောင်အထည် ဖော်မှု စတင်ခဲ့ပြီး ၄ နှစ်ကြာ အချိန်ကာလအထိ လုပ်ဆောင်သွားမည်ဖြစ်သည်။⁴³ REDD+ ကို မြန်မာနိုင်ငံတွင် အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရန်

40 See MONREC (2017). Myanmar Climate Change Policy (Draft 1). The Republic of the Union of Myanmar, Ministry of Natural Resources and Environmental Conservation

41 See MONREC (2017). Myanmar Climate Change Strategy and Action Plan (MCCSAP) 2016–2030. The Republic of the Union of Myanmar, Ministry of Natural Resources and Environmental Conservation

42 See UN-REDD (2018). UN-REDD National Programme, Myanmar. UN-REDD Programme Collaborative Online Workspace

43 UN REDD (2016). UN-REDD Programme National Programme, Myanmar. UN Collaborative Programme on Reducing Emissions From Deforestation And Forest Degradation In Developing Countries National Programme Document

အတွက် လိုအပ်သည့်စွမ်းရည်များအား UN-REDD အမျိုးသားအစီအစဉ်မှ ဖြည့်ဆည်းပေးသွားမည်ဖြစ်သည်။ ဤသို့ စွမ်းရည်ဖြည့်ဆည်းပေး ခြင်းတွင် အမျိုးသား REDD+ နည်းဗျူဟာ၊ NFMS၊ FREL/FRL နှင့် လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်စနစ်တို့အားလည်း ထူထောင် ပေးသွားမည် ဖြစ်သည်။

၃.၄။ မဟာဗျူဟာမြောက် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဆန်းစစ်ခြင်း

မဟာဗျူဟာမြောက် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာဆန်းစစ်ခြင်းကို မူဝါဒများနှင့် အစီအစဉ်များ၏ ဆိုးကျိုးများအား လေ့လာရာတွင်ဖြစ်စေ လုပ်ငန်း ကဏ္ဍတစ်ခုရှိ ဖွံ့ဖြိုးရေး အစီအစဉ်ကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာသော ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ဆိုးကျိုးများကို လေ့လာသုံးသပ်ရန် အကဲဖြတ်သည့် အဆင့်တွင်ဖြစ်စေ လုပ်ဆောင်နိုင်သည်။ မဟာဗျူဟာမြောက် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဆန်းစစ်ခြင်းသည် စီမံကိန်းဆိုင်ရာ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များ (EIAs)ထက် သာလွန်ကျယ်ပြန့်သော ဆန်းစစ်မှုမျိုး ဖြစ်သည်(အောက်တွင်ကြည့်ရန်)။ မြစ်ဝှမ်းများ၏ အခြေအနေအားအကဲဖြတ်ခြင်း သို့မဟုတ် ဒေသဆိုင်ရာ အစီအစဉ်များကဲ့သို့သော သီးခြားအကဲဖြတ်မှု ပုံစံမျိုးအဖြစ်လည်း မဟာဗျူဟာမြောက် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဆန်းစစ်ခြင်းသည် တည်ရှိနေနိုင်သည်။⁴⁴

စီမံကိန်းအဆင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း (EIAs) များသည် ကဏ္ဍအမျိုးမျိုး၌ လုပ်ဆောင်သော စီမံကိန်းအမျိုးအမျိုးကြောင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်၊ ဒေသခံလူထုများ သို့မဟုတ် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ကျရောက်စေသော ဆိုးကျိုးအများအပြားကို ထိထိရောက် ရောက် ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနိုင်ခြင်းမရှိပေ။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး လုပ်ဆောင်ရာတွင် နယ်ပယ်အသီးသီးမှ ဗျူဟာစနစ်ကျကျ ပူးပေါင်း ပါဝင်လုပ်ဆောင်ခြင်းသည် အကောင်းဆုံးသော နည်းလမ်းဖြစ်သည်ဟု လူအများအပြားမှ လက်ခံလာကြသည်။ မဟာဗျူဟာမြောက် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဆန်းစစ်ခြင်း (SEA) သည် လူမှုရေး၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းဆိုင်ရာ သုံးသပ်မှုများကို ပေါင်းစည်း ဆောင်ရွက်နိုင်စေရန်နှင့် အထူးစီးပွားရေးရန်ကဲ့သို့ ကြီးမားသောဧရိယာများ၊ ကဏ္ဍကြီးများဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များတွင် အချို့သော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ထည့်သွင်းစဉ်းစားမှုများ ပါဝင်နိုင်စေရန်အတွက် အစွမ်းထက်သည့် နည်းလမ်းဖြစ်နိုင်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံအနေဖြင့် မြေအသုံးချမှု မူဝါဒ (၂၀၁၆)တွင် ချမှတ်ထားသည့်အတိုင်း ပိုမိုထိရောက်မှုရှိသော မြေအသုံးချမှုအစီအစဉ်များကို ရေးဆွဲအသုံးမပြုရသေးသောကာလတွင် မဟာဗျူဟာမြောက် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဆန်းစစ်ခြင်း(SEA) အနေဖြင့် အခြားသော လုပ်ငန်း ကဏ္ဍများတွင် မြေအသုံးချမှုနှင့်ပတ်သက်၍ ပိုမိုညီမျှသော ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်နိုင်ရန် ကူညီပေးသည်။ SEA သည် နိုင်ငံအတွင်းရှိ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာအန္တရာယ်များနှင့်ပတ်သက်၍ သတင်းအချက်အလက်များကိုလည်း ဖော်ပြပေးသည့်အပြင် ပတ် သက်ဆက်နွယ်သူများ၏ ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် စိုးရိမ်ပူပန်မှုများကို ပိုမိုနားလည်စေရန် ဖော်ပြ ပေးသည်။ ဤရှိရင်းခွဲ သတင်းအချက်အလက်များကို အခြေခံ၍ ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် ဆက်စပ်သက်ရောက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းများနှင့် စီမံကိန်းအဆင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်(EIA)များ ဆောင်ရွက်နိုင်စေရန် အထောက်အကူပြုမည်ဖြစ်သည်။⁴⁵ အနာဂတ်ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ စီမံကိန်းများတွင် လုပ်ဆောင်မည့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များ (EIAs)သည် မဟာဗျူဟာ မြောက် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာဆန်းစစ်ခြင်းများ (SEA)တွင် ပါဝင်သည့် အခြေအနေများကို သိရှိထားပြီး သင့်လျော်သလို လိုက်နာသင့်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံဥပဒေတွင် မဟာဗျူဟာမြောက် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာဆန်းစစ်ခြင်း (SEA) ကို ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း၏ အခန်း (၁၀) တွင် ဖော်ပြထားသည်(အောက်တွင်ကြည့်ပါ)။ သို့သော် ၎င်းအား မည်သို့လုပ်ဆောင်ရမည်ဟူ၍ လမ်း ညွှန်ထားခြင်းမျိုးမရှိသေးပေ။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပထမဆုံးမဟာဗျူဟာမြောက် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာဆန်းစစ်ခြင်း (SEA)ကို ရေအားလျှပ်စစ် ကဏ္ဍ၌ လျှပ်စစ်နှင့်စွမ်းအင်ဝန်ကြီးဌာန၊ သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး ဝန်ကြီးဌာနနှင့် နိုင်ငံတကာ ဘဏ္ဍာရေး ကော်မတီ (IFC)တို့မှ အဆင့်လေးဆင့်ပါဝင်သော မဟာဗျူဟာမြောက်ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဆန်းစစ်ခြင်း(SEA) ကို ၂၀၁၆ -၂၀၁၈ ခုနှစ်အတွင်း လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။⁴⁶ ဤမဟာဗျူဟာမြောက် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဆန်းစစ်ခြင်းတွင် သတင်းအချက်အလက်စုံလင်သော

44 International Centre for Environmental Management (ICEM). AIRBM Project, State of the Basin Assessment (SOBA), Package 5 – Sectoral Development and Macro-economics Assessment. 2017. (Accessed 2018 - 09 - 25)

45 ASIANPOWER. How the private sector can use Myanmar’s strategic environmental assessment. 2017. (Accessed 2018 - 09 - 25)

46 See IFC 2018. SEA of the Hydropower Sector in MyanmarResources Page. (Accessed 25-9-2018)

ဖိစီးမှုများကွဲများဆိုင်ရာ အခြေခံဆန်းစစ်မှုများပါဝင်ပြီး ရေအားလျှပ်စစ်စီမံကိန်းဆိုင်ရာ အခြေခံအချက်များတွင် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများနှင့် အဓိကအရေးပါသော ဖိစီးမှုများကွဲများတည်ရှိရာ နယ်မြေများ(KBAs)၏ စာရင်းအပြည့်အစုံ ပါဝင်သည်။⁴⁷

၃.၅။ ဖိစီးမှုများကွဲများ ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် ဥပဒေမူဘောင်

၃.၅.၁။ မြန်မာ့ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ

ပြည်ထောင်စုသမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော်၏ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ⁴⁸ တွင် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် ရှင်းလင်းသည့် မူဝါဒလမ်းညွှန်မှုများ ချမှတ်ခဲ့သည်။ အခြေခံဥပဒေ၏ အပိုဒ် ၄၅ တွင် "နိုင်ငံတော်သည် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်း စောင့်ရှောက်ရမည်" ဟု ဖော်ပြထားပြီး အပိုဒ် ၃၉၀ တွင် - "နိုင်ငံသားတိုင်းသည် အောက်ဖော်ပြပါကိစ္စရပ်များတွင် နိုင်ငံတော်အားကူညီရန် တာဝန်ရှိသည် - အမျိုးသားယဉ်ကျေးမှု အမွေအနှစ်များကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်းနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ထိန်းသိမ်းစောင့် ရှောက်ခြင်း" ဟု ဖော်ပြထားသည်။

၃.၅.၂။ ၂၀၁၂ ခုနှစ် ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေး ဥပဒေ

ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အဓိကကျင့်သုံးနေသော မူဘောင်မှာ ၂၀၁၂ ခုနှစ် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး ဥပဒေ⁴⁹ နှင့် ဆက်စပ်နေသည့် ဒုတိယအဆင့်နှင့် တတိယအဆင့် တွဲဖက်စည်းမျဉ်းများ ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့သည် ဖိစီးမှုများကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်များအပေါ် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍများမှ ဖြစ်စေသော ဆိုးကျိုးများကို စည်းကမ်းကြပ်မတ်ပေးမည်ဖြစ်ပြီး လုပ်ပိုင်ခွင့်များချမှတ်ပေးရန်အ တွက်လည်း မူဘောင်အနေဖြင့် အထောက်အကူပြုသည်။ ဤဥပဒေ၏ ရည်ရွယ်ချက်များမှာ အမျိုးသားပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ မူဝါဒကို အကောင်အထည်ဖော်ရန်၊ လက်ရှိနှင့်အနာဂတ် မျိုးဆက်များ၏အကျိုးအတွက် သဘာဝနှင့်ယဉ်ကျေးမှု အမွေအနှစ်များကို မပျောက်ပျက် အောင် ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ တန်ဖိုးလျော့သွားသော ဂေဟစနစ်များကို ပြန်လည်ဖြည့်တင်းခြင်း၊ သယံဇာတများအား ရေရှည်တည်တံ့အောင် အသုံးပြုခြင်း၊ အစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများ၊ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် တစ်ဦးချင်းစီမှ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။ ပုဒ်မ ၇(၃)တွင် ယခင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တော ဝန်ကြီးဌာန (MOECF) ယခု သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာနမှ ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဌာန (EIA) လုပ်ငန်းစဉ်ချမှတ်ရန် ဖော်ပြပေးထားသည်။ (အောက်တွင်ကြည့်ပါ)

၃.၅.၃။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး နည်းဥပဒေများ

၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ထုတ်ပြန်ထားသော ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး နည်းဥပဒေများ(ECR)⁵⁰ သည် ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဥပဒေအပေါ် ထပ်မံဖြည့်စွက်ဖွဲ့စည်းထားခြင်းဖြစ်ပြီး ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောဝန်ကြီးဌာန (ယခု သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာန) နှင့် အမျိုးသားကော်မတီတို့၏ တာဝန်များကို ရှင်းပြထားသည်။ အခန်း ၁၂ တွင် "သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အရည် အသွေးအပေါ် ဆိုးကျိုးများကျရောက်စေနိုင်သော စီမံကိန်းများအတွက် ကြိုတင်ခွင့်ပြုချက် ရယူရမည်"ဟူ၍ ဖော်ပြထားသည်။ သို့သော် "ကြိုတင်ခွင့်ပြုချက်"၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ လက်တွေ့တွင် မည်သည်ကိုဆိုလိုသနည်းဟူ၍ ရှင်းလင်းဖော်ပြထားခြင်းမျိုး မရှိသေးပေ။ ပတ်ဝန်း ကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ လိုက်နာဆောင်ရွက်မှု သက်သေခံလက်မှတ်(ECC) လိုအပ်သည့် စီမံကိန်းမျိုးတွင်မူ ကြိုတင်ခွင့်ပြုချက်ရယူခြင်း သည် အဆိုပါ သက်သေခံ လက်မှတ်ရယူခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်၌ ပါဝင်နေပြီးသားဖြစ်သည်ဟု ယူဆရသည်။

47 From IFC, MOEE and MONREC, [Strategic Environmental Assessment \(SEA\) of the Hydropower Sector: Baseline Assessment Report](#), Yangon and Nay Pyi Taw, Myanmar, 2017
48 See the [Constitution of the Republic of Union of Myanmar](#) (2008). The Republic of Union of Myanmar, Ministry of Information (Accessed 26-09-2018)
49 See MOECF (2012). [The Environmental Conservation Law](#). The Republic of Union of Myanmar, Ministry of Environmental Conservation and Forestry
50 See MOECF (2014). [The Environmental Conservation Rules](#). The Republic of Union of Myanmar, Ministry of Environmental Conservation and Forestry

၃.၅.၄။ ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း

ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း⁵¹ သည် (ECL နှင့် ECR တို့အောက်ရှိ သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောဝန်ကြီးဌာန၏ အမိန့်ကြော်ငြာချက် ၆၁၆/၂၀၁၅ ပါအတိုင်း) ၎င်း၏ခေါင်းစဉ်တွင် လူမှုရေးဆိုင်ရာသက်ရောက်မှုများကို ရည်ညွှန်း ဖော်ပြထားခြင်းမရှိသော်လည်း စာတမ်းတစ်လျှောက်လုံးတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ထိခိုက်စေသော ဆိုးကျိုးများဟူသည်မှာ ပတ်ဝန်း ကျင်နှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာဆိုးကျိုးနှစ်ခုလုံးကို ဆိုလိုကြောင်း အတိအလင်း ဖော်ပြထားသည်။ ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေး ဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတွင် အောက်ပါအကြောင်းအရာများကို ဖော်ပြထားသည်-

- 'ပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် သက်ရောက်မှု'ဆိုသည်မှာ အဆိုပြုထားသည့် စီမံကိန်း သို့မဟုတ် စီးပွားရေးလုပ်ငန်း သို့မဟုတ် လုပ်ဆောင်မှု သို့မဟုတ် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်မှုများကြောင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်၊ တည်ဆောက်ထားသော ပတ်ဝန်းကျင်၊ အများပြည်သူနှင့် လူမှုအဖွဲ့အစည်းပေါ် ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည့် အကျိုးသက်ရောက်မှု သို့မဟုတ် အကျိုးဆက်ကို ဆိုသည်။ ယင်းစကားရပ်တွင် လုပ်ငန်းခွင် ဆိုင်ရာ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်း၏ လူမှုရေး၊ လူမှုစီးပွားရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ အများပြည်သူနှင့် လူမှုအဖွဲ့အစည်း၏ ကျန်းမာရေးနှင့် ဘေးအန္တရာယ်ကင်းရှင်းရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များအပေါ် တိုက်ရိုက်သော်လည်းကောင်း သွယ်ဝိုက်၍သော်လည်းကောင်း၊ ဆက်စပ်၍ သော်လည်းကောင်း၊ ကောင်းကျိုးသော်လည်းကောင်း၊ ဆိုးကျိုးသော်လည်းကောင်း၊ နှစ်မျိုးလုံးသော်လည်းကောင်း ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည့် သက်ရောက်မှုများအပြင် ဆန္ဒမပါသော နေရာရွှေ့ပြောင်းမှု သို့မဟုတ် တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်စုနှင့် သက်ဆိုင်သည့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှုများလည်း ပါဝင်သည်။
- ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုဆိုသည်မှာ "စီမံကိန်းအဆိုပြုသူ၏ ပြုလုပ်မှု သို့မဟုတ် ပျက်ကွက်မှုတစ်ခုခုကြောင့်ဖြစ်စေ စီမံကိန်းကို ဒီဇိုင်း ရေးဆွဲခြင်း၊ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်စေခြင်း၊ တည်ဆောက်ခြင်း၊ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း၊ ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ လည်ပတ်လုပ်ကိုင်ခြင်း သို့မဟုတ် ရပ်စဲခြင်းကြောင့်ဖြစ်စေ ယင်းတို့နှင့် သက်ဆိုင်သည့် အခြားလုပ်ဆောင်မှု တစ်ခုခုကြောင့်ဖြစ်စေ တစ်နည်းနည်းဖြင့် ပေါ်ပေါက်သည့် ပတ်ဝန်းကျင်၊ လူမှုရေး၊ လူမှုစီးပွားရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် လုပ်ငန်းခွင် ဘေးအန္တရာယ်ကင်းရှင်းရေး သို့မဟုတ် လုပ်ငန်းခွင် ကျန်းမာရေးနှင့် အများပြည်သူကျန်းမာရေး သို့မဟုတ် ဘေးအန္တရာယ်ကင်းရှင်းရေးဆိုင်ရာ ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှု သို့မဟုတ် ပတ်ဝန်း ကျင်၊ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်များ အပါအဝင် လူပုဂ္ဂိုလ်၊ ဂေဟစနစ် သို့မဟုတ် သဘာဝအရင်းအမြစ် တစ်ခုခုကို အတိုင်း အတာတစ်ခုအထိ ထိခိုက်စေမှုကို ဆိုသည်" ဟု ဖော်ပြထားသည်။
- မဟာဗျူဟာမြောက် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဆန်းစစ်ခြင်း (SEA)အား အခန်း (၁၀) တွင်ဖော်ပြထားသည် (အထက်တွင် ကြည့်ပါ)။
- "ပတ်ဝန်းကျင်အရည်အသွေးကို ထိခိုက်စေနိုင်သော" စီမံကိန်းများအနေဖြင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု အပြည့်အစုံ သို့မဟုတ် ပိုမိုရှင်းရှင်း သော ကနဦးပတ်ဝန်းကျင် ဆန်းစစ်ခြင်း အစရှိသဖြင့် ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်းတို့ ဆောင်ရွက်ရမည်ဟု လိုအပ်ချက်များကို အသေးစိတ် ဖော်ပြထားသည်။
- ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လုပ်ဆောင်ရာတွင် နယ်ပယ်အတိုင်းအတာ သတ်မှတ်ခြင်း (ကနဦးပတ်ဝန်းကျင် ဆန်းစစ် ခြင်း (IEE) အတွက် မလိုအပ်ပေ) ကို လုပ်ဆောင်ရမည်ဖြစ်သလို အခြားဆောင်ရွက်နိုင်သောနည်းလမ်းများကို ဆန်းစစ်လေ့လာခြင်း၊ ဆက်စပ်သက်ရောက်မှုများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်း၊ လုပ်ငန်းလည်ပတ်စဉ်တစ်လျှောက် လူထုနှင့် ပူးပေါင်းတိုင်ပင်ဆွေးနွေးမှုများ ဆောင်ရွက်ခြင်း အစရှိသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များလည်း ပါဝင်ရမည်။
- ကနဦးပတ်ဝန်းကျင် ဆန်းစစ်ခြင်း (IEE) နှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လုပ်ဆောင်ရမည့် စီမံကိန်းများတွင် ပတ်ဝန်း ကျင်စီမံခန့်ခွဲမှု အစီအစဉ်များ (EMP) ရှိရန်လိုအပ်ပြီး ထိုအစီအစဉ်များသည် လုပ်ငန်းအကောင်အထည်ဖော်ခြင်း၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အပေါ် ကျရောက်လာသည့် ဆိုးကျိုးများကို ရှောင်ရှား၍ လျှော့ချနိုင်ရန်အတွက် စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးခြင်းနှင့် စီမံခန့်ခွဲခြင်း နည်းစနစ် များ ပါဝင်ရမည် ဖြစ်သည်။

51 For details see MCRB (2015). [EIA Procedure](#) (in English and Burmese), Myanmar Centre for Responsible Business. (Accessed 26-09-2018)

- ခွင့်ပြုချက်ရရှိသော စီမံကိန်းများအတွက် ဝန်ကြီးဌာနမှ ငါးနှစ်သက်တမ်းရှိ ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ လိုက်နာဆောင်ရွက်မှု သက်သေခံလက်မှတ် (ECC) အား ထုတ်ပေးသည်။ (၂၀၁၈ ခုနှစ် အစောပိုင်းကာလအထိ အဆိုပါသက်သေခံ လက်မှတ်အနည်းငယ် ကိုသာ ထုတ်ပေးထားခြင်း ရှိသည်⁵²)။ ထိုလက်မှတ်တွင် အောက်ဖော်ပြပါအချက်အပါအဝင် အခြားအခြေအနေများကို ရည်ညွှန်းဖော်ပြ ထားသည်။

အပိုဒ်ခွဲ ၉၁ (င) - သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနှင့် စီမံခန့်ခွဲမှု (၁) လုပ်ငန်းခွင်များ၊ ပတ်ဝန်းကျင် သို့မဟုတ် မျိုးစိတ်များအား ထိန်းသိမ်း ကာကွယ်ခြင်းနှင့် ပြန်လည်တည်ထောင်ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ (၂) သေချာသော ပတ်ဝန်းကျင်များနှင့် မျိုးစိတ်များအပေါ် ဆိုးကျိုး သက်ရောက်မှုများအား တားဆီးရန်၊ လျော့နည်းစေရန် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ ဆောင်ရွက်မှုများ၏ ထိရောက်မှု (၃) ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိန်းညှိခြင်း။

၃.၅.၅။ အမျိုးသားပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အရည်အသွေး (ထုတ်လွှတ်မှု) လမ်းညွှန်ချက်များ

၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ထွက်ရှိလာသော ဤလမ်းညွှန်ချက်များ⁵³ ကို ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအား ထုတ်ပြန် သည့်အချိန်၌ပင် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန (MOECFA)၏ အမိန့်ကြော်ငြာစာအဖြစ် ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ အဆိုပါလမ်းညွှန်ချက်များတွင် လူသားများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၏ ကျန်းမာရေးကို မထိခိုက်စေရန် ညစ်ညမ်းမှုကာကွယ်ရေးအ တွက် အရင်းအမြစ်အမျိုးမျိုးမှ ထွက်ပေါ်လာသည့် ဆူညံသံများ၊ တုန်ခါမှုများ၊ ထုတ်လွှတ်အခိုးအငွေ့များနှင့် စွန့်ပစ်ရေများအား ထိန်းချုပ် ရန်နှင့် အချို့သောလုပ်ငန်းကဏ္ဍများတွင် အညစ်အကြေးတိုင်းတာမှုပမာဏများ သတ်မှတ်ရန် အခြေခံလမ်းညွှန်ချက်များအဖြစ် ပြဌာန်း ထားသည်။ ကန့်သတ်ချက်များနှင့် ပမာဏများသည် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း(EIA) နှင့် ပတ်ဝန်းကျင် စီမံခန့်ခွဲမှုအစီအစဉ်များ (EMPs)လုပ်ဆောင်ရာတွင် ရည်ညွှန်းအသုံးပြုရန် ကိုယ်စားပြုသည်။

ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လုပ်ငန်းများ အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ခြင်းအနေဖြင့် အောက်ဖော်ပြပါ လမ်းညွှန်ချက် များအပြင် အခြားသော သက်ဆိုင်ရာလမ်းညွှန်ချက်များကို သယံဇာတ နှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာန (MONREC) နှင့် အခြားဖွံ့ဖြိုးရေးဆိုင်ရာ ဗိတ်ဖက်များမှ ပြုစုရေးဆွဲလျက်ရှိသည်။

- ယေဘုယျ လမ်းညွှန်ချက်များ
- ရေအားလျှပ်စစ်၊ ရေနံနှင့်သဘာဝဓါတ်ငွေ့နှင့် သတ္တုတူးဖော်ခြင်းတို့အတွက် ကဏ္ဍအလိုက်ဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်ချက်များ
- အများပြည်သူ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုအတွက် လမ်းညွှန်ချက်များ

ဤစာတမ်း၏ အပိုင်း (၄.၁) တွင် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတွင်ရှိသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ပတ်သက် သည့် ကွာဟချက်များကို ဖော်ပြထားပြီး အပိုင်း(၄.၂) တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ အပေါ် ကျရောက်လာမည့် ဆိုးကျိုးများကို ထိရောက်စွာ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနိုင်စေရန် အလို့ငှာ ပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA)ကို မည်သို့ လုပ်ဆောင်ရမည်ဖြစ်ကြောင်း ရှင်းပြထားသည်။

52 Myanmar Times. [Ministry issues first ECC but online database urged](#). 27-09-2017; for more details see also the Woodside's ECC (2018)

53 Myanmar [National Environmental Quality Emissions Guidelines](#) (Burmese), December 2015, [unofficial English translation](#)

၃.၆။ ကုန်းနေ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဆက်စပ်နေသော ဥပဒေများ

ကုန်းနေဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ကာကွယ်ပေးထားသော အဓိက ဥပဒေပြဌာန်းချက်(၂)ခုမှာ ၁၉၉၂ ခုနှစ် သစ်တော ဥပဒေ⁵⁴ နှင့် ၂၀၁၈ ခုနှစ် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲနှင့် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းဆိုင်ရာ ဥပဒေ⁵⁵ (၁၉၉၄ ခုနှစ် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်များ ကာကွယ်ရေးနှင့် သဘာဝနယ်မြေများ ထိန်းသိမ်းရေးဥပဒေအား အစားထိုး၍)⁵⁶ တို့ဖြစ်ပြီး ၎င်းဥပဒေများနှင့်အညီ အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်နိုင်ရန်အတွက် ပြဌာန်းထားသည့် နည်းဥပဒေများလည်း ရှိသည်။

၃.၆.၁။ သစ်တောဥပဒေ

၂၀၁၈ ခုနှစ်စက်တင်ဘာလတွင် မြန်မာ့လွှတ်တော်သည် ၁၉၉၂ ခုနှစ် သစ်တောဥပဒေကို အစားထိုးရန် အတွက် ပြင်ဆင်ဖြည့်စွက်ထားသည့် သစ်တောဥပဒေအား ပြဌာန်းခဲ့သည်။ ၂၀၁၈ ခုနှစ် ဥပဒေသည် သစ်တောများ အပါအဝင် ၎င်းသစ်တောများနှင့် ဆက်စပ်နေသော ဇီဝမျိုးစုံ မျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို ကာကွယ်ပေးခြင်း၊ ထိန်းသိမ်းရေးဖော်ဆောင်ခြင်းနှင့် သစ်တောများ၏ ရေရှည်စီမံခန့်ခွဲမှုအား ထောက်ပံ့ပေးသည့် စည်းမျဉ်းများကို ပြဌာန်းထားပြီး အစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောများအား ရေရှည် တည်တံ့သည့် နည်းလမ်းဖြင့် စီမံခန့်ခွဲခြင်းကို ဦးစားပေးဖော်ပြပေးထားသည်။⁵⁷ ၎င်းပြင်ဆင်ဖြည့်စွက်ထားသည့် လက်ရှိသစ်တောဥပဒေ၌ ပိုမိုတင်းကျပ်သည့် စည်းကမ်းများကို ချမှတ် ထားပြီး စည်းကမ်းဖောက်ဖျက်သူများသည် ထောင်ဒဏ် ၁၅ နှစ်အထိ ကျခံရနိုင်သည်။

၃.၆.၂။ သစ်တောနည်းဥပဒေများ

၁၉၉၅ ခုနှစ် သစ်တောနည်းဥပဒေများ⁵⁸ သည် ၁၉၉၂ ခုနှစ် သစ်တောဥပဒေပေါ်တွင် အခြေခံ၍ ဖွဲ့စည်းရေးဆွဲထားခြင်းဖြစ်ပြီး ထိန်းသိမ်း ထားသည့် သစ်တောများ (ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများ မလုပ်ဆောင်ရဟု တားမြစ်ထားသောဧရိယာများ)၊ ထိန်းသိမ်းထားသော အစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောများအဖြစ် ကြေညာခြင်းများ၊ သစ်တောမြေများအား စီမံခန့်ခွဲခြင်း၊ သစ်တောစိုက်ခင်းများ တည်ထောင်ခြင်း၊ သစ်တောထွက် ပစ္စည်းများ ထုတ်ယူခွင့်ရရှိရေးအစရှိသည့် အကြောင်းအရာများကို ထည့်သွင်းထားသည်။ ဂရုပြုရမည့် အကြောင်းအချက်တစ်ခုမှာ သစ်တောများအား ငွေကြေးအရတန်ဖိုးရှိသော ထုတ်ကုန်တစ်ခုအဖြစ်သာ သတ်မှတ်သည့် အခြေအနေမှ သစ်တောများပေးပေးသော ဂေဟ စနစ် ဝန်ဆောင်မှုများ၏တန်ဖိုးကို အလေးထားသည့် အခြေအနေသို့ ပြောင်းလဲလာသည်။ အဆိုပါဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများတွင် ဥပမာအားဖြင့် အစားအစာ၊ အဝတ်အထည်၊ နေရာထိုင်ခင်းစသည်ဖြင့် လူသားတို့၏ အခြေခံလိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးသော ကုန်ပစ္စည်းဝန်ဆောင်မှုများအပြင် သစ်တောများမှအစဉ်အမြဲ ပေးစွမ်းနိုင်သော စိတ်ကျေနပ်ချမ်းသာမှု အကျိုးအမြတ်တို့လည်း ပါဝင်သည်။ ထို့အပြင် ရေဝေရေလဲဒေသများ ကာကွယ်ရေး (လည်ပတ်နေသော ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ)၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ များ ထိန်းသိမ်းရေးအတွက်လည်း သစ်တောများ၏ အရေးပါပုံကို ၎င်းနည်းဥပဒေများတွင် အသိအမှတ်ပြုထားသည်။

၃.၆.၃။ ဒေသခံပြည်သူအစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောလုပ်ငန်းဆိုင်ရာ ညွှန်ကြားချက်များ

သစ်တောနည်းဥပဒေများတွင် အထက်ဖော်ပြပါအတိုင်း သိသာစွာ ပြောင်းလဲသွားသော အခြေအနေကို အထောက်အကူဖြစ်စေရန်အပြင် သစ်တောလုပ်ငန်းများတွင် ဒေသခံများပါဝင်လာစေမှုကိုတိုးမြှင့်ရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် သစ်တောဦးစီးဌာနမှ ၁၉၉၅ ခုနှစ် ဒေသခံပြည်သူ အစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောလုပ်ငန်းဆိုင်ရာ ညွှန်ကြားချက်များကို ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ ဤညွှန်ကြားချက်များအရ ကျေးလက်နေပြည်သူများသည် သစ်တောလုပ်ငန်းကို ပူးပေါင်းစီမံခန့်ခွဲနိုင်ရန် ဥပဒေအရအကျိုးအကြောင်းခိုင်မာစေသလို ကျေးလက်ဒေသများတွင် စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးခြင်းကို

54 See MONREC (2018). [The Forest Law](#). The Republic of the Union of Myanmar, Ministry of Natural Resources and Environmental Conservation

55 See MONREC (2018). [Biodiversity and Conservation of Protected Areas Law](#). The Republic of the Union of Myanmar, Ministry of Natural Resources and Environmental Conservation

56 Forest Department (1994). [Protection of Wildlife and Conservation of Natural Areas Law](#). The Republic of the Union of Myanmar, Minister of Forestry

57 ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများဟူသည့် စကားရပ်အား ရည်ညွှန်းထားခြင်း မရှိသော်လည်း သစ်တောများ၊ ရေဝေရေလဲဒေသများနှင့် မြေဆီလွှာ ကာကွယ်မှုသည် ဆက်စပ်နေကြောင်း အတိအလင်း ဖော်ပြထားသည်။

58 See Forest Department (1995). [Myanmar Forest Policy](#). The Republic of the Union of Myanmar, Ministry of Environmental Conservation and Forestry

အထောက်အကူပြုရန်နှင့် ဒေသခံများအတွက် အခြေခံလိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်စေရန်အပြင် ကျေးလက်နေပြည်သူများ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းများကို တက်ကြွစွာပါဝင် လုပ်ဆောင်လာစေရေး နှင့် ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းကို ပိုမိုကျယ်ပြန့်စွာ ဆောင်ရွက်လာစေရန် အားပေးနေသည်။ ထို့အပြင် ဒေသခံများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအတွက် သစ်တောများသည် အရေးပါမှုရှိသဖြင့် ၎င်းတို့နေထိုင်ရာ ကျေးရွာများအနီးရှိ သစ်တောများအား မျှတစွာ အသုံးပြုနိုင်သည့် အခွင့်အရေးများကိုလည်း အသိအမှတ်ပြုပေးထားသည်။

သစ်တောနည်းဥပဒေများအပြင် ၎င်းနှင့်ဆက်စပ်နေသော ဒေသခံပြည်သူအစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောလုပ်ငန်းဆိုင်ရာ ညွှန်ကြားချက်များသည် သစ်တော များအား စီးပွားရေးအရ အလွဲသုံးစားပြုမှုများကို အလေးပေးထားသည့် အခြေအနေမှ စီးပွားရေး၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ဒေသခံ လူထုများ၏ အကျိုးစီးပွားအစရှိသည့် အချက်သုံးချက်ကို ဟန်ချက်ညီအောင် လုပ်ဆောင်မည့် အခြေအနေသို့ရောက်အောင် တွန်းပို့ပေးရာ တွင် အရေးပါသည်။ အစုအဖွဲ့ပိုင်သစ်တော အသုံးပြုသူအဖွဲ့များနှင့် နေရာများကို တည်ထောင်ခြင်းနှင့် စီမံခန့်ခွဲမှုပြုလုပ်ခြင်း အပိုင်းများ၏ တိုးတက်မှု နှေးကွေးနေစဉ်⁵⁹ တွင် (တစ်နှစ်ဟက်တာ ၂၆၀၀၀ လုပ်ရန် ရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင် သတ်မှတ်ထားသော်လည်း အကြမ်းဖျင်း အားဖြင့် တစ်နှစ်လျှင် ဟက်တာ ၄၀၀၀ သာ လုပ်နိုင်သေးသည်) အကန့်အသတ်ရှိသော အထောက်အထားများအရ ၎င်းတို့သည် ဂေဟ စနစ် ဝန်ဆောင်မှုများ (ရေရရှိမှုနှင့် မြေဆီအနေအထား)နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ နေထိုင်ကျက်စားရာ နေရာများတွင်မူ တိုးတက်မှုများ ရှိသည်ဟု အကြံပြုထားသည်။⁶⁰

သို့သော် သစ်တောများအား ပူးပေါင်းစီမံခန့်ခွဲခြင်းတွင် ဒေသခံများ ပူးပေါင်းပါဝင်စေခြင်းကို ခွင့်ပြုထားခြင်း မရှိပေ(စီမံခန့်ခွဲမှုတွင် ဒေသခံများအား ပါဝင်စေခြင်းအားဖြင့် ဒေသခံလူထုများအတွက် အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်းများ ဖန်တီးပေးနိုင်သလို အကျိုးဆက်အနေဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို ကာကွယ်ရန် ပိုမိုစိတ်အား ထက်သန်စေသည်။)။ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများမှ ရရှိသော ဘဏ္ဍာဝင်ငွေများကို သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများဆိုင်ရာ ကွန်ယက်ကို စီမံခန့်ခွဲရန်အတွက် အသုံးပြုရမည့်ငွေအဖြစ် တိုက်ရိုက်ရောက်ရှိသွားအောင် လုပ်ဆောင်ပေးထားခြင်းမျိုး မရှိသေးပေ။

၃.၆.၄ ။ သစ်တောဦးစီးဌာန၏ အမိန့်ကြော်ငြာစာ အမှတ် ၅၈၃/၉၄⁶¹

ဤအမိန့်ကြော်ငြာစာတွင် ကာကွယ်ထားသော မျိုးစိတ်များအား စာရင်းပြုစုထားပြီး အဆိုပါမျိုးစိတ်များအား အောက်ပါဇယား ၃ တွင် ဖော်ပြထားသည်။

ဇယား ၃။ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်များကာကွယ်ရေးနှင့် သဘာဝနယ်မြေများ ထိန်းသိမ်းရေးဥပဒေ (၁၉၉၄) အောက်တွင် ကာကွယ်ထားသော မြန်မာ့မျိုးစိတ်များ။		
အမျိုးအစား ၁	အပြည့်အဝကာကွယ်ထားသော တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များ	မျိုးစိတ်များ
	နို့တိုက်သတ္တဝါများ	၃၉
	ငှက်များ	၅၀
	တွားသွားသတ္တဝါများ	၉
အမျိုးအစား ၂	ပုံမှန် ကာကွယ်ထားသော တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များ	မျိုးစိတ်များ
	နို့တိုက်သတ္တဝါများ	၁၂
	ငှက်များ	၄၃
	တွားသွားသတ္တဝါများ	၆

59 Maung, T. (2015). Leaflet No.27. Ministry of Environmental Conservation and Forestry Forest Department
 60 Tint, K. et al. (2011). *Community Forestry in Myanmar: Progress & Potentials*. Ecosystem Conservation and Community Development Initiative, Yangon, Myanmar
 61 Forest Department (1994). *Forest Department Notification No.583/94(1994)*.

အမျိုးအစား ၃	ရာသီအလိုက် ကာကွယ်ထားသောတောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များ (ဇွန်လ ၁၅ ရက်မှစက်တင်ဘာ ၃၀ အထိ ကာကွယ်ပေးထားသော)	မျိုးစိတ်များ
	နို့တိုက်သတ္တဝါများ	၂
	ငှက်များ	၁၃

၃.၇။ ရေအရင်းအမြစ်နှင့် မြစ်ချောင်းများ ထိန်းသိမ်းရေး ဥပဒေအား ပြင်ဆင်သည့် ဥပဒေ (၂၀၁၇)⁶²

အောက်ပါဥပဒေများသည် အက္ခရာဒေသတွင်းနေ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းမှုအတွက် သက်ဆိုင်သည်။

- **ရေအရင်းအမြစ်နှင့် မြစ်ချောင်းများ ထိန်းသိမ်းရေး ဥပဒေအား ပြင်ဆင်သည့် ဥပဒေ (၂၀၁၇)⁶²** ။ ၂၀၀၆ ခုနှစ် ရေအရင်းအမြစ်နှင့် မြစ်ချောင်းများ ထိန်းသိမ်းရေးဥပဒေအား ပြင်ဆင်သည့်ဥပဒေ၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ ပြည်သူများသုံးစွဲနိုင်ရန်အတွက် ရေအရင်းအမြစ်နှင့် မြစ်များအား ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရန်၊ စက်မှုလုပ်ငန်းများ၊ ရေယာဉ်များ သို့မဟုတ် ဒေသခံများကြောင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ညစ်ညမ်းစေခြင်းနှင့် ဂေဟစနစ်များအား ပျက်စီးစေခြင်းတို့ကို ကာကွယ်ရန် ဖြစ်သည်။
- **ရေချိုငါးလုပ်ငန်း ဥပဒေ (၁၉၉၁)⁶³** ။ ဤဥပဒေသည် ရေချိုငါးအရင်းအမြစ်များအား အလွန်အကျွံဖမ်းယူခြင်းနှင့် သက်ဆိုင်ပြီး ရေချိုငါးလုပ်ငန်းများအတွက် အရေးပါသော ရေထု၏ညစ်ညမ်းမှုကို တားမြစ်ထားသည်။
- **မြန်မာ့ပင်လယ် ငါးလုပ်ငန်းဥပဒေ (၁၉၉၀၊⁶⁴ ၁၉၉၃ တွင် ဥပဒေအားပြင်ဆင်သည်)⁶⁵** ။ ဤ ၁၉၉၀ ဥပဒေတွင် ငါးလုပ်ငန်းအား ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် စည်းကမ်းချက်များ၊ တားမြစ်ချက်များ၊ အမိန့်များနှင့် ညွှန်ကြားချက်များကို ချမှတ်နိုင်ရေးအတွက် လုပ်ဆောင်ပေးထားသည်။ ၁၉၉၃ ခုနှစ် ဥပဒေပြင်ဆင်ချက်တွင်မူ ၁၉၉၀ ဥပဒေတွင် ပြဌာန်းထားသည့် တားမြစ်ချက်များနှင့် သက်ဆိုင်သည့်ပြစ်မှုများနှင့် ပြစ်ဒဏ်များကို အဓိကထား၍ ဖော်ပြပေးထားသည်။

၃.၈။ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများအား စီမံအုပ်ချုပ်ထားသည့် ဥပဒေမူဘောင်များ⁶⁶

၃.၈.၁။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းဆိုင်ရာ ဥပဒေ (၂၀၁၈)⁶⁷

သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာန အောက်ရှိ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် သားငှက် တိရစ္ဆာန် ထိန်းသိမ်းရေးဌာနမှ ဤဥပဒေပါအတိုင်း ကြပ်မတ်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပြီး သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေစနစ်(အောက်တွင်ကြည့်ပါ)ကိုလည်း စီမံအုပ်ချုပ်သည်။ ၁၉၉၄ ခုနှစ် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်များကာကွယ်ရေးနှင့် သဘာဝနယ်မြေများ ထိန်းသိမ်းရေးဥပဒေကို ဤဥပဒေဖြင့် အစားထိုးလိုက်ပြီဖြစ်သည်။ ဤဥပဒေ၏ ရည်မှန်းချက်များမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

- အစိုးရ၏ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ နည်းဗျူဟာနှင့်မူဝါဒအား အကောင်အထည်ဖော်ရန်၊ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများဆိုင်ရာ အစိုးရ၏ မူဝါဒများအား အကောင်အထည်ဖော်ရန်။

62 See DWIR (2017). *The Conservation of Water Resources and Rivers Law*. The Republic of the Union of Myanmar, Directorate of Water Resources and Improvement of River Systems
 63 See the Minister of the Livestock and Fisheries (1991). *The Freshwater Fisheries Law (1991)*. The Republic of the Union of Myanmar, The State Law and Order Restoration Council, Minister of the Livestock and Fisheries
 64 See the Ministry of the Livestock and Fisheries (1990). *The Myanmar Marine Fisheries Law (1990)*. The Republic of Union of Myanmar, The State Law and Order Restoration Council, Minister of Livestock Breeding and Fisheries
 65 See the Minister of Livestock Breeding and Fisheries (1993). *Law Amending the Myanmar Marine Fisheries Law*. The Republic of Union of Myanmar, The State Law and Order Restoration Council, Minister of Livestock Breeding and Fisheries
 66 FFI Tanintharyi Conservation programme report 39, 'BLUEPRINT FOR A NETWORK OF MARINE PROTECTED AREAS IN THE MYEIK ARCHIPELAGO, MYANMAR', Dr Phil Dearden, November 2016
 67 MONREC (2018). *Biodiversity and Conservation of Protected Areas Law*. The Republic of Union of Myanmar, Ministry of Natural Resources and Environmental Conservation

- တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များ၊ အပင်များ၊ ဂေဟစနစ်များနှင့် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်သည့် သတ္တဝါများအား အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ညီလာခံများနှင့် အညီ ကာကွယ်ပေးခြင်း။
- တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များ၊ အပင်များနှင့် ၎င်းတို့၏ ထွက်ကုန်ပစ္စည်းများအား ကုန်သွယ်ရောင်းချခြင်းကို စည်းကမ်းကြပ်မတ်ပေးခြင်း။
- ပထဝီသွင်ပြင်အရ ထူးခြားနားသည့် ဧရိယာများ၊ မျိုးသုန်းရန် အန္တရာယ်ရှိသော အပင်နှင့် သတ္တဝါများ၊ ၎င်းတို့ရင်သန်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်များအား ကာကွယ်ပေးခြင်း။
- သတ္တဗေဒနှင့် ရုက္ခဗေဒဆိုင်ရာဥယျာဉ်များ တည်ဆောက်ခြင်းအားဖြင့် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် အပင်များအား ကာကွယ်ပေးခြင်း။

ဤဥပဒေအောက်တွင် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများအား အမျိုးအစား (၇) မျိုး (သိပ္ပံကြီးပိုင်း၊ အမျိုးသားဥယျာဉ်၊ အဏ္ဏဝါ အမျိုးသား ဥယျာဉ်၊ သဘာဝကြီးပိုင်း၊ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ဘေးမဲ့တော၊ ဘူမိရုပ်သွင်ထူးခြားသည့်နယ်မြေနှင့် ဒေသအစုအဖွဲ့ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေ)အဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည်။

အခန်း(၃)တွင် အစိုးရသည် အမျိုးသားအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲနှင့် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများ ကြီးကြပ်မှုကော်မတီကို မည်သို့ ဖွဲ့စည်းမည်ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။ အဆိုပါကော်မတီသည် ဤဥပဒေပါ ရည်မှန်းချက်များအား အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရန် လမ်းညွှန်ပေးသွားမည်ဖြစ်သလို သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းနှင့် မျိုးသုန်းရန် အန္တရာယ်ရှိသော မျိုးစိတ်များအား ကာကွယ်ရန်အတွက် နည်းဗျူဟာနှင့်မူဝါဒများ ချမှတ်ဆောင်ရွက်သွားမည်ဖြစ်သည်။

အခန်း(၄) တွင် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများအား သတ်မှတ်ခြင်းနှင့် စီမံခန့်ခွဲခြင်းဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များကို ဖော်ပြထားသည်။ ထို့အပြင် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေအဖြစ် အဆိုပြုထားသော နေရာအတွင်းရှိ အများပြည်သူတို့၏ လေ့ထုံးတမ်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများနှင့် အထူးအခွင့်အရေးများအတွက် ဥပဒေပြဌာန်းချက်များ လိုအပ်သည်ဟုလည်း ဖော်ပြထားသည် (ပုဒ်မ ၉)။ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများမှ ရရှိသည့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအား အခကြေးငွေ ပေးဆောင်ရသည့် စနစ်ကို ကျင့်သုံးနိုင်သည်ဟုလည်း ဖော်ပြထားပြီး ဒေသခံများ ပူးပေါင်းပါဝင်သော သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေ စီမံအုပ်ချုပ်မှုကို ခွင့်ပြုနိုင်သည် ဟုလည်း ပြဌာန်းထားသည် (ပုဒ်မ ၁၃ င)။ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများတွင် ဝင်ကြေးနှင့် ခရီးသွားလုပ်ငန်းဆိုင်ရာ အခြားအခကြေးငွေများ သတ်မှတ်ကောက်ခံနိုင်သည့်အပြင် ကြားခံနယ်မြေတွင် အမာခံထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများ ထိခိုက်မှုမရှိစေဘဲ ဒေသခံပြည်သူ အစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောလုပ်ငန်း၊ ဒေသခံ အခြေပြု ခရီးသွားလုပ်ငန်းနှင့် ဒေသခံများ စီမံအုပ်ချုပ်သည့် အဏ္ဏဝါရေပြင်ဧရိယာအား စည်းကမ်းချက်များသတ်မှတ်၍ ခွင့်ပြုပေးနိုင်သည်ဟု ပြဌာန်းထားသည် (ပုဒ်မခွဲ ၁၃ စ-ဆ) သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများအတွင်း သဘာဝအခြေခံခရီးသွားလုပ်ငန်းနှင့် စပ်ဆိုင်သော လုပ်ငန်းရပ်များအတွက် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဦး သို့မဟုတ် စီးပွားရေးအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုခုက လုပ်ကိုင်လိုကြောင်း လျှောက်ထားလာခြင်းကို ခွင့်ပြုခြင်း သို့မဟုတ် ငြင်းပယ်ခြင်းပြုနိုင်သည် (ပုဒ်မခွဲ ၁၃ ဇ)။ အခန်း(၆)တွင်မူ သတ်မှတ်ထားသည့် စည်းကမ်းချက်များအောက် အမဲလိုက်ခွင့် လိုင်စင်များကို ထုတ်ပေးနိုင်သည်ဟု ပြဌာန်းထားသည်။

၃.၈.၂။ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်များ ကာကွယ်ရေးနှင့် သဘာဝနယ်မြေများ ထိန်းသိမ်းရေးနည်းဥပဒေများ

ဤ ၂၀၀၂ ခုနှစ် နည်းဥပဒေများ^{၆၈}သည် ၁၉၉၄ ခုနှစ် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်များကာကွယ်ရေးနှင့် သဘာဝနယ်မြေများ ထိန်းသိမ်းရေး ဥပဒေကို အကောင်အထည်ဖော်ရန်အတွက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်း မူဘောင်တစ်ရပ်ကို ချမှတ်ပေးထားသည်။ ဌာနအနေဖြင့် သိပ္ပံသဘာဝ ကြီးပိုင်းများတွင် အောက်ပါ တာဝန်များ နှင့် လုပ်ငန်းဆောင်တာများကို လုပ်ဆောင်သင့်သည်ဟု ဖော်ပြထားသည် (ပုဒ်မခွဲ ၂၃ က)။

68 MOECAF (2002). Rules Relating to the Protection of Wildlife and Conservation of Natural Areas. The Republic of Union of Myanmar, Ministry of Environmental Conservation and Forestry

- ထင်ရှားသည့် သက်ရှိသက်မဲ့များ၊ ဘူမိရုပ်သွင်များနှင့် မျိုးစိတ်များရှိရာ ကုန်းမြေနှင့် ပင်လယ်ပြင်ဧရိယာများတွင် သိပ္ပံနည်းကျ သုတေသနများ ပြုလုပ်ခြင်း။
- သဘာဝဆင့်ကဲဖြစ်စဉ်များကို စဉ်ဆက်မပြတ် လေ့လာအကဲဖြတ်ခြင်း။

သဘာဝကြီးပိုင်း အမျိုးအစားတွင် သဘာဝအခြေခံ ခရီးသွားလုပ်ငန်းများနှင့် အကျိုးမျှဝေခြင်းများအတွက် သုံးစွဲရမည့် ငွေကြေးပမာဏ အတိအကျကိုဖော်ပြထားပြီး လိုက်နာရမည့်တာဝန်များတွင် "သဘာဝခရီးသွားလုပ်ငန်းကို စီမံချက်ရေးဆွဲဆောင်ရွက်ပြီး ဝင်ငွေတစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကို သဘာဝနယ်မြေဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအတွက် ပြန်လည်ရင်းနှီးသုံးစွဲခြင်း"ဟု ပြဌာန်းထားသည် (ပုဒ်မ ၂၃ ဆ)။ သဘာဝ ထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေ တည်ထောင်ခြင်းကြောင့် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှု ခံစားရသူများ၏ အခွင့်အရေးများအား ကာကွယ်ပေးရန် ဥပဒေ (ပုဒ်မ ၁၁)နှင့် နည်းဥပဒေများ (ပုဒ်မ ၇-၁၁)တို့၌ "သင့်လျော်သော အခွင့်အရေးများ၊ အကျိုးခံစားခွင့်များကို ဝန်ကြီး၏ သဘောတူညီချက်ဖြင့် စီစဉ်ဆောင်ရွက်ပေးရမည်"ဟု ပြဌာန်းထားသော်လည်း ၎င်းတို့သည် တာဝန်နှင့်ဝတ္တရားအရ ဖော်ပြထားခြင်းမျိုးသာ ဖြစ်သည်။

ထို့အပြင် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေအတွင်း ကြားခံနယ်မြေများသတ်မှတ်၍ နယ်မြေပိုင်းခြား ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရမည်ဟု ပြဌာန်းထားသလို (ပုဒ်မခွဲ ၂၂ က) "သဘာဝနယ်မြေ၏ အမာခံထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေကို မထိခိုက်စေဘဲ ကြားခံနယ်မြေအတွင်း ဒေသခံ ပြည်သူတို့၏ အကျိုးစီးပွားဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးကိုအခြေခံ၍ ထိရောက်စွာ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း ဆောင်ရွက်ရမည်ဟုလည်း ဖော်ပြထားသည် (ပုဒ်မခွဲ ၂၅ င)။ ဥပဒေတွင်မူ "သတ်မှတ်တည်ထောင်မည့် သက်ဆိုင်ရာ နယ်မြေဒေသရှိ အများပြည်သူတို့၏ အခွင့်အရေး ထိခိုက်နှစ်နာမှုများကို သတ်မှတ်သည့် နည်းလမ်းများနှင့်အညီ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးနှင့် နယ်မြေသတ်မှတ် တည်ထောင်ရေး လုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ပဏာမစစ်ဆေးအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်း၍ တာဝန်ပေးရမည်"ဟု ဖော်ပြပေးထားသည် (ပုဒ်မခွဲ ၈ င)။ သို့သော် လက်ရှိအချိန်အထိ အဆိုပါအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းထားခြင်း မရှိသေးကြောင်း သိရသည်။

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းဆိုင်ရာ နည်းဥပဒေများမူကြမ်း (၂၀၁၉ အတည်ပြုရန်)

ဤစာတမ်းအား ရေးသားချိန်တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းဆိုင်ရာ နည်းဥပဒေများသည် နောက်ဆုံးအကြိမ် အကြံပြုချက်များ ရယူဆဲ အဆင့်၌သာ ရှိသေးသည်။ ၎င်းဆွေးနွေးအကြံပြုချက်များတွင် "ဒေသခံလူထု" ၏ လက်ရှိအဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုချက်အား "ဌာန တိုင်းရင်းသား"ဟု ပြောင်းလဲခေါ်ဆိုရန် အလေးပေးဆွေးနွေးခဲ့ပြီး ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများ၊ သဘာဝ ထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများမှ အကျိုးစီးပွားခံစားခွင့်ရှိသူများ၊ အမွေဆက်ခံခြင်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများနှင့် ဝင်ငွေစီမံခန့်ခွဲမှု အစရှိသည့် စကားလုံးအခေါ်အဝေါ် များအတွက် အဆိုပြု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်များကိုလည်း ထည့်သွင်းဆွေးနွေးခဲ့သည်။

၃.၉။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ကာကွယ်ရန်အတွက် အဖွဲ့အစည်းပိုင်းဆိုင်ရာ စီစဉ်ဆောင်ရွက်ထားရှိမှုများ

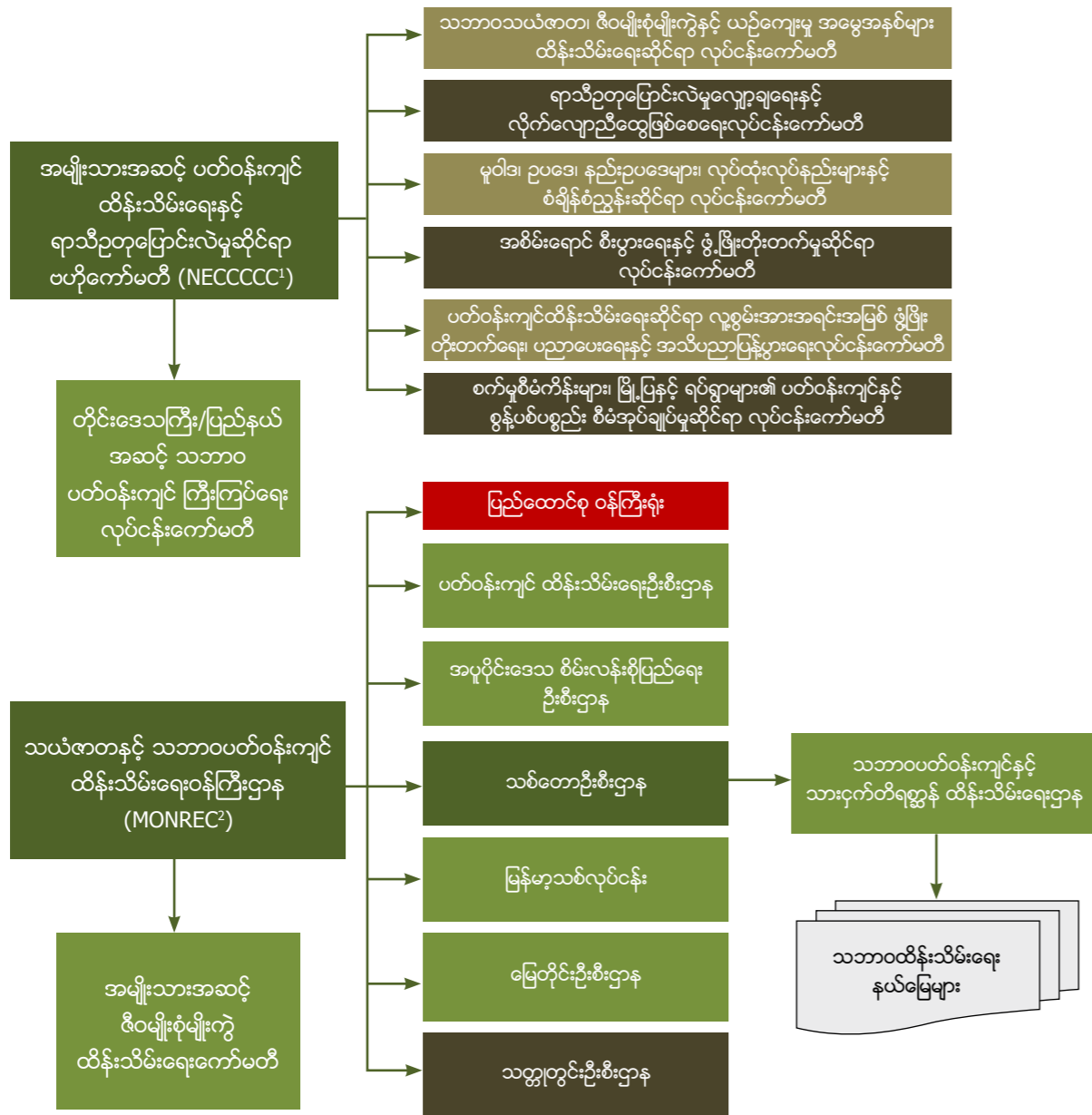
မြန်မာနိုင်ငံရှိ ပတ်ဝန်းကျင်ကာကွယ်ရေးနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေးအတွက် အဖွဲ့အစည်းပိုင်းဆိုင်ရာ စီစဉ်ဆောင်ရွက်ထားရှိမှုများအား လက်တလောနစ်များ၌ မွမ်းမံပြင်ဆင်လျက်ရှိပြီး ပုံ (၁)တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း လက်ရှိအချိန်တွင် တည်ရှိနေသည်ဟု ယုံကြည်ရသည်။

ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ကာကွယ်ရေးအတွက် အဓိကတာဝန်ရှိသော ဝန်ကြီးဌာနမှာ သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး ဝန်ကြီးဌာနဖြစ်သည်။ ဒုသမ္မတ (၁) သည် နာယကဖြစ်ပြီး ပတ်ဝန်းကျင် ဆိုင်ရာ မူဝါဒများ၏ နည်းဗျူဟာလားရာကို ဆုံးဖြတ်ပေးသည့် အမျိုးသားအဆင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ ဗဟိုကော်မတီများကဲ့သို့သော ဌာနအချင်းချင်း ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်နေသည့် အခြားအဆင့်မြင့် ကော်မတီများလည်းရှိသည်။ အဆိုပါကော်မတီများသည် ပတ်ဝန်းကျင် မူဝါဒများအတွက် နည်းဗျူဟာလမ်းညွှန်မှုများ ချမှတ်ပေးသည်။ အဆိုပါကော်မတီများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ရယူနိုင်သည့် သတင်းအချက်အလက်များမှာ ရှားပါးပြီး အများအားဖြင့် ၎င်းအစည်းအဝေးများကို တင်ပြသည့်အစိုးရပိုင် မီဒီယာများ သို့မဟုတ် သမ္မတရုံးဝက်ဆိုက် (www.president-office.gov.mm)

တို့မှသာ ရယူနိုင်သည်။

ကော်မတီများအားလုံးသည် အစိုးရမှဖွဲ့စည်းထားခြင်းဖြစ်သဖြင့် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ ကိုယ်စားလှယ်များ တိုက်ရိုက်ပါဝင်ပတ်သက်မှု မရှိကြပေ။ သို့သော် တစ်ခါတစ်ရံ၌ ကော်မတီအဖွဲ့ဝင်များမှ တက်ရောက်သည့် ပတ်သက် ဆက်သွယ်သူများ အားလုံးပါဝင်သည့် အလုပ်ရုံအစည်းအဝေး များ၌ ပုဂ္ဂလိကကိုယ်စားလှယ်များ ပါဝင်နိုင်သလို ထိုကဲ့သို့အစည်းအဝေးများကို ပုဂ္ဂလိကမှစီစဉ်ပြီး အစိုးရကော်မတီအဖွဲ့ဝင်များကို တက် ရောက်ပေးပါရန် ဖိတ်ကြားနိုင်သည်။

ပုံ (၁)။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ကာကွယ်ရန်အတွက် အဖွဲ့အစည်းပိုင်းဆိုင်ရာ စီစဉ်ဆောင်ရွက်ထားရှိမှုများ

မှတ်စု ၁။ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တိုင်အောင် ဤအဖွဲ့အစည်းအား အမျိုးသားသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာ ကော်မရှင် (NCEA) ဟု ခေါ်တွင်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် အမျိုးသား သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးကော်မတီ (NECC)ဟု ပြောင်းလဲခေါ်တွင်ခဲ့ပြီး ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဇွန်လ၌ အမျိုးသား အဆင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ ဗဟိုကော်မတီ (NECCCCC) ဟု ပြောင်းလဲသတ်မှတ်ခဲ့သည်။

မှတ်စု ၂။ ၂၀၁၁ ခုနှစ်၌ သစ်တောဝန်ကြီးဌာနအား ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာနဟု ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး ၂၀၁၆ ခုနှစ်တွင်မူ သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး ဝန်ကြီးဌာနဟု ပြောင်းလဲသတ်မှတ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

၃.၉.၁ ။ သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာန (MONREC)

၂၀၁၁ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၁၆ ခုနှစ်အတွင်း ဤဝန်ကြီးဌာနကို သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောဝန်ကြီးဌာနဟု ခေါ်တွင်ခဲ့ပြီး ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် သစ်တောဝန်ကြီးဌာနမှ ဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာန (MONREC) သည် ပတ်ဝန်းကျင်ကာကွယ်ရေးနှင့် ဇီဝမျိုးစုံ မျိုးကွဲများနှင့် ဆက်စပ်နေသော အကြောင်းအရာများကို အဓိကထားလုပ်ဆောင်သည်။

- တန်ဖိုးရှိသော သစ်တောသယံဇာတများ ရေရှည်အသုံးပြုနိုင်ရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒအရ **သစ်တောဦးစီးဌာန**သည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ကာကွယ်ရန်နှင့် သစ်ထုတ်လုပ်ရေးတို့အတွက် တာဝန်ရှိသည်။ ၎င်းဌာနသည် သစ်တောဆိုင်ရာ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်စေရန် လုပ်ဆောင်ပေးပြီး ပြည်သူတို့၏ အခြေခံလိုအပ်ချက်များဖြစ်သော သစ်၊ ထင်း၊ ဝါးနှင့် သစ်တောထွက်ပစ္စည်းများအား ထုတ်ယူသုံးစွဲ ရာတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အား ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုမဖြစ်စေသည့် အလေ့အကျင့်များဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ကြီးကြပ်ပေးသည်။ သစ်တောဦးစီးဌာနအောက်ရှိ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် သားငှက်တိရစ္ဆာန်ထိန်းသိမ်းရေးဌာနသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ကာကွယ် ခြင်းအတွက် တာဝန်ရှိပြီး ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ ညီလာခံ၏ စည်းမျဉ်းများအတိုင်း မြန်မာနိုင်ငံမှ လိုက်နာကျင့်သုံးနိုင်ရန် တာဝန်ရှိသည့် အဓိကအဖွဲ့အစည်းဖြစ်ပြီး နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက် (NBSAP)ကိုလည်း ထောက်ပံ့ပေးထား သည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများ (လန်ပိအက္ကဝါ အမျိုးသားဥယျာဉ်အပါအဝင်)အတွက် စီမံခန့်ခွဲမှု အစီအစဉ် များကို ရေးဆွဲလျက်ရှိသည်။
- **ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန**သည် မြန်မာ့အမျိုးသား ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာမူဝါဒ၊ နည်းဥပဒေ၊ မူဘောင်၊ အစီအစဉ်များကို လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ရန်နှင့် အမျိုးသားရေရှည်ဖွံ့ဖြိုးရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာ များအား ထည့်သွင်းဆောင်ရွက်ရန်လည်း တာဝန်ရှိသည်။ ထို့အပြင် သဘာဝသယံဇာတအရင်းအမြစ်များအား ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက် ရေးနှင့် ရေရှည်အသုံးပြုနိုင်ရေးအတွက် စီမံခန့်ခွဲရန် တာဝန်ရှိသလို ရေ၊ လေနှင့် မြေညစ်ညမ်းမှုများအား ထိန်းချုပ်ခြင်းအပြင် ရေရှည် တည်တံ့သော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဖြစ်စေရန် ပံ့ပိုးပေးရန်လည်း တာဝန်ရှိသည်။ အခြားအစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ၊ အရပ်ဖက်လူ့အဖွဲ့ အစည်းများ၊ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍများနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် စီမံခန့်ခွဲမှုလုပ်ဆောင်သည့် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပူးပေါင်း လုပ်ကိုင်ရာတွင် အဓိကဆုံးဖြတ်အဖြစ် ဆောင်ရွက်ပေးသည်။ ထို့အပြင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာနသည် ကုလ သမဂ္ဂ၏ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာမူဘောင် ညီလာခံပါ စည်းမျဉ်းများအတိုင်း မြန်မာနိုင်ငံမှ လိုက်နာကျင့်သုံးနိုင်ရန် အဓိကထား ဆောင်ရွက်ပေးသည့် အဖွဲ့အစည်းလည်း ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လုပ်ငန်းစဉ်၊ ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဆန်းစစ်ခြင်း/ပတ်ဝန်းကျင်စီမံခန့်ခွဲမှု အစီအစဉ်များ (EIA/EMP)ကို သုံးသပ်အကဲဖြတ်ရန်နှင့် ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်း ရေးဆိုင်ရာ လိုက်နာဆောင်ရွက်မှု သက်သေခံလက်မှတ်များ (ECCs)ကို ထုတ်ပေးရန်အတွက်လည်း တာဝန်ရှိသည့် အစိုးရဌာန ဖြစ်သည်။
- **အပူပိုင်းဒေသ စိမ်းလန်းစိုပြည်ရေးဦးစီးဌာန (DZGD)** သည် မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းရှိ အပူပိုင်းဒေသ စိမ်းလန်းစိုပြည်ရေးလုပ်ငန်းကို အကောင်အထည်ဖော်ရန်အတွက် တာဝန်ရှိသည်။ ထို့အပြင် ကုလသမဂ္ဂ၏ သဲကန္တာရများဖြစ်ထွန်းခြင်း တားဆီးရေးညီလာခံ (UNCCD) ၏ စည်းမျဉ်းများအတိုင်း မြန်မာနိုင်ငံမှ လိုက်နာကျင့်သုံးနိုင်ရန် တာဝန်ရှိသည့် အဖွဲ့အစည်းလည်း ဖြစ်သည်။
- သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာန (MONREC) အောက်ရှိ အခြားဌာနများမှာ **မြေတိုင်းဦးစီးဌာန** (တစ် နိုင်ငံလုံး၏ မြေမျက်နှာသွင်ပြင် မြေပုံများပြုစုရေးဆွဲရန် တာဝန်ရှိသည့်ဌာန)၊ **မြန်မာ့သစ်လုပ်ငန်း** (စီးပွားဖြစ်သစ်ထုတ်လုပ်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ တာဝန်ယူရသည့်ဌာန)နှင့် သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်းကဏ္ဍတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများ များပြားလာစေရေးကို အားပေးရန်နှင့် သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်း လုံခြုံမှုရှိစေရန်အတွက် စစ်ဆေးခြင်း၊ ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲခြင်းနှင့် သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်းဆိုင်ရာ ဥပဒေများနှင့် စည်းမျဉ်း များအားလိုက်နာစေရန် ထိန်းကွပ်ခြင်းတို့ကို တာဝန်ယူရသည့် **သတ္တုတွင်းဦးစီးဌာန** တို့ဖြစ်သည်။ သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်း၊ မြန်မာ့ကျောက် မျက်ရတနာ ရောင်းဝယ်ရေးလုပ်ငန်းနှင့် မြန်မာ့ပုလဲထုတ်လုပ်ရေးနှင့် ရောင်းဝယ်ရေးလုပ်ငန်းတို့သည်လည်း သယံဇာတနှင့် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာနအောက်တွင် ရှိသည်။

ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး၊ စီမံခန့်ခွဲရေးနှင့် သဘာဝသယံဇာတများနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား အသုံးပြုခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ တာဝန်ရှိသည် ဟု နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (NBSAP) မှ သတ်မှတ်ထားသော အခြားဝန်ကြီးဌာနများမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

- စိုက်ပျိုးရေး၊ မွေးမြူရေးနှင့် ဆည်မြောင်းဝန်ကြီးဌာန၊ ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန အပါအဝင် (အောက်တွင် ကြည့်ပါ)
- ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန
- စီမံကိန်းနှင့် ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဌာန
- ကျန်းမာရေးနှင့် အားကစား ဝန်ကြီးဌာန

၃.၉.၂။ ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန

ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာနသည် စိုက်ပျိုးရေး၊ မွေးမြူရေးနှင့် ဆည်မြောင်းဝန်ကြီးဌာန လက်အောက်တွင်ရှိပြီး ငါးအရင်းအမြစ်များ၊ ငါးထုတ်ကုန်၊ ရေနေသက်ရှိများနှင့် မျိုးသုန်းရန် အန္တရာယ်ရှိသော ရေနေမျိုးစိတ်များအတွက် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ရသည့် ဌာနဖြစ်သည်။ ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာနသည် ရေနေငါးလုပ်ငန်း ဥပဒေပုဒ်မ (၂၃) အရ နယ်ပယ်ဆိုင်ရာ တားမြစ်ချက်များ ချမှတ်နိုင်သည်။ “ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ်သည် ငါးလုပ်ငန်းများ စနစ်တကျ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ကြစေရန်အတွက် လည်းကောင်း၊ ငါးမျိုးပြုန်းတီးမှု ကာကွယ်ရန်အတွက်လည်းကောင်း၊ ငါးလုပ်ငန်းနှင့်ပတ်သက်သော စည်းကမ်းချက်များ၊ ကန့်သတ်ချက်များ၊ အမိန့်ကြော်ငြာစာများ၊ ညွှန်ကြားချက်များကို ထုတ်ပြန်နိုင်သည်” ဟု ပြဌာန်းထားသည်။

ထိုပုဒ်မတွင် ဖော်ပြထားသည့် တာဝန်များသည် ကျယ်ပြန့်သော်လည်း ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် ရည်ညွှန်းထားခြင်းမျိုး မဟုတ်ဘဲ ငါးလုပ်ငန်းကိုသာ အဓိကရည်ရွယ်၍ ဖော်ပြထားခြင်းမျိုး ဖြစ်သည်။ ငါးလုပ်ငန်းအား အဆိုပါဥပဒေ၏ ပုဒ်မ (၂ ဇ) တွင် အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုထားပြီး “ငါးလုပ်ငန်းဆိုသည်မှာ ငါးနှင့်ပတ်သက်သော လုပ်ငန်းများကို စနစ်တကျ စီမံခန့်ခွဲရန်၊ စီးပွားဖြစ် လုပ်ကိုင်ရန်၊ မျိုးထိန်းသိမ်းရန်၊ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်စေရန် ဆောင်ရွက်ခြင်းတို့ကို ဆိုသည်။ ယင်းစကားရပ်တွင် ငါးဖမ်းခြင်း၊ မွေးမြူခြင်း၊ စူးစမ်းရှာဖွေခြင်း၊ သုတေသနပြုခြင်း၊ မျိုးစိုက်ထည့်ပေးခြင်း၊ ပြန်ပွားစေခြင်း၊ ပြုပြင်မွမ်းမံခြင်း၊ သယ်ယူ ပို့ဆောင်ခြင်း၊ သိုလှောင်ခြင်း၊ ရောင်းချခြင်း စသည့် လုပ်ငန်းများလည်း ပါဝင်သည်” ဟု ပြဌာန်းထားသည်။ အမိန့်ကြော်ငြာစာများမှတစ်ဆင့် ဒေသဆိုင်ရာကာကွယ်မှုများကို လုပ်ဆောင်ရန်နှင့် လန်ပီအက္ခရာ အမျိုးသားဥယျာဉ်၏ ကြားခံနယ်မြေ (၂) မိုင်အတွင်း ငါးဖမ်းခြင်းကို တားမြစ်ရန်အတွက် ဤဥပဒေပါ ပုဒ်မအား အသုံးပြုထားသည်။

ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာနသည် ကမ်းရိုးတန်းတွင် ငါးဖမ်းလုပ်ငန်းများ အလွန်အကျွံ လုပ်ကိုင်ခြင်းကို တားဆီးရန် စတင်တည်ထောင်ခဲ့သည့် ဒေသခံများ စီမံအုပ်ချုပ်သည့် အက္ခရာပြင်ဧရိယာများ (LMMAs)အား ကြီးကြပ်ရန် တာဝန်ရှိပြီး ပင်လယ်ပြင်ရှိ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများအား တက်ကြွစွာ ကူညီထောက်ပံ့ပေးခဲ့သည့်အပြင် FFI အဖွဲ့နှင့် ပူးပေါင်း၍ မြိတ်ကျွန်းစုရှိ ဒေသခံများ စီမံအုပ်ချုပ်သည့် အက္ခရာပြင်ဧရိယာ (LMMAs) အသစ်များ သတ်မှတ်ရန်အတွက် လုပ်ဆောင်ပေးခဲ့သည်။ သို့သော် ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာနတွင် သဘာဝ ထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများအား စီမံခန့်ခွဲရန်အတွက် အတွေ့အကြုံများ မရှိပေ။ နိုင်ငံတကာ အလေ့အကျင့်ကောင်းများအရ ကြီးမားကျယ်ပြန့်သည့် အရင်းအမြစ်ဖွံ့ဖြိုးရေးဝန်ကြီးဌာနအတွင်း ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေး အဖွဲ့ငယ် တစ်ခုထားရှိခြင်းမျိုးကို အကြံမပြုလိုပေ။

၃.၉.၃။ အဖွဲ့အစည်းပိုင်းဆိုင်ရာ ကန့်သတ်ချက်များနှင့် တင်းမာမှုများ

သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာန(MONREC) မှ တာဝန်ယူထားသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့် နယ်ပယ်သည် ကျယ်ပြန့်ပြီး အချို့သော အခြေအနေများတွင် တာဝန်များသည် တစ်ခုနှင့် တစ်ခုဆန့်ကျင်နေနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ကဏ္ဍအသီးသီးရှိ တာဝန်အမျိုးမျိုးကို ဝန်ကြီးဌာနအတွင်း ဟန်ချက်ညီညီ လုပ်ဆောင်သည့်အခါ တင်းမာမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည်။ အထူးသဖြင့် သစ်တောဦးစီးဌာနသည်

မြန်မာ့သစ်တော သယံဇာတများကို စီးပွားရေးအရ အလွန်အကျွံအမြတ်ထုတ် လုပ်ကိုင်နေမှုနှင့် ဒေသခံများအတွက် သစ်တောများ၏ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် စားဝတ်နေရေးအရ တန်ဖိုးရှိမှုကြား ညီညွတ်မှုတစ်ခုအောင် လုပ်ဆောင်ပေးရမည်။ ဤသို့ပင် ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေးနှင့် သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်း ရည်မှန်းချက်များကြား၌ တင်းမာမှုများ ရှိနေသည်။

ထိုနည်းတူ ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာနတွင်လည်း အခက်အခဲတင်းမာမှုများရှိနေသည်။ ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၏ တာဝန်များမှာ စီးပွားဖြစ် ငါးထုတ် လုပ်ရေးလုပ်ငန်းများ အလွန်အကျွံလုပ်ကိုင်မှုအား ကြီးကြပ်ရမည်ဖြစ်သလို ဒေသခံများ စီမံအုပ်ချုပ်သည့် အက္ခရာပြင် ဧရိယာများ (LM-MAs)အားလည်း သတ်မှတ်တည်ထောင်ပေးရမည် ဖြစ်သည်။ အဆိုပါလုပ်ငန်းစဉ်နှစ်ခုအား ဦးစီးဌာနမှ ယှဉ်တွဲလုပ်ကိုင်ရန် မဖြစ်နိုင်ဟု မဆိုလိုသော်လည်း တာဝန်များအား ရှင်းရှင်းလင်းလင်းခွဲဝေပေးရန် လိုအပ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအဆင့်အသီးသီးရှိ လက်တွေ့(သို့မဟုတ်) ထင်မြင် ယူဆသည့် အခွင့်အာဏာများမှ သတ်ပြုကာကွယ်ရမည်။ ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာနသည် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများအား စီမံခန့်ခွဲဖူးသည့် အတွေ့အကြုံများမရှိသော်လည်း ဒေသခံများစီမံအုပ်ချုပ်သည့် အက္ခရာပြင်ဧရိယာများ (LMMAs) အား တာဝန်ယူလုပ်ကိုင်နေ ရသည်။

သစ်တောဦးစီးဌာန၏ လက်အောက်တွင်ရှိသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် သားငှက်တိရစ္ဆာန်ထိန်းသိမ်းရေးဌာနသည် သဘာဝထိန်းသိမ်း ရေးနယ်မြေများကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်ခွင့်ရှိပြီး စီမံခန့်ခွဲသည့် အတွေ့အကြုံ အများအပြားရှိသော်လည်း ပင်လယ်ပြင်ရှိ သဘာဝ ထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများနှင့်ပတ်သက်လျှင် အတွေ့အကြုံနည်းပါးသည်။ သို့သော်လည်း လန်ပီအက္ခရာ အမျိုးသားဥယျာဉ်သည် ၎င်း၏ စီရင်လုပ်ပိုင်ခွင့်အောက် ကျရောက်နေသည်။

၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေအရ တိုင်းနှင့်ပြည်နယ် အုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းမှုပုံစံများတွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျော့ချစေပြီး ပြည်နယ် နှင့် ဒေသတွင်းအစိုးရတို့အား အသေးစားနှင့် လက်လုပ်လက်စား သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်း လိုင်စင်များကို ခွဲဝေပေးခြင်းသည် အယူအဆအားဖြင့် ခိုင်လုံအားကောင်းသော်လည်း လက်တွေ့၌ဗဟိုအစိုးရနှင့် ဒေသအစိုးရတို့ကြား မူဝါဒ (အလေ့အကျင့်) မတူညီမှုများ ရှိနေနိုင်သလို အထူးသဖြင့် ဒေသတွင်း/ပြည်တွင်းအဆင့်တွင် လုပ်ကိုင်နိုင်မှုစွမ်းရည် မလုံလောက်ခြင်းများလည်း ရှိနေနိုင်သည်။ အမျိုးသားအဆင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ ဗဟိုကော်မတီ (NECCCC)အနေဖြင့် ပြည်နယ်နှင့်တိုင်း သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ကြီးကြပ်မှု လုပ်ငန်းကော်မတီ၏ အထောက်အပံ့ဖြင့် ၎င်းအချိတ်အဆက်မမီမှုများအား ကာကွယ်ပေးနိုင်မည်ဟု မျှော်လင့်ရသော်လည်း လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် အောင်မြင်ရန်ခက်ခဲသည်။ ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးအဆင့် စီမံခန့်ခွဲမှုများသည် အထက်မှ အောက်သို့သွားသော အာဏာစနစ်ဖြင့် လုပ်ဆောင်နေဆဲဖြစ်ပြီး ဝန်ကြီးများ အနေဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းဆိုင်ရာ ယန္တရားကို ထိန်းချုပ်နိုင်မှု နည်းပါးနေပြီး အမျိုးသားအစိုးရမှ တစ်ဆင့်အောက်သို့ အာဏာခွဲဝေပေးခြင်း၏ အကျိုးထိရောက်မှုမှာ အကန့်အသတ် ရှိနေသေးသည်။⁶⁹

၃.၉.၄။ အမျိုးသားအဆင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ ဗဟိုကော်မတီ (NECCCC)

အမျိုးသားအဆင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာဗဟိုကော်မတီ (NECCCC) သည် ၁၉၉၀ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့သည့် အမျိုးသားသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာကော်မရှင် (NCEA)၏ နောက်ဆုံးအဖွဲ့အစည်း ပုံသဏ္ဍာန်အသစ်ဖြစ်သည်။ မူရင်းတာဝန်မှာ အစိုးရအား သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်မူဝါဒများနှင့် ပတ်သက်၍ အကြံပေးရန်ဖြစ်ပြီး ပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာများကို ညှိနှိုင်း လုပ်ဆောင်ပေးရန်နှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အတွက် အပြုသဘောဆောင်သည့် ရေရှည်တည်တံ့သော ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများအား မြှင့်တင် ပေးရန် ဖြစ်သည်။ အဆိုပါကော်မရှင်(NCEA)ကို ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် အမျိုးသားသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးကော်မတီ (NECC)အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုထားခဲ့ပြီး ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုနှင့် ဆက်စပ်နေသောပြဿနာများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းပေးမည့် အမျိုးသားအဆင့် လုပ် ဆောင်ချက်များအား လမ်းညွှန်ပေးနိုင်ရန် တာဝန်ပေးခံခဲ့ရသည်။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးစောင့်ရှောက်ရေးနှင့် ပတ်သက်၍လည်း နိုင်ငံတကာနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းများ မြှင့်တင်ပေးရန်လည်း တာဝန်ရှိသည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် အမျိုးသားအဆင့် ပတ်ဝန်း ကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ ဗဟိုကော်မတီ (NECCCC) အဖြစ် ပြောင်းလဲသတ်မှတ်ဖွဲ့ စည်းခဲ့သည်။ ၎င်းကော်မတီ သည် အစိုးရအဖွဲ့သို့ အစီရင်ခံစာများကို အလျဉ်းသင့်သလို တင်သွင်းသည်။

69 Nixon, H. et al. (2013). *State and Region Governments in Myanmar*. MDRI-CESD and The Asia Foundation

ကော်မတီ၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှုနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးတို့အား လုပ်ငန်းကဏ္ဍအသီးသီးတွင် ဟန်ချက်ညီညီ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရန် ဖြစ်သည်။ ကော်မတီအားတိုင်းပြည်၏ ဒုတိယသမ္မတ (၁)ဦးမြင့်ဆွေက နာယကအဖြစ် ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲပြီး သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာနဝန်ကြီးက ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ဆောင်ရွက်ပေးလျက်ရှိသည်။ ကော်မတီဖွဲ့စည်းပုံတွင် အခြားဝန်ကြီးဌာနများမှ ဒု-ဝန်ကြီးများ (ပြည်ထဲရေး၊ နိုင်ငံခြားရေး၊ ကျန်းမာရေးနှင့် စွမ်းအင်စသည့် ဝန်ကြီးဌာနများ)နှင့် ဆက်စပ်နေသော ဌာနများမှ ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ်များလည်း ပါဝင်သည်။ ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလမှစတင်၍ အမျိုးသားအဆင့် ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ ဗဟိုကော်မတီ(NECCCC)၏ တာဝန်များအား ပုံ (၁)တွင် ဖော်ပြထားသည့် လုပ်ငန်းကော်မတီ (၆) ခုမှ ကူညီထောက်ပံ့ပေးမည်ဖြစ်သည်။ ကော်မတီ၏လုပ်ငန်းများသည် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးများရှိ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ကြီးကြပ်ရေးလုပ်ငန်းကော်မတီ၏ အထောက်အပံ့ဖြင့် တိုင်းဒေသအဆင့်နှင့် ပြည်နယ်အဆင့် (ခရိုင်နှင့် မြို့နယ်အဆင့်လည်း ပါဝင်)အထိ ဖြန့်ကျက်ထားသည်။

အမျိုးသားအဆင့် ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ရာသီဥတု ပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ ဗဟိုကော်မတီ (NECCCC) သည် ၎င်း၏ ခြောက်ကြိမ်မြောက် အစည်းအဝေးအား ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလတွင် ကျင်းပခဲ့သည်။ အခမ်းအနားသို့ တက်ရောက်လာသည့် ဒုတိယသမ္မတမှ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အား ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်းသည် နိုင်ငံတော်၏ အဓိကဦးစားပေးတာဝန်ဖြစ်သည်ဟု အလေးပေး ပြောကြားခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အစိုးရသည် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုအား တိုက်ဖျက်နိုင်ရန်အတွက် လုပ်ငန်းကဏ္ဍအလိုက်ဆိုင်ရာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ မူဝါဒ၊ ဥပဒေနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအား အားကောင်းလာစေရန် အလေးပေး ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်။

၃.၉.၅။ အမျိုးသားအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေး ကော်မတီ (NBCC)

အမျိုးသားအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေးကော်မတီ (NBCC) ကို ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလတွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာန (MONREC)၏ ဝန်ကြီးမှ ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ဆောင်ရွက်ပေးလျက်ရှိသည်။ အမျိုးသားအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းရေးကော်မတီ (NBCC) သည် နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက်(NBSAP) (၂၀၁၅-၂၀၂၀) အား အကောင်အထည်ဖော်ရန် တာဝန်ရှိသည်။ ဌာနအသီးသီးမှ ပူးပေါင်းပါဝင်လုပ်ကိုင်လျက်ရှိသည့် ဤကော်မတီ၌ အောက်တွင်ဖော်ပြထားသည့် ဝန်ကြီးဌာနအသီးသီးရှိ ဌာနအများအပြားမှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်။ သဘာဝသယံဇာတ ထိန်းသိမ်းရေးကို လုပ်ဆောင်လျက်ရှိသည့် ဝန်ကြီးဌာနများကြား ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရန်နှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန် ဤကော်မတီတွင် တာဝန်ရှိသလို ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဆက်စပ်နေသော မူဝါဒများနှင့် အလေ့အကျင့်များဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်မှုများကိုလည်း ချမှတ်ပေးရန်တာဝန်ရှိသည်။

၃.၉.၆။ နိုင်ငံအဆင့် ပင်လယ်ကမ်းရိုးတန်းသယံဇာတ စီမံအုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်မှု ဗဟိုကော်မတီ (NCCAMNRCA)

၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ၌ ဖွဲ့စည်းခဲ့သည့် ဤကော်မတီကို ဒုတိယသမ္မတ (၁) ဦးမြင့်ဆွေမှ ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ဆောင်ရွက်ပေးလျက်ရှိပြီး သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာနမှ ဝန်ကြီးများနှင့် တနင်္သာရီတိုင်း အပါအဝင် ကမ်းရိုးတန်းတိုင်းဒေသကြီးများရှိ ဝန်ကြီး (၆) ဦး၊ နိုင်ငံအဆင့် ဝန်ကြီးဌာနများရှိ အမြဲတမ်းအတွင်းဝန်(၇) ဦးနှင့် ရေတပ်မှ ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးတို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာနရှိ အမြဲတမ်းအတွင်းဝန်မှ အတွင်းဝန်အဖြစ် ဆောင်ရွက်ပေးပြီး သစ်တောဦးစီးဌာနမှ အတွင်းရေးမှူးရုံးအဖြစ် ဆောင်ရွက်ပေးသည်။

နိုင်ငံအဆင့် ပင်လယ်ကမ်းရိုးတန်း သယံဇာတစီမံအုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်မှု ဗဟိုကော်မတီ၏ရည်ရွယ်ချက်နှင့် လုပ်ငန်းတာဝန်များမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

- ၁။ အမျိုးသားကမ်းရိုးတန်း သယံဇာတအရင်းအမြစ်များဆိုင်ရာ မူဝါဒ၊ ဥပဒေနှင့် ဖွဲ့စည်းမှုမူဘောင်များ ဖွံ့ဖြိုးလာစေရေးအတွက် အဓိကအခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ရန်။

- ၂။ နိုင်ငံ၏ ကမ်းရိုးတန်းသယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲမှုအတွက် သတင်းအချက်အလက်ကောက်ယူခြင်းနှင့် သတင်းအချက်အလက် စီမံခန့်ခွဲမှုစနစ်ကို အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရန် သက်ဆိုင်ရာအစိုးရ အဖွဲ့အစည်းများအား အားပေးထောက်ပံ့ရန်။

- ၃။ ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားသော နိုင်ငံအဆင့် ကမ်းရိုးတန်းသယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲမှုအစီအစဉ် ဖွံ့ဖြိုးလာစေရန်အတွက် ဦးစီးလုပ်ကိုင်ရန်။ ဆက်လက်၍ ၎င်းနိုင်ငံအဆင့် အစီအစဉ်အပေါ် အခြေခံထားသည့် ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသအဆင့် ကမ်းရိုးတန်းသယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲမှု လုပ်ငန်းဆောင်တာများကို စီစဉ်ရေးဆွဲရန်။

- ၄။ ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့် ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းရင်းအစိုးရအဖွဲ့အစည်းများကြား ရှိရင်းစွဲ ကမ်းရိုးတန်းနှင့် ပင်လယ်ပြင်ရှိ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေစနစ်များအား ပိုမိုအားကောင်းလာစေရန် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ပေးရန်နှင့် နိုင်ငံတွင်းရှိ သက်ဆိုင်ရာ ကမ်းရိုးတန်းနှင့်ပင်လယ်ပြင် ဂေဟစနစ်များကို ကိုယ်စားပြုသည့် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး စနစ်များအားတိုးချဲ့ရန်။

- ၅။ နယ်စပ်ဖြတ်ကျော် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများမှတစ်ဆင့် ကမ်းရိုးတန်းဒေသနှင့် ပင်လယ်ပြင်ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သုတေသနနှင့် နည်းပညာဖလှယ်ရေးတို့ကို လုပ်ဆောင်ရန်အတွက် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများနှင့် ပူးပေါင်းညှိနှိုင်းမှု များပြားလာစေရန်။

- ၆။ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ညီလာခံ၊ ကုလသမဂ္ဂ၏ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု ညီလာခံ၊ ကုလသမဂ္ဂ ၂၁ ရာစု အစီအစဉ်တို့ကဲ့သို့သော နိုင်ငံတကာဆိုင်ရာ ကတိကဝတ်များအား အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် ထိရောက်မှုရှိသည့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ကမ်းရိုးတန်းနှင့် ပင်လယ်ပြင်ရှိ ဂေဟစနစ်များ စီမံခန့်ခွဲရေး ဖြစ်ပေါ်လာစေရန်အတွက် ပတ်သက်ဆက်နွှယ်သူများကြား ညှိနှိုင်းပေးရန်။

- ၇။ ကမ်းရိုးတန်းသုတေသနစင်တာများ တည်ထောင်ပေးခြင်းနှင့် ကမ်းရိုးတန်းဒေသရှိ အရင်းအမြစ်များ စီမံခန့်ခွဲရေးကဏ္ဍတို့တွင် လူသားအရင်းအမြစ်များ ဖွံ့ဖြိုးစေရန်အတွက် ကြီးကြပ်ပေးရန်။

- ၈။ တရားမဝင် ငါးဖမ်းခြင်း၊ နိုင်ငံခြား ရေယာဉ်များကျူးကျော် ဝင်ရောက်လာခြင်း၊ တားမြစ်ထားသော ငါးဖမ်းနည်းများအား အသုံးပြုခြင်းနှင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကမ်းရိုးတန်းပင်လယ်ပြင်ဧရိယာအတွင်းသို့ ညစ်ညမ်းစေသည့် စွန့်ပစ်ပစ္စည်းများကို ထုတ်လွှတ်ခြင်းများကို ကာကွယ်ရန် အတွက်ဒေသခံများနှင့် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍမှ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပူးပေါင်းပါဝင် လုပ်ဆောင်လာစေရေးအတွက် အစီအစဉ်များ ကျင်းပရန်။

- ၉။ ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသအဆင့်များတွင် ကမ်းရိုးတန်းစီမံခန့်ခွဲမှုကော်မတီများ ဖွဲ့စည်းရန်နှင့် နိုင်ငံအဆင့်ကော်မတီ၏ လုပ်ဆောင်ချက်များ တိုးတက်လာစေရေးအတွက် လုပ်ငန်းအဖွဲ့များ သင့်တော်သလို ထပ်မံဖွဲ့စည်းရန်။

- ၁၀။ ရေရှည်တည်တံ့သော ကမ်းရိုးတန်းနှင့်ပင်လယ်ပြင်ဧရိယာများ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအတွက် လိုအပ်သည့်နည်းပညာနှင့် သယ်ယူပို့ဆောင်ရေး အထောက်အပံ့များရရှိရန် နိုင်ငံတကာရှိ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး လူထုအခြေပြုအဖွဲ့များနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများကို တိုးမြှင့်လုပ်ဆောင်ရန်။

ဤကော်မတီ၏ စတုတ္ထအကြိမ် အစည်းအဝေးကို ၂၀၁၈ ခုနှစ် မေလတွင် ကျင်းပခဲ့ပြီး ကမ်းရိုးတန်း ဒေသများရှိ ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းအားလုံးသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်းဆိုင်ရာ ရှိရင်းစွဲမူဝါဒနှင့် ဥပဒေမူဘောင်များကို လေးစားလိုက်နာစေရန်နှင့် ကမ်းရိုးတန်းဒေသအားလုံးရှိ စီမံကိန်းများအတွက် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း ဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်ကြောင်း အလေးပေးဆွေးနွေးခဲ့ကြသည်။ အစည်းအဝေးသို့ တက်ရောက်လာသူများမှ ကမ်းရိုးတန်းဒေသများအား ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်း၊ သုတေသန၊ တရားမဝင် ငါးဖမ်းခြင်း၊ ဒီရေတောများအား ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်း အပါအဝင် ယခင်အစည်းအဝေးများ၌ အကောင်အထည်ဖော်ရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့သည့် ကိစ္စရပ်များအား မည်သို့မည်ပုံ ဆောင်ရွက်လျက်ရှိကြောင်းလည်း ဆွေးနွေးခဲ့ကြသည်။

၃.၁၀။ မြန်မာနိုင်ငံမှ သဘောတူလက်ခံထားသည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ ကတိကဝတ်များ

မြန်မာနိုင်ငံသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်းနှင့် သက်ဆိုင်သည့် နိုင်ငံတကာနှင့် ဒေသတွင်းရှိ နိုင်ငံများ၏ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ သဘောတူညီမှုများ၊ စာချုပ်များနှင့် ညှိနှိုင်းမှုအများအပြားကို လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည် (ဇယား ၄ တွင် ကြည့်ပါ)။ ထိုအထဲတွင် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂမူဝါဒဘောင် ညီလာခံ (UNFCCC)၊ ကုလသမဂ္ဂ၏ သဲကန္တာရများ ဖြစ်ထွန်းခြင်းကို တားဆီးရေးညီလာခံ (UNCCD)၊ CITES၊ ရန်ဆာကွန်ဗင်းရှင်း ၊ ကမ္ဘာ့ယဉ်ကျေးမှုနှင့် သယံဇာတအမွေအနှစ်များ ကာကွယ်ရေး ညီလာခံ (WHC) နှင့် စားနပ်ရိက္ခာနှင့် စိုက်ပျိုးရေးအတွက် အပင်မျိုးဗီဇ အရင်းအမြစ်များဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာသဘောတူညီမှု (ITPGR) တို့လည်း ပါဝင်သည်။ ညှိနှိုင်းချက်များကို အများအားဖြင့် နိုင်ငံတွင်းရှိ အမျိုးသားဥပဒေမူဝါဒအတွင်းသို့ ကနဦးပေါင်းစည်းထည့်သွင်း၍ ထိုမှတစ်ဆင့် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍလုပ်ငန်းများ လည်ပတ်ခြင်းအပေါ် သို့ အကျိုးသက်ရောက်မှုများ ရှိလာစေရန် ဆောင်ရွက်ထားသည်။ ဤစာတမ်း၌ အဆိုပါ ညှိနှိုင်းထားရှိသည့် ညှိနှိုင်းချက်များမှ အရေးပါမှုအရှိဆုံး (၂) ချက်ကို အောက်တွင် အသေးစိတ် ဆွေးနွေးသွားမည်ဖြစ်သည်။

၃.၁၀.၁။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ညီလာခံ (CBD)

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ညီလာခံသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ကာကွယ်ရေးနှင့် သက်ဆိုင်သည့် နယ်ပယ်စုံအဖွဲ့အစည်းများမှ သဘောတူထားသည့် အဓိကစာချုပ်တစ်ခု ဖြစ်သည်။ ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများအားလုံး (အမေရိကန်နိုင်ငံမှလွဲ၍) သည် သဘောတူညီချက်အား အတည်ပြုလိုက်နာမည်ဟု ကတိကဝတ်ပြုထားကြသည်။ အမေရိကန်နိုင်ငံသည် သဘောတူညီမှု လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သော်လည်း အတည်ပြုလိုက်နာမည်ဟု ကတိပြုထားခြင်း မရှိပေ။ မြန်မာနိုင်ငံသည် ၁၉၉၂ ခုနှစ်တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ညီလာခံ၌ လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ပြီး ၁၉၉၄ မှတစ်ဆင့် အတည်ပြုလိုက်နာခဲ့သည်။

အဆိုပါ ညီလာခံ၏ အဓိကရည်မှန်းချက် ၃ ခုမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

- ၁) ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်း။
- ၂) ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ အစိတ်အပိုင်းများအား ရေရှည်တည်တံ့အောင် အသုံးပြုခြင်း။
- ၃) မျိုးဗီဇအရင်းအမြစ်များမှရရှိသော အကျိုးအမြတ်များအား မျှတညီညွတ်စွာ ခွဲဝေခြင်း။

အပိုဒ်(၆)အရ နိုင်ငံများသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် ရေရှည်တည်တံ့အောင် အသုံးပြုနိုင်ရေးအတွက် အမျိုးသားနည်းဗျူဟာများ၊ အစီအစဉ်များနှင့်လုပ်ငန်းများကို စီစဉ်ရေးဆွဲရန်လိုအပ်သလို သက်ဆိုင်သည့် လုပ်ငန်းကဏ္ဍများဆိုင်ရာ (သို့မဟုတ်) ဆက်နွယ်နေသည့် လုပ်ငန်းကဏ္ဍများဆိုင်ရာ အစီအစဉ်များ၊ လုပ်ငန်းများနှင့် မူဝါဒများတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် ရေရှည်အသုံးပြုနိုင်ရေးတို့ကို ထည့်သွင်းလုပ်ကိုင်ရန်လည်း လိုအပ်သည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ညီလာခံ၌ လက်မှတ်ရေးထိုးထားသော နိုင်ငံများအားလုံးသည် နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက်များ (NBSAP) ကို ရေးဆွဲပြုစုရမည်ဖြစ်ပြီး အခါအားလျော်စွာ ခေတ်နှင့်အညီ မွမ်းမံပြင်ဆင်ပေးရမည်ဖြစ်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရသည် ၎င်း၏ ပထမဆုံး နိုင်ငံအဆင့်ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (NBSAP) ကို ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် ချမှတ်ကျင့်သုံးခဲ့ပြီး ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည့် နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက် (NBSAP) (၂၀၁၅-၂၀၂၀)ကို ချမှတ်ခဲ့သည်။⁷⁰ အဆိုပါစီမံချက်၌ မြန်မာ့ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများထိန်းသိမ်းရေးသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင်လက်ရှိဖြစ်ပေါ်နေသော နိုင်ငံရေးစီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး စိန်ခေါ်မှုအသစ်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစား၍ ဆက်လက်လုပ်ဆောင်နိုင်မည့် နည်းဗျူဟာဘောင်တစ်ခုအဖြစ် ဖြည့်ဆည်းပေးသလို အခွင့်အလမ်းအသစ်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာညီလာခံ၏ နည်းဗျူဟာအစီအစဉ်(၂၀၁၁-၂၀၂၀)ပါ ရည်မှန်းချက်များအပြင် Aichi ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ရည်မှန်းချက်များ (၂၀၁၀)ဟု ခေါ်တွင်သော ဆက်စပ်နေသည့် ရည်မှန်းချက်အမျိုးအစား (၂၀) တို့နှင့်ကိုက်ညီအောင် လုပ်ဆောင်နိုင်ရေးအတွက်လည်း ကူညီပေးသည်။⁷¹

70 For more information see The Convention on Biological Diversity (2018). National Biodiversity Strategies and Action Plans -Myanmar. UN Environmental. (Accessed 27-09-2018)
71 အထက်ပါ footnote ၇၀ အားရှု။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက် (NBSAP) (၂၀၁၅-၂၀၂၀)သည် ပြီးပြည့်စုံသည့် စာတမ်းတစ်ခုဖြစ်ပြီး အဓိကနေရာများ အားလုံးအတွက် လိုအပ်သည့် ရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင်များကို ယုံကြည်မှုအပြည့်နှင့် ချမှတ်ထားသည်။ နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက် (NBSAP)ကို အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ပါက မြန်မာနိုင်ငံမှ ကတိကဝတ်ပြုထားသည့် အခြားသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ သဘောတူညီမှုများကို ကြိုတင်အစပြု အကောင်အထည်ဖော်ထားရာ ရောက်ကြောင်းလည်း ဖော်ပြပေးထားသည်။ သို့သော် NBSAP ၏ အပိုင်း (၅.၂) တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း မြန်မာနိုင်ငံတွင် အဆိုပါ ရည်မှန်းချက်များကို အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် အဓိကတွေ့ရှိရသော စိန်ခေါ်မှုမှာ လုပ်ကိုင်နိုင်မှု စွမ်းရည်နှင့် အရင်းအမြစ်များ မလုံလောက်ခြင်းတို့ဖြစ်သည်။ အဆိုပါစာတမ်းတွင် သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင်များရှိ အကြောင်းအရာ နယ်ပယ်အမျိုးမျိုးတွင် လိုအပ်သော စွမ်းရည်အင်အားများကို ဖော်ပြထားသည်။ နည်းပညာဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များကို အကဲဖြတ်မှုတစ်ရပ်လုပ်ဆောင်ရန် တာဝန်ယူထားပြီး စာတမ်းပါ ရည်မှန်းချက်များကို အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရန်အတွက် လိုအပ်သည့် လုပ်ကိုင်နိုင်မှုစွမ်းရည်များ တိုးတက်လာစေရန် အစီအစဉ်တစ်ခုကိုလည်း ပြင်ဆင်လျက်ရှိသည်။ လုပ်ကိုင်နိုင်မှုစွမ်းရည်မြှင့်တင်ပေးခြင်း အစီအစဉ်တွင် ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများ အားလုံးဖြစ်သည့် ဗဟိုအစိုးရ၊ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ၊ အရပ်ဖက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဒေသအစိုးရနှင့် ဒေသခံလူထုများ အားလုံးပါဝင်နိုင်ရန် ရည်ရွယ်ထားသည်။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက် (NBSAP)တွင် ကာလကြာရှည်စွာ ရင်ဆိုင်နေရသည့် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများ၏ စီမံခန့်ခွဲမှုအတွက် ရန်ပုံငွေမလုံလောက်ခြင်း ပြဿနာကိုလည်း ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများအတွက် ပေးကမ်းထားသော ဘဏ္ဍာငွေအရင်းအမြစ်များမှာ နည်းပါးလွန်းပြီး ဘဏ္ဍာငွေနှင့် လူအင်အား တိုးမြှင့်ပေးရန်လိုအပ်သည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ်မှ ၂၀၁၅ ခုနှစ်ကာလအတွင်း တစ်နှစ်လျှင် ပျမ်းမျှ ဒေါ်လာ ၁.၉ သန်းသာ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများအတွက် အသုံးပြုထားရှိသည်။ အဆိုပါနယ်မြေများမှ ကိုယ်ပိုင်ရရှိသော ဝင်ငွေမှာလည်း ပြောပလောက်သည့် မဟာဇာတိပေ (၂၀၁၃-၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၁၇၀၀၀ အောက်သာ ရရှိသည်)။ အကယ်၍ သဘာဝအခြေခံ ခရီးသွားလုပ်ငန်း မူဝါဒနှင့် နည်းဗျူဟာကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရာမှ အပိုဝင်ငွေရရှိလာပါက အချို့သောဝင်ငွေများကို သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများအား ထောက်ပံ့ရန်အတွက် လျာထားသင့်သည်။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်(NBSAP)တွင် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍများကို ကိုယ်စားပြုရည်ညွှန်းထားခြင်းများပါဝင်သည်။ ထိုသို့ရည်ညွှန်းရာတွင် စီးပွားရေးခေါင်းဆောင်များ၊ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများနှင့် အတူပူးပေါင်း၍ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ဆောင်ခြင်းသည် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအတွက်လည်း အကျိုးရှိမည့်အပြင် နားလည်မှုတစ်ခုတည်းဆောက်ရန် ကြီးမားသည့် အခွင့်အလမ်းတစ်ခုဖြစ်သည်ဟု ဆိုလိုထားသလို ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍလုပ်ငန်းများ၏ စီမံခန့်ခွဲမှုတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို ပိုမိုကောင်းမွန်သောနည်းများဖြင့် ပေါင်းစည်းထည့်သွင်းသင့်သည်ဟု အသိအမှတ်ပြုခြင်းမျိုးလည်း ပါဝင်သည်။ အကန့် ၄ တွင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့်ပတ်သက်၍ နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်တွင် ပါဝင်သည့်အချက်များကို အသေးစိတ်ဖော်ပြထားသည်။ သို့သော်လည်း ယနေ့အချိန်အထိ အစိုးရ၏ ထိုလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုများမှာ နည်းပါးလျက် ရှိနေသေးသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် သဘာဝသယံဇာတများနှင့် ပါဝင်ပတ်သက်နေသည့် ကုမ္ပဏီများ၊ အဆိုပါသယံဇာတများအပေါ် အားကိုးနေသည့် ကုမ္ပဏီများ သို့မဟုတ် သယံဇာတရယူနိုင်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ အကျိုးသက်ရောက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည့် ကုမ္ပဏီများ ဥပမာအားဖြင့် စိုက်ပျိုးရေး၊ ငါးလုပ်ငန်း၊ သစ်တောထုတ်လုပ်မှု၊ ရေနံ သဘာဝဓာတ်ငွေ့နှင့် သတ္တုတူးဖော်ခြင်း၊ အခြေခံအဆောက်အအုံများ ဆောက်လုပ်ခြင်း အစရှိသောလုပ်ငန်းများ အနေဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ကွန်ဗင်းရှင်း၏ သဘောတူညီမှုများအပေါ် ၎င်းတို့စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်သလို သဘောတူညီမှု ကတိကဝတ်များကို နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်(NBSAP)မှ ညွှန်ပြထားသည့်အတိုင်း မြန်မာနိုင်ငံမှ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရေးကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်သည်။

ဇယား ၄။ မြန်မာနိုင်ငံ၏သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့်ဆိုင်သော သဘောတူညီမှုများ၊ နိုင်ငံအချင်းချင်း သဘောတူ စာချုပ်များနှင့် ညှိနှိုင်းချက်များ။

သဘောတူညီမှုများ၊ နိုင်ငံအချင်းချင်း သဘောတူညီမှုစာချုပ်များ၊ ညှိနှိုင်းချက်များ	လက်မှတ်ထိုးသည့်နေ့၊ အတည်ပြုသည့်နေ့၊ လက်ခံသည့်နေ့
ဒေသတွင်း	
အရှေ့တောင်အာရှနှင့် အာရှပစိဖိတ်ဒေသအတွက် အပင်များကာကွယ်ခြင်း သဘောတူညီချက်	၁၉၅၉ နိုဝင်ဘာ ၄
သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် သဘာဝသယံဇာတများ ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ အာဆီယံသဘောတူညီမှု	၁၉၉၇ အောက်တိုဘာ ၁၆
နယ်စပ်ဖြတ်ကျော် ညစ်ညမ်းမှုဆိုင်ရာ အာဆီယံသဘောတူညီမှု	၂၀၀၃ မတ်လ ၁၃
နိုင်ငံတကာ	
ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂမူဘောင် ညီလာခံ	၁၉၉၄ နိုဝင်ဘာ ၂၅
ဖိစီးမှုကွင်းများဆိုင်ရာ ကွန်ဗန်းရှင်း	၁၉၉၄ နိုဝင်ဘာ ၂၅
အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အပူပိုင်းဒေသ သစ်ထုတ်လုပ်ရေး သဘောတူညီမှု	၁၉၉၆ ဇန်နဝါရီ ၃၁
Vienna အိုဇုန်းလွှာ ကာကွယ်ရေးညီလာခံ	၁၉၉၃ နိုဝင်ဘာ ၂၄
အိုဇုန်းလွှာပျက်စီးစေသော ပစ္စည်းများဆိုင်ရာ မွန်ထရီရယ်ပရိုတိုကော	၁၉၉၃ နိုဝင်ဘာ ၂၄
အိုဇုန်းလွှာပျက်စီးစေသောပစ္စည်းများဆိုင်ရာ မွန်ထရီရယ် ပရိုတိုကောဆိုင်ရာ လန်ဒန် ပြင်ဆင်ချက်	၁၉၉၃ နိုဝင်ဘာ ၂၄
ကမ္ဘာ့ယဉ်ကျေးမှုနှင့် သယံဇာတ အမွေအနှစ်များ ကာကွယ်ရေးညီလာခံ	၁၉၉၄ ဧပြီ ၂၉
ကုလသမဂ္ဂ သဲကန္တာရများဖြစ်ထွန်းခြင်းကို တားဆီးရေးညီလာခံ	၁၉၉၇ ဇန်နဝါရီ ၂
မျိုးသုန်းရန်အန္တရာယ်ရှိနေသော တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သစ်ပင်ပန်းမန်များ နိုင်ငံတကာ ကုန်သွယ်မှုဆိုင်ရာ ညီလာခံ	၁၉၉၇ ဇွန်လ ၁၃
ဖိလစ်ပိုင်အစည်းအဝေးဆိုင်ရာ ကာတားဂျီးနားပရိုတိုကော	၂၀၀၁ မေ ၁၁ ရက်
စားနပ်ရိက္ခာနှင့် စိုက်ပျိုးရေးအတွက် အပင်မျိုးပီဇ အရင်းအမြစ်များဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီမှုစာချုပ်	၂၀၀၂ ဒီဇင်ဘာ ၄
ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း ကျိုးတို သဘောတူညီချက်	၂၀၀၃ ဩဂုတ် ၁၃
အော်ဂဲနစ် ညစ်ညမ်းမှုများဆိုင်ရာ စတော့ဟမ်း ညီလာခံ	၂၀၀၄ ဧပြီ ၁၈
နိုင်ငံတကာအရ တန်ဖိုးရှိသည့် ရေပျော်ငှက်များနေထိုင်ရာ ကမ်းဦးရေတိမ်ပိုင်း ဘေးမဲ့တော ညီလာခံ (ရမ်ဆာ ညီလာခံ)	၂၀၀၅ မတ်လ ၁၇
မျိုးပီဇ အရင်းအမြစ်များ ရယူခြင်းနှင့် ဖိစီးမှုကွင်းများညီလာခံပါအချက်များကို အသုံးပြု ထွက်ပေါ်လာသော အကျိုးအမြတ်ကို တရားမျှတစွာ ဝေမျှရေးဆိုင်ရာ နာဂိုယာ ပရိုတိုကော မူရင်း - နိုင်ငံအဆင့် ဖိစီးမှုကွင်းဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက် ၂၀၁၅-၂၀၂၀	၂၀၁၄ ဇန်နဝါရီ ၉

အကန့် ၄။ နိုင်ငံအဆင့် ဖိစီးမှုကွင်းဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (NBSAP)ပါ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့်သက်ဆိုင်သည့် အချက်များ။

- ဖိစီးမှုကွင်းများအားကာကွယ်ပေးမည့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများဖြစ်လာစေရန် မက်လုံးများဖန်တီးပေးခြင်းနှင့် မလိုအပ်သည့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုးကျိုးများကို လျော့နည်းစေသည့် အမျိုးသား ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုမူဘောင်များဖန်တီးပေးခြင်း။ ထို့အပြင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု အဆိုပြုချက်များကို သုံးသပ်ချိန်တွင် မြန်မာ့ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု ကော်မရှင်၊ MONREC နှင့် အခြားသင့်တော်သည့် အမျိုးသား အဖွဲ့အစည်းနှင့် တစ်ဆင့်ခံ အမျိုးသားအဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တန်ဖိုးများကို အကျိုးအမြတ်ဆန်းစစ်ခြင်းလုပ်ငန်းတွင် ထည့်သွင်းဆောင်ရွက်သင့်သည်။
- အိန္ဒိယတစ်လျှောက်များ၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း၊ ဖိစီးမှုကွင်းများအား တန်ဖိုးဖြတ်ခြင်းနှင့် သယံဇာတ အရင်းအနှီးများအား ရေတွက်ခြင်း အစရှိသဖြင့် သဘာဝသယံဇာတများကို ပို၍အကျိုးရှိထိရောက်၍ ညီညွတ်မျှတစွာ သုံးစွဲနိုင်ရန်ထောက်ပံ့ပေးမည့် မူဝါဒနည်းလမ်းများနှင့် နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများကို အသုံးပြုခြင်း။
- ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများမှ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဆိုးကျိုးများကို ရှောင်ကြဉ်ရန် သို့မဟုတ် လျော့ချနိုင်ရန်အတွက် စီးပွားရေးနှင့် ဖိစီးမှုကွင်းများအား ထိန်းညှိခြင်း အစီအစဉ်ကဲ့သို့သော နည်းလမ်းများကို အသုံးပြုခြင်း။
- အကြီးစား သယံဇာတထုတ်ယူခြင်းလုပ်ငန်းများနှင့် စွမ်းအင်ထုတ်လုပ်သည့် စီမံကိန်းများအတွက် ဖိစီးမှုကွင်းများ လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များကို ပြင်ဆင်ထားပြီးသားဖြစ်စေရန် ဥပဒေလိုအပ်ချက် ချမှတ်ပြဌာန်းခြင်း။
- ဖိစီးမှုကွင်းများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအား လုံလောက်သည့် ကာကွယ်မှုများပြုလုပ်ပေးနိုင်ရန် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များ၊ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အရည်အသွေး (ထုတ်လွှတ်မှု) လမ်းညွှန်ချက်များအား ပြန်လည်သုံးသပ်စိစစ်ခြင်း။

၃.၁၀.၂။ မျိုးသုန်းရန်အန္တရာယ်ရှိသော တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သစ်ပင်ပန်းမန်များ နိုင်ငံတကာ ကုန်သွယ်မှုဆိုင်ရာ ကွန်ဗန်းရှင်း (CITES)

မျိုးသုန်းရန်အန္တရာယ်ရှိသော တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သစ်ပင်ပန်းမန်များ နိုင်ငံတကာ ကုန်သွယ်မှုဆိုင်ရာ ကွန်ဗန်းရှင်း(CITES)သည် မျိုးသုန်းရန်အန္တရာယ်ရှိသော အပင်နှင့်တိရစ္ဆာန်များကိုကာကွယ်ရန် နယ်ပယ်စုံမှ သဘောတူထားသည့် ပင်မစာချုပ်တစ်ခုဖြစ်သည်။ ၎င်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ နိုင်ငံတကာကုန်သွယ်မှုကြောင့် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် အပင်များအနေဖြင့် ၎င်းတို့ရှင်သန်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်၌ ခြိမ်းခြောက်ခံရမှုများ မရှိစေရန် ဖြစ်သည်။ ကာကွယ်မှုနည်းမျိုးစုံဖြင့် မျိုးစိတ်ပေါင်း ၃၅၀၀၀ ကျော်ကို ကာကွယ်ပေးထားပြီး မျိုးစိတ်များအား အရှင်ပိုရောင်းချခြင်း၊ တိရစ္ဆာန်အသေကောင်၏ ခန္ဓာကိုယ် အစိတ်အပိုင်းများဖြစ်သည့် အရေခွံနှင့် အမွှေးများ၊ အရိုးများကို ရောင်းချခြင်း အစရှိသည်တို့မှ ကာကွယ်ပေးသည်။ ညီလာခံတွင် လက်မှတ်ရေးထိုးထားသော နိုင်ငံများအနေဖြင့် စီမံခန့်ခွဲရေးတာဝန်ရှိသူ တစ်ဦး သို့မဟုတ် တစ်ဦးထက်ပိုသောသူများကို ခန့်အပ်ထားရမည်ဖြစ်ပြီး ညီလာခံမှဖော်ပြထားသည့် မျိုးစိတ်များ၏ သွင်းကုန်၊ ထုတ်ကုန်၊ ပြန်သွင်းကုန်၊ ပင်လယ်မှတစ်ဆင့် တင်သွင်းခြင်းများကို ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲသည့် လိုင်စင်စနစ်အားအုပ်ချုပ်ရန် အဆိုပါခန့်အပ်ထားခြင်းခံရသည့် အရာရှိများတွင် တာဝန်ရှိသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် ဤညီလာခံကို ၁၉၉၉ ဇွန်လတွင် လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ပြီး အဆိုပါနစ်အကုန်ပိုင်းတွင် သဘောတူညီမှုသည် တရားဝင်ဖြစ်သွားသည်။

ဤညီလာခံပါ အချက်များသည် မြန်မာနိုင်ငံအတွက် အထူးသင့်လျော်သည်။အကြောင်းရင်းမှာ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မျိုးသုန်းရန်အန္တရာယ်ရှိသော မျိုးစိတ်များအား ကုန်သွယ်ခြင်းသည် ဖိစီးမှုကွင်းများ ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် အကြီးမားဆုံးသော ခြိမ်းခြောက်မှုတစ်ခုဖြစ်သည်ဟု နိုင်ငံအဆင့် ဖိစီးမှုကွင်းဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်(NBSAP)တွင် ဖော်ပြထားသည်။ ဈေးကွက်ဝင် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် မျိုးစိတ်များမှာ အိမ်နီးချင်းတိုင်းပြည်များတွင် မျိုးသုန်းပျောက်ကွယ်သွားပြီ ဖြစ်သောကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံသည် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် ထုတ်ကုန်များအတွက် အရင်းအမြစ်တစ်ခု ဖြစ်လာခဲ့သည် (အပိုင်း ၂.၄ ကို ကြည့်ပါ)။

တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် အပင်များကို တရားမဝင်ကုန်သွယ်ခြင်းအား ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနိုင်မည့် နည်းလမ်းများအား နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက် (NBSAP) (၂၀၁၅-၂၀၃၀)တွင် ထည့်သွင်းထားသည်။ ၎င်းနည်းလမ်းများတွင် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် တရားမဝင် ကုန်သွယ်မှုများဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများအရ အရေးယူနိုင်ရန် တရားဥပဒေ စိုးမိုးရေးကို တာဝန်ယူထားသည့် အစိုးရအရာရှိများ၏ စွမ်းရည်များကို မြှင့်တင်ပေးရန်ပါဝင်ပြီး အာဆီယံတောရိုင်းတိရစ္ဆာန် ဥပဒေလေးစားလိုက်နာခြင်း ကွန်ယက်တွင် ပါဝင်ခြင်းသည် စွမ်းရည် မြှင့်တင်ပေးရာ ရောက်သည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ ထို့အပြင် တရားမဝင် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ကုန်သွယ်မှုအပေါ် ဒေသခံများ မှီခိုအသက် မွေးရခြင်းကို လျော့ချနိုင်ရန် အခြားအသက်မွေးဝမ်းကျောင်းလုပ်ငန်းများ အကောင်အထည်ဖော် လုပ်ဆောင်ပေးရမည့် အချက်လည်း ပါဝင်သည်။ ညီလာခံပါ အပိုဒ် (၁၂) အရ သဘောတူညီမှု လက်မှတ်ထိုးထားသော နိုင်ငံများသည် အကောင်အထည်ဖော်လုပ်ဆောင်သည့် လုပ်ငန်းဆောင်တာများ၏ အကြောင်းအချက်အလက်များပါဝင်သည့် အစီရင်ခံစာကို နှစ်နှစ်တစ်ကြိမ် တင်သွင်းရမည် ဖြစ်သည်။ သို့သော် မြန်မာနိုင်ငံကိုယ်စားပြု၍ သစ်တောဦးစီးဌာနအောက်ရှိ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် သားငှက်တိရစ္ဆာန်ထိန်းသိမ်းရေးဌာနမှ လက်ရှိအချိန်အထိ အစီရင်ခံစာ ၂ စောင်သာ တင်သွင်းခဲ့ဖူးသည်။ ပထမတင်သွင်းခဲ့သော အစီရင်ခံစာသည် ၂၀၀၅ ခုနှစ် (ထိုအစီရင်ခံစာသည် ၂၀၀၃ နှင့် ၂၀၀၄ ခုနှစ်အတွက်ပါ အကျုံးဝင်သည်)၌ တင်သွင်းခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး ဒုတိယအကြိမ် အစီရင်ခံစာကို ၂၀၁၇ ခုနှစ်၌ တင်သွင်းခဲ့သည်။

တရားမဝင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများသည် ဤသို့သော တရားမဝင် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များနှင့် ပန်းမန်များ ကုန်သွယ်မှု၏ အဓိကအကြောင်းရင်း တစ်ရပ်ဖြစ်သော်လည်း တရားဝင် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများကြောင့် ဝေးလံခေါင်ဖျားသော အရပ်ဒေသများ၌ အခြေခံအဆောက်အအုံများ ဖြစ်သော ကားလမ်းများ၊ ရထားလမ်းများအပြင် သတ္တုတွင်းများနှင့် ရေအားလျှပ်စစ် ထုတ်လုပ်ပေးသည့် ဆည်တာတံများသို့ သွားလာ နိုင်ရန် ဖောက်လုပ်ထားသော လမ်းများရှိလာခြင်းသည် မျိုးသုန်းရန်အန္တရာယ်ရှိသော မျိုးစိတ်များ၊ တောကောင်သားများအား တရားမဝင် ကုန်သွယ်မှုများပြုလုပ်နိုင်ရန် လမ်းဖွင့်ပေးသကဲ့သို့ ဖြစ်စေသည်။ ထို့ကြောင့် စီမံခန့်ခွဲမှု အစီအစဉ်များတွင် ဤအချက်များကို ထည့်သွင်း စဉ်းစားရမည်ဖြစ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် စီမံကိန်းများတွင် စခန်းချနေထိုင်သည့် အလုပ်သမားများလိုက်နာရမည့် ကျင့်ဝတ်များကို ထုတ်ပြန် ခြင်းမျိုးနှင့် အစားအစာ အလုံအလောက်ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း စသည်တို့ကို လုပ်ဆောင်ပေးသင့်သည်။

၄

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအား ကာကွယ်ရန် ပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) ကို မည်သို့အသုံးပြုနိုင်သနည်း။

- ၄.၁။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ကွာဟချက်များ
- ၄.၂။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လုပ်ဆောင်ချိန်တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ အကျိုးအတွက် စဉ်းစားပေးခြင်း
- ၄.၃။ စိစစ်ခြင်း
- ၄.၄။ နယ်ပယ်အတိုင်းအတာသတ်မှတ်ခြင်း
- ၄.၅။ အခြေခံအချက်အလက်များကို လေ့လာခြင်း
- ၄.၆။ ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း
- ၄.၇။ ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစီအစဉ်
- ၄.၈။ စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးခြင်း

ပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လုပ်ငန်းစဉ်သည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် ကျရောက်လာနိုင်ရန် အလားအလာရှိသည့် သက်ရောက်မှုများ၏ အမျိုးအစားနှင့်ပမာဏကို သတ်မှတ်ဖော်ထုတ်ခြင်း၊ ခန့်မှန်းခြင်း၊ အမျိုးအစားနှင့် အရွယ်အစား အား အကဲဖြတ်ခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်သည့် နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်ပြီး ကာကွယ်ခြင်းနှင့် ထိခိုက်မှုလျော့ချနိုင်အောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် မရောင် လွှဲနိုင်သော (သို့မဟုတ်) လျော့ချရ၍ မရနိုင်သောထိခိုက်မှုများအတွက် ထိန်းညှိခြင်းများ ပြုလုပ်ပေးနိုင်သည့် နည်းလမ်းလည်းဖြစ်သည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ချမှတ်လိုက်သော ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း (EIA) ၏ စည်းမျဉ်းများသည် မြန်မာနိုင်ငံ အနေဖြင့် ပုဂ္ဂလိကလုပ်ငန်းများ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို အရေးယူနိုင်ရန်အတွက် ထင်ရှားသော အခန်းကဏ္ဍတစ်ခုအဖြစ် ဖော် ဆောင်နိုင်ခဲ့သည်။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) ဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း (၂၀၁၅) တွင် စီမံကိန်းအမျိုးအစားပေါ်မူတည်၍ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အကဲဖြတ်မှုအမျိုးအစား (၂) မျိုးရှိကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။ အမျိုးအစား(၁)မှာ သိသာထင်ရှားစွာ ထိခိုက်မှုဖြစ်စေ နိုင်ချေရှိသည့် စီမံကိန်းအတွက် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း(EIA) လုပ်ဆောင်သင့်သည်ဟု သတ်မှတ်ထားပြီး အမျိုးအစား(၂) သည် ထိခိုက်မှုနည်းပါးသည် (သို့မဟုတ်) ထိခိုက်မှုများအား အလွယ်တကူလျော့ချအောင် လုပ်ဆောင်နိုင်သည့် စီမံကိန်းအတွက်မူ ကနဦး ပတ်ဝန်းကျင်ဆန်းစစ်ခြင်း (IEE) အမျိုးအစား လုပ်ဆောင်သင့်သည်ဟု သတ်မှတ်ထားသည်။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း ဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း၏ နောက်ဆက်တွဲ(၁)တွင် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (သို့မဟုတ်) ကနဦးပတ်ဝန်းကျင် ဆန်းစစ်ခြင်း လုပ်ဆောင်ရန်လိုအပ်သည့် စီမံကိန်းအမျိုးအစားနှင့် အရွယ်အစား သတ်မှတ်ချက်များကို ဖော်ပြထားသည်။

ထို့အပြင် စီမံကိန်းဒေသရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ တန်ဖိုးသည် အဆိုပါစီမံကိန်းအနေဖြင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း(EIA) လုပ် ဆောင်ရန် သင့်၊ မသင့်ဟူသောအချက်ကို ဆုံးဖြတ်ရာတွင် အရေးပါသည်။ "စီမံကိန်းကြောင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် သက်ရောက်မှု ကြီးမားလျှင်ဖြစ်စေ သို့မဟုတ် စီမံကိန်းသည် အမျိုးသားအဆင့်၊ တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်အဆင့် သတ်မှတ်ကာကွယ်ထားသည့်

နေရာဒေသများဖြစ်သည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေးအပါအဝင် သစ်တောထိန်းသိမ်းရေးဧရိယာ၊ အများပြည်သူဆိုင်ရာသစ်တော၊ အက္ခရာဥယျာဉ် အပါအဝင် ဥယျာဉ်၊ ဒီရေတော ဧရိယာ၊ အခြားအရေးပါသော ကမ်းရိုးတန်းဒေသများ၊ သဘာဝဘေးမဲ့တော၊ သိပ္ပံ ပညာရပ်ဆိုင်ရာ ထိန်းသိမ်းထားသော နယ်မြေ၊ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေ၊ ဘူမိဗေဒဆိုင်ရာ ထိန်းသိမ်းထားသော အထင်ကရနေရာ၊ ဝန်ကြီးဌာနက သတ်မှတ်ကြေညာထားသော အခြားသဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများ၊ ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ထားသော ယဉ်ကျေးမှု အမွေအနှစ်နေရာနှင့် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ထားသော ရှေးဟောင်းအမွေအနှစ်နေရာနှင့် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ထားသော ရှေးဟောင်းသုတေ သနဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် သမိုင်းဆိုင်ရာ အထင်ကရနေရာများတွင် တည်ရှိနေခြင်း သို့မဟုတ် အကန့်အသတ်မရှိ ပါဝင်နေခြင်း သို့မဟုတ် ယင်းနေရာများအပေါ် ကြိုတင်သိမြင်နိုင်သော ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုရှိနိုင်သည့် ကိစ္စရပ်အားလုံးတွင် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း ကို ဆောင်ရွက်ရမည်” 72 ဟု ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတွင် ဖော်ပြထားသည်။

ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) သို့မဟုတ် ကနဦးပတ်ဝန်းကျင်ဆန်းစစ်ခြင်း (IEE) လုပ်ဆောင်ရန် လို၊ မလို ဆုံးဖြတ်ရာတွင် အထက်ဖော်ပြပါ တည်နေရာများအပြင် နောက်ဆက်တွဲ(၁)တွင် ဖော်ပြထားသည့် စီမံကိန်းအမျိုးအစားနှင့် အရွယ်အစားသတ်မှတ်ချက် များအပြင် “ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး”နှင့် “ထိခိုက်လွယ်သော ဂေဟစနစ်များ”73 အား အထူးအလေးပေးသည့် အတွက် စီမံကိန်းကြောင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အား ထိခိုက်နိုင်ခြေရှိပါက အထက်ဖော်ပြပါ အခြေအနေများနှင့် မကိုက်ညီသော်လည်း ပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း(EIA) အပြည့်အဝလုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်ပေလိမ့်မည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဂေဟစနစ်အများစုမှာ ခြိမ်းခြောက် မှုအများအပြားနှင့် ရင်ဆိုင်နေရသဖြင့် ထိခိုက်လွယ်သည့် အနေအထားအဖြစ် သတ်မှတ်ခံထားရပြီး ဤအခြေအနေမျိုးသည် တစ်နိုင်ငံလုံး ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဖြစ်နေနိုင်ခြေများသည်။ ဥပမာပေးရသော် ထိခိုက်လွယ်သည့် ဂေဟစနစ်များတွင် ကမ်းဦးရေတိမ်ပိုင်းများ၊ ကန္တာရများ၊ တောင်တန်းများ၊ သန္တာကျောက်တန်းများနှင့် ကမ်းရိုးတန်းဧရိယာများလည်း ပါဝင်သည်။

၄.၁။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ကွာဟချက်များ

ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) ဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများတွင် အလေ့အကျင့်ကောင်း အများအပြား ပါဝင်သော်လည်း အောက်တွင်ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ကွာဟချက်များနှင့် စိုးရိမ်ရမှုများ ရှိ နေသည်။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ပြင်ဆင်မွမ်းမံချိန်နှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လမ်းညွှန်ချက်များကို ပြုစုရေးသားသော အချိန်တွင်မူ အဆိုပါအားနည်းချက်များကို ဖြေရှင်းနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

- ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ဆိုးရွားသည့်ထိခိုက်မှုများ ကျရောက်စေရန် အလားအလာရှိသည့် စီမံကိန်းအချို့သည် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက် မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) အား အပြည့်အဝ မလုပ်ဆောင်ခြင်းမျိုးလည်း ဖြစ်နေနိုင်သည်။ မည်သည့်စီမံကိန်းမျိုးအတွက် မည်သို့သော ပတ်ဝန်းကျင်အကျိုးထိခိုက်မှု လုပ်ဆောင်သင့်ကြောင်း ခွဲခြားသည့်စနစ်တွင် ကနဦးပတ်ဝန်းကျင် ဆန်းစစ်ခြင်းကိုသာ ဆောင်ရွက်ရသည့် စီမံကိန်းနှင့် ပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်းကို အပြည့်အဝလုပ်ဆောင်ရသည့် စီမံကိန်းများ74သည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု နီးကပ်စွာ တည်ရှိနေပါက ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် မှီခိုအားထားနေရသည့် လူသားများအပေါ် ကျရောက်လာသည့် ဆိုးကျိုးများသည်လည်း ထပ်ဆင့်က များပြားလာနိုင်မည်ဟူသောအချက်ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားထားပုံ မရပေ။
- ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် မည်သူများက မှီခိုနေသနည်း၊ စီမံကိန်းများကြောင့် ထိုသို့မှီခိုနေရသူများ မည်သို့ထိခိုက်နစ်နာကြ သနည်း ဟူသောအချက်များကို သိနားလည်အောင် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို အကျိုးထိခိုက်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ရည်ညွှန်းထား ခြင်းများ မရှိပါ။ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ပတ်သက်၍ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း၏ အပိုဒ် (၈၉ တ) တွင် တစ်ကြိမ်သာ ရည်ညွှန်းထားခြင်းရှိပြီး ဝန်ကြီးဌာနမှထုတ်ပြန်ထားသည့် စည်းကမ်းချက်များတွင် “နည်းဥပဒေ အပိုဒ်

72 See MOECF (2015). [Environmental Impact Assessment Procedure \(EIAP\)](#) Article 25. The Republic of the Union of Myanmar, Ministry of Environmental Conservation and Forestry.

73 အထက်ပါ footnote ၇၂ ကို ရှုပါ။ Article 28(i)

74 See Annex I of the [Environmental Impact Assessment Procedure](#).

(၃၀) အရ ပတ်ဝန်းကျင်စီမံခန့်ခွဲမှု ရန်ပုံငွေတွင် ထည့်ဝင်ခြင်း”75 (၁) ညစ်ညမ်းမှု (ထုတ်လွှတ်မှု၊ စွန့်ပစ်ပစ္စည်း) အတွက် ပေးသွင်းခြင်း၊ သဘာဝသယံဇာတများ အသုံးပြုမှုနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများမှ အကျိုးအမြတ်ရရှိမှုအတွက် ပေးသွင်းခြင်း” ဟူ၍ဖော်ပြထားသည်။

- ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတွင် ထိခိုက်ပျက်စီးလွယ်သော ဂေဟစနစ်များအား ထည့်သွင်းထားသော် လည်း “မျိုးသုန်းရန် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် (သို့မဟုတ်) တန်ဖိုးရှိသော ဂေဟစနစ်များမှ ထောက်ပံ့ပေးထားသည့် မျိုးသုန်းရန် အန္တရာယ်ရှိသော (သို့မဟုတ်) ကျက်စားနယ်မြေ ကန့်သတ်မှုရှိသည့် မျိုးစိတ်များအား အဘယ်ကြောင့် ထည့်သွင်းထားခြင်း မရှိ သလောဟူသည့်အချက်မှာ မရှင်းလင်းပေ။
- ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများပါအပိုဒ် (၂၅)တွင် အဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများတည်ရှိရာ နယ်မြေများ(KBA)များအား ဖော်ပြထားခြင်းမရှိပေ။ ထို့အပြင် အဓိက အရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ တည်ရှိရာနယ်မြေများ (KBA) သည် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများအတွင်း ကျရောက်နေသည့် အခါမျိုးမှလွဲ၍ အခြားအခြေအနေများတွင် ဥပဒေအရ မြေ ပိုင်ဆိုင်မှုပုံစံ တိတိကျကျမရှိပေ။ သို့သော် အဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ တည်ရှိရာ နယ်မြေများ(KBA) သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ (၁၇) ရာခိုင်နှုန်းကို ဖုံးလွှမ်းထားပြီး တည်နေရာပေါင်း (၁၃၂) နေရာရှိသည်။ ထိုနယ်မြေများတွင် မြေယာလက်ဝယ်ထားရှိမှု ပုံစံမျိုးစုံ၊ ပိုင်ရှင်မျိုးစုံနှင့် အသုံးပြုမှုမျိုးစုံ ပါဝင်နေသဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် မြှင့်တင်အားပေးနိုင်ရေးသည် အလွန်အရေးကြီး သလို ကြီးမားသည့် စိန်ခေါ်မှု တစ်ရပ်လည်း ဖြစ်နေပေသည်။
- ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစဉ်လိုက်လုပ်ငန်းစဉ်အား ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် အခြားသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ထိခိုက်မှုများ လျော့ပါးစေ ရေးအတွက် အခြေခံနည်းစနစ်အဖြစ် ကျင့်သုံးမှုပိုမိုများပြားလာသည် (CSBI ၂၀၁၅ ခုနှစ်)။76 ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစဉ်လိုက် လုပ်ငန်းစဉ်(အပိုဒ် ၅ တွင် ကြည့်ပါ)ကို ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းရှိ အပိုဒ် ၂ (ည) တွင် အကောင်း ဆုံးရရှိသော နည်းလမ်းများအောက်၌ ရည်ညွှန်းထားပုံရသော်လည်း ၎င်းကို နောက်ဆက်တွဲ ထပ်မံညွှန်းဆိုခြင်း မရှိသလို ပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း/ကနဦးပတ်ဝန်းကျင် ဆန်းစစ်ခြင်း လုပ်ဆောင်ရာတွင်လည်း ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစဉ်လိုက်လုပ်ငန်းစဉ်ကို အသုံးပြု လုပ်ဆောင်ရမည်ဟူသော လိုအပ်ချက်မျိုးလည်း မရှိပေ။
- ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ထိန်းညှိခြင်းကို ဖော်ပြထားသော်လည်း ကြွင်းကျန်သက်ရောက်မှုများရှိသည့် အခြေအနေများတွင် နိုင်ငံတကာ အသိအမှတ်ပြု အလေ့အကျင့်ကောင်းများ77နှင့်အညီ ဇီဝမျိုးစုံ မျိုးကွဲများ ထိန်းညှိခြင်းကိုဆောင်ရွက်ရန် လို၊ မလို ရှင်းရှင်းရှင်းရှင်းဖော်ပြထားခြင်း မရှိပေ။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် လက်ရှိအချိန်၌ ဇီဝမျိုးစုံ မျိုးကွဲများအား ထိန်းညှိခြင်းဆိုင်ရာ မူဝါဒမရှိသေးပါ။
- ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် သက်ရောက်မှုများ ကျရောက်စေသည့် ပုဂ္ဂလိက စီမံကိန်းများအနေဖြင့် မည် သည့်လိုအပ်ချက်များကို လိုက်နာကျင့်သုံးရမည်ဆိုသော အချက်နှင့်ပတ်သက်၍ လက်ရှိမူဘောင်၌ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍနှင့် စည်းမျဉ်း ကြပ်မတ်သူများအတွက် လမ်းညွှန်မှု အနည်းအကျဉ်းသာ ပေးထားသည်။ သို့သော် ရေအားလျှပ်စစ်၊ ရေနံနှင့်သဘာဝဓာတ်ငွေ့နှင့် သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်းများဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းကဏ္ဍအသီးသီးအတွက် ထွက်ရှိလာမည့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) ဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်ချက်များတွင် အဆိုပါအားနည်းချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးမည်ဟု မျှော်လင့်ရသည်။

75 ပတ်ဝန်းကျင် စီမံခန့်ခွဲမှု ရန်ပုံငွေအတွက် စီစဉ်ထားရှိခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ဖော်ပြထားခြင်းမရှိပါ။ ဤစာပိုဒ်တွင် ရည်ညွှန်းထားပုံရသည့် ဗဟိုရန်ပုံငွေသည်လည်း စီမံကိန်းအတွက် ထောက်ပံ့ပေး နေသည့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို ထိရောက်စွာ ကာကွယ်ပေးနိုင်မည်မဟုတ်ပါ။

76 CSBI (2015). [A cross-sector guide for implementing the Mitigation Hierarchy](#). Cross Sector Biodiversity Initiative

77 နိုင်ငံတကာအသိအမှတ်ပြု အလေ့အကျင့်ကောင်းဆိုသည်မှာ ဤအခြေအနေတွင် အပြည့်ပြည့်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေး ကော်ပိုရေးရှင်း၏ [လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက် \(၆\)](#) ကို ဆိုလိုသည်။

၄.၂။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လုပ်ဆောင်ချိန်တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ အကျိုးအတွက် စဉ်းစားပေးခြင်း

ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း(EIA) လုပ်ငန်းစဉ်သည် စိစစ်ခြင်း၊ နယ်ပယ်အတိုင်းအတာ သတ်မှတ်ခြင်း၊ ဆွေးနွေးခြင်း၊ ထုတ်ဖော် တင်ပြခြင်း၊ စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးခြင်းနှင့် အစီရင်ခံခြင်းများအတွက် လိုအပ်သည့် သတ်မှတ်ချက်များကို ဖော်ပြထားသည်။ အကယ်၍ ပတ် ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်သည်ရှိသော် နယ်ပယ်အတိုင်းအတာ သတ်မှတ်ခြင်း အပါအဝင် ပိုမိုစေ့စပ် သေချာသော လေ့လာဆန်းစစ်မှုများနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းများကို ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်မည်ဖြစ်သည်။

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ကျရောက်နိုင်သည့် ဆိုးကျိုးများကို ရင်ဆိုင်ဖြေရှင်းရန် လိုအပ်သည်ဟု ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတွင် ဖော်ပြထားသောကြောင့် စိစစ်ခြင်း အဆင့်၌ ဤအချက်ကို စောလျင်စွာ အလေးပေး၍ လုပ်ဆောင်ရမည်ဖြစ်သည်။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများအား ကြိုတင်အလေးထား ဆောင်ရွက် ခြင်းသည် စီးပွားရေးအရအကျိုးအမြတ်ရှိပေသည်။ ထိခိုက်နိုင်ချေရှိသည့်အရာများကို လုပ်ငန်းအစောပိုင်းအဆင့်တွင် ကြိုတင်ဖော်ထုတ်ပြီး ရှောင်ရှားခြင်း သို့မဟုတ် တတ်နိုင်သမျှ ထိခိုက်မှုနည်းအောင် လျော့ချခြင်းသည် စရိတ်သက်သာပြီး ထိရောက်မှုလည်း ရှိသည်။ စီမံကိန်း စတင်ဆောင်ရွက်ပြီးသော အခါမျိုးမှ သက်ရောက်မှုများကို ဖြေရှင်းရန် စီမံကိန်းဒီဇိုင်း ပြန်လည်ရေးဆွဲခြင်း၊ စီမံကိန်းတည်နေရာ ပြောင်း လဲခြင်း (သို့မဟုတ်) ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိန်းညှိခြင်းတို့လုပ်ဆောင်ခြင်းသည် ပိုမိုရှုပ်ထွေးကာ ကုန်ကျစရိတ်လည်း ပိုများစေသည်။

ကနဦးပတ်ဝန်းကျင် ဆန်းစစ်ခြင်း၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း၊ ပတ်ဝန်းကျင် စီမံခန့်ခွဲမှုအစီအစဉ်များ (IEE/EIA/EMP)တွင် ဇီဝ မျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဆောင်ရွက်မှုများအား မည်သို့ကိုင်တွယ် ဖြေရှင်းရမည် ဟူသောအချက်နှင့် ပတ်သက်၍ မြန်မာအစိုးရအနေဖြင့် တရားဝင် ထုတ်ပြန်ထားမှုများ မရှိသော်လည်း ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် နိုင်ငံတကာရှိ အလေ့အကျင့်ကောင်းများကို အသုံးပြု၍ ပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လုပ်ငန်းစဉ်၏ လိုအပ်ချက်များနှင့် ကိုက်ညီစေရန်အတွက် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ကျရောက်မည့် ဆိုးကျိုး များအား တတ်နိုင်သလောက် လျော့ချနိုင်ရန် စီစဉ်ရေးဆွဲရမည်ဖြစ်သည်။⁷⁸ ပုံ(၂) တွင် ဇီဝမျိုးစုံ မျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအား ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်ဆင့်၌ မည်သို့ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းသင့်ကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။⁷⁹

78 Hardner, J. et al. (2015). Good Practices for Biodiversity Inclusive Impact Assessment and Management Planning. Cross Sector Biodiversity Initiative
79 IPIECA/IOPG (2011) Ecosystem services guidance. Biodiversity and ecosystem services guide and checklists. IOPG Report Number 461. London, IPIECA and IOGP; and Landsberg, F., Stickler, M., Henninger, N., Treweek, J. and Venn, O.(2013). Weaving Ecosystem Services into Impact Assessment: A Step-by-Step Method. World Resources Institute. Washington, D.C.

ပုံ (၂)။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ အကျိုးအတွက်ပါ ထည့်သွင်းဆောင်ရွက်ခြင်း

စစ်ဆေးခြင်း

- ပြဿနာဖြစ်နိုင်ချေရှိသည့် အခြေနေများအား သတ်မှတ်ဖော်ထုတ်ရမည်။ ဥပမာ - ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအတွက် အရေးကြီးသည့်နေရာများအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည့်တည်နေရာများ (သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများ၊ အဓိက အရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများတည်ရှိရာ နယ်မြေများနှင့် အခြားနေရာများ)

မြှင့်လေ့လာခြင်း

- စီမံကိန်းနေရာသို့ သွားရောက်လည်ပတ်ပြီး အဓိကပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများနှင့် ဆွေးနွေးကာ ပြဿနာများ၊ အခြားဆောင်ရွက်နိုင်သည့်နည်းလမ်းများနှင့် ကွာဟနေသော အချက်အလက်များအား သတ်မှတ်ရမည်။

အခြေခံလေ့လာမှုများကို ပြုခြင်း

- ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်းအား အထောက်အကူဖြစ်စေရန် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို ဖော် ထုတ်သတ်မှတ်နိုင်ရန်အတွက် ကွင်းဆင်းခြင်းနှင့်စစ်တမ်းကောက်ယူခြင်းများ ပြုလုပ်ရမည်။ (တိုက်ရိုက်သော် လည်းကောင်း သွယ်ဝိုက်၍သော်လည်းကောင်း ဆက်စပ်၍သော်လည်းကောင်း)

ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း

- သဘာဝတရား၊ အချိန်သက်တမ်းနှင့် အကွာအဝေး၊ မူရင်းအတိုင်းပြန်ဖြစ်နိုင်ခြင်း၊ အတိုင်းအတာပမာဏ၊ ဖြစ်နိုင် ခြေ၊ အတိုင်းအဆနှင့် သိသာထင်ရှားမှုများကို ဆုံးဖြတ်ရမည်။

ထိခိုက်မှုလျော့ချခြင်း အစီအစဉ်

- ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ကျရောက်မည့် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများအား ရှောင်ရှားရန် (သို့မဟုတ်) နည်းပါးစေရန် ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစဉ်လိုက်လုပ်ငန်းစဉ်ကို အသုံးပြုရမည်ဖြစ်သလို ပတ်ဝန်းကျင် စီမံခန့်ခွဲရေး အစီအစဉ်များ တွင်လည်း ထည့်သွင်းရမည်။

တာဝန်ရှိသူများထံ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်စီမံခန့်ခွဲမှု အစီအစဉ်များအားတင်သွင်းခြင်း

- ဦးစားပေးထားသည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ တန်ဖိုးများ၊ ဆက်စပ်နေသော သက်ရောက်မှုများနှင့် ထိခိုက်မှု လျော့ချ စေမည့်နည်းလမ်းများအား ရှင်းလင်းစွာ ထည့်သွင်းဖော်ပြရမည်။
- စီမံကိန်း ဝက်(ဘ်)ဆိုဒ်တွင် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း အစီရင်ခံစာများကို ထုတ်ပြန်ရမည်။

သုံးသပ်ခြင်း

- အစိုးရနှင့် အခြားပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများ၏ မှတ်ချက်များအား တုံ့ပြန်ဖြေကြားပေးရမည်။
- ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း/ပတ်ဝန်းကျင် စီမံခန့်ခွဲမှု အစီအစဉ်အား လိုအပ်လျှင် ပြန်လည်သုံးသပ်ပြင်ဆင် ရမည်။
- ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ လိုက်နာဆောင်ရွက်မှု သက်သေခံလက်မှတ်ပါ သတ်မှတ်ချက်များအား ဆွေး နွေးရမည်။

စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်း

- ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ လိုက်နာဆောင်ရွက်မှု သက်သေခံလက်မှတ်ပါ သတ်မှတ်ချက်များအား လိုက် နာရမည်။
- ခန့်မှန်းထားသည့် သက်ရောက်မှုများနှင့် ထိခိုက်မှုလျော့ချခြင်း၏ထိရောက်မှုကို အတည်ပြုနိုင်ရန် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ များအား ဆက်လက်စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုရမည်။
- လိုအပ်သလို ညှိနှိုင်းလုပ်ဆောင်ရမည်။

၄.၃။ စီမံခြင်း

ဤအဆင့်တွင် စီမံကိန်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ အရေးပေါ်အခြေအနေများ ရှိ၊ မရှိကို ဆုံးဖြတ်နိုင်ရန်အတွက် အချက်အလက်များမြန်မြန်ဆန်းဆန် အကြမ်းဖျင်းရှာဖွေခြင်းကို ဆောင်ရွက်ရန်အကြံပြုလိုသည်။ ဤသို့အချက်အလက်များရှာဖွေစုဆောင်းရာတွင် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများနှင့် ရမ်ဆာဘေးမဲ့တောများကဲ့သို့သော တရားဝင်သတ်မှတ်ထားသော နေရာများ၏ အချက်အလက်ဒေတာများကို ရယူခြင်းလည်း ပါဝင်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ အပြောင်းအလဲဖြစ်နိုင်ချေရှိသော မူဝါဒနှင့် ဥပဒေများအတွက် ပြင်ဆင်ထားပြီးသား ဖြစ်ရန်နှင့် အလေ့အကျင့်ကောင်းများကို ကျင့်သုံးခြင်းအနေဖြင့် ဆန်းစစ်အကဲဖြတ်ခြင်းတွင် နိုင်ငံတကာ သတ်မှတ်ချက်များအရ အဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ တည်ရှိရာ နယ်မြေများ (KBAs)၊ အရေးကြီးသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများတည်ရှိရာနယ်မြေများ (IBA)နှင့် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်မှုတန်ဖိုးမြင့်မားသည့် နယ်မြေများ (HCVA)၊ မျိုးသုန်းပျောက်ကွယ်ခြင်း ကင်းမဲ့ရန်များနှင့် ရွက်ပိတ်သစ်တောများ⁸⁰သည် စီမံကိန်းအဆိုပြုနေရာနှင့် ထပ်တူကျနေခြင်း ရှိ၊ မရှိ ဖော်ထုတ်သင့်သည်။ ဤအချက်နှင့် စပ်လျဉ်းသည့် အသေးစိတ်အချက်အလက်များကို အကန့်(၅)တွင် ကြည့်ပါ။

စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကြောင့် ထိခိုက်မှုများ ခံစားရနိုင်ချေရှိသည့် ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများကိုလည်း လုပ်ငန်းအစောပိုင်းအဆင့်တွင် စောလျင်စွာ ဖော်ထုတ်သတ်မှတ်ပြီး စေ့စပ်ဆွေးနွေးမှုများ ပြုလုပ်ခြင်းအားဖြင့် ကုမ္ပဏီအနေဖြင့်လည်း ဂေဟစနစ်များအပေါ် မှီခိုနေရသူများအား နားလည်သွားနိုင်မည်ဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့၏စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများသည် လူ့အခွင့်အရေးများအား ချိုးဖောက်နိုင်ချေ ရှိ၊ မရှိဟူသော အချက်ကို သိရှိနားလည်သွားမည် ဖြစ်သည်။

၄.၄။ နယ်ပယ်အတိုင်းအတာ သတ်မှတ်ခြင်း

ဤအဆင့်၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ စီမံကိန်းနှင့်ပတ်သက်သည့် သိသာထင်ရှားသော ပြဿနာများကို ဖော်ထုတ်သတ်မှတ်ရန်ဖြစ်သည်။ သို့မှသာ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (EIA) လုပ်ဆောင်ရာတွင် အဓိကပြဿနာများအား အလေးပေးကိုင်တွယ်နိုင်မည်ဖြစ်ပြီး အချက်အလက်များကွာဟမှုနှင့် စီမံကိန်းကြောင့် သက်ရောက်မှုရှိစေမည့် နယ်မြေဧရိယာကို သတ်မှတ်ရန်၊ သင့်တော်သည့် စစ်တမ်းကောက်ယူမှုနည်းစနစ်များအား အကြံပေးနိုင်ရန် အစရှိသဖြင့် လုပ်ဆောင်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ယေဘုယျအားဖြင့် စီမံကိန်းကြောင့် သက်ရောက်မှုရှိစေမည့် နယ်မြေဧရိယာသည် စီမံကိန်းဧရိယာထက် လက်တွေ့တွင်ပိုမိုကြီးမားပြီး စီမံကိန်းကြောင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲတို့၏ တန်ဖိုးများအပေါ် တိုက်ရိုက်သော်လည်းကောင်း သွယ်ဝိုက်၍သော်လည်းကောင်း ဆက်စပ်၍သော်လည်းကောင်း ထိခိုက်မှုများရှိလာနိုင်သည့် နေရာလည်းပါဝင်သည်။ နယ်ပယ်တိုင်းတာ သတ်မှတ်ခြင်းတွင် စီမံကိန်းတည်နေရာသို့ အနည်းဆုံး တစ်ခေါက်သွားရောက်ကြည့်ရှုရန်လိုအပ်ပြီး ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများနှင့် ဆွေးနွေးရမည်ဖြစ်သလို စီမံကိန်းနှင့်ပတ်သက်၍ အခြားဆောင်ရွက်နိုင်သည့် နည်းလမ်းများကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည်ဖြစ်သည်။ အခြားဆောင်ရွက်နိုင်သည့် နည်းလမ်းများဟူသည်မှာ စီမံကိန်း၏ ဒီဇိုင်းပုံစံ ပြောင်းလဲခြင်း၊ စီမံကိန်းလုပ်ဆောင်မည့် အချိန်ကာလအား ပြောင်းလဲခြင်း သို့မဟုတ် စီမံကိန်းတွင် အသုံးပြုမည့် နည်းပညာအား ပြောင်းလဲခြင်း သို့မဟုတ် စီမံကိန်းတည်နေရာနှင့် အရွယ်အစားပြောင်းလဲခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။

80 <http://www.intactforests.org/>

အကန့် ၅။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ အရေးပါသောနေရာများ၏ သတင်းအချက်အလက် အရင်းအမြစ်များ

သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး ဝန်ကြီးဌာန၊ သစ်တောဦးစီးဌာန၊ သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် သားငှက်တိရစ္ဆာန် ထိန်းသိမ်းရေးဌာန (MONREC) nwcdmof@gmail.com

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာမဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်(NBSAP)တွင် အမျိုးသား ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ဦးစားပေးအချက်များနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်း အစီအစဉ်တို့ကို ဖော်ပြထားသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ညီလာခံနှင့်အညီ မြန်မာနိုင်ငံသည် အချက်အလက်စီမံခန့်ခွဲခြင်းအား တိုးချဲ့မြှင့်တင်ရန်လိုအပ်ပြီး အထူးသဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ အချက်အလက်များ ဖြန့်ချိဖလှယ်ရေးစနစ် ရေးဆွဲအကောင်အထည်ဖော်ရေး(သားငှက်တိရစ္ဆာန်ထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့နှင့်အတူ)ကို တိုးချဲ့လုပ်ကိုင်ရန်လိုအပ်သည်။ http://www.myanmarchm.gov.mm/en_US/

မြန်မာနိုင်ငံရှိ အခြားထင်ရှားသည့် အရင်းအမြစ်များမှာ-

- မြန်မာ့အက္ခရာဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများမြေပုံစာအုပ်(သားငှက်တိရစ္ဆာန်ထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့) <http://marine.myanmarbiodiversity.org>
- မြန်မာ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ <https://myanmarbiodiversity.org/>
- မြန်မာ့သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် မှတ်တမ်း <http://www.gms-eoc.org/resources/myanmar-environment-information-portal-2014->
- မြန်မာ သားငှက်ထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့ <https://programs.wcs.org/myanmar>
- One Map Myanmar <https://www.facebook.com/OneMapMyanmar/>
- GEF/ဖန်တီးရာ (အချက်အလက်ဆိုင်ရာ စီမံကိန်းများ) <http://phandeeyar.org/>

MyLAFF သည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ မြေယာ၊ စိုက်ပျိုးစီးပွားရေး သစ်တောစသည်တို့နှင့် ပတ်သက်သည့် သတင်းအချက်အလက်များကို မျှဝေပေးသော ဖိုရမ်တစ်ခုဖြစ်သည်။ အဖွဲ့ဝင်များမှာ အလှူရှင်အဖွဲ့များ၏ ဝန်ထမ်းများ၊ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ၊ အရပ်ဖက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများ၊ စီမံကိန်းကျွမ်းကျင်သူများ၊ ပညာရေးပိုင်းဆိုင်ရာမှ ပညာရှင်များနှင့် စီးပွားရေးသမားများလည်း ပါဝင်သည်။ <http://www.mylaff.org>

မြန်မာနိုင်ငံရှိ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အခြားပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများလည်း မထုတ်ပြန်ရသေးသည့် သတင်းအချက်အလက်များကို သိမ်းထားနိုင်သည်။ ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ အချက်အလက်များမှာ -

- Proteus Partners <http://www.proteuspartners.org>
- Integrated Biodiversity Assessment Tool for Business (IBAT) (Birdlife International ၏ အရေးကြီးသော ငှက်ဧရိယာများ၊ ဒေသရင်း ငှက်ဧရိယာများ၊ မျိုးသုန်းပျောက်ကွယ်မှု ကင်းမဲ့ရန်များ၊ တကမ္ဘာလုံးရှိ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများဆိုင်ရာ သတင်း အချက်အလက် အရင်းအမြစ်များ၊ အဓိကအရေးပါသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများတည်ရှိရာ နယ်မြေများ၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ hotspot နေရာများ၊ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ရှင်သန်ကျက်စားမှု မြင့်မားသည့် နေရာများဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များ) <http://www.ibatforbusiness.org>
- Global Biodiversity Information Facility (GBIF) www.gbif.org
- ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ အရေးပါမှုရှိသော နယ်မြေများ www.biodiversitya-z.org
- အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့ (IUCN)၏ ခြိမ်းခြောက်ခံရသည့် ဂေဟစနစ်များ၏ အနီရောင်စာရင်း www.iucnrl.org
- အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့ (IUCN)၏ ခြိမ်းခြောက်ခံရသည့် မျိုးစိတ်များ၏ အနီရောင်စာရင်း www.iucnredlist.org
- Conservation gateway, Nature Conservancy <http://www.conservationgateway.org/Pages/default.aspx>
- WWF ဂေဟဒေသများ www.panda.org/about_our_earth/ecoregions/about/
- Intact Forest Landscapes, <http://www.intactforests.org/index.html>

၄.၅။ အခြေခံအချက်အလက်များကို လေ့လာခြင်း

အခြေခံအချက်အလက်များကို လေ့လာရာတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၏ တန်ဖိုး (အနီးကပ်ဆုံး နယ်မြေ သို့မဟုတ် စီမံကိန်းဧရိယာပတ်ဝန်းကျင်ရှိ ကျယ်ပြန့်သော နယ်မြေ၊ ဥပမာအားဖြင့် သက်ရောက်မှုရှိစေမည့် နယ်မြေဧရိယာ)အား တိကျ ရှင်းလင်းစွာ သတ်မှတ်ဖော်ထုတ်သင့်သည်။ အခြေခံအချက်အလက်များအား လေ့လာမှုတွင် ကွင်းဆင်းခြင်းပြုလုပ်၍ သက်ရှိများ ရှင်သန် ကျက်စားရာနေရာများနှင့် မျိုးစိတ်များကို တိကျစွာ စာရင်းကောက်ယူခြင်းများလည်း ပါဝင်သည်။

အခြေခံအချက်အလက်များကို လေ့လာအကဲဖြတ်ခြင်းတွင် ထိခိုက်မှုခံစားရမည့် သက်ရှိများရှင်သန်ကျက်စားရာ တည်နေရာကို လေ့လာရ မည်ဖြစ်သလို စီမံကိန်းဧရိယာအတွင်း နေထိုင်နေသော အဓိကမျိုးစိတ်များ၏ အရေအတွက်နှင့် အခြေအနေကိုလည်း လေ့လာကြည့်ရှုရမည် ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ဖြစ်နိုင်ပါက သက်ရောက်မှုရှိစေမည့် နယ်မြေဧရိယာအတွင်းရှိ ကွဲပြားခြားနားသည့် သက်ရှိအမျိုးမျိုး နေထိုင်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်များအားပြသသည့် မြေပုံအား ပထဝီမြေအနေအထားဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်စနစ်များ (GIS) စနစ်ကို အသုံးပြု၍ ရေးဆွဲခြင်းလည်း ပြုသင့်သည်။ အခြေခံအချက်အလက်များသည် ၎င်းတို့ထံသို့ သို့မဟုတ် လူမှုအခြေခံလေ့လာမှုများကို ပေါင်းစပ်ထည့် သွင်းပြီးသောအခါ ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ၎င်းတို့၏ အကျိုးအမြတ်ကို ခံစားရသူများကိုလည်း ဖော်ထုတ်သတ်မှတ်ပေးနိုင်ရမည်။ အထူးအလေးပေးသင့်သည့် အချက်များမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

- မျိုးသုန်းရန် မြင့်မားသည့် အန္တရာယ် ကျရောက်နေသည့် မျိုးစိတ်များနှင့် ၎င်းတို့ ရှင်သန် ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်များနှင့် နိုင်ငံအဆင့် သို့မဟုတ် ကမ္ဘာ့အဆင့်ရှိ မျိုးသုန်းရန် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် မျိုးစိတ်များ (ဥပမာ - အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး အဖွဲ့ (IUCN) ၏ ခြိမ်းခြောက်ခံရသည့် မျိုးစိတ်များ၏ အနီရောင်စာရင်း)
- ကျက်စားနယ်မြေ ကန့်သတ်မှုရှိသောမျိုးစိတ်များ (ဥပမာ-ကျက်စားနယ်မြေ အကျယ်အဝန်း စတုရန်းကီလိုမီတာ ၅၀၀၀၀ အောက် ရှိသော ကုန်းနေသတ္တဝါများ၊ ကျယ်စားနယ်မြေ အကျယ်အဝန်း စတုရန်းကီလိုမီတာ ၁၀၀၀၀ အောက်ရှိသော ပင်လယ်ပြင်နေ သတ္တဝါများ၊ ကျက်စားနယ်မြေ ကန့်သတ်မှုရှိသော အပင်မျိုးစိတ်များကို ရှာဖွေဖော်ထုတ်ရန် ပညာရှင်များထံ အကြံဉာဏ်တောင်းသင့် သည်။
- ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ထားသည့် မျိုးစိတ်များ
- ရွှေ့ပြောင်းလာကြသော မျိုးစိတ်များ⁸¹ အများအပြားနေထိုင်ရာ နယ်မြေများ
- ဇီဝဆင့်ကဲဖြစ်စဉ်များပါ⁸² အဓိကဖြစ်စဉ်များ နှင့် ဆက်စပ်နေသည့် နယ်မြေများ

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ အခြေခံအချက်အလက်များကောက်ယူရန် လမ်းညွှန်ချက်ကောင်းများကို⁸³ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ အခြေခံအချက်အလက် များ ကောက်ယူခြင်းဆိုင်ရာ အလေ့အကျင့်ကောင်းများ⁸⁴ ဟူသော စာတမ်းထဲတွင် တွေ့မြင်နိုင်သည်။⁸⁵

၄.၆။ ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း

ထိခိုက်မှုဖြစ်လာနိုင်ချေနှင့် ၎င်း၏အရေးပါမှုကို အကဲဖြတ်ခြင်းအားဖြင့် ထိခိုက်မှု (ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှု)ကို ဆုံးဖြတ်သည်။ ထိခိုက်မှု၏ အရေးပါမှုမှာ သက်ရှိများ ရှင်သန်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်၏ တန်ဖိုးနှင့် ရှင်သန်ကျက်စားနေသည့် မျိုးစိတ်များအပြင် ထိခိုက်မှု၏ပမာဏ၊ သက်ရောက်မှုအတိုင်းအတာ၊ ပြန်လည် ကုစားနိုင်ခြင်း ရှိမရှိ စသည့်အချက်များပေါ် မူတည်သည်။

81 သတ်မှတ်ထားသည့် တည်နေရာတွင်သတ်မှတ်ထားသည့် အချိန်၌ များပြားလှသည့်အရေအတွက်ဖြင့် စုဝေးပြီး စားသောက်ခြင်း၊ မျိုးပွားခြင်း၊ အနားယူခြင်းများ (ရွှေ့ပြောင်းချိန်တွင်) ပြုသည့် မျိုးစိတ်များဖြစ်သည်။ Biodiversity A to Z.

82 အချို့သော အချိန်အခါများတွင် သတ်မှတ်ထားသည့် တည်နေရာ၏ သွင်ပြင်လက္ခဏာများဖြစ်သည့် မြေမျက်နှာသွင်ပြင်၊ အပူချိန်၊ ဘူမိဗေဒတို့သည် ဇီဝဆင့်ကဲဖြစ်စဉ်များအား လွှမ်းမိုးနိုင်ပြီး နောက်ဆက်တွဲအနေဖြင့် သီးခြားကွဲထွက်နေသည့် တောင်ပေါ်ထိပ်ပိုင်းများကိုသို့သော မျိုးစိတ်ထွက်ပေါက်များသည် သတ္တဝါအုပ်စုများ ပေါ်ထွက်လာစေသည်။ အချို့သော အချိန်များတွင် အဆိုပါနေရာ များတွင် ဆင့်ကဲဖြစ်စဉ်အရ တစ်ထူးခြားသည့် တကမ္ဘာလုံးအဆင့်တွင် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော မျိုးစိတ်များ ရှင်သန်နေထိုင်နေတတ်သည်။

83 Gullison, R.E., J. Hardner, S. Anstee, M. Meyer. 2015. Good Practices for the Collection of Biodiversity Baseline Data. Prepared for the Multilateral Financing Institutions Biodiversity Working Group & Cross-Sector Biodiversity Initiative

ထိခိုက်မှုများကို အကဲဖြတ်ရန် ကျွမ်းကျင်သောပညာရှင်များမှ ချိန်ဆတွေးခေါ်ပေးရန် လိုအပ်သည်။ ဤသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင် စီမံကိန်း ကြောင့် ထိခိုက်မှုများခံစားနေရသော ဒေသခံများသည် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် မည်သို့မှီခိုရပ်တည်နေကြောင်း အပြည့်အဝအကဲ ဖြတ်ခြင်း ပါဝင်သင့်သလို စီးပွားရေးလုပ်ငန်းကြောင့် ဆက်စပ်နေသည့် အခွင့်အရေးများ ချိုးဖောက်ခံရမှုရှိနိုင်ချေကိုလည်း အကဲဖြတ်ရာတွင် ထည့်သွင်းရမည်ဖြစ်သည်။

- တိုက်ရိုက်ထိခိုက်မှုများတွင် သက်ရှိများရှင်သန်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်နေရာများ ဆုံးရှုံးခြင်းနှင့် အနှောင့်အယှက်များ (ဆူညံသံ၊ အလင်း၊ ကုန်းလမ်းကြောင်း သို့မဟုတ် ရေလမ်းကြောင်း၌ ယာဉ်များ ဖြတ်သန်းသွားလာမှုများ လမ်းပိတ်မှု)၊ အခိုးအငွေ့ထုတ်လွှတ်မှုနှင့် စွန့်ပစ်အညစ်အကြေးများ၊ မြေအောက် ရေကြောင်းများအပေါ် ကျရောက်လာသည့် သက်ရောက်မှုများ၊ ဂေဟစနစ်များမှရရှိသည့် ကုန်ပစ္စည်းဝန်ဆောင်မှုများ ဆုံးရှုံးခြင်းတို့လည်း ပါဝင်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။
- သွယ်ဝိုက်ထိခိုက်မှုများတွင် ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာသည့် မျိုးစိတ်များကို မတော်တဆ သယ်ယူပို့ဆောင်ခြင်း၊ ပြည်တွင်း၌ ကူးပြောင်း ရွှေ့လျားခြင်းအပြင် အရင်းအမြစ်များအပေါ် ကျရောက်လာသည့် ဆက်စပ်နေသော ထိခိုက်မှုများလည်း ပါဝင်နိုင်သည်။
- ဆက်စပ်ထိခိုက်မှုများသည် စီမံကိန်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ထိခိုက်မှုများ (ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ဆောင်သူများ၏ ထိန်းချုပ်မှု အောက်တွင် ရှိသော)အားလုံးပါဝင်ပြီး အခြားသောလုပ်ဆောင်မှုများ (ဖွံ့ဖြိုးရေး လုပ်ဆောင်သူများ၊ ဒေသခံလူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ အစိုးရအပါအဝင် အခြားသူများ၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင်ရှိသော)နှင့် အခြားနောက်ခံစီးပွားများနှင့် စည်းမျဉ်းများ ချမှတ်ထိန်းကွပ်ထားခြင်း မရှိခြင်း ကြောင့် ဖြစ်ရသည့် အခြားအချက်များလည်း ပါဝင်သည်။ စီမံကိန်းတစ်ခုတည်း၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို သီးခြားထုတ်၍ အကဲဖြတ်ခြင်းမျိုးထက် မိမိစီမံကိန်းအနီးရှိ အခြားစီမံကိန်းများ၏ သက်ရောက်မှုများကိုပါ ထည့်သွင်းတွက်ချက်ခြင်းအားဖြင့် ထိခိုက်မှု များ၏ ပိုမိုတိကျသော အခြေအနေကို နားလည်သိရှိနိုင်မည်ဖြစ်သည်။⁸⁴

၄.၇။ ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစီအစဉ်

ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစီအစဉ်သည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ကျရောက်လာမည့် ဆိုးကျိုးများအား ဖယ်ရှားနိုင်ရန် သို့မဟုတ် ဆိုးကျိုးများ အား လျော့ချနိုင်စေရန် ရည်ရွယ်သည်။ လက်ရှိနှစ်များတွင် ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစဉ်လိုက်လုပ်ငန်းစဉ်သည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ကျရောက်လာသည့် ထိခိုက်မှုများကို စီမံခန့်ခွဲရေးအတွက် အလေ့အကျင့်ကောင်းတစ်ခုအဖြစ် စတင်လက်ခံကျင့်သုံးနေပြီ ဖြစ်သည်(အပိုင်း ၅ တွင်ကြည့်ပါ)။ ထိခိုက်မှုလျော့ချရေးလုပ်ငန်းများ လုပ်ဆောင်ပြီးနောက် ကြွင်းကျန်နေသေးသော ထိခိုက်မှုများကို အလျော်ပေးခြင်း၊ တစ်နည်းအားဖြင့် ထိန်းညှိခြင်း လုပ်ဆောင်၍ ဖြေရှင်းပေးရန် လိုအပ်သည်။

အထက်တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတွင် ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစဉ်လိုက် လုပ်ငန်းစဉ်ကို အတိအလင်း ရည်ညွှန်းထားခြင်းမရှိ(အောက်တွင်ကြည့်ပါ) သော်လည်း အဆိုပါ ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစဉ်လိုက်လုပ်ငန်း စဉ်ပါ အချို့သောအဆင့်များအား ရည်ညွှန်းဖော်ပြထားသည်။⁸⁵ အထူးသဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအတွက် ထိန်းညှိခြင်းဆောင်ရွက်ရမည်ဟူ၍ လိုအပ်ချက်တစ်ခုအနေဖြင့် အခြေအနေပေးလျှင် သတ်မှတ်နိုင်ကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။ သို့သော်နိုင်ငံတကာ အသိအမှတ်ပြု အလေ့ အကျင့်ကောင်းများ⁸⁶နှင့်အညီ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ကျရောက်နေလျက်ရှိသေးသည့် ထိခိုက်မှုများအားလုံးအတွက် ယင်းသို့သော ထိန်းညှိခြင်းမျိုး မလုပ်မနေရဖြစ်သလော သို့မဟုတ် ရွေးချယ်ပိုင်ခွင့်ရှိသလော ဟူသည့်အချက်မှာ ရှင်းလင်းမှု မရှိပေ။ ထိန်းညှိပေးသည့် အလေ့အထသည် မြန်မာပြည်တွင် သိရှိကျင့်သုံးမှု မရှိသလောက် နည်းပါးသောကြောင့် အစိုးရမှ ထောက်ပံ့ကူညီပေးရန် လိုအပ်သလို မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ ထိန်းညှိခြင်းမူဝါဒကို ပြဌာန်းခြင်းအားဖြင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းပါ ၎င်းအပိုင်းကို အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရန် ကူညီပေးရာရောက်သည်။ ထိန်းညှိခြင်းဆိုင်ရာ အလေ့အကျင့်ကောင်းများအကြောင်းကို ဤစာတမ်း၏အပိုင်း ၅ တွင် ဖော်ပြထားသည်။

84 UNEP-WCMC (2014). Biodiversity A-Z. UNEP-WCMC, Cambridge, UK (Accessed 27-09-2018)

85 See MOECAP (2015). Environmental Impact Assessment Procedure (EIA P), Article 91(e). The Republic of the Union of Myanmar, Ministry of Environmental Conservation and Forestry

86 ဤအခြေအနေတွင် အလေ့အကျင့်ကောင်းဆိုသည်မှာ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးကော်ပိုရေးရှင်း၏ လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက် ၆ ကို ဆိုလိုသည်။

ထိခိုက်မှုအား ရှောင်ရှားခြင်းနှင့် လျော့ချစေရေးဆိုင်ရာ လုပ်ဆောင်မှုများအား သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းမှု စီမံခန့်ခွဲရေး အစီအစဉ် (သို့မဟုတ် သက်ဆိုင်ရာ အစီအစဉ်ခွဲများတွင်)များတွင် ထည့်သွင်းလုပ်ဆောင်သင့်သည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများကို သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းမှု စီမံခန့်ခွဲရေးအစီအစဉ်တွင် ခြုံငုံ၍ထည့်သွင်းနိုင်သလို သီးခြားဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ စီမံခန့်ခွဲရေး အစီအစဉ်လည်း ရေးဆွဲနိုင်သည်။ ထိုသို့ထည့်သွင်းရာတွင် သက်ဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းဆောင်တာများကို ဖော်ပြရမည်ဖြစ်သလို လုပ်ငန်း တစ်ခုချင်းအတွက် သက်ဆိုင်သည့်တာဝန်ဝတ္တရားများ၊ အရင်းအမြစ်များ၊ အချိန်ကာလအပိုင်းအခြားများကိုလည်း သတ်မှတ်ထားရမည်ဖြစ်ပြီး သို့မှသာ လုပ်ငန်းဆောင်တာများကို ရှင်းလင်းစွာ သိနားလည်ပြီး ခြေရာခံနိုင်မည် ဖြစ်သည်။

၄.၈။ စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးခြင်း

စီမံကိန်း စတင်အကောင်အထည်ဖော် လုပ်ကိုင်သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးခြင်း လုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်သည်။ သို့မှသာ ထိခိုက်မှုအတိုင်းအတာသည် မျှော်လင့်ထားသည့်အတိုင်း ဖြစ်၊ မဖြစ်နှင့် ထိခိုက်မှုများအား ရှောင်ရှားခြင်းနှင့် လျော့ချစေခြင်းလုပ်ငန်းများသည် ထိရောက်မှု ရှိ၊ မရှိတို့ကို အတည်ပြုနိုင်မည်ဖြစ်ပြီး လိုအပ်သလို အလျော့အတင်းများလည်း လုပ်ဆောင်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။ စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးခြင်းတွင် စီမံခန့်ခွဲမှုအစီအစဉ်များနှင့်အညီ လုပ်ငန်းဆောင်တာများအား အချိန်မီ ထိရောက်မှုရှိစွာဖြင့် ဆောင်ရွက်လျက် ရှိ၊ မရှိ ခြေရာခံ လေ့လာသင့်သည်။

၅

နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများ၊ အလေ့အကျင့်များနှင့် နည်းလမ်းများ

- ၅.၁။ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာဘဏ္ဍာရေးကော်ပိုရေးရှင်း (IFC) ၏လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက်များ။
- ၅.၂။ လုပ်ဆောင်မှုစံသတ်မှတ်ချက် (၆)နှင့် အညီဆောင်ရွက်မှု။
- ၅.၃။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှုများအား ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန် ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစဉ်လိုက်လုပ်ငန်းစဉ်အား အသုံးပြုခြင်း။
- ၅.၄။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိန်းညှိပေးခြင်း။
- ၅.၅။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ထိန်းညှိခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့် အတွေ့အကြုံများ။
- ၅.၆။ ထိန်းညှိခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ထပ်ဆောင်း သတင်းအချက်အလက်များ ရယူနိုင်သည့် အရင်းအမြစ်များ။
- ၅.၇။ မြန်မာနိုင်ငံ ပြင်ပရှိ ရှေ့ပြေးဆောင်ရွက်မှုများ။

ကုမ္ပဏီများနှင့် အစိုးရအနေဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအား စီမံခန့်ခွဲရန်အတွက် နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများ၊ အလေ့အကျင့်ကောင်းများနှင့် နည်းလမ်းများကို သိရှိထားသင့်သည်။ ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် ၎င်းတို့အချက်အလက်များကို သိရှိထားခြင်းဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ထိခိုက်မှုကို မည်သို့တားဆီးနိုင်မည်၊ လျော့ချစေနိုင်မည်၊ ခန့်ခွဲရမည်နှင့် ကြွင်းကျန်နေသည့် ထိခိုက်မှုများအား ထိန်းညှိပေးရမည်ဆိုသော အချက်များကို လမ်းညွှန်ပေးသည်။ ကုမ္ပဏီများနှင့် ၎င်းတို့အား အကြံပေးသူများအနေဖြင့်လည်း ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ မြန်မာ့ဥပဒေနှင့် စံနှုန်းများတွင် ဖော်ပြထားခြင်း မရှိသည့် လစ်ဟာချက်များရှိသော် ၎င်းအလေ့အကျင့်ကောင်းများနှင့် နည်းလမ်းများကို ကိုးကားချက်အနေဖြင့် စီမံကိန်းလည်ပတ်စဉ် တစ်လျှောက်လုံးတွင် အသုံးပြုနိုင်သည်။ အသေးစိတ်အကြောင်းအရာများကို ဤအပိုင်းတွင် အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြထားသည်။

၅.၁။ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးကော်ပိုရေးရှင်း (IFC) ၏ လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက်များ

အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးကော်ပိုရေးရှင်း(IFC)မှ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုရေးလုပ်ဆောင်ချက် စံသတ်မှတ်ချက်များ (၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် ပြုပြင်ထားသော)⁸⁷ အဖြစ် အချက်ကြီး (၈) ချက် ချမှတ်ထားသည်။ ၎င်းစံသတ်မှတ်ချက်များတွင် IFC ၏ ဖောက်သည်များအနေဖြင့် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ စီမံကိန်းများတွင်ဖြစ်ပေါ်လာသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ အန္တရာယ်များအား စီမံခန့်ခွဲရေးဆိုင်ရာ တာဝန်များပါဝင်ပြီး ယေဘုယျနှင့် ကဏ္ဍအလိုက်ဆိုင်ရာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ကျန်းမာရေးနှင့် လုံခြုံရေးနည်းနာများကို ထည့်သွင်းထားသည်။ အဆိုပါစံသတ်မှတ်ချက်များအား ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများ၏ ဈေးကွက်ရှိ ပုဂ္ဂလိကစီမံကိန်းများကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုရေးပြဿနာများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရာတွင် နိုင်ငံတကာအရ သင့်တော်သောနည်းလမ်းအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည်။ ဤစံနှုန်းများသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများဆိုင်ရာ နယ်ပယ်များတွင်လည်း အသုံးပြုနိုင်သဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် လိုက်နာကျင့်သုံးရန် အထူးသင့်လျော်သည်။⁸⁸ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးကော်ပိုရေးရှင်းမှ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံထားသည့် စီမံကိန်းများအတွက် ဤစံနှုန်းများသည် မရှိမဖြစ် လိုအပ်ချက်များဖြစ်သလို အီကွေတာ အခြေခံသဘောတရားများကို လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် ဘဏ်ပေါင်း (၉၁)ဘဏ်နှင့် အခြားဘဏ္ဍာရေးအဖွဲ့အစည်းများမှ ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်တစ်ခုအဖြစ်လည်း သတ်မှတ်ထားသည်။

87 ဤအခြေအနေတွင် အလေ့အကျင့်ကောင်းဆိုသည်မှာ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးကော်ပိုရေးရှင်း၏ လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက် ၆ ကို ဆိုလိုသည်။
88 ဥပမာအားဖြင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးကော်ပိုရေးရှင်း၏ လုပ်ဆောင်မှုစံသတ်မှတ်ချက်များသည် အီကွေတာစည်းမျဉ်းပါ ဘဏ္ဍာရေးအဖွဲ့အစည်းပေါင်း ၉၁ ခု အပြင် အခြား ဖွံ့ဖြိုးရေးဘဏ်များ၊ စီးပွားရေးပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်မှုနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအဖွဲ့၏ ထုတ်ကုန်အေဂျင်စီများမှလည်း လိုက်နာကျင့်သုံးကြသည်။

အချို့သောကုမ္ပဏီများသည် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးကော်ပိုရေးရှင်းမှ ငွေကြေးလက်ခံရယူထားသည် ဖြစ်စေ၊ မရယူထားသည် ဖြစ်စေ ဤစံနှုန်းများကို ၎င်းတို့၏ လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုတွင် လိုက်နာကျင့်သုံးကြသည်။

လုပ်ဆောင်မှုစံသတ်မှတ်ချက်(၆)ဖြစ်သည့် "ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်းနှင့် သက်ရှိ သဘာဝရင်းမြစ်များကို ရေရှည် တည်တံ့အောင် စီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့် ၎င်း၏ ညွှန်ကြားချက်စာစု" ⁸⁹ တွင် ပုဂ္ဂလိက ကဏ္ဍ စီမံကိန်းများအနေဖြင့် အောက်ပါရည်ရွယ်ချက်(၃) ခုနှင့် ကိုက်ညီအောင်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် မူဘောင်တစ်ခုကို ဖော်ပြထားသည်။

- ၁။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား အကာအကွယ်ပေး၍ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရမည်။
- ၂။ ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများ၏ အကျိုးကျေးဇူးများကို ထိန်းသိမ်းရမည်။
- ၃။ ထိုက်သင့်လျော်ကန်သည့်အချိန်တွင် သဘာဝသယံဇာတထိန်းသိမ်းရေးနှင့် နိုင်ငံဖွံ့ဖြိုးရေးဟူသော အခြေအနေနှစ်ရပ်လုံးကို မျှတစွာ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်မည့် နည်းလမ်းများကို ကျင့်သုံးခြင်းအားဖြင့် သက်ရှိ သယံဇာတအရင်းအမြစ်များ ရေရှည်တည်တံ့အောင် စီမံခန့်ခွဲရမည်။

အောက်ပါ အကန့် ၆ သည် လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက် (၆) အား ခြုံငုံသုံးသပ်ထားသည်။⁹⁰

အကန့် ၆။ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးကော်ပိုရေးရှင်း (IFC)၏ လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက် (၆) ၏ အဓိက အင်္ဂါရပ်များ

- အန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်မှုပေါ် အခြေခံသောနည်းဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေးကို လုပ်ဆောင်ရာတွင် သက်ရှိ တို့ ရှင်သန်ကျက်စားနေထိုင်ရာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်များကို အမျိုးအစား ၄ မျိုး ခွဲခြားထားသည်။ ၎င်းတို့မှာ ပြင်ဆင်ထိန်းသိမ်းထားသော (modified)၊ သဘာဝအတိုင်း တည်ရှိနေသော(natural)၊ သို့မဟုတ် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော (critical) နှင့် ဥပဒေအရ ကာကွယ်ထားသည့် နိုင်ငံတကာမှ အသိအမှတ်ပြုထားသော နေရာများတို့ ဖြစ်ကြသည်။ အဆိုပါနေရာ အသီးသီးတွင် မည်သို့သော လုပ်ငန်းများ လုပ်ဆောင်နိုင်သည်၊ မလုပ်ဆောင်နိုင်သည်ကို အောက်တွင် ဆက်လက်ဖော်ပြထားသည်။ ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစဉ်လိုက် လုပ်ငန်းစဉ်နှင့်အညီ လုပ်ငန်းဆောင်တာများကို လုပ်ကိုင်သင့်သည်။
- လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက် (၆) အရ စီမံကိန်းကြောင့် "ဦးစားပေး ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ" အပေါ် သက်ရောက်နိုင်ခြေရှိသော်လည်းကောင်း အကျိုးဆက်အနေဖြင့် ဒေသခံလူထုများနှင့်စီမံကိန်းမှ လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုအတွက် မှီခိုနေသည့် ဝန်ဆောင်မှုများ (ဥပမာ-ရေ)အပေါ် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများ ကျရောက်လာနိုင်ခြေရှိသော်လည်းကောင်း ၎င်းဦးစားပေး ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများကို စနစ်တကျသုံးသပ်ရန် လိုအပ်သည်။ မည်သည့် သက်ရောက်မှုကိုမဆို ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို အသုံးပြု၍ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရမည်။
- သယံဇာတအရင်းအမြစ်များ ရေရှည်တည်တံ့စေရန် အလေးထားပြီး သဘာဝနှင့် နှစ်ရှည်သီးနှံစိုက်ပျိုးခင်းများဆိုင်ရာ စီမံကိန်းများ၊ စိုက်ပျိုးရေး၊ တိရစ္ဆာန်မွေးမြူရေး၊ ရေလုပ်ငန်းနှင့် ငါးလုပ်ငန်းများ၌ အရင်းအမြစ်များကို လုပ်ငန်းကဏ္ဍအလိုက် သက်ဆိုင်သည့် စီမံခန့်ခွဲမှု အလေ့အကျင့်ကောင်းများနှင့် နည်းပညာများကို အသုံးပြု၍ ရေရှည်တည်တံ့အောင် စီမံခန့်ခွဲသင့်သည်။

၅.၂။ လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက် (၆)နှင့်အညီ ဆောင်ရွက်မှု

လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက်(၆)သည် အန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်မှုပေါ် အခြေခံသောနည်းဖြင့်ပြီး လိုအပ်ချက်များသည် စီမံကိန်းဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှုများ ဖြစ်ပွားသောနေရာများဖြစ်သည့် ပြင်ဆင်မွမ်းမံ ထိန်းသိမ်းထားသောနေရာ (modified)၊ သဘာဝအတိုင်း တည်ရှိနေသောနေရာ (natural)၊ သို့မဟုတ် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသောနေရာ (critical) ဟူ၍ သတ်မှတ်ထားသည့် သက်ရှိများ ရှင်သန်ကျက်စားရာ နေရာများအတွင်း ကျရောက်နေခြင်း ရှိ၊ မရှိ ဟူသည့်အပေါ် မူတည်သည်။ စီမံကိန်းတစ်ခု၏ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများထိန်းသိမ်းခြင်းအား လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက် (၆)နှင့်အညီ ဖြစ်စေရန် အဓိကကျသော အချက်များမှာ အောက်ပါ အတိုင်း ဖြစ်သည်။

- တည်နေရာတစ်ခု၏ (ဥပမာ-မျိုးသုန်းမည့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော၊ ကျက်စားနယ်မြေ ကန့်သတ်မှုရှိသော မျိုးစိတ်များနှင့် ဂေဟစနစ်များ၊ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများ) ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ အရေးပါမှုအား တိုင်းတာဆုံးဖြတ်ရာတွင် အခြားသော ပတ်ဝန်းကျင်များ၊ သတ္တဝါအရေအတွက်နှင့် နှိုင်းယှဉ်လျှင် မည်သို့ကွာခြားကြောင်း အကဲဖြတ်နိုင်ရန်အတွက် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့်သက်ရှိများ ရှင်သန်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်အား ဆန်းစစ်ခြင်း (Critical Habitat Assessment)ကို ဆောင်ရွက်ရမည်။
- ထိခိုက်မှုလျော့ချခြင်းပုံစံ။ အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် သက်ရှိများရှင်သန်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်များနှင့် သဘာဝအတိုင်း တည်ရှိနေသည့် ပတ်ဝန်းကျင်များအပေါ် ကျရောက်လာသည့် သက်ရောက်မှုများအတွက် လျော့ချခြင်းပုံစံကို ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစီမံချက်တွင် ဖော်ပြထားသည်။
- ထိန်းညှိခြင်း။ သင့်လျော်သော ရှောင်ရှားမှုများ၊ လျော့ချခြင်းများနှင့် ပြန်လည် ဖြည့်တင်းခြင်းနည်းများအား အသုံးပြုပြီးမှသာ မလွဲရှောင်သာသည့် အခြေအနေမျိုး၌ ထိန်းညှိခြင်းကို လုပ်ဆောင်ရမည်။
- စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်းနှင့် သုံးသပ်အကဲဖြတ်ခြင်းပုံစံ။ အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော သက်ရှိများ ရှင်သန်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်အားအကဲဖြတ်ရန်နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ အကျိုးအမြတ်ကို ချင့်တွက်ရန် လုံလောက်သည့် ရေရှည်အစီအစဉ်ဖြစ်သည်။
- လုပ်ငန်းစဉ်တစ်လျှောက် စီမံကိန်း၏ ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများနှင့် ဆက်သွယ်ဆွေးနွေးမှုများ ရှိရမည်။

ပြင်ဆင်မွမ်းမံထိန်းသိမ်းထားသော သက်ရှိများရှင်သန်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်များ (modified habitats) သည် အန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်မှု နည်းပါးသည် (ခြွင်းချက်အချို့မှလွဲ၍)။ အကြောင်းရင်းမှာ နေရာကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ကို မွမ်းမံထားပြီး ဒေသရင်းမဟုတ်သော မျိုးစိတ် အများအပြား ပါဝင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထိုနေရာများတွင် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ကိုင်ရာ နေရာများနှင့် သစ်တောစိုက်ခင်းများ ပါဝင်သည်။ သဘာဝအတိုင်း သက်ရှိများရှင်သန်ကျက်စားရာ နေရာများသည် အများစုအားဖြင့် ဒေသမျိုးရင်း မျိုးစိတ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော သက်ရှိများ ရှင်သန်ကျက်စားရာနေရာများသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ တန်ဖိုးမြင့်မားပြီး အောက်ပါ အချက်များနှင့်လည်း ကိုက်ညီသည်။

- မျိုးသုန်းလုနီးပါး အန္တရာယ်ရှိသော (နှင့်/သို့) မျိုးသုန်းရန် အန္တရာယ်ရှိသော မျိုးစိတ်များအတွက် အရေးပါထင်ရှားသည်။
- ဒေသရင်း မျိုးစိတ်များ (သို့မဟုတ်) ကျက်စားနယ်မြေ ကန့်သတ်သည့် မျိုးစိတ်များအတွက် အရေးပါထင်ရှားသည်။
- တစ်ကမ္ဘာလုံးအဆင့်၌ ထင်ရှားသည့် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်တတ်သည့် မျိုးစိတ်များ (နှင့်/သို့) မျိုးစိတ် အစုအဝေးများကို ထောက်ပံ့ပေးထားသည်။
- ခြိမ်းခြောက်ခံရမှုနှုန်း မြင့်မားသော (သို့မဟုတ်) ထူးခြားကွဲပြားသည့် ဂေဟစနစ်များ ဖြစ်သည်။
- ဇီဝဆင့်ကဲဖြစ်စဉ်များပါ အဓိကဖြစ်စဉ်များနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် ဧရိယာများဖြစ်သည်။⁹¹

89 IFC (2012). Guidance Note 6 Biodiversity Conservation and Sustainable Management of Living Natural Resources. World Bank Group
90 အသေးစိတ်အချက်အလက်များသိရှိလိုပါက အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေး ကော်ပိုရေးရှင်း၏လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက်နှင့် ၎င်း၏ ညွှန်ကြားချက်စာစုကို ကြည့်ပါ။

91 Footnotes 68 ကို ကြည့်ပါ။

လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက်(၆) အရ အောက်ပါအချက်များကို လိုက်နာရမည်။

- စီမံကိန်းများသည် သဘာဝအတိုင်းတည်ရှိနေသော သက်ရှိများ ရှင်သန်ကျက်စားရာ နေရာများ (natural habitat) ကို ပြောင်းလဲခြင်း မပြုရ။ (မွမ်းမံထားသော သက်ရှိများရှင်သန်ကျက်စားရာနေရာများတွင် ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်း ဆက်လက်လုပ်ဆောင်ရန် မဖြစ်နိုင်တော့သော အခြေအနေများမှအပ)
- အသားတင်ဆုံးရှုံးမှု မရှိစေရန် ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစဉ်လိုက်လုပ်ငန်းစဉ်ကို အသုံးပြုရမည်။
- စီမံကိန်းနှင့် ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများနှင့်အတူ ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်းများ လုပ်ဆောင်ရမည်။

ထို့အပြင် လုပ်ဆောင်မှုစံသတ်မှတ်ချက်(၆)အရ စီမံကိန်းများသည် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် သက်ရှိများ ရှင်သန်ကျက်စားရာ နေရာများကို ထိခိုက်စေခြင်း မရှိစေရ။ ခြွင်းချက်အနေဖြင့် သဘာဝအတိုင်းတည်ရှိနေသော သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်မွမ်းမံ ထိန်းသိမ်းထားသော သက်ရှိပတ်ဝန်းကျင်များတွင် လုပ်ငန်းလုပ်ဆောင်ရန် အခြေအနေ မပေးသော်လည်းကောင်း၊ စီမံကိန်းသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ တန်ဖိုးအပေါ် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်နိုင်ခြေ မရှိလျှင်သော်လည်းကောင်း၊ ကမ္ဘာ့အဆင့်၊ အမျိုးသားအဆင့်၊ ဒေသအဆင့် မျိုးသုန်းလုနီးပါး အန္တရာယ်ရှိသော မျိုးစိတ်(သို့မဟုတ်) မျိုးသုန်းရန် အန္တရာယ်ရှိသော မျိုးစိတ်တို့အား အချိန်အပိုင်းအခြားတစ်ခုအတွင်း သက်ရှိအရေအတွက် နည်းပါးစေခြင်း မရှိစေလျှင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားနိုင်သည်။ အသားတင် အကျိုးအမြတ်များ ရရှိနိုင်ရန်အတွက် လျော့ချစေခြင်းနည်းကိုလည်း စီစဉ်ရေးဆွဲရမည်။

လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက်(၆)အရ ဦးစားပေး ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို စနစ်တကျ သုံးသပ်လေ့လာချက်များ ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်သည်။ ထိုဝန်ဆောင်မှုများသည် စီမံကိန်းအနေဖြင့် လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုကြောင့် ထိခိုက်နိုင်ခြေရှိပြီး လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုအတွက် မှီခိုအားထားနေရသော ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ (ဥပမာ-ရေ)ကို ဆိုလိုသည်။

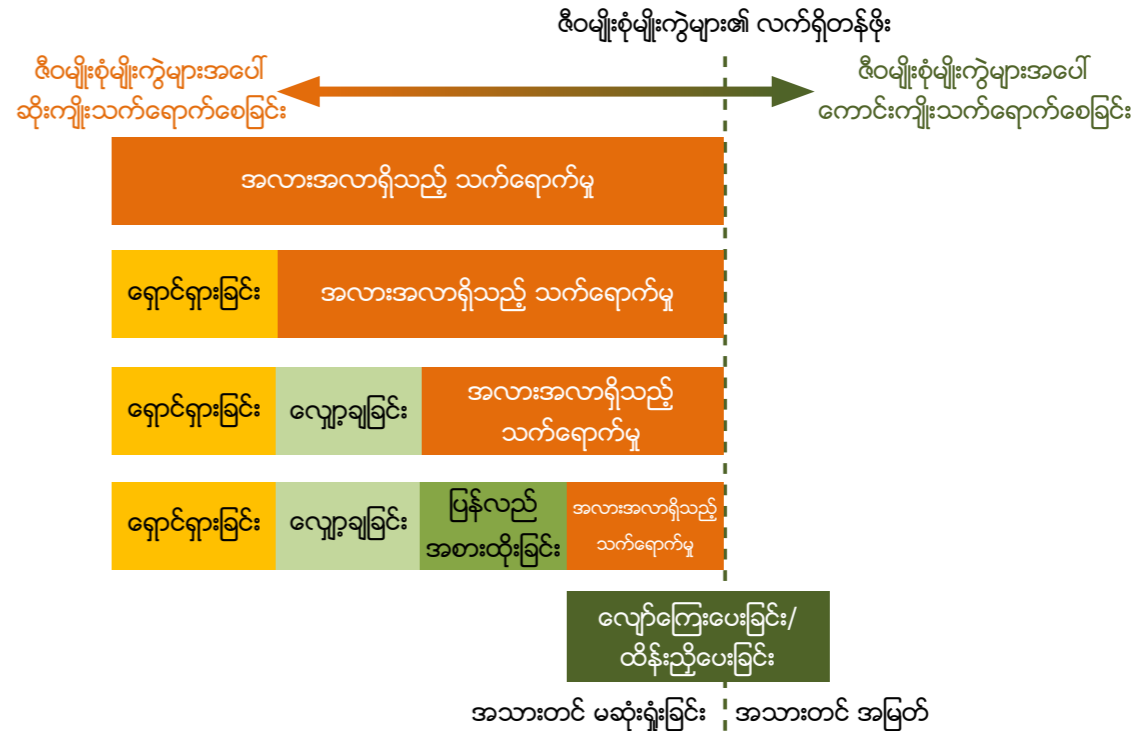
သဘာဝသီးနှံနှင့် နှစ်ရှည်သီးနှံ စိုက်ခင်းများ၊ စိုက်ပျိုးရေး လုပ်ငန်းများ၊ တိရိစ္ဆာန်မွေးမြူရေး၊ မြေယာမဲ့ ရေပေါ်စိုက်ပျိုးရေး၊ ငါးလုပ်ငန်း အစရှိသည့်လုပ်ငန်းများကို ဦးစီးလုပ်ကိုင်နေသူများအနေဖြင့် လုပ်ငန်းကဏ္ဍအသီးသီးရှိ ကောင်းမွန်သော စီမံခန့်ခွဲမှုများနှင့် နည်းပညာများကို အသုံးပြု၍ သဘာဝအရင်းအမြစ်များကို ရေရှည်တည်တံ့အောင် ထိန်းသိမ်းမည်ဟုမျှော်လင့်ကြောင်း လုပ်ဆောင်မှု စံသတ်မှတ်ချက် (၆) တွင် ဖော်ပြထားသည်။ အဆိုပါအခြေခံ ထုတ်ကုန်လုပ်ငန်းများတွင် လိုက်နာကျင့်သုံးနိုင်ရန် ကမ္ဘာ့အဆင့် ဒေသတွင်းအဆင့်၊ နိုင်ငံအဆင့်ရှိ အလေ့အကျင့်များကို တညီတညွတ်တည်း သတ်မှတ်ဖော်ပြထားခြင်းရှိပါက ၎င်းတို့ကိုလည်း လိုက်နာကျင့်သုံးသင့်သည်။

၅.၃။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှုများအား ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန် ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစဉ်လိုက်လုပ်ငန်းစဉ်အား အသုံးပြုခြင်း။

ထိခိုက်မှုလျော့ချရေး အစဉ်လိုက်လုပ်ငန်းစဉ်ကို အသုံးပြု၍ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်များ အပေါ်ကျရောက်ခဲ့သည့် သက်ရောက်မှုများအား ဖြေရှင်းခြင်းသည် နိုင်ငံတကာ အလေ့ကျင့်ကောင်း⁹² တစ်ခုအဖြစ် သတ်မှတ်ထားပြီး ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင်လည်း ဤနည်းစနစ်ကို ဖော်ပြထားသည်။ ၎င်းသည် ရိုးရှင်းသောမူဘောင်တစ်ခု (ရှောင်ရှား-လျော့ချ-ပြန်လည်ဖြည့်တင်း-အလျော်ပေး/ထိန်းညှိခြင်း)ဖြစ်ပြီး စီမံကိန်းကြောင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် ထိခိုက်မှုများ နည်းပါးအောင် ဖြစ်နိုင်ပါက အသားတင်ဆုံးရှုံးမှုမရှိအောင် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်စီမံခန့်ခွဲမှု အစီအစဉ်များ (သို့မဟုတ်) ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲမှုအစီအစဉ်များတွင် ထည့်သွင်းအသုံးပြုနိုင်သည် (ပုံ ၃ တွင် ကြည့်ပါ)။

92 CSBI (2015). [Mitigation Hierarchy Guide](#). Cross Sector Biodiversity Initiative

ပုံ (၃)။ ထိခိုက်မှု လျော့ချရေး အစဉ်လိုက်လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းညှိခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်။ အသားတင် မဆုံးရှုံးစေရေး။

အရင်းအမြစ်။ BPOP - Biodiversity Offsets Handbook မှ ရယူပြင်ဆင်ထားခြင်းဖြစ်သည်။

ရှောင်ရှားခြင်းနည်းလမ်းသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် ကျရောက်လာသော ထိခိုက်မှုများကို တစ်ပါတည်း ဖယ်ရှားနိုင်သဖြင့် အထိရောက်ဆုံးအဆင့်ဖြစ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် အောက်ပါအချက်များကို ရှောင်ရှားခြင်းနည်းလမ်းအဖြစ် အသုံးပြုနိုင်သည်။

- ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၏ တန်ဖိုးမြင့်မားသည်ဟု သတ်မှတ်ထားသောတည်နေရာများမှ ဝေးကွာသည့်နေရာသို့ စီမံကိန်းများကို ရွှေ့ဆိုင်းလုပ်ကိုင်ခြင်းမျိုး လုပ်နိုင်သည်။ ဤသို့ ရှောင်ရှားခြင်း ဆောင်ရွက်မည်ဆိုပါက စီမံကိန်းအစောပိုင်းကာလတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများ၏ တန်ဖိုးများကို စိစစ်ရမည်ဖြစ်သလို စီမံကိန်းတည်နေရာ၏ အခြားအစားထိုးအဖြစ် အသုံးပြုနိုင်မည့် နေရာများကို ဆန်းစစ်ရမည်ဖြစ်သည်။ ရှောင်ရှားခြင်းသည် အကြီးစားရှောင်ရှားခြင်း သို့မဟုတ် စီမံကိန်းတည်နေရာ၏ လျာထားချက်ပုံစံများကို ပြောင်းလဲပြီး စီမံကိန်းဧရိယာအတွင်း၌ အခြေခံလိုအပ်သည့် အသေးစားအဆောက်အဦများသာ ဆောက်လုပ်ခြင်းမျိုးလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။
- ဆောက်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းနှင့် လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုလမ်းစဉ်များကို ရွေးချယ်ခြင်း (ဥပမာ- ဖောက်ခွဲရေးများလုပ်မည့်အစား အပေါ်ယံသာ မိုင်းခွဲခြင်း၊ ရထားလမ်း၊ ကားလမ်း အသုံးပြုသင့်သလော ပိုက်လိုင်းချသင့်သလော အစရှိသည့် ရွေးချယ်မှုများပြုခြင်း)

ထိခိုက်မှုများလျော့ချစေနိုင်ရန် အောက်ပါအချက်များကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းအားဖြင့် လုပ်ဆောင်နိုင်သည်။

- လမ်းများ သို့မဟုတ် ရေဆိုးထုတ်လုပ်မှုအတွက် မြေအောက် ဥမင်လှိုက်ခေါင်းများ ဖောက်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် ရေဆိုးထုတ်လုပ်မှုအတွက် မြေကို ထိန်းသိမ်းခြင်း အစရှိသည့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာထိန်းသိမ်းခြင်းများ။
- အချိန်အခါပေါ်မူတည်၍ ရေအသုံးချမှုလျော့ချခြင်း သို့မဟုတ် ဝန်ထမ်းများ တရားမဝင်အမဲလိုက်မှုလျော့နည်းအောင် တားမြစ်ချက်များ ချခြင်း အစရှိသည့် လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှု အလေ့အကျင့်များကို ပြောင်းလဲခြင်း။
- အချို့သော ရှားပါးသည့်အခြေအနေမျိုးတွင် မျိုးစိတ်များအား နေရာပြန်လည်ချထားရန် လိုအပ်လာနိုင်ခြင်း။

ပြန်လည်ဖြည့်တင်းပေးခြင်းသည် ပျက်စီးသွားသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်များကို ပြုပြင်ခြင်း (သို့မဟုတ်) မူလအခြေအနေသို့ ရောက်အောင် ပြန်လည်ဖြည့်တင်းပေးခြင်းကို ညွှန်းဆိုပြီး စီမံကိန်းအနေဖြင့် ထိခိုက်မှုများမဖြစ်ပွားအောင် မရှောင်ရှားနိုင် (သို့မဟုတ်) လျော့ကျအောင်မလုပ်နိုင်သည့် အခြေအနေမျိုးတွင် အသုံးပြုသည်။ သို့သော် ပြန်လည်ဖြည့်တင်းခြင်းသည် ယေဘုယျအားဖြင့် စိန်ခေါ်မှု များပြီး ရှောင်ရှားခြင်းနှင့် လျော့ချခြင်းလုပ်ငန်းများလောက် မသေချာသလို ငွေကုန်ကြေးကျများပြီး အချို့သက်ရှိများနေထိုင်ရာ ပတ်ဝန်းကျင်များသည် ပြန်လည်ဖြည့်တင်းရန် ခက်ခဲသည်။ ပြန်လည်ဖြည့်တင်းခြင်းလုပ်ငန်းများသည် ဝန်ထမ်းအင်အား အများအပြား အသုံးပြုရသော်လည်း ဤနည်းအားဖြင့် ဒေသခံများအတွက် အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်းများ ရစေသည်။ ပြန်လည်ဖြည့်တင်းခြင်းသည် မြေယာအခင်းအကျင်းနှင့် ပင်လယ်ပြင်အတွင်းရှိ သက်ရှိများရှင်သန်ကျက်စားရာနေရာများကို ဆက်သွယ်ပေးနိုင်သည့် အခွင့်အရေးလည်းဖြစ်သည်။

ထိန်းညှိခြင်းသည် စီမံကိန်းပထမဦးစွာကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ဆိုးရွားသည့် ကြွင်းကျန်နေသေးသောထိခိုက်မှုများ၊ ရှောင်ရှားခြင်း-လျော့ချခြင်း-ပြန်လည်ဖြည့်တင်းခြင်းတို့ ဆောင်ရွက်ပြီးနောက် ကျန်ရစ်နေသည့်ထိခိုက်မှုများကို လျော်ကြေးပေးရန်အတွက် စီမံထားသည့်လုပ်ဆောင်ချက်များမှ ထွက်ပေါ်လာသော တိုင်းတာနိုင်သည့် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေး ရလဒ်များဖြစ်သည်။⁹³ အသေးစိတ်ကို နောက်လမည့်အပိုင်းတွင် ဖတ်ရှုပါ။

၅.၄။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိန်းညှိပေးခြင်း

နိုင်ငံတကာ အလေ့အကျင့်ကောင်းများအရ⁹⁴ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိန်းညှိခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ အသားတင် ဆုံးရှုံးမှုမရှိစေရေးဖြစ်ပြီး စီမံကိန်းအကောင်အထည်ဖော်ရသေးသော အခြေအနေနှင့်နှိုင်းယှဉ်လျှင် ကုန်းမြေ (သို့မဟုတ်) ရေထဲရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ အသားတင်တိုးပွားစေရေးဖြစ်သည်။ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ထားသောဧရိယာနှင့် ၎င်းဧရိယာအတွင်းရှိ မျိုးစိတ်များ၏ စုဝေးနေထိုင်မှုပေါ်မူတည်၍ အသားတင်ဆုံးရှုံးမှုမရှိခြင်းနှင့် အသားတင်တိုးပွားခြင်းကို အကဲဖြတ်သည်။ ထိန်းညှိခြင်းသည် ငွေကြေးအလျော်ပေးခြင်းကဲ့သို့သော အခြားနည်းလမ်းများထက်ယှဉ်လျှင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆုံးရှုံးမှုလျော့ပါးစေရေးအတွက် ပိုမိုစနစ်ကျ၍ တည်တံ့ကောင်းမွန်သော ချဉ်းကပ်နည်းတစ်ရပ်ဖြစ်သည်။

အကန့် ၇။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိန်းညှိပေးခြင်းဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများ⁹⁵

- **နောက်ဆက်တွဲ ထိန်းသိမ်းမှုရလဒ်များ** - ထိန်းညှိခြင်းသည် အခြားအကောင်အထည်ဖော်လုပ်ဆောင်ထားပြီးဖြစ်သော ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းများထက်သာလွန်သော အကျိုးဆက်များပေးအပ်နိုင်ရမည်ဖြစ်သည်။ ဥပမာ - ဘဏ္ဍာကြေးလုံလောက်စွာရရှိပြီး ကောင်းမွန်သော စီမံခန့်ခွဲမှုအောက်ရှိ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေကို ရန်ပုံငွေထပ်မံချပေးခြင်းသည် အသားတင်အကျိုးအမြတ် ရရှိမည်မဟုတ်ပေ။
- **တူညီမှု** - ယေဘုယျအားဖြင့် ထိန်းညှိပေးခံရသည့်နေရာများတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ အသားတင်တိုးပွားခြင်းသည် နဂိုရိုင်းစွဲမျိုးစိတ်နှင့်တူညီသည့် မျိုးစိတ်များ၊ တူညီသည့် သက်ရှိများ၊ ရှင်သန်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်များ၊ တူညီသည့် ဂေဟစနစ်များ၊ (သို့မဟုတ်) ဂေဟလုပ်ငန်းဆောင်တာများ ဖြစ်သင့်သည်။
- **ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှု** - ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများ ထိရောက်စွာ ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် အရေးကြီးသလို ၎င်းတို့၏ ဆွေးနွေးတိုင်ပင်မှုရလဒ်များကို ပြည်သူများနှင့်မျှဝေပေးခြင်းသည်လည်း အရေးကြီးသည်။
- **မျှတမှု** - ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းညှိပေးခြင်းကို မျှတသည့်နည်းဖြင့် ရေးဆွဲအကောင်အထည်ဖော်သင့်သည်။ တိုင်းရင်းသားများနှင့် ဒေသခံများ၏ အခွင့်အရေးများကိုလည်း အထူးအလေးပေး လေးစားလိုက်နာပေးသင့်သည်။
- **တည်မြဲမှု** - ထိန်းညှိပေးခြင်းသည် အမြဲတမ်း သို့မဟုတ် ထိခိုက်မှုများကြွင်းကျန်သည့် ကာလတစ်လျှောက်လုံး တည်တံ့သင့်သည်။ စီမံကိန်းအများစုအတွက်မူ ထိခိုက်မှုများသည် အမြဲတမ်း ကျန်ရစ်နေနိုင်သည်။

93 ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် သက်ရှိသဘာဝ အရင်းအမြစ်များအား ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲအောင် စီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့်ပတ်သက်သည့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးကော်မတီရုံးရင်း၏ ၂၀၁၂ တွင် ထွက်ရှိသော လုပ်ဆောင်မှုစံသတ်မှတ်ချက် (၆)။
 94 See George C. Ledec et al (2016). *Biodiversity Offsets A Users Guide*. World Bank Group
 95 See George C. Ledec et al (2016). *Biodiversity Offsets A Users Guide*. World Bank Group

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ ထိန်းညှိပေးခြင်းသည် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် ကုန်းမြေ သို့မဟုတ် ရေထုဧရိယာများအား ကာကွယ်ခြင်း (သို့မဟုတ်) ဖယ်ချန်ထားခြင်း၊ မျိုးစိတ်များနှင့် ၎င်းတို့ ရှင်သန်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်များအား စီမံခန့်ခွဲမှု ပိုမိုကောင်းမွန်အောင် မြှင့်တင်ပေးခြင်းနှင့် အခြားသောလုပ်ငန်းရပ်များလည်း ပါဝင်သည်။ ၎င်းဧရိယာများအား အသုံးပြု၍ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများကို ဖန်တီးခြင်း၊ ရိုရင်းစွဲ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများအား တိုးချဲ့ခြင်း၊ ကြားခံနယ်မြေအဖြစ်ထားရှိခြင်း၊ သက်ရှိများ ရှင်သန်ကျက်စားရာ ပတ်ဝန်းကျင်များအား မြှင့်တင်ပေးခြင်း၊ ချိတ်ဆက်ပေးခြင်း သို့မဟုတ် ပြန်လည်ဖြည့်တင်းပေးခြင်း၊ ထိန်းသိမ်းထားသည့် နယ်မြေများအတွင်းရှိ (သို့မဟုတ်) ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော နယ်မြေအတွင်းရှိ ဦးစားပေးထိန်းသိမ်းပေးသင့်သည့် မျိုးစိတ်များအား စောင့်ရှောက်ပေးခြင်း (သို့မဟုတ်) စီမံခန့်ခွဲပေးခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်သည်။

ထိန်းညှိပေးခြင်းသည် ရှုပ်ထွေးနက်နဲနိုင်ပြီး အချိန်နှင့်ငွေကုန်ကြေးကျများသည်။ ထို့အပြင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ တန်ဖိုးအလုံးစုံအား ထိရောက်စွာ ထိန်းညှိပေးနိုင်မည် မဟုတ်ပေ။ ထို့ကြောင့် ထိန်းညှိပေးခြင်းသည် အခြားဆောင်ရွက်နိုင်သည့် နည်းလမ်းများမရှိသောကြောင့် မဖြစ်မနေအသုံးပြုရမည့်အခါမျိုးတွင်သာ အသုံးပြုသင့်သည်။ သို့သော် ထိန်းညှိပေးခြင်းသည် ဘဏ္ဍာရေးလိုအပ်ချက်များရှိနေသော သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေစနစ်အတွက် အရေးကြီးလိုအပ်ငွေကို ထောက်ပံ့ပေးနိုင်သည်။

သင့်လျော်သော ဘဏ္ဍာရေးစီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် ကောင်းမွန်သော အုပ်ချုပ်မှုတို့သည် ထိန်းညှိခြင်းအား ချမှတ်ဆောင်ရွက်ရာတွင် အရေးကြီးသည်။ အချို့တိုင်းပြည်များနှင့် ကုမ္ပဏီများတွင် ရန်ပုံငွေများ ထိန်းသိမ်းထားသော ထားရှိကြသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ထိန်းညှိခြင်းအတွက် အမြဲမပြတ်လိုအပ်သော ကုန်ကျငွေများကို ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းအရာရှိများမှ ပေးစွမ်းနိုင်ရန် ဤသဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ ရန်ပုံငွေများက ထောက်ပံ့ပေးသည်။ လုံလောက်သည့်ငွေရရှိပါက ပဒေသာပင်အဖြစ် သတ်မှတ်ကာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းများအတွက် ရေရှည်တည်တံ့သော (မူသေမဟုတ်သော) နှစ်စဉ်ဝင်ငွေအဖြစ် ထုတ်ယူသုံးစွဲနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများနှင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုပြုခြင်းသည် အောင်မြင်သည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းညှိခြင်း ဖြစ်ပေါ်လာစေရေး၏ အဓိကအချက်ပင်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတကာနှင့် ပြည်တွင်းရှိ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဒေသခံများ၊ အစိုးရ နယ်ပယ်စုံအဖွဲ့အစည်းများ၊ ပညာရေးသို့မဟုတ် သုတေသနအဖွဲ့အစည်းများ အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် စိတ်ဝင်စားမှုရှိသော ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများ အများအပြားရှိသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ပတ်သက်၍ ထိခိုက်မှုခံစားရနိုင်ချေရှိသည့် ဒေသခံများ၊ အခြားပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများနှင့် ဆွေးနွေးမှုများပြုလုပ်ခြင်းသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ ရှေ့ပြေးဆောင်ရွက်မှုများကို အောင်မြင်စေသည့် အခြေခံကျသော အချက်တစ်ခုဖြစ်သည်။ ထိန်းညှိခြင်းအား အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် အချို့သော အကောင်းဆုံးနည်းလမ်းများမှာ အစိုးရနှင့်အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများနှင့်အတူ လက်တွဲလုပ်ကိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဇယား (၅)၅ ထိန်းညှိခြင်းအစီအစဉ် လုပ်ဆောင်ရာတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည့် အကြောင်းအချက်များကို ဖော်ပြထားသည်။

ဇယား ၅။ ထိန်းညှိပေးရာတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည့် အကြောင်းအရာများ

နည်းပညာနှင့် ဂေဟဗေဒ	<ul style="list-style-type: none"> ထိန်းညှိပေးမည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများဆိုင်ရာ တန်ဖိုးများအား စာရင်းပြုစု၍ ဖော်ပြထားခြင်း ရှိပါသလား။
ရွှေထောင့်များ	<ul style="list-style-type: none"> ထိခိုက်မှုလျော့ချခြင်း အစဉ်လိုက်လုပ်ငန်းစဉ် (ကနဦး ရှောင်ရှားခြင်း၊ ထို့နောက် လျော့ချခြင်း၊ ပြန်လည် ဖြည့်တင်းခြင်းနှင့် ထိန်းညှိခြင်း)သည် လုံလောက်သည့်စာရွက်စာတမ်း အချက်အလက်များကို ကိုးကား၍ မျှတစွာ ဆောင်ရွက်ထားပါသလား။ ထိန်းညှိပေးရန် အလားအလာရှိသည့် စီမံကိန်းနေရာနှင့် လုပ်ငန်းများအား သတ်မှတ်ထားသည့် စံနှုန်းများ (ဂေဟဗေဒနှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ၊ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်စွမ်း ရှိ၊ မရှိ)နှင့်အညီ စိစစ်ထားခြင်း ရှိပါသလား။ သတ်မှတ်ထားသော အခြေခံအချက်များနှင့်ကိုက်ညီသည့် ထိန်းညှိပေးရန် အလားအလာရှိသည့် နေရာများ အနီးအနားတွင် ရှိပါသလား။ သို့မဟုတ် ပို၍ဝေးကွာသော နေရာများတွင် ရှိပါသလား။ အကယ်၍ ဂေဟဗေဒ အမျိုးအစားများသည် မတူညီပါက တန်ဖိုးပိုမိုမြင့်မားသော နေရာမျိုးနှင့် အလဲအလှယ်ပြုနိုင်ပါသလား။ အဆိုပြုထားသော ထိန်းညှိပေးရမည့် နေရာများသည် အမျိုးသားအဆင့်၊ ဒေသတွင်းအဆင့်၊ ဦးစားပေးထိန်း သိမ်းမှုနေရာများနှင့် မည်သို့အံဝင်ခွင်ကျ ရှိပါသနည်း။ အဆိုပြုထားသော ထိန်းညှိပေးရမည့် နေရာများအနေဖြင့် မည်သို့ထပ်ဆောင်း အကျိုးရှိစေမည်နည်း။ ထိန်းညှိပေးခြင်းကြောင့် အသားတင်ဆုံးရှုံးမှုမရှိစေရန် (သို့မဟုတ်) အောင်မြင်စေရန် မည်သို့သော ထိန်းသိမ်း စောင့်ရှောက်မှု နည်းလမ်းများ လိုအပ်သနည်း။ ပြန်လည်ဖြည့်တင်းပေးသော အဆိုပြုထိန်းညှိပေးခြင်းများအတွက် သက်ရှိများရှင်သန်ကျက်စားရာ နေရာ ဒေသများတွင် နမူနာပြုစရာ အောင်မြင်မှုတစ်စုံတစ်ရာ ရှိပါသလား။ မည်သည့် ရလဒ်ညွှန်ပြချက်များအား စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးမည်နည်း။
မြေလက်ဝယ်ရှိမှု၊ လူမှုရေးနှင့် နိုင်ငံရေး ရွှေထောင့်များ	<ul style="list-style-type: none"> ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းညှိပေးရမည့် အဆိုပြုဧရိယာမြေများ (ဆက်စပ်နေသည့် ရေရပိုင်ခွင့်များ အပါအဝင်) အား မည်သူက တရားဝင် ပိုင်ဆိုင်သနည်း။ မည်သူက လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသူ ဖြစ်သနည်းနှင့် မည်သူက ထိန်းချုပ် ထားသနည်း။ ဒေသတွင်းနေထိုင်သူများ (တစ်ဦးတစ်ယောက် သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းများ)သည် အဆိုပြုထားသော ထိန်း ညှိပေးရမည့်ဧရိယာအား ပိုင်ဆိုင်ခြင်း၊ နေထိုင်ခြင်း၊ အသုံးပြုခြင်းများ ရှိပါသလား။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းညှိခြင်းအစီအစဉ်တွင် ဒေသခံများကို လုံလောက်စွာပါဝင်ထည့်သွင်းထားခြင်း ရှိပါ သလား။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းညှိခြင်းအောင်မြင်ရန် မည်သည့်ကုန်းမြေ သို့မဟုတ် သယံဇာတ အပြောင်းအလဲများ လိုအပ်သနည်း။ ထိုပြောင်းလဲမှုများအား မည်သို့ အကောင်အထည် ဖော်မည်နည်း။ သယံဇာတအရင်းအမြစ် ထုတ်ယူသုံးစွဲမှုများအား ယခုထက်ပို၍ တားမြစ်မည်ဆိုပါက ဒေသခံများအတွက် အဆိုပြုထားသော (သို့မဟုတ်) ဒေသခံများမှ အဆိုပြုထားသော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း ပြန်လည်ဖြည့် တင်းခြင်းနည်းစနစ်များ (အခြားအသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအပါအဝင်)သည် လက်တွေ့ကျပါသလား။ စီစဉ်ချမှတ်ထားသော ထိန်းညှိပေးခြင်းလုပ်ငန်းများအတွက် လုံလောက်သည့် နိုင်ငံရေးအထောက်အပံ့ ရရှိပါ သလား။ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေအသစ် ချမှတ်ခြင်းကဲ့သို့သော အခြေအနေများတွင် ဥပဒေအရ (လွှတ်တော်သို့မဟုတ်ပါလီမန်မှ) ခွင့်ပြုရန်လိုအပ်ပါက လက်တွေ့အချိန်မီအကောင်အထည်ဖော်နိုင်ပါမည်လော။

ရေရှည် ကာကွယ်ခြင်းနှင့် တရားဥပဒေ ရွှေထောင့်	<ul style="list-style-type: none"> အောင်မြင်စွာ အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်နိုင်ရေးကို တားဆီးနိုင်သည့် အခြားသော လူမှုရေးနှင့် နိုင်ငံရေး ဆိုင်ရာ အန္တရာယ်များ (လုံခြုံရေးနှင့် ပဋိပက္ခများ) ရှိနေပါသလား။ ထိန်းညှိပေးခြင်းကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် သို့မဟုတ် ပုံစံရေးဆွဲရာတွင် လိုက်နာရမည့် သီးခြားတရားဝင် နည်းလမ်းတစ်ခု ချမှတ်ပေးထားခြင်းမျိုး ရှိပါသလား။ အဆိုပြုထားသည့် ထိန်းညှိပေးခြင်းရရှိမည့်ဧရိယာအား အချိန်မည်မျှကြာအောင် တရားဝင် ကာကွယ်ပေးခြင်း၊ လုံခြုံစေခြင်း ပြုမည်နည်း။ ထိန်းညှိပေးမည့် ဧရိယာသည် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေ၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဖြစ်မည်လော သို့မဟုတ် သီးခြားစီမံခန့်ခွဲမည့် ဧရိယာတစ်ခုဖြစ်မည်လော။ ထိန်းညှိပေးမည့်ဧရိယာအား ပုဂ္ဂလိကပိုင်ရှင်(တစ်ဦးချင်းသော်လည်းကောင်း ဒေသခံ အစုအဖွဲ့မှသော်လည်း ကောင်း)မှ ပိုင်ဆိုင်သည်ဆိုပါက ရေရှည်ထိန်းသိမ်းနိုင်ရန် မည်သည့်ထိန်းသိမ်းရေးနည်းလမ်း (ထိန်းသိမ်းရေး အဖွဲ့အစည်းထံအပ်နှံမှု၊ ဥပဒေစာချုပ်၊ ဒေသဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲမှု သဘောတူညီမှုများ၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ဝန်ဆောင်မှုများအတွက် ငွေပေးချေခြင်း အစရှိသဖြင့်) ကို အသုံးပြုမည်နည်း။
ဘဏ္ဍာရေး ရွှေထောင့်	<ul style="list-style-type: none"> ကြိုတင်ရရှိထားသော ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုစရိတ်သည် သဘောတူထားသည့် ဘဏ္ဍာငွေအရင်းအမြစ်မှ ဖြစ်ပါသ လား။ လုံလောက်ပါသလား။ (ထိုစရိတ်များတွင် မြေနေရာရယူခြင်း၊ နယ်နမိတ်ဘောင်ခတ်ခြင်း၊ သဘာဝ ထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများအတွက် အခြေခံအဆောက်အအုံများဆောက်ရခြင်းနှင့် အခြားလူမှုရေး လုပ်ငန်း များ၊ ယာဉ်များဝယ်ခြင်း၊ ရုံးခန်းနှင့် လုပ်ငန်းခွင်သုံးပစ္စည်းများ၊ ဝန်ထမ်းများအားသင်တန်းပေးခြင်း၊ စီမံ ခန့်ခွဲမှုအစီအစဉ်အတွက် ပညာရှင်များငှားရခြင်း စသည်တို့ ပါဝင်သည်) ထပ်တလဲလဲလိုအပ်နေသည့် ကာကွယ်မှုများ၊ စီမံခန့်ခွဲမှုများနှင့် စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးခြင်းများအတွက် ကုန် ကျစရိတ်များ (လစာများ၊ လောင်စာ၊ အထောက်အပံ့ပစ္စည်းများ၊ ပစ္စည်းအပိုဆောင်းများ)သည် ရေရှည် အတွက် လုံလောက်ပါသလား။ မည်သည့်နည်းလမ်းကို အသုံးပြု၍ ဤစရိတ်များရရှိမည်နည်း။
လူ့အရင်း အမြစ်များ	<ul style="list-style-type: none"> ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းညှိခြင်းကို ရေးဆွဲပြီး အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရာ တွင် (ရေရှည်တည်တံ့သော စီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်းများ အပါအဝင်) မည်သည့် လူ့အရင်းအမြစ်များ လိုအပ်သနည်း။ မည်သည့် သင်တန်းအမျိုးအစားများကို မည်မျှပေးရန် လိုအပ်သနည်း။
လက်တွဲလုပ်ကိုင် ခြင်း	<ul style="list-style-type: none"> ထိန်းညှိခြင်းလုပ်ဆောင်ရန် စီစဉ်ခြင်းနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းအား ထောက်ပံ့ကူညီပေးရန် မည်သည့် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် လက်တွဲခဲ့သနည်း သို့မဟုတ် လက်တွဲသင့်သနည်း။ ဒေသခံများ (လူကြီးများ သို့မဟုတ် ကျောင်းသားများ)သည် ထိန်းညှိပေးသည့်ဧရိယာနှင့် ၎င်းဧရိယာရှိ ဇီဝ မျိုးစုံမျိုးကွဲများကို ကာကွယ်ခြင်း၊ စီမံခန့်ခွဲခြင်း သို့မဟုတ် စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်းလုပ်ငန်းများတွင် ပါဝင်ချင်ပါ သလား။ ပါဝင်နိုင်ပါသလား။
ပတ်သက် ဆက် နွယ်သူများနှင့် တွေ့ဆုံစေရန်	<ul style="list-style-type: none"> ထိခိုက်မှုခံရရန် အလားအလာရှိသော ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများနှင့် စိတ်ဝင်စားမှုရှိသော ပတ်သက်ဆက် နွယ်သူများကို လုံလောက်စွာ အသိအမှတ်ပြုထားခြင်း ရှိပါသလား။ ဒေသခံလူထုများ သို့မဟုတ် အဓိကပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများနှင့် အချိန်မီဆက်သွယ်မှုများ ပြုခြင်းအပြင် ပုံမှန်နှင့် ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း ပြောဆိုမှုများရှိပါသလား။ စိတ်ဝင်စားမှုရှိသော ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းညှိခြင်းလုပ်ငန်းစဉ် တစ်လျှောက် တွင် နေရာရွေးချယ်ခြင်း၊ ထိန်းညှိခြင်းပုံစံရေးဆွဲခြင်း၊ အသားတင်ဆုံးရှုံးမှုမရှိအောင် တွက်ချက်ခြင်း၊ အကောင် အထည်ဖော်ခြင်း၊ စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်း စသည့်အဆင့်များတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် အခွင့်အရေး ရှိ ပါသလား။

- မကျေနပ်ချက်များအား တိုင်ကြားရန်၊ တုံ့ပြန်အကြံပြုမှုများပြုနိုင်ရန် လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားတစ်ခုအား စနစ် တကျ သတ်မှတ်ထားခြင်း ရှိပါသလား (အကျိုးအကြောင်းခိုင်လုံသော ကာလများတွင်)။
- ဒေသခံများ သို့မဟုတ် ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများအနေဖြင့် အဆိုပြုထားသော ထိန်းညှိပေးခြင်း အစီအစဉ်၏ အဓိကကျသောအပိုင်းများကို သဘောမတူ ငြင်းဆိုခြင်းမျိုး ရှိပါသလား။ ငြင်းဆိုခံရပါက ထိုငြင်းဆိုမှုများအား မည်သို့ထိထိရောက်ရောက် ဖြေရှင်းမည်နည်း။

၅.၅။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ထိန်းညှိခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့် အတွေ့အကြုံများ

မြန်မာနိုင်ငံတွင် နိုင်ငံတကာ အလေ့အကျင့်ကောင်းများကို အသုံးပြု၍ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိန်းညှိခြင်းပြုခဲ့သည့် နမူနာယူစရာ ကောင်း လောက်သော စီမံကိန်းမျိုး မရှိခဲ့ပေ။ သို့သော် ရွှေတောင်ကုမ္ပဏီအုပ်စု၏ အပါအဝင်လုပ်ငန်းစဉ်များသည် ၎င်းတို့၏ ပြည်နောင်ဘိလပ်မြေ စီမံကိန်းတွင် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးကော်ပိုရေးရှင်း (IFC) နှင့် နိုင်ငံတကာတောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်များအဖွဲ့ (FFI) တို့၏ အကူအညီဖြင့် ဤသို့လုပ်ဆောင်နိုင်ရန် ကြိုးပမ်းလျက်ရှိသည်။

၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် Total၊ Petronas နှင့် PTTEP တို့သည် သစ်တောဌာန၊ သားငှက်ထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့ (WCS) တို့နှင့် တွဲဖက်ပူးပေါင်း၍ ကုမ္ပဏီများမှ တနင်္သာရီ သဘာဝကြီးပိုင်းအတွက် ဘဏ္ဍာငွေထောက်ပံ့ပေးခဲ့သည် (အကန့် ၁၀ ကိုကြည့်ပါ)။ ဤသို့သော ငွေကြေး ထောက်ပံ့ပေးခြင်းသည် ထိန်းညှိပေးခြင်းထက် လျော်ကြေးပေးခြင်းမျိုးနှင့် ပိုမိုနီးစပ်သည်။

၎င်းနမူနာပုံစံသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းညှိခြင်းအဖြစ် လုပ်ဆောင်ခြင်းမဟုတ်ပေ။ သို့သော် ဤပုံစံသည် ထိန်းညှိခြင်းနှင့် ဆက်စပ်နေ သည့် အလေ့အကျင့်ကောင်းဆိုင်ရာ အခြေခံမူများနှင့် လက်တွေ့အလေ့ အကျင့်များဖြစ်သည့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းခြင်းမှ ထွက်ပေါ် လာသည့် ရလဒ်များအား ခွဲဝေခြင်းနှင့် မျှတစေခြင်းတို့နှင့် သက်ဆိုင်သည်။ ထိန်းညှိပေးခြင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဘဏ္ဍာငွေထောက်ပံ့ပေးမှု မလုံလောက်သည့် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေကွန်ယက်အား ကူညီပံ့ပိုးပေးနိုင်သည့် အလားအလာရှိသဖြင့် အောက်ဖော်ပြပါအချက်များ ကိုတိုးတက်လာအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းအားဖြင့် ဤပုံစံအား သက်ရောက်မှု အကြွင်းအကျန်များရှိသေးသည့် စီမံကိန်းများအတွက် နမူနာ အဖြစ် အသုံးပြုနိုင်သည်။

- ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများကြောင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိခိုက်ဆုံးရှုံးမှု၏ပမာဏနှင့် အရည်အသွေးကိုပါ (ဖြစ်နိုင်ပါက) အကဲဖြတ်သင့်သည်။ သို့မှသာ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများမှရရှိသည့် အကျိုးအမြတ်များသည် ထိုဆုံးရှုံးမှုများအတွက် လျော်ပေးနိုင်မည် ဖြစ်ပြီး ဖြစ်နိုင်သမျှ မျှတသည့် လျော်ကြေးမျိုးဖြစ်ရန် ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်မည်ဖြစ်သည်။
- ထိန်းညှိပေးခြင်း၏ အောင်မြင်မှုကို ဆုံးဖြတ်ရန်အတွက် လုပ်ငန်းဆောင်တာများကို ကွင်းဆင်း၍ စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးရမည်။
- ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများ၏ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုနှင့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုကိုလည်း မြှင့်တင်ရမည်။
- ဘဏ္ဍာရေးစီမံခန့်ခွဲရာတွင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိရမည်ဖြစ်ပြီးဖြစ်နိုင်လျှင် ဂေါပကများ(trustees)မှ စီမံခန့်ခွဲသည့် ရန်ပုံငွေမှတစ်ဆင့် ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်သည်။

အကန့် ၈။ တနင်္သာရီ သဘာဝကြီးပိုင်းစီမံကိန်း နမူနာလေ့လာချက်

တနင်္သာရီ သဘာဝကြီးပိုင်း စီမံကိန်းသည်ဆန်းသစ်သော အများပိုင်- ပုဂ္ဂလိကပိုင်ကဏ္ဍဆိုင်ရာ ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်မှုတစ်ခုဖြစ်ပြီး တနင်္သာရီ တိုင်းရှိ သယံဇာတကြီးပိုင်းကို တည်ထောင်၍ စီမံခန့်ခွဲရန် ရည်ရွယ်သည်။ ဤကြီးပိုင်း (ယခုအချိန်တွင် အမျိုးသားဥယျာဉ်အဖြစ် အဆိုပြုထားသည်) တွင် စိုစွတ်အမြစ်မီးတောများဖြင့် ဖုံးလွှမ်းနေပြီး ခြိမ်းခြောက်ခံရမှု မြင့်မား သော မျိုးစိတ်များဖြစ်သည့် အာရှဆင်နှင့် ကျားများနေထိုင်ကျက်စား လျက်ရှိသည်။ တစ်ပိုင်တစ်နိုင်နှင့် စီးပွားဖြစ်စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများ၊ အမဲ လိုက်ခြင်း၊ သစ်ထုတ်ခြင်း၊ လမ်းနှင့် တောမီးများလောင်ကျွမ်းခြင်း အစရှိ သည့် ခြိမ်းခြောက်မှုများကိုလည်း ခံနေရသည်။

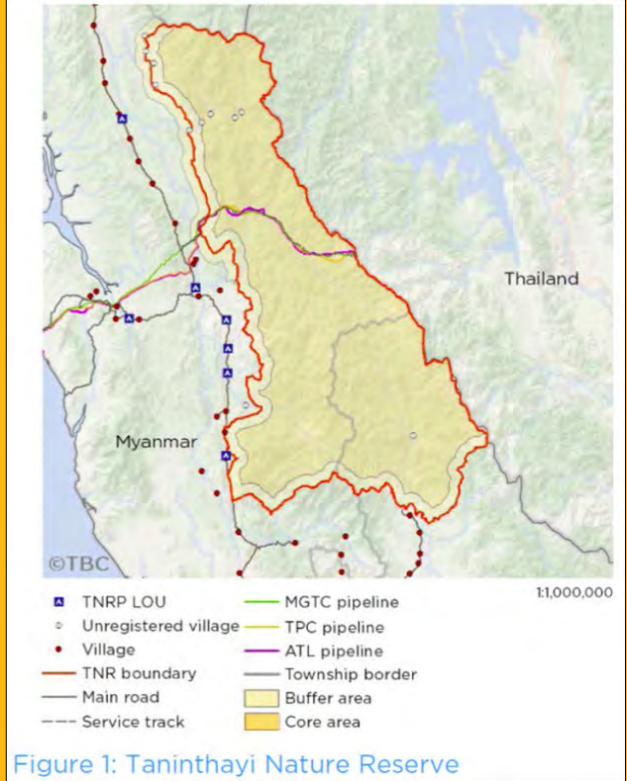

Figure 1: Tanintharyi Nature Reserve

ရေနံကုမ္ပဏီများဖြစ်သည့် Total၊ Petronas နှင့် PTTEP တို့သည် ပိုက်လိုင်းသုံးခုအသီးသီး တည်ဆောက်ခဲ့ပြီး (ပုံ ၁ တွင် ကြည့်ပါ) ဤပိုက် လိုင်းများသည် ဤသဘာဝကြီးပိုင်းအတွင်း ဖြတ်သန်း၍ ကမ်းလွန် ပင်လယ်ပြင်ရှိ ရေနံတွင်းများနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ရေနံသန့်စင်ရေး စက်ရုံကြီး များကို ဆက်သွယ်ပေးထားသည်။ စီမံကိန်းဆိုင်ရာ ထိခိုက်မှုများအတွက် လျော်ကြေးအနေဖြင့် ကုမ္ပဏီများမှ သစ်တောဌာနသို့ (သားငှက်ထိန်း သိမ်းရေးအဖွဲ့၏ အကူအညီဖြင့်) ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး လုပ်ငန်း များ လိုအပ်သလို အခြေအနေအရ လုပ်ဆောင်နိုင်ရန် ထောက်ပံ့ငွေ ပေး ဆောင်ခဲ့ကြသည်။ စီမံကိန်းအား ၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် စတင်လုပ်ဆောင်ခဲ့ပြီး ပိုက်လိုင်းသက်တမ်းကုန်ဆုံးမည့် (အနည်းဆုံး၂၀၂၈ ခုနှစ်အထိ) အချိန်အထိ ဆက်လက်လုပ်ဆောင်ရန်အဆိုပြုထားသည်။ လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များနှင့် ဘဏ္ဍာရေးဘတ်ဂျက်ကို လေးနှစ် တစ်ကြိမ်ရေးဆွဲပြီး ဘတ်ဂျက်ငွေမှာ ပထမ ၂ ဆင့်အတွက်(၂၀၀၅-၂၀၁၂) အမေရိကန် ဒေါ်လာ ၁.၂ သန်းဖြစ်ပြီး တတိယအဆင့် (၂၀၁၃-၂၀၁၆) အတွက် အမေရိကန် ဒေါ်လာ ၁.၈ သန်း ဖြစ်သည်။

စီမံခန့်ခွဲမှု ထိရောက်မှုရှိမရှိ ခြေရာခံသည့် နည်းစနစ် (METT)⁹⁶ ၏ လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်း ရလဒ်များအရ ရမှတ် ၅၅ ရာခိုင်နှုန်းရရှိသဖြင့် စီမံကိန်းသည် ကျေနပ်ဖွယ်ရှိသည်ဟု ယူဆရသည်။ သို့သော် လုံခြုံရေးဆိုင်ရာစိုးရိမ်ပူပန်မှုများကြောင့် ကြီးပိုင်းနေရာအများအပြား အတွင်း ဝင်ထွက်သွားလာရန် ကန့်သတ်ချက်များရှိပြီး ကမ္ဘာ့သွေးရွာရှိ ရွာသားများပြောပြချက်အရ ၎င်းတို့အနေဖြင့် ကြီးပိုင်းဧရိယာ ရှိသည်ကို စီမံကိန်းစပြီး ၅ နှစ် အကြာဖြစ်သည့် ၂၀၁၀ ခုနှစ်⁹⁷ အထိ မသိရှိကြဟုဆိုသည်။ ကြီးပိုင်းနှင့်ပတ်သက်သည့် သတင်းအချက် အလက်များကို ပိုမိုသိရှိလိုပါက "မြန်မာ့ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး နမူနာအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည့် တနင်္သာရီ သယံဇာတ ကြီးပိုင်း စီမံကိန်းသုံးသပ်ချက်"တွင် ဖတ်ရှုနိုင်သည်။⁹⁸

96 Stolton, S. and N. Dudley (2016). METT Handbook: A guide to using the Management Effectiveness Tracking Tool. WWF-UK, Woking

97 Pollard, E. H. et al (2014) Review of the Tanintharyi Nature Reserve Project as a conservation model in Myanmar. Unpublished report of The Biodiversity Consultancy, Cambridge

98 Footnote 97 အား ကြည့်ပါ။

၅.၆။ ထိန်းညှိခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ထပ်ဆောင်းသတင်းအချက်အလက်များ ရယူနိုင်သည့် အရင်းအမြစ်များ

- Biodiversity Offset Implementation Handbook. Business and Biodiversity Offsets Programme (BBOP), Washington, D.C. 2009
- Technical conditions for positive outcomes from biodiversity offsets. An input paper for the IUCN Technical Study Group on Biodiversity Offsets. Gland, Switzerland: IUCN. Pilgrim, J. D. and Ekstrom, J. M. M. (2014). 46 pp.
- Marine and coastal biodiversity offsets. The Biodiversity Consultancy, Industry Briefing Note, July 2013.
- Policy Development for Environmental Licensing and Biodiversity Offsets in Latin America (2014) Villaroya, A., Barros, A.C., Kiesecker, J, (for lessons learned from other regions)

၅.၇။ မြန်မာနိုင်ငံ ပြင်ပရှိ ရှေ့ပြေးဆောင်ရွက်မှုများ

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ တန်ဖိုးမြင့်မားသောနေရာများကို ဝင်ထွက်သွားလာခြင်း တားမြစ်ထားသည့် နယ်မြေများအဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်ရန် အတွက် ရှေ့ပြေးဆောင်ရွက်မှုများနှင့် စံသတ်မှတ်ချက်များကို ရေးဆွဲနေဆဲ (သို့မဟုတ်) ရေးဆွဲပြီး အခြေအနေတွင် ရှိသည်။ ဤသို့သော သတ်မှတ်ချက်များသည် နောင်တစ်ချိန်၌ သာမန်စံနှုန်းတစ်ခု ဖြစ်လာနိုင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ၂၀၀၃ ခုနှစ်ကတည်းက သတ္တုနှင့် ဓာတ်သတ္တုတူးဖော်ရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာကောင်စီ(ICMM) ၏ အဖွဲ့ဝင် (၂၅) ဦးတို့သည် ကမ္ဘာ့အဆင့်ယဉ်ကျေးမှု အမွေအနှစ် ထိန်းသိမ်းထားသည့်နေရာများတွင် သတ္တုတူးဖော်ခြင်းများ မပြုလုပ်ရဟု တားမြစ်ထားခြင်းကို လိုက်နာရသည်။ ထိုနည်းတူ တာဝန်ယူမှုရှိသော သတ္တုတူးဖော်ခြင်းလုပ်ငန်းဆိုင်ရာ ရှေ့ပြေးဆောင်ရွက်မှု (IRMA) အနေဖြင့် အချက် (၆) ချက်ပါဝင်သော သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်းလုပ်ကိုင်ခြင်းဆိုင်ရာ တာဝန်ယူမှုရှိစေရေး အာမခံစနစ်တစ်ခုကို ဖော်ထုတ်ရေးဆွဲလျက်ရှိပြီး ထိုအချက်များထဲတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ပတ်သက်၍လည်း ပါဝင်သည်။ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေများနှင့် သက်ဆိုင်သည့် (၄-၆-၅-၃) အဆိုပါ တာဝန်ယူမှုရှိသော သတ္တုတူးဖော်ခြင်းလုပ်ငန်းဆိုင်ရာ ရှေ့ပြေးဆောင်ရွက်မှု (IRMA) စံသတ်မှတ်ချက် ၁.၀ (၂၀၁၈) အရ အထူးအလေးပေးကာကွယ်ထားသည့် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများ (HPAs)သည် ဝင်ထွက်သွားလာခြင်းကို တားမြစ်ထားသည့်နယ်မြေများ ဖြစ်သည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ အချို့သော ခြွင်းချက်ရှိသည့် ကိစ္စများအပ အခြေအနေအားလုံးတွင် သတ္တုတွင်းအသစ် သို့မဟုတ် လက်ရှိလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်နေသော သတ္တုတွင်းများသည် ကမ္ဘာ့အဆင့်အမွေအနှစ် ထိန်းသိမ်းထားသည့် နေရာများနှင့် IUCN အမျိုးအစား(၁-၃)အပါအဝင် အထူးအလေးပေး ကာကွယ်ထားသည့် သဘာဝထိန်းသိမ်းရေး နယ်မြေများအတွင်း ကျရောက်နေသည်ဆိုပါက တာဝန်ယူမှုရှိသော သတ္တုတူးဖော်ခြင်းဆိုင်ရာ ရှေ့ပြေးဆောင်ရွက်မှု (IRMA) မှ အသိအမှတ်ပြုလက်မှတ်ရရှိရန် ထည့်သွင်းစဉ်းစားခံရမည် မဟုတ်ပေ။⁹⁹

Nature Capital Coalition ဟု ခေါ်တွင်သော သဘာဝအရင်းအမြစ် ညွှန်ပေါင်းအဖွဲ့သည် သဘာဝ အရင်းအမြစ်များအား ချဉ်းကပ်မှုပုံစံကို ဟန်ချက်ညီစေရန်အတွက် ရှေ့ပြေးဆောင်ရွက်မှုများနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ ပါဝင်သည့် ထူးခြားသော တစ်ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ နယ်ပယ်စုံ ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု တစ်ခုဖြစ်သည်။ သဘာဝအရင်းအမြစ်များဟူသည် လူသားများကို အကျိုးပြုသည့် ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းနိုင်သော အရင်းအမြစ်များနှင့် ပြန်လည်မဖြည့်ဆည်းနိုင်သော အရင်းအမြစ်များ (ဥပမာ- အပင်များ၊ သတ္တဝါများ၊ ရေ၊ လေ၊ မြေနှင့် ဓာတ်သတ္တုများ) ဖြစ်သည်။ ၎င်းသဘာဝ အရင်းအမြစ် ညွှန်ပေါင်းအဖွဲ့သည် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများအနေဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်ရာတွင် သဘာဝအရင်းအမြစ်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားနိုင်စေရန် ကူညီပေးသည့် ပရိုတိုကော¹⁰⁰ တစ်ခုအား စီစဉ်ရေးဆွဲထားသည်။

ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းမှု တန်ဖိုးမြင့်မားသော နယ်မြေများ (HCV) သည် နိုင်ငံအဆင့်၊ ဒေသတွင်းအဆင့်နှင့် တစ်ကမ္ဘာလုံးအဆင့်၌ ဇီဝဓာတ်၊ ဂေဟဓာတ်၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုတန်ဖိုးများအရ သိသာထင်ရှားသည် (သို့မဟုတ်) အရေးပါမှုရှိသည်။ ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများမှ တိုင်ပင်ဆွေးနွေးခြင်း၊ ရိုင်းစွဲ သတင်းအချက်အလက်များအား အကဲဖြတ်သုံးသပ်ခြင်း၊ အခြားသတင်းအချက်အလက်များအား

လိုအပ်သလို ကောက်ယူခြင်းများ အစရှိသည့် နည်းလမ်းများပါဝင်သော HCV ဆန်းစစ်ခြင်း¹⁰¹ များမှတစ်ဆင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းမှု တန်ဖိုးမြင့်မားသော နယ်မြေများ(HCV)များအား သတ်မှတ်ဖော်ထုတ်သည်။ HCV များအား သတ်မှတ်ဖော်ထုတ်ခြင်း၊ စီမံခန့်ခွဲခြင်း၊ စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်းသည် အဓိကသစ်တောနှင့် စိုက်ပျိုးရေးထွက်ကုန် လက်မှတ်များအား အောင်မြင်စွာ ရရှိနိုင်ရေးအတွက် အဓိကခြေလှမ်းတစ်ခု ဖြစ်နေသည်။ အချို့သော အကြီးစားဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဘဏ်များ၏ မူဝါဒများ၊ ဝယ်ယူရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒများနှင့် တစ်ကမ္ဘာလုံးရှိ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍရှိ အဖွဲ့အစည်းများ၏ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသည့် ကတိကဝတ်များ၌လည်း HCV ဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များ ပါဝင်သည်။

99 For details see Initiative For Responsible Business Mining Assurance. IRMA Standard. Washington DC.
 100 See Natural Capital Coalition. Natural Capital Protocol. London, UK. (Accessed 27-09-2018)

101 See HCV. The HCV Resource Network brings HCV users together. HCV Resource Network. Oxford, UK

မြန်မာ့စီးပွားရေးကဏ္ဍတာဝန်ယူမှုရှိရေး
အထောက်အကူပြုဌာန

လိပ်စာ

၆ (က)၊ ရှင်စောပုလမ်း၊ ကရင်ခြံရပ်ကွက်၊
အလုံမြို့နယ်၊ ရန်ကင်း၊ မြန်မာ

P. +95 1 512613

E. info@myanmar-responsiblebusiness.org

www.mcrb.org.mm

www.myanmar-responsiblebusiness.org